

Dr. MIRON CRISTEA

CUVÂNTĂRI ȘI PREDICI

ALE UNUI TÂNĂR TEOLOG
MAI TÂRZIU CLERIC
ROMÂN ÎN ȚARĂ SUB
STĂPÂNIRE STREINĂ
1889—1909.

DONAȚIUNE

BUCUREȘTI

TIP. CĂRȚILOR BISERICEȘTI, PRINCIPATELE-UNITE, 60
1928

BIBLIOTECA
FVNDATIVNEI
VNIVERSITARE
CAROL I.

Nº Curent 52995 Format .....

Nº inventar 126866 Anul .....

Sectia Depozit III Raftul .....

Inscr. A. 26.866

Universitatea Carolină
București

DR. MIRON CRISTEA

CUVÂNTĂRI ȘI PREDICI

**ALE UNUI TÂNĂR TEOLOG
MAI TÂRZIU CLERIC
ROMÂN ÎN ȚARĂ SUB
STĂPÂNIRE STREINĂ**

1889 — 1909

VOLUMUL I

DONAȚIUNE

BUCUREȘTI

TIP. CĂRȚILOR BISERICEȘTI — STR. PRINCIPATELE-UNITE, 60

1928

53.017

CONTRON 1953

328.32.R.1001

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
Cota.....52969.....

REVISTA
PREZIDIU

ALTE UNDE SE GASESC
MAI TARziu CUPRINS
DE
DA

B.C.U. "Carol I" - Bucuresti

C53017

ANUNTI

UNIVERSITATEA

BUCURESTI

TR. CANTON DESELE II - STR. PRINCIPALII NR. 69

1953

PREDICĂ DE PROBĂ

**Ținută ca student teolog în capela arhiepiscopiei din Sibiu
la Dumineca Samarinenței. 1889.**

„Duh este Dumnezeu și cel ce se închină lui să
se închine cu Duhul și cu adevărul“.

Ioan IV, 24.

Iubiți Ascultători!

Nu este nici un lucru, care să intereseze pe om așa de mult ca religiunea. Și oare pentrece? Pentrucă religiunea atinge interesele cele mai importante, cele mai esențiale și mai sfinte ale omului; ea conține problemele la cari omul vrând-nevrând este silit a răspunde și față de cari nu poate rămânea indiferent, ori pe ce grad de dezvoltare intelectuală s'ar afla. Căci oare cine nu se întreabă? Ce-i? De unde vine? Unde merge? De unde este el? Care e originea sa? Pentru ce trăește în această lume? și care va fi viitorul său? Tot omul își pune aceste întrebări și răspuns mângâietor ne dă numai religiunea.

Iată împrejurarea din care trebuie să deducem, că religiunea nu numai e necesară omului, ci mai mult ea e strâns legată de natura omului, că ideia despre o ființă supremă și absolut perfectă, în jurul căreia se învârtește întreg sistemul religiunii, este *înăscută* în om.

De altfel este fapt deja constatat, că toate popoarele,

în toate gradele de cultură, chiar din starea cea mai sălbatică, cu un cuvânt pretutindenea unde ființă omenească respiră, unde o inimă umană bate, omul are o religie, ridică ochii spre cer. Despre aceasta ne încredințează afirmările multor bărbați erudiți. Așa spre exemplu zice Plutarch: „Poți vedea state fără muri, fără legi și fără monede; însă un popor fără Dumnezeu, fără rugăciune, fără religie și fără jertfe încă nimeni n'a văzut“. Asemenea ne spune celebrul orator Cicero în mai multe locuri ale scrierilor sale: „Că nu este nici un popor așa de sălbatic și necult, ca să nu aibă religie“. Toți etnografii constată aceasta. Fiecare popor așadar își avea religia sa.

Dar dacă aruncăm o scurtă privire asupra istoriei neamului omenesc, aflăm că popoarele vechi, cari au existat înainte de creștinism, erau foarte decăzute și înapoiate, respective sta pe o treaptă foarte inferioară în privința religioasă. Datorințele, ce le prescriau religiunile lor, erau foarte necorespunzătoare sau chiar barbare și scandaloase. Jertfele, ce le reclamă acele religii, ne arată inferioritatea învățăturilor acelor sisteme religioase. Astfel știm despre *Indieni*, că ei îngropau văduvele de vii cu bărbații lor decedați, ca să împace pe Dumnezeu. *Mexicanii* prindeau pe străini și — spintecându-le corpul — scoteau inima și o ridicau către cer, crezând că fac o faptă plăcută lui Dumnezeu, iar *Cartagenii* aruncau copii de vii în gura bouului de aramă (idol) ce era înfierbântat, ca în semn de sacrificiu. *Grecii și Romanii* jertfeau hecatombe și atribuiau zeităților păgâne fapte cu totul imorale, iar *Judeii* jertfeau primiții, adică din cele dintâi fructe. Aducerea acestor jertfe era împreună cu mai multe lucrări și forme, cari constituiau oareșicum *cultul* acelei religii.

De aci vedem, ceea ce am amintit și mai sus, că lumea veche era foarte departe de preceptele unei reli-

giuni adevărate și morale, era decăzută. În o astfel de decadență se ivește creștinismul, care cu lumina sa împrăștie ideile cele confuze și rătăcite; și — ducând popoarele la cunoștința adevăratului Dumnezeu — se ridică încetul cu încetul la locul, ce trebuia să-l aibă în societatea omenească.

Fără îndoială, religiunea creștină, adică religiunea revelată oamenilor prin fiul lui Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, este cea mai sublimă, căci nici una alta nu s'a ridicat la acel grad de perfecțiune, la care s'a ridicat creștinismul; și nici una nu cuprinde învățături atât de admirabile și înțelese atât de cei învățați cât și de cei neînvățați. În adevăr, care religiune merge așa de departe, încât să ne învețe să iubim și pre vrăjmașii noștri spunându-ne: „să facem bine și celor ce ne urăsc pre noi“.

Precum toate religiunile, așa și religiunea creștină își are modul său de a da expresiune sentimentelor religioase adică cultul său, constător din mai multe elemente. (predici, cetiri, cântări, rugăciuni, sacramente etc.).

Dar cultul creștin se deosebește de cultul celorlalte religiuni, întocmai precum creștinismul în genere se deosebește de celelalte religiuni; cu alte cuvinte, cultul creștin e cu atât mai sublim și mai perfect, cu cât ideia creștină despre Dumnezeu e mai perfectă decât celelalte doctrine religioase necreștine.

În cele următoare, cerând binevoitoarea D-Voastre atențiune, voi vorbi ceva referitor la cultul creștin, arătându-vă cum are creștinul să adore pe adevăratul Dumnezeu.

Un punct principal, prin care se arată superioritatea cultului creștin față de cultul altor religiuni, este că rugăciunea către Dumnezeu nu e mărginită nici în un loc oarecare, nici la un timp determinat, nu!

Adorațiunea divină, pe care Hristos cu apostolii săi o recomandă, e de natură spirituală și sublimă, ca și divinitatea, pe care creștinii o adoră. — Dumnezeul creștinilor

e duh, spirit și ca atare e pretutindenea de față. Lumea întreagă poate fi templul lui: „Cerul este tronul său și pământul așternutul picioarelor lui“ (precum ne spune proorocul Isaia); deaceea creștinul îi poate adresa rugăciunile sale în orice loc.

Acest caracter mai perfect al religiunii creștine ni-l arată domnul nostru Iisus Hristos în convorbirea sa cu femeia din Samaria, care am auzit-o în Evanghelia de astăzi, zicând: „Femeie, crede mie, că va veni vremea, „când nici în muntele acesta (Garisim) nici în Ierusalim „vă veți închina Tatălui. Voi vă închinați, căruia nu știți; „noi ne închinăm, căruia știm.... Va veni vremea și acum „este, când închinătorii cei adevărați se vor închina Tatălui „cu Duhul și cu adevărul“. (Ioan IV. 21 — 24). Așa e, iubiților, creștinul nu se uită la locul ci la modul rugăciunii. „Unde vă adunați voi?“ întreba prefectul din Roma pe sfântul Iustin și acesta răspunse: „Unde fiecare „vrea și poate. Voi în adevăr credeți, că noi toți ne „adunăm în un loc, însă nu e așa, căci Dumnezeu creștinilor nu este mărginit prin nici un loc, ci ca unul, „carele este invisibil, umple cerul și pământul și deaceea „îl rugăm și lăudăm pretutindenea. Noi ne rugăm în „orice timp, în orice loc, după cum o cere oportunitatea „sau chiar necesitatea, căci de sigur nu au lucrat în „contra voinței lui Dumnezeu nici apostolii (Petru și „Ioan), cari s'au rugat în temniță în fața păzitorilor, nici „Pavel, care a săvârșit euharistia în corabie în fața tuturor“. Iară pentru desvoltarea cu fast a ritualelor bisericii noastre, se pot ridica ori unde biserici, ca temple și se poate așeza ori unde sf. Antimis în loc liber pentru oficierea sf. liturghii, numai locul curat să fie sfințit.

Religiunea creștină încă pune mare preț pe observarea unor mișcări și gesturi alese în ceremoniile cultului, dar — fiind cultul ei curat spiritual — cere nu numai mâni

întinse cu evlavie și o poziție anumită a corpului, ci mai ales minte atentă, inimă pătrunsă și cugetări drepte și curate, cari le putem avea în orice loc și timp.

Așadar, când ne aflăm departe de biserică sau în zile de muncă, etc., să nu ne scuzăm cu pretextul, că nu este în apropiere o casă de rugăciune, la care să mergem și să ne rugăm, căci darul sfântului Duh ne-a făcut pe noi înșine temple ale lui Dumnezeu. Deci în toate privințele ne este ușor a face rugăciunile noastre, pentrucă îndatorirea noastră de a ne ruga nu cere așa multe ca la Iudei, unde se cereau multe lucruri. La Iudei, cel ce voia să se închine lui Dumnezeu, să-l adore, trebuia să alerge la templu, să-și cumpere un porumbel, să întrebuințeze lemne și foc, să aibă un cuțit și să observe multe alte prescrieri îngreunătoare. La noi însă nu se cere nimic din toate aceste, ci ori unde ai fi pentru aceste rugăciuni, altarul e cu tine; Domnul e de față și te va asculta. Nu te împiedică locul, nici timpul nu te oprește, căci în adevăr nu-i loc nici timp, în care să nu poți trimite la cer măcar un *suspin*; și „*un suspin din inimă este rugăciune mai bună, decât o mulțime de borborosități fariseice*“ numai dela gură, nesimțite.

Lui Dumnezeu nui-i rușine de loc; el cere însă un lucru: voință fierbinte și inimă înfrântă, curățenia inimii. Deaceea zice psalmistul. „Duh umilit și inimă înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi“. (psalm 50).

Acțiunile rituale numai așa au preț, când purced din adâncul inimii. Deaceea zice psalmistul: „Dintru adâncuri am strigat către tine Doamne.“ „Înainte de a înălța mâinile“, — zice Origen — „și înainte de a ridica ochii, trebuie să înălțăm sufletul către Dumnezeu“. Necesitatea adorării lui Dumnezeu în biserica noastră s'a desvoltat cu timpul de către sfinții părinți într'un ritual frumos; și a fost oficiat fie zilnic — ca în mănăstiri — fie la sărbători și în Dumineci, ca în bisericile de mir, unde clerul oficiază

sfintele slujbe cu participarea credincioșilor la cetiri, la cântări, la tragerea clopotelor, etc.

Cel mai esențial și mai principal dintre elementele cultului este rugăciunea, căci aproape tot serviciul bisericesc constă din rugăciuni, fie citite ori cântate. Și mai ales rugăciunea este acea parte a cultului, care poate fi săvârșită orișunde și în orice timp. Deaceea să-mi dați voie a vă vorbi ceva mai special și despre rugăciune.

Ce însemnează a ne ruga? Nimic alta decât a ne înălța mintea și sufletul la Dumnezeu, a ne întâlni, a petrece, a vorbi cu Dumnezeu, slăvindu-l, cerându-i cele de care avem lipsă și mulțumindu-i de cele ce ni le-a dat.

Rugăciunea este cheia, cu care deschidem poarta cerului și intrăm la părintele nostru; rugăciunea e aripa sufletului, cu care — smulgându-se creștinul din pulberea pământului — se ridică în o clipită sus, la tronul strălucit al lui Dumnezeu, în locuințele înalte ale nemuririi, ca să-i descopere lui Dumnezeu cugetele, sentimentele, dorințele, lipsurile, căința și mulțumitele sale, pentru bunătățile de cari se face părtaș. Dela El așteaptă împlinirea dorințelor, delăturarea lipsurilor și necazurilor. El e acela, dela care așteptăm toată darea cea bună și tot darul desăvârșit.

Aceasta este adevărata datorie a omului. A mânca, a bea, a fugi, etc. știu și animalele; dar a se sui dela pământ la ceruri, dela creatură la Creator, dela cele văzute la cele nevăzute, dela cele trecătoare la cel etern, — aceasta e dat numai omului. Și omul nu poate avea o mai frumoasă petrecere și mai deamnă de el, decât a petrece cu Dumnezeu.

Și oare ce îndeamnă pe om a se ruga lui Dumnezeu? Însăși cunoștința slăbiciunii sale, însăși frica îndeamnă pe om, ca sus la Dumnezeu, la Creatorul său, să cerce și de acolo să aștepte ajutor.

În adevăr, slabă ființă e omul. De multe ori cade, se

împiedecă pe neașteptate, și acolo, unde speră a trece repede; necaz întâmpină chiar acolo, unde visurile amăgitoare îi promiteau numai bucurie și desfătare. Sute de pericole îl amenință din toate părțile, ori unde își îndreaptă pașii, ori unde își îndreaptă ochii. Pericol îi vestește norul, ce trece peste orizont; pericol îi vestește fulgerul, care sboară dela răsărit la apus între tunete înfiorătoare; pericol îi aduce seceta, care usucă pământul, grindina care-l bate și ploile, care-i putrezesc semănăturile. Cine e acela dintre noi, care să nu fi dat în viață de vreo cale spinoasă, ce nu o a putut înconjura? Ce să facă acum omul în mijlocul atâtor pericole? În cunoștința slăbiciunilor sale el oftează după ajutor, după sprijin străin. Și unde poate el afla acest ajutor în lumea aceasta văzută? Se va îndreptă la alți oameni? Nu, căci și aceia sunt ființe slabe și neputincioase, asemenea lui; cu atât mai puțin îi vor putea oferi animalele, aceea ce nici oamenii nu pot.

Ce să facă dar? Unde să se îndrepte? Unde, dacă nu la acel părinte bun, care locuște sus în înălțime și guvernează lumea cu putere nemărginită, despre care știe că după atotputința sa poate, iar după mulțimea îndurărilor sale și voește a-i ajuta. „Ajutorul meu dela Domnul, cel ce a făcut cerul și pământul“ (Psalm CXX 12). „Ci au strigat și i-a mântuit din toate nevoile“ (XXXIII 18). „Să ne apropiem deci cu încredere de scaunul darului său, ca să primim milă și să aflăm dar în vreme de nevoie“. (Evr. IV 16).

Să îndrăsnim și rugându-ne lui să zicem: „Doamne al puterilor fii cu noi, că pe altul afară de tine ajutor întru necazuri nu avem“.

În adevăr, prin ce am putea da noi un document mai învederat despre aceea legătură, ce este între noi și Dumnezeu ca între fii și Părintele nostru, dacă nu prin aceea, că îi arătăm noi lipsurile noastre, îi aducem lui

laudele și mulțumirile noastre pentru darurile, ce le revarsă în abundență peste noi și cerem ajutorul, scutul lui puternic în nevoile și suferințele noastre?

Ridicați dară inimile voastre, iubiților, adesea la Dumnezeu, dându-i lauda cuvenită pentru multele binefaceri, descoperindu-i lipsurile și invocându-i ajutorul în toate împrejurările vieții, căci el este totdeauna gata a vă asculta, și a alerga întru apărarea și ajutorul vostru. Indrăsniți, căci el ne învață „să batem și ni se va deschide, să cerem și ni se va da“.

Rugați-vă, căci rugăciunea sfântă este o comoară nesecată de daruri trupești și sufletești, de binecuvântări pământești și sufletești, e împreunată cu mari foloase.

Daniil a astupat cu puterea rugăciunii gurile leilor, în mijlocul cărora a fost aruncat, și din sălbatici ce erau i-a prefăcut în miei blânzi așezați la picioarele sale. Cei 3 tineri au fost aruncați de Nabucodonosor în un cuptor de șapte ori încălzit; dar tinerii strigând din adâncul inimei lor la cer pentru mântuire, iată se coborâ la dânșii îngerul Domnului, care stâmpără cu suflarea sa fierbințeala focului. Și tinerii rămân nevătămați în mijlocul flăcărilor consumatoare.

Doi furi erau răstigniți împreună cu Hristos; acesta nevinovat, iar aceia pentru păcatele lor. Unul se întoarce către Hristos și mișcat de penitență'l roagă: „Pomenește-mă Doamne! întru împărăția ta!“ Și Hristos îi răspunde fără întârziere: „Astăzi — nu mâine, nici mai târziu, astăzi încă vei fi cu mine în rai“.

Adevărat, iubiților ascultători, că asemenea minuni se văd astăzi rar; dar sunt cu atât mai grăitoare minunile greu de observat, pe cari le produce rugăciunea și astăzi neîncetat în sufletele oamenilor. Omul, care iubește a petrece adesea cu Dumnezeu în rugăciune, dintr'o ființă trupească, ce este, se preface ca în o ființă cerească,

într'o ființă îngerească, căci precum zice Ioan Gură-de-aur, „Ce se poate cugeta oare mai sfânt, decât aceia, cari „viețuesc în atingere continuă cu Dumnezeu? Ce se „poate cugeta oare mai drept, mai frumos, mai înțelept „decât dâșii? Dacă cei, cari vin în comunicație deasă cu „oameni înțelepți se transformă și dâșii prin înțelep- „ciunea acestora în oameni cu totul noi, ce se va întâmpla „deci cu aceia, cari pășesc prin rugăciune în comunicație „deasă cu înțelepciunea eternă și nemăsurată? Cât de „înțelepți, cât de virtuoși, cât de evlavioși, cât de trezi „trebuie să devină aceia prin rugăciune?!“

Așa e, iubiților! Prin rugăciune câștigă omul multe daruri cerești.

Rugăciunea scoate lacrimi de pocăință din ochii păcătosului; îi curățește sufletul; îi supune voința legilor dumnezeiești; îl întărește în virtuți și stârnește în el o iubire înflăcărată către cele nemuritoare și cerești.

Legea naturii ne arată, că cu cât se apropie luna în cursul ei mai tare de soare, cu atâta câștigă mai mult în frumusețe și mărime, până ce în urmă se preface în un glob strălucitor ca aurul. Astfel și omul pământesc, cu cât se apropie mai tare prin rugăciune de „soarele dreptății,, de Dumnezeu, cu atât câștigă mai mult în perfecțiune creștină, până ce în cele din urmă devine om desăvârșit, sfânt înaintea lui Dumnezeu.

Să iubim deci rugăciunea, urmând exemplul lui Hristos, care, deși Dumnezeu, totuș în decursul vieții sale pământești de multe ori își afla mângâierea în rugăciune. De câte ori nu-l aflăm pre lângă țărnișii mării adâncit în rugăciune? De câte ori nu-l lăsa soarele apunând, rugându-se pe o coastă de munte și răsărind iarăș îl afla rugându-se? „Și a fost de a ieșit la munte să se roage și a petrecut toată noaptea în rugăciunea lui Dumnezeu (Luca VI. 12). În rugăciune a petrecut orele

cumplite de pe cruce și cu rugăciune și-a închis ochii și și-a dat sufletul.

Iată, iubiților, exemplul marelui înaintea noastră. „Pildă am dat vouă, ca să faceți și voi, precum am făcut eu“. (Ioan XIII. 16).

Fiți dară statornici în rugăciune, ca și Hristos. Rugați-vă înainte de toate pentru mântuirea și fericirea cerească. „Cercați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și celelalte se vor adăoga vouă“. (Mateiu XXV. 33).

Rugați-vă și pentru trebuințele voastre pământești, întrucât sunt acele conducătoare la fericirea eternă, căci dela Dumnezeu este tot darul: „Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi“.

Rugați-vă pentru mântuirea și binele tuturor, căci așa ne învață Hristos. „Tatăl nostru“ nu Tatăl meu, „Dă-ne nouă“, nu dă-mi mie, „Iartă-ne nouă“, nu iartă-mi mie, spre a da să înțelegem că în sfânta biserică toți suntem frați, grijile unuia sunt grijile tuturor, lipsurile unuia sunt lipsurile tuturor! „Rugați-vă unul pentru altul, ca să vă mântuiți“. (Iac. V. 16).

Rugați-vă și pentru dușmanii voștri, pentru cei ce vă greșesc și vă fac strâmbătate, căci noi „înjurați fiind, binecuvântăm, batjocoriți fiind, noi ne rugăm“. (I Cor. IV. 13).

Și pentru ca să fie ascultate rugăciunile voastre, faceți cum face privighetoarea. Aceasta după ce jos pe pământ ș'a aflat nutrețul, se ridică — vrând să cânte — de pe pământ, se înalță sus pe arbori și deacolo lasă să răsună cântecul său frumos. Să facem și noi asemenea. Când voim să preamărim pe Dumnezeu cu rugăciune, să părăsim pământul cu grijile lui și să lăsăm sufletul să zboare sus la Dumnezeu și să dea expresiune simțămintelor sale de ascultare, supunere, mulțămire etc. Dar înainte de aceasta să facem, ca în inima noastră să prindă rădăcini puternice iubirea și credința cea adevărată, căci

precum tămâia nu răspândește odor mirositor — dacă nu o pui pe jar, ca să se aprindă și să arză — așa și rugăciunea, să fie cât de frumoasă, nu va ajunge la cer, dacă va lipsi jarul iubirei și al credinței celei adevărate.

Dacă, iubiților ascultători, am recomandat în cuvântarea de astăzi să vă rugați în ori ce loc și în ori ce timp, prin aceasta nu voim a vă face indiferenți față de biserică. Nu, nici decât nu voim a propaga un asemenea indiferentism.

È adevărat, că rugăciunea particulară e foarte necesară; dar puterea rugăciunii devine mai însemnată când se face în comun, când cu toții cu o inimă și o voce intonăm imnuri de glorie și de mulțumire. Atunci se află de față în mijlocul nostru însuș Mântuitorul Hristos, care ne-a promis: „Unde vor fi 2 sau 3 adunați în numele meu, acolo voi fi eu în mijlocul lor“. (Mat. XVIII. 20).

Deaceea și tainele, acele canale prin cari Dumnezeu revarsă asupra oamenilor darurile Duhului sfânt, se slujesc în adunarea credincioșilor prin rugăciuni comune.

Deaceea să nu întrelăsăm nici o ocaziune a cerceta cât mai des și biserica și a participa la slujbele ce se fac acolo, caci ele nutresc în un mod deosebit evlavia și religiozitatea noastră și a ne ruga de Dumnezeu, să ne întărească pe noi în credință și în păzirea poruncilor lui și să ne dea sfârșit fericit vieții noastre, ca fiecare din noi să poate zice împreună cu apostolul: „Luptă bună am luptat, calea am săvârșit, credința am păzit“ și să fie întâmpinat la timpul său din partea prea dreptului judecător cu aceste cuvinte: „Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost, peste multe te voi pune, intră întru bucuria Domnului tău“ (Mat. XXV. 21).

EVVÂNTARE

Ținută ca student în teologie la parastasul dela mormântul mitropolitului Andrei Șaguna din Rășinari. 15 Iunie 1889.

Evlavioși Ascultători!

17 ani s'au împlinit, de când acest mormânt rece cuprinde osemintele acelu bărbat, carele nu a trăit pentru sine, ci pentru biserică și națiunea sa și al cărui nume va fi totdeauna cu evlavie pomenit de toți Români ca a celui mai mare protector al neamului românesc din Transilvania și Ungaria. Deși timpul, carele toate le schimbă și le preface, a acoperit cu grijile sale zilnice încât-va durerea, ce o simțim pentru pierderea prea timpurie a acestui providențial bărbat, totuși amintirea lui nici odată nu se va șterge din sufletul nostru. Ziua de 16 Iunie va fi totdeauna o zi de reamintire a faptelor lui, în care vom înălța rugăciuni fierbinți pentru mântuirea sufletului „Marelui Andreiu“, carele — înzestrat dela Dumnezeu cu puteri și facultăți extraordinare — a fost trimis de providență din depărtare la noi cei apăsați de vitregia timpurilor, ca din abisul — în care ne aflam, — să ne scoată și să ne ridice cel puțin până la poalele muntelui; și în urmă să ne arate și deie mijloacele cele mai sigure pentru a putea ajunge cu timpul și-n vârful

acelei înălțimi, unde se află ținta și scopul, spre care cu toții nizuim.

Deapururea va fi vie memoria acestui bărbat în inimile Românilor, pentru că deși partea lui cea muritoare zace aci, acoperită sub această piatră grea a mormântului, deși ființa lui e dusă din mijlocul nostru, totuș faptele lui, pe cari toți le admirăm, sunt cu noi, și la instituțiunile începute de el continuu lucrează urmașii lui, după îndigitările date de el.

Nu este ocazia a descrie aci faptele acelui providențial bărbat, căci deoparte puterea și competența mea este prea slabă în raport cu mărimea faptelor și cu splendoarea acestui bărbat, de altă parte toți știu, că el a fost cel mai ilustru Arhipăstor și Mitropolit al Românilor ortodoxi din Transilvania și Ungaria, Mecenatele tinerilor români, cari azi conduc biserica și neamul, cu un cuvânt el a fost conducătorul poporului român pe toate terenele activității sale. Șaguna și faptele lui sunt preavăzute și simțite de toți, de cât să mai aibă lipsă de elogiu; și apoi ce s'ar mai adăoga la lumina soarelui, susținând că soarele în adevăr e luminos?

Scopul venirii noastre la locul acesta e, ca să ne însuflețim de ideile mărețe ale lui și a lua putere nouă în răspândirea acelor în toate colțurile românimii; să ne arătăm recunoștința față de binefacerile lui prin rugăciunile fierbinți, ce le-am trimis la tronul ceresc pentru el și a depune pe acest mormânt pentru noi pururea scump un semn de recunoștință.

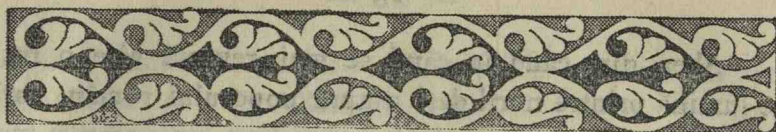
Este mic acest semn, sunt neînsemnate florile ce le cuprinde această cunună, față de enormele sale binefaceri; dar primește-o ca o jertfă adusă din inimă curată, primește-o precum a primit tatăl cel ceresc darul mic al văduvei din Evanghelie, primește mai ales promisiunea noastră, că vom păstra cu onoare numele tău și al

nobililor tăi conlucrători, și vom urma pe calea ce ne-ai arătat-o, convinși că aceea este pentru noi calea cea mai deamnă.

Și acum binecuvântă din lumea sufletelor unde petreci, pe poporul tău și roagă pe Părintele tuturor ca să ne trimită putere de sus spre a ne îngriji de sămânța împrăștiată de tine, ca sub îngrijirea noastră să se desvolte și să producă flori și fructe cât mai bogate și să ne întărească mintea și inima întru apărarea instituțiilor bisericii noastre, căci zilele grele sunt.

CUVÂNT OCAZIONAL

Rostit în ședința publică a societății de lectură „Andrei Șaguna” din Sibiu, de seminaristul curs III, Ilie Cristea, 30 Noembrie, 1889.

Și a zis Domnul către Moisi: „Văzând am văzut necazurile poporului în Egipt și strigarea lor am auzit..... și m-am pogorit să-i scot pe ei din mâna Egiptenilor și să-i bag pe ei în pământ bun..... unde curge lapte și miere“.

Eșire III, 7. 8.

Ilustră adunare!

53.017
Poporul român, precum limba, așa și credința creștină o a adus din Roma, din patria lui străveche. Deodată cu limba a supt el și sâmburile credinței creștine din piepturile mamelor romane. În Dacia a lătit'o la toți.

Așezat în această patrie nouă de împăratul Traian nu numai a continuat a-și nutri spiritul cu învățăturile, cele edificatoare ale religiei lui Hristos, ci — întemeindu-și o biserică bineconsolidată — s'a nizuit a atrage în sânul ei și pe celelalte popoare, cu cari a venit în atingere și cu cari timp îndelungat a viețuit în tignă și armonie.

Dar cerul senin al Românilor în curând a început a fi acoperit de nori negrii, aducători de vifor și furtune.

Zilele de bucurie pentru națiunea noastră, și în special pentru noi Ardelenii, devin tot mai rare, căci după zisa evanghelistului Marcu: „S-au adunat asupra noastră neamurile de prin împrejurul nostru, ca să ne piardă pe noi“.

Abea din când în când se mai revarsă câte o rază de lumină printre norii deși asupra poporului român, dară și aceea nu era altceva decât prevestirea unei sorți și mai severe, și mai triste.

Sufletul ni se umple de amărăciune, când—deschizând istoria trecutului nostru — cetim, că dinaintea hoardelor barbare, cari ca lăcustele nimiceau ce întâlneau, românii au fost siliți să-și părăsească vetrele și casele lor prefăcute în cenușă și să se așeză în mijlocul munților și codrilor. Retrași în sânul Carpaților ospitalieri, făceau să răsune dealurile și văile de accentele dureroase ale inimii lor, de acele doine clasice, cari atât de mult caracterizează soarta poporului român.

După retragerea hoardelor barbare s'au reîntors românii în mare parte iar la șesurile, ce odată le-au părăsit; dar soarta nu li s-a îmbunătățit, prigonirile nu au încetat, viața nu li s-a îndulcit, din contră, după zisa psalmului: „Beutura cu plângere au amestecat“.

Suferințele seculare și toate uneltirile viclene nu i-au putut însă extermina.

Și oare cari au fost acei factori, cari în decurs de atâtea veacuri fatale l-au condus prin mijlocul atâtor furtuni și l-au scăpat de perire? Sunt mai mulți acei factori și între cei mai puternici biserica.

Biserica a fost azilul de scăpare al Românului. Ea a făcut pe poporul român în mijlocul celor mai mari nenorociri să nu despezeze, ci să se alipească de ea cu cea mai mare încredere; și aceasta a făcut-o Românul, pentru că știa, că biserica sa îi garantează limba și naționalitatea, adică ceea ce îi este mai scump.

Biserica totdeauna a fost condusă de cuvintele evanghelice: „Nu te teme turmă mică“ (Luca XII 32), pentru că: aproape este Domnul de cei umiliți și pe cei smeriți cu hul îi va mântui“. (Ps. XXXIII 19). Nu te teme: „căci

ochii Domnului sunt spre cei drepti și urechile lui spre rugăciunea lor“. (Ps. XXXIII 16).

Și poporul român nu s-a temut, căci Domnul totdeauna și-a îndreptat privirea asupra bisericii, care-l mângâia, care ca un stâlp de foc îi mergea înainte și ca o busolă îl conducea prin mijlocul celor mai periculoase valuri.

Dar observând inamicii noștri, că biserica este o fortăreață atât de puternică, au început „a-și îndrepta săgețile cu preferință asupra ei, crezând, că prăbușindu-se această fortăreață va cădea împreună și însăși națiunea“¹⁾.

Încă de pe timpul primului rege ungar s-au făcut încercări de a se împiedica biserica ortodoxă în cursul ei, căci Ștefan, primul rege, primind religiunea apuseană s-a angajat a apăra interesele papei în toate împrejurările; iar Bela al IV-lea întreprinse o persecuțiune formală contra schismaticilor, cum se numeau atunci ortodocșii.

Evenimentele întâmplate la începutul veacului al XVI au schimbat starea lucrurilor și în Ardeal. Ardealul își alege principii naționali, sub cari devine domnitoare confesiunea calvină; dar precum mai înainte catolicii, astfel încep acum calvinii a „vâna“ după românii ortodocși. Și ca mai ușor să le succeadă planul, aduc legi, prin cari religiunea „greco-orientală“ e declarată de tolerată „usque ad beneplacitum principis et regnicolarum“. Biserica ortodoxă se pune sub tutoratul superintendentului calvin. Mitropolitul e supus volniciei și discrețiunii aceluia; ba mai mult, avem date, „că protopopii românilor erau siliți a duce pe superintendentul calvin așezat în scaun pe umeri până la sinod.

Cu toată asprimea legilor și a persecuțiunilor României, afară de puține excepțiuni, nu și-au părăsit credința străbună, aducându-și aminte de cuvintele poetului:

1. Nicolae Popea „Vechea Mitropolie“.

„Cred că treptat se pierde a neamului ființă, „Când el se depărtează de-a bunilor credință“.

În curând biserica română începe să respire mai ușor, căci, căzând domnia principilor naționali, Transilvania ajunge sub casa habsburgică. Leopold dă și Românilor libertatea religioasă. Această împrejurare umplu de bucurie inimile Românilor; dar bucuria fu foarte scurtă, căci acum pomenitul împărat, crescut sub influența Iesuiților, dă acelor voie, ca cu orice mijloace să lucre la convertirea Românilor în sânul bisericii apusene. „O armată întreagă de Iesuiți“, precum se exprimă un bărbat vrednic, năvăli asupra Românilor, grupându-se mai ales pe lângă capul bisericii lor. Pe acesta, pre cum ne spune un cronicar magiar, atâta îl întoarseră și-l suciră, până ce, uitând frumoasele exemple ale predecesorilor săi și jurământul solemn, părăsi turma sa rămasă fără păstor.

Cine e acel bărbat, care cu inima plină de dor aleargă din depărtare spre a regenera o națiune și spre a desgropa instituțiunile ei bisericești?

Să răspund la această întrebare? Nu! Căci văd, că buzele fiecăruia sunt pregătite a-mi da răspunsul dorit.

Inima ne palpitează cu mai multă repeziciune, când ne aducem aminte de acel bărbat providențial.

Atât este de fermecător numele de „*Andreiu*“, pe care azi și pruncii îl exprimă cu pietate, iar bătrânii cu mult respect.

Aș abuza de paciența ilustrei adunări, dacă m-aș extinde asupra tuturor faptelor acestui mare arhiereu. În scurt ni le descrie unul din discipulii săi în cuvintele:

„Nu e luptă, unde el n'ar fi bravat, nici triumf la care n'ar fi meritat.“)

Mă mărginesc a atinge numai una din florile, cari îi compun cununa nemuririi și anume: „*Reînvierea Mitro-*

---

1. Z. Boiu la banchetul jubileului de 25 ani a episcopiei lui Șaguna.

(21 August 1871).

poliei“, și aceasta cu atât mai vârtos, cu cât peste 12 zile se împlinește un $\frac{1}{4}$ de secol, de când biserica noastră și-a reocupat locul, ce-i compete, și pe care vitregia timpurilor i l-a denegat timp de vre-o 166 ani.

Anul 1846, anul venirii lui Șaguna, este acel an epocal în viața noastră națională-bisericească, în care „s'a întors plângerea noastră spre bucurie“, căci biserica și națiunea și-a primit pe adevăratul conducător, care la începutul activității sale striga: „Până aci trecutul, de aci viitorul“.

Șaguna îndată după așezarea sa în Sibiiu își îndreptă atențiunea asupra ridicării bisericii sale din starea umilită, unde intrigile Iezuiților și a puternicilor zilei o dejosiră, știind, că—precum în trecut, așa și pe viitor—numai biserica va putea fi poporului român adevărată mamă. Și lucrând din toate puterile zi și noapte, planul propus i-a succes; i-a succes, căci arma lui a fost cuvântul adevărului: „și adevărul mai curând ori mai târziu trebuie să iasă la lumină.“

Trec peste adunarea din 3/15 Maiu 1848, în care s-a făcut primul pas în direcțiunea restaurării mitropoliei, peste petițiunile și memorandele făcute în cauza aceasta de Șaguna și de alți bărbați distinși ai bisericii noastre, trec peste memorabila deputațiune din anul 1862, știind, că toate acestea sunt ilustrei adunări prea bine cunoscute.

Amintesc numai, că după o luptă grea și lungă de aproape II decenii mormântul Mitropoliei noastre se deschide și biserica reînvie spre o nouă viață.

Preainălțatul nostru rege a fost acela, care ca și îngerul dela mormântul Domnului, — prăvălind piatra de pe mormânt — a strigat românilor ortodoxi: *Nu vă temeți, știu că mitropolia cea răstignită o căutați — ea a reînviat.*¹⁾

Ziua de 12/24 Decembrie 1864 a fost ziua, care a vestit Românilor ortodoxi din Transilvania și Ungaria

1. Nicolae Popea „Vechea Mitropolie“.

cuvintele mântuirii și în care marele Andreiu însoțit de biserica sa putu să serbeze dezgroparea vechei mitropolii, pe care fii scurt văzători o îngropară de vie.

Peste puține zile se împlinesc 25 de ani, decând maica noastră biserică serbează această zi cu soare în viața noastră bisericească.

25 de ani, de când mama, care ne dă adevăratul nutriment, lepădând haina de jale se îmbracă în haină de bucurie și de sărbătoare; 25 de ani se împlinesc în curând, de când fii credincioși ai bisericii noastre mulțumesc prin rugăciuni fierbinți puternicului Creator, că i-a scos din intunecul trecutului, și preainălțatului monarh, că s-a îndurat a pune biserica la locul, ce după drept îi compete. Să lepădăm deci și noi grijile vieții, să aruncăm un vâl asupra trecutului trist și *sosind ziua jubileului de 25 ani a reînființării bisericii noastre să cântăm împreună cu Psalmistul: „Aceasta este ziua, care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într'însa“.*

Prin restaurarea Mitropoliei s'a rezolvat unul din cele mai esențiale puncte ale programei lui Șaguna; dar marea lui operă nu era terminată.

Biserica își avea numai „corpul și inima“, îi lipseau însă „vinele și prin urmare procesul vital nu se poate desvolta“.

Nu avea legi speciale, cari să-i reguleze afacerile. Abia trecură 7 ani și Șaguna a împlinit și această lipsă, căci în primul congres național-bisericesc a pus în mâna trimișilor bisericii: „*Magna Charta*“, adică statutul organic, zicând cu lacrimi de bucurie:

Înnoiește-te, înnoiește-te
Noule Ierusalime,
Că și-a venit lumină,
Și mărirea Domnului
Peste tine a strălucit.

Aci culminează bucuria marelui prelat; aci este coroana faptelor sale.

Frumoase și mărețe fapte aceste și multe altele, pe cari nu le-am amintit!

Prin ele și-a câștigat sieși nemuirea, iar nouă ne-a deschis calea spre o nouă viață.

Cum vom putea noi mai bine răsplăti atâtea binefaceri?

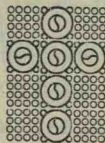
Eu cred, că numai așa, dacă ne vom nizuî a-l aveâ pururea de model în faptele noastre, și dacă pe fundamentul așezat și croit de dânsul cu demnitate vom continua a clădi acel edificiu cultural, pe care cu toții îl dorim.

Să rugăm deci spiritul lui, că — precum în momentul de față ne-a adunat și unit întru serbarea amintirii sale, — așa să ne întrunească în toate întreprinderile noastre și să ne umple de iubire spre mai ușoara lor îndeplinire, căci scris este:

„Când veți sta toți pentru unul și unul pentru toți, atunci și porțile infernului se vor sfărâma înaintea voastră“.
și atunci vom putea exclama cu poetul:

„Viitor de aur neamul nostru are

„Și prevăd prin secolî a lui înălțare.

CUVÂNTARE

**Ținută la terminarea studiilor teologice, către comisarii
arhiepiscopiei și corpul profesoral dela seminarul teologic
din Sibiu. 1889.**

*Prea onorați comisari consistoriali,
Onorat corp profesoral,*

Sunt 3 ani de zile, de când unii din cei de față hotărându-ne a îmbrățișa greaua carieră de luminători și conducători ai poporului, am intrat în acest seminar. Datorința fiecăruia a fost, ca intrând aci să se pregătească pentru numita carieră, să-și adune cunoștințele de lipsă.

Aceste cunoștințe ni s-au oferit în acest seminar, susținut de biserica noastră cu multe jertfe, din partea onorat corp profesoral, și cel ce cu vrednicie a umblat în căile acestui seminar, acela cu satisfacție poate zice, că și-a îmbogățit mintea și inima cu multe lucruri frumoase și necesare.

Meritul compete deoparte bisericii, care susține acest seminar, de altă parte onorat corp profesoral, care ne-a oferit învățăturile, cu cari în decurs de 3 ani ne-am nutrit sufletul. Sunt mari jertfele aduse de biserică și de corpul profesoral pe altarul acestui institut și mai ales sunt considerabile ostenețile ce le face corpul profesoral. Cred

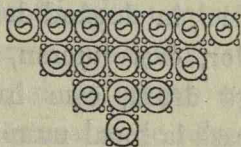

că nici nu există răsplată materială, prin care osteneala unui profesor conștiincios să fie recompensată.

Noi datori suntem, ca acele sacrificii aduse pentru luminarea noastră să le recompensăm, să le răsplătim.

Drept răsplată, rog în numele colegilor mei, ca onorații comisari consistoriali și onorat. corp profesoral să primească deoparte încredințarea, că sămânța împrăștiată în acest seminar din partea on. corp profesoral a căzut pe pământ bun, iară de altă parte promisiunea noastră, că nu vom întrelăsa ocaziune de a face, ca sămânța primită să se desvolte și să producă roade cât mai îmbelșugate.

În urmă mulțumind bisericei și corpului profesoral pentru toate câte le-au făcut pentru noi, acum la despărțire dorim, ca Tatăl din cer să înzestreze pe autoritățile noastre bisericesti și pe corpul profesoral cu puteri cât mai mari, ca în fiecare an să poată trimite dela acest focar un număr cât mai mare de tineri conștiinți de chemarea ce și-au ales o.

SEMNVL CREȘTINISMVLVI PRIGONIT DE MAGHIARI

În depărtare de vreo 10—12 kl. dela Reghinul-Săsesc spre Răsărit e comuna Ieci (Vécs). Majoritatea locuitorilor sunt Maghiari calvini, iar Români abea vreo 34 familii afiliate parohiei orientale din Lueri; dar credința lor e tot atât de tare ca și a Românilor din satele învecinate. Credința creștină a îndemnat pe acești Români să hotărască a ridica pentru mărirea lui Dumnezeu un monument creștin, o cruce. O colectă se pornește între ei și în scurt timp crucea e gata; lipsea numai locul acomodat și, după uzul vechiu, puțin cam ridicat.

Sasul Zinz din Ieci, înțelegând despre această hotărâre lăudabilă a Românilor, deși luteran, le oferă cu plăcere un loc al său lângă drum, cam în capătul din jos al satului. Crucea se așează la locul numit și călătorii trecători făcând semnul creștinătății „se închină patimilor Mântuitorului Hristos și măresc sfânta lui înviere“.

Așa ar fi rămas lucrul mult timp, dacă pe cocoana baroneasă Kemény nu ar fi vătămat-o la ochi vederea acestui nevinovat monument creștin. În urma acestei idiosincrazii de ochi chiamă pe mai mulți Români și pe Sasul Zinz la sine, sus în „curte“ și-i întreabă: cum au putut avea îndrăzneala de a ridica în sat unguresc o asemenea cruce românească? „Ez nem rendes dolog . . . .“

„Aşa-i datina străbună a Românilor, Măria Ta“, fu răspunsul lor.

„Pe unde trec şi petrec ei, rămân tot semne de acestea în urma lor, ca şi cum au rămas scarii, pe unde a trecut armata muscălească“. Baroneasa exprimându-şi indignaţiunea şi faţă cu Sasul Zinz, pentru că a făcut Românilor o asemenea concesiune, acela îi răspunde: „D'apoi, Măria Voastră, toţi suntem creştini şi ne închinăm la acelaş Hristos; de ce să ne împiedicăm de acea cruce românească“.

Dar aceste clarificări nu folosesc nimic. Baroneasa pretinde, ca crucea să fie scoasă din acel loc. Da, ea face o asemenea pretenţiune ilegală, crezând că trăeşte tot în acele timpuri, când bieţii Români nu aveau dreptul a-şi ridica biserici decât afară de centrul comunei, la un loc retras, iar dacă Grecilor mai privilegiaţi li se concedea a-şi face biserică în centru, aceea trebuia să fie ascunsă de ochii lumii într'o curte undeva, fără turn, fără toacă şi fără clopote, ca nu cumva prin sunetul lor să fie sculate cocoanele străine până în ziuă din plăcutul lor somn.

Românii, deşi ştiau că e nebazată pretenţiunea, se pun pe gânduri, căci îşi aduc aminte, că neavând păşune, lemne etc. dela „curte“ li se vor face greutăţi mari. Aşa a şi fost. Românilor, şi cu preţuri urcate, li se refuza tot.

În urmarea acestora ei se adresează către Excelenţa Sa dl. comite-suprem, bar. Kemény. Fiind însă stăpânul ocupat, inaşul resolvă plângerea Românilor şi nu peste mult prefectul averii baronului le citeşte sentinţa sosită. „Românii vor primi păşune, lemne etc. (fireşte pe bani) cu preţ mai urcat, numai dacă vor scoate crucea, ce de curând au ridicat-o în capătul de jos al satului. Socrul numitului Zinz, pe care era întabulat locul în chestiune, încă pretinde aceasta, căci altcum şi dânsul îşi pierde pâinea, ce o capătă ca îngrijitor de drum“.

În urma acestora sărmana cruce a fost scoasă și mutată în țigănie. Nu știu până când?

Nu mai încape îndoială, că faptul acesta este o batjocură a întregului creștinism; o pată pe veacul luminilor. Și totuș mai au foile jidano-maghiare obrăznicia a susține, că plângerile Românilor sunt „*képzelt panaszok*“.

Auzi, Europă civilizată! O cruce simplă, ridicată pentru mărirea lui Dumnezeu și în semn că locurile respective sunt creștine, — Românul e silit s-o scoată.

Rușine și iar rușine, și de zece ori rușine pe ceice își bat joc de „crucea, care este păzitoarea a toată lumea, podoaba bisericii, întărirea credincioșilor, mărirea îngerilor și dracilor rană“.

S'au temut Maghiarii de crucea și credința Românilor în trecut. Legile lor ordonară apăsarea, asuprirea, ba chiar alungarea lor, cu adaosul „*Csak az oláh popák ne afuriszál-janak*“ Numai popii valachi de nu ni-ar afurisi.

Se tem și astăzi, precum am văzut. Altcum de ce i-ar jena un lemn nevinovat. Și poate neliniștea conștiinței le insuflă atare temere.

Dar, „de ce te temi, nu scapi“. Plângerile juste ale Românilor, precum au străbătut în întregă lumea până și în America și Africa, așa vor străbate în întreg universul și vor ajunge și înaintea tribunalului dumnezeesc, și atunci Acela, pe care l-a reprezentat crucea batjocorită, va dicta pedeapsa meritată vinovaților batjocoritori. Avem fermă speranță în aceasta, căci este sfântă cauza pentru care ne luptăm, sunt evanghelice principiile, a căror respectare o pretindem.

Este batjocorită crucea Românilor din Ieci; dar dela mare până la Tisa, dela Dunăre până la marginile Bucovinei, ba încă și în Peninsula balcanică și chiar pe Olymp sunt puzderii de Români. Aceia vor ridica multe cruci, cari să le dea tărie în lupta lor dreaptă pentru limbă,

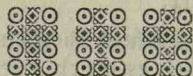

credință și naționalitate. Istoria ne dă dovezi, că cauza justă triumfează. Strămoșul Constantin-cel-Mare cu semnul crucii a biruit pe vrăjmașii săi și noi încă vom birui, căci sub acest semn luptăm, întrucât nu pretindem asuprirea, apăsarea, neîndreptățirea altora, ci egalitate, frățietate și libertate pentru toți.

Sunt grele piedicile ce ni se pun și inegale armele, cu cari ne luptăm, dar nu renunțăm, căci libertatea este dela Dumnezeu și cel ce se luptă pentru libertate, acela, —zice Bolintineanu, — „se luptă pentru Dumnezeu“.

Și de-ar fi greutățile ce le întâmpinăm înzecite, nu vom dispera, ci vom susține lupta până la sfârșit, căci „când vom sta față în cer cu Domnul Sfânt“, voim să putem răspunde:

„O! Doamne, în lume cât am stat, Ție ți-am ridicat cruci, pe Tine te-am reprezentat.“

CVVÂNTARE

**Către colegii universitari români din Budapesta, în preseara
anului nou 1893.**

Domnilor și Fraților,

Uitându-ne la ceasornic vedem, că mai sunt numai puține minute și—despărțindu-ne de anul Domnului 1892—intrăm în un nou an. Această împrejurare îmi reamintește cuvintele, pe cari le-a rostit cu o asemenea ocaziune poetul german Rückert:

„Am letzten Tag des Jahres blick'ich zurück auf's Ganze,
„Und leuchten seh'ich es gleich einem Gottesglanze.
„Es war nicht lauter Licht, nicht lauter reines Glück,
„Doch nicht *ein* Schatten blieb in meinem Sinn zurück“.

Înțelesul acestei strofe mă face să reprivesc și eu asupra anului, ce tocmai își ia „rămas bun“ și să-mi reamintesc nu momentele mai însemnate din viața-mi individuală, pentru cari d-voastră n'ați avea nici un interes, ci momentele mai însemnate ale vieții poporului, din care facem parte.

Fericit m'ași simți, când ași putea exclama și eu cu Rückert: „*doch nicht ein Schatten blieb in meinem Sinn zurück*“; dar durere! aceasta nu o pot, căci tabloul anului expirat, pe care ochi-mi spirituali îl văd, posedă trăsuri tare umbroase și întunecoase. Impresiunile acestora sunt mult mai puternice și mai adânci, decât să se poată șterge

ușor și fără reamintire din un suflet, ce simte apăsarea poporului său.

Anul, de care ne despărțim, d-lor, a fost și el o zală din lanțul suferințelor naționale, un an de luptă pentru cele mai scumpe ale noastre drepturi, pentru limba și naționalitatea amenințate.

Țin de prisos să vă expun șirul suferințelor și a zilnicelor atacuri dușmănoase, căci ca oameni cu cultură le cunoașteți, ca părți constitutive ale organismului românesc le și simțiți. Amintesc numai, că avem inimici, cari ar dori să ne ție în întunerecul neștiinței, să nu ne putem pronunța ca popor cu cultură specială, națională.

Piedici ne pun pe toate terenele vieții noastre publice și le succede a ne *întârzia* libera dezvoltare; nu ne lasă să ne suim pe scara civilizațiunei și a progresului cu pași mai rezezi, precum în urma puterii noastre de viață și în urma excelentelor însușiri strămoșești am fi în stare. O parte considerabilă a puterii noastre e absorbită în lupta reacțiunii.

Dar a ne *ține* în loc nu pot. Aceasta e peste puțința lor.

Hoardele barbare și vitregia timpurilor—ce-i drept—ne-au fost aruncat în o amorțeală, din care numai cu greu ne-am desghețat; dar sloiul odată desghețat curge și se mișcă în toate părțile și oricât de rece ar fi suflarea inamicilor noștrii, nu se mai încheagă.

Signalul deșteptării noastre a sunat de mult și poporul nostru ajutat și condus de intelectuali și de clerul, ce însuși și l-a crescut, merge înainte pe calea progresului.

Străbunii noștrii au obosit mult pentru binele poporului, iar părinții noștrii poartă astăzi sarcina grea a luptelor. La limanul dorit nu le-au succes a duce scumpa noastră națiune. Așadar greutateți, necazuri, jertfe morale și materiale, ne așteaptă și pe noi în viața practică. Aceasta însă să nu ne descurajeze! Din contră!

Știți, că Alexandru-cel-Mare se uita oare cum cu ochi răi la prea multele învingeri glorioase ale tatălui său Filip și adese ori exclama: „Tatăl meu bate toată lumea și mie nu-mi mai rămâne nimic de biruit“. O asemenea ambițiune nobilă să ne umple, — fraților, — și piepturile noastre.

Soarta ne-a păstrat și nouă o parte din luptă dar tot odată și o parte din gloria biruințelor. Să ne încingem deci cu armele luminii, ca acolo — unde viitorul ne va așeza — să fim „lumina“ neamului și „sarea“ poporului și să putem dobândi ceea ce antecesorilor noștrii nu le-a succes. Să nu șovăim în fața greutăților, căci doar:

„Români suntem în putere

„Și Românu'n veci nu pierе“.

Cu acestea doresc an nou fericit *tinerimii române*, care a dat dovezi, că-i stă la inimă mântuirea poporului, care o crește.

CUVÂNTARE

Către colegii universitari români din Budapesta.

10 Februarie, 1893.

Ilustră adunare,

Toți cei de față știu, că ne-am adunat în această sală ca să prăznuim jubileul magnificului profesor Roman. Ca elev al Domniei-Sale cred, că nu-mi ve-ți lua în nume de rău, dacă cu această ocaziune voi face puțină filologie, căci doar și azi are valoare vechiul proverb: „*nauta de ventis, de bobus narat arator*“. Vreau anume să explic cuvântul „jubileu“. E cuvânt hebraic, vine dela *jobel*, care înseamnă posaună, trâmbiță (sunetul posaunei).

De aci vedem, că cuvântul, noțiunea „jubileu“ e în intimă legătură cu sunetul trâmbițelor și peste tot a instrumentelor muzicale. Unde e jubileu, acolo trebuie să fie și trâmbițe, cetere, vioare etc. și unde sunt vioare, acolo de cele mai multe ori e și ceva jubileu, fie mai festiv ori puțin festiv. În consecvență și la petrecerea noastră — jubileu fiind — trebuie să fie și este muzică, altcum o notă foarte caracteristică ar lipsi din noțiunea jubileu.

De altfel, ilustră adunare, și fără ajutorul filologiei se poate explica prezența muzicii la întrunirea noastră și anume din firea *Românului*. Noi, mai ales cei ce în locul

ghetelor de acum am purtat când va opinci, foarte bine știm: că acolo unde e Românul, acolo e și muzică și cântare.

Românul cântă la secere, la sapă, la fân, la mers, la bucurie, la supărare, când mână boii, etc. Fermecătoarele noastre doine de multe ori parecă nici nu se pot închipui fără „*cia Surilă, hăis Plevan*“.

Și ce documentează atâta cântare, ilustră adunare?

Fără îndoială înaltul grad de cultură a inimii, la care se află românul, căci:

„Wo man singt, da lass dich ruhig nieder;
„Böse Menschen haben keine Lieder“.

Seine.

Așa e! Românul, și fără carte fiind, posedă o nobilă cultură a inimii. Aceasta foarte bine o știu și au știut-o și învățații români, cari au trăit în nemijlocita lor apropiere. Fabulistul Cichindeal deaceea zice numai „*Minte, minte — adică cultura minții — mărită nație română și nu va fi altă nație mai strălucită decât tine*“.

Muzica, cântarea e deci un mijloc cultural „par excellence“. Prin un glas orfeic ea e în stare să împlânzească fiarele pădurilor, să miște arborii și să stoarcă lacrimi și din pietre.

Deci unii dintre studenții români, cari ne pregătim aicea pentru ridicarea celor de acasă, trebuie să cultivăm și muzica, încât poporul să aibă cultivatori pricepuți a tuturor comorilor sale sufletești.

E V V Ă N T

Scris pe albumul universitarilor români, oferit profesorului lor, Alexandru Roman, membru al Academiei române. 1893.

Mai excelent decât toți pictorii și sculptorii și decât toți cari servesc artele frumoase, este pentru mine acela, care știe cultiva spiritele june.

Ioan Gură-de-aur.

Recunoștința și iubirea sunt virtuțile, ce trebuiesc să înfrumusețeze legătura dintre fii și părinți.

D-voastră, ca un părinte neobosit, cu dragoste neînfrântă ați propovedit de pe catedră 30 de ani evanghelia limbii noastre naționale, cel mai scump talisman al unui popor, singurul, care îi menține existența.

Pentru neasemănatele binefaceri, aduse cu abnegațiune în interesul tinerimii și prin ea națiunii românești, primiți cu ocaziunea aniversării a 30-a a profesurii d-voastre, dela junimea academică română acest modest dar, ca cel mai prețios semn de recunoștință, stimă și profundă iubire.

„Populus romanus beneficii memor esse solet“.

005.

EVVÂNT

**Rostit la banchetul oferit în onoarea profesorului
Alexandru Roman. 1893.**

„Mult e dulce și frumoasă

„Limba, ce-o vorbim

. . . . .

„Românașul o iubește

„Ca sufletul său . . . . .

Aceste rânduri ale decurând decedatului academician Sion îmi vin în minte și aflu de bine a le reîmprospăta în memoria tuturor cu această ocaziune, când ne-am întrunit în scopul de a sărbători pe veneratul profesor Alexandru Roman, care cu începutul acestui an a împlinit 30 ani, de când ocupă *catedra de limba și literatura română* la universitatea maghiară regească din Budapesta.

Acesta este un moment important și îmbucurător pentru tot Românul, căci dacă aruncăm și numai o fugitivă privire peste trecutul poporului român, aflăm, că au existat timpuri, în care dulcele grai român era tare strimtorat. Au fost timpuri, când chiar mulți Români se rușinau de limba strămoșească; ba unii boeri fruntași au mers așa departe în uitarea ei, încât au pretins chiar, că numai acei fii să fie admiși la funcțiuni, cari știu *carte grecească*.

Limbi streine se furișează până și-n sanctuariile

bisericii noastre; conversația română e scoasă din societatea cultă sau ca să mă exprim cu Bolintineanu:

„(In Chilia cea bună)

„Și'n biserica străbună

„Limbi streine-acum răsună,»

Intre astfel de împrejurări Românul era pe-aici să-și uite nobila origine și limba; dar cu toată vitregia timpului, graiul român nu s-a nimicit, nu s-a stins, căci dacă boerii fruntași, dacă intelectualii se rușinau de el, nu se rușina poporul de rând, țăranul român. In sufletul acestuia era adânc gravată profeția, ce-și are începutul în timpurile lui Romul, profeția, care continuu îi șoptea că „norocul va părăsi pe Români în momentul, în care-și vor uita limba părintească“ (Fonteius).

Simplele case sau așa zicând colibe țărănești erau tot atâtea *temple vestalice*, pe vetrele cărora se păzea focul celui mai scump tezaur, ce-l are o națiune: *limba*.

Acele timpuri fatale pentru Români au trecut și lucrurile s-au schimbat. Astăzi răsună cu mândrie acordurile sonore ale limbei noastre nu numai în coliba țăranului, ci și în saloanele palatelor celor mai boerești și mai pompoase.

Astăzi nu numai vatra țărănească este altarul limbii, ci avem și alte altare mult mai înalte, la care preoții sfințiți de națiune servesc graiului român sau ca să mă exprim mai direct, avem catedre de limbă și literatură română nu numai la institute de cultură române, ci și la institute streine și chiar și-n țări streine, cum e bunăoară la universitatea din capitala Germaniei, la Paris, Praga, Petersburg, Lipsca, etc.

Aceste catedre nu numai păzesc graiul român, ci propagă și dezvoltarea și perfecționarea lui.

O astfel de catedră este și aceea, pe care o ocupă meritatul nostru jubilent.

Ilustră adunare! Dacă ne este atât de scumpă limba părintească, dacă o iubim ca viața, sau cum zice Sion, ca sufletul, dacă ne este scumpă catedra sau altarul, dela care se propagă cunoștințele ei: — scump și iubit trebuie să ne fie și preotul, carele servește la acel altar.

Dar nu numai trebuie, ci în adevăr ne și este iubit și venerat mai ales în cazul de față, când nu e un simplu preot, un simplu profesor, ci unul dintre cei mai distinși fii ai națiunii române.

Ar trebui să vă întretin prea mult, dacă m-aș încerca să înșir toate faptele și meritele, pe cari distinsul nostru jubilant și le-a câștigat pentru națiunea sa și pentru institutetele, la cari a servit. Dela aceasta însă mă simt dispensat mai ales și din motivul, că mă aflu în fața unui public ales și inteligent, care poate le cunoaște mai bine decât mine.

Din parte-mi accentuez numai pe scurt, că ocupând din tinerețe catedra de profesor, a fost pururea adevărată lumină și un nesecat izvor de cunoștințe pentru ascultătorii și discipulii săi, plantând în sufletul tuturor mai ales acele virtuți, cari pentru fii ori-cărei națiuni sunt mai de lipsă și mai prețioase și cari se pot cuprinde pe scurt în cuvintele lui Ienăchiță Văcărescu:

„Creșterea limbii românești

„Și a patriei iubire.

Busola conducătoare i-a fost totdeauna iubirea limbii și a neamului său.

Nota acuzătoare, adusă de directorul gimnaziului dela Beiuș la o tabelă de cualificațiune înaintată ordinarialui gr. cat. din Oradea-Mare, este o eclatantă dovadă despre aceasta. In acea notă se zice, că „*ardet zelo linguae romanae*“.

Tocmai această învinuire i-o atribuim noi de cel mai mare merit, căci dacă frunzărim istoria civilizațiunii

popoarelor, aflăm, că cei mai bine meritați bărbați ai națiunilor au fost tocmai aceia, cari au arătat mai mult interes la cultivarea limbii lor materne.

Trecând peste popoarele cele mai culte, să luăm un exemplu din imediata noastră apropiere și din cel mai proaspăt trecut.

Academia de știință maghiară a serbat mai deunăzi memoria marelui Szécheni, — care — privind în limbă cel mai însemnat mijloc pentru promovarea dezvoltării naționale, — ardea și el de dorul de a o vedea cât mai perfecționată.

„Să vorbim ungurește, ca să putem simți cu adevărat ungurește“ era deviza lui și pentru realizarea ei a lucrat întreaga viață din toate puterile sale spirituale și materiale, punând bază și la înființarea academiei maghiare. Pentru acest zel națiunea-i recunoscătoare i-a atribuit numele de cel mai mare maghiar.

În adevăr, mari sunt asemenea bărbați la toate națiunile, mari și venerați și la noi; și dacă unii au atribuit veneratului nostru jubilent de vină zelul manifestat față de cultivarea limbii materne: națiunea sa însă l-a luat de un însemnat merit și i-a făcut loc între cei mai distinși bărbați români, numit fiind împreună cu un Cipariu, Hajdeu, Barițiu, Babeșiu, Mocsonyi, bar. Hurmuzachi etc., de membru al societății literare pentru cultivarea limbii, din care s-a format „Academia română“ de azi.

Timp de vre-o 15 ani a purtat cu mândrie și onestitate stindardul jurnalisticăi române și în decurs de 21 ani a făcut parte din parlamentul țării noastre, arătând cu toate ocaziunile, că este un brav cetățean și că-i stă mult la inimă înflorirea patriei dar și a nației sale.

Cu un cuvânt, dacă urmărim activitatea jubilentului nostru dela prima pășire în viața publică, pretutindenea îl aflăm la locul său, pretutindenea model de Român și energie apărător al drepturilor poporului său.

Cu drept cuvânt pot deci rosti și eu cuvintele, ce i le-a adresat V. A. Urechia în epistolă, zicând: „de vom avea mulți bărbați ca d-ta, va fi bine de Români“.

Știind toate acestea, tinerețea română n'a putut trece cu vederea un moment atât de binevenit, ca jubileul de 30 de ani, fără ca să afle un mijloc de a-i aduce omagiile sale de mulțumită, recunoștință și venerațiune.

A aranjat deci această întrunire spre a da întregii tinerimi ocaziune să ridice și închine paharul ei întru sănătatea ilustrului jubilan și să ureze mulți ani fericiți aceluia, care din tinerețe a lucrat „*pro linguae et gentis honore*“.

Terminând vă invit la un întreit: „Să trăiască ilustrul nostru jubilan“ !!

C U V Î N T

**Rostit în limba germană, la o serată artistică a Slovacilor
din Buda-Pesta. Octombrie, 1893.**

Onorați oaspeți!

Aș vorbi mai bucuros în iubita-mi limbă maternă, însă de oarece majoritatea celor de față nu înțeleg limba românească, mă folosesc de o limbă universală, spre a da expresiunea gândurilor și simțămintelor ce mă preocupă.

Onorați ascultători! Vă este tuturor cunoscut, că unii din aceia, cari se află în această onorabilă societate, suntem fii ai poporului românesc — aliatul firesc al Slovacilor. Ca atare ne-am ținut de sfânta datorință a veni cu acest prilej în mijlocul d-voastre și a participa la această manifestație a vieții d-voastre naționale. Aceasta am făcut-o cu atât mai vârtos, ca să sorbim și din produsele spirituale ale d-voastre și din poeziile, cântecele și imnele naționale ale poporului slovac putere, spre mai ușoara continuare a luptei contra asupritorului comun. Ne-a făcut deosebită plăcere a face cu d-voastră cunoștință mai deaproape, și în numele junimii române am onoarea a vă promite, că noi în toate ocaziunile vom veni în mijlocul d-voastre, spre a ne împărtăși cât mai des păsurile și suferințele popoarelor noastre, spre a ne întări reciproc

și spre a lucra cu puteri îndoite la dobândirea drepturilor ce ne compet (Vozdor!!). O bucurie mare ne cuprinde inima la asemenea ocaziuni, căci în înfrățirea națiunilor apăsate vedem garanția sigură întru ajungerea mult doritei libertăți naționale. Avem prima convingere, că „*viribus unitis*“ vom ajunge la izbândă, căci după vorba lui Goethe:

„In der Eintracht liegt die Stärke
„Nur die Eintracht bringt das Glück“.

Afară de aceea e sfântă ținta noastră și unde e vorba de luptă sfântă, acolo și Dumnezeu ajută. Iar când Dumnezeu e cu noi, e mult prea slab dușmanul spre a ne învinge. Cu aceste cuvinte terminând închin paharul meu pentru poporul slovac, pentru tinerimea lui (să trăiască!) și în sănătatea celor doi reprezentanți ai universităților sârbi, dela cari cu toți sperăm, că în curând vor fi „*in unserem Bunde der Dritte*“.

CUVÂNTARE

**De felicitare la adresa luptătorului național Vasile Lucaci,
bolnav într'un spital din Buda-Pesta.¹⁾**

Părinte Lucaciu!

Praznicul Crăciunului din anul acesta este pentru noi Românii timpul, care l'a făcut Dumnezeu, ca îndoit „să ne bucurăm și să ne veselim într'însul“. Să ne bucurăm nu numai din motivul, că astăzi — sosind plinirea vremii — trimite Tatăl cel ceresc pe unul născut fiul său, ca prin patimile sale pe cruce, scoțând din robia întunericului neamul omenesc, să-l ducă la mântuire; ci mai ales și din motivul, că astăzi — înainte de împlinirea vremii — avem fericita ocaziune de-a saluta în mijlocul nostru pe Sfinția Ta, care prin patimile suferite în robia și pușcăria dușmanilor, ai delăturat multe piedici din calea, pe care vom ieși din starea apăsătoare, în care ne aflăm, și vom merge spre mântuirea națională.

Ingerii cântă: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu“, care vine pe lume, ca să învețe cum trebuie să lucrăm, să ne însufleșim și jertfim pentru izbânda unei cauze sfinte; astăzi noi preamărim vaza, onoarea și respectul, pe care ți l-ai câștigat în fața întregului românism.

Magii de la răsărit — conduși de o stea cerească —

1. Doctorul Lucaci își împlinea pedeapsa într'o pușcărie de Stat, dar îmbolnăvindu-se a fost pus în libertate condiționată, în spitalul „Crucea-Roșie“ din Buda.

aduc daruri Mântuitorului Iisus Hristos, care ia trup de om ca să răscumpere pe cei de sub lege; iar noi fii ai poporului românesc — conduși de scânteia națională, aprinsă în sufletele noastre încă din leagăn de mamele noastre — venim să felicităm pe părintele Lucaciu, care luând chip de rob suferă, ca să scoată poporul său de sub robia și apăsarea nedreaptă, venim „să ne închinăm patimilor“ Sfinției Tale, care ne arăți cum trebuie să se lupte și să suferă fiul unui popor asuprit, pe care iubindu-l mai presus de toate, dorește a-l scoate la deplina libertate.

Noi nu venim cu daruri, n-avem aur, nici smirnă și tămâie; dar avem credință în Dumnezeu, care ajută pe cei ce reprezintă o cauză justă, și avem o inimă română, care se încălzește, se aprinde de dragostea poporului nostru și pe care cu drag o jertfim pe altarul cauzei române, la care cu atâta mândrie și vrednicie servești.

Noi venim cu modestia păstorilor la acest „Vitleem al Turdei“, ca în numele întregii junimi române din toate 4 unghiurile Răsăritului românesc să-Ți aducem omagiile sale, pentru ca — precum „cei trei tineri“, ne-băgând în seamă nebuna poruncă a tiranului celui păgân și neînspăimântându-se de groaza focului celui mistuitor, au binecuvântat pe Domnul — așa sfinția Ta — neluând în considerare tirana pedeapsă, ce Ți s'a dictat și neîngrozit de întunericul pușcăriilor, prin care ai fost vârit, — ai susținut sus și tare și susții cauza neamului suferitor.

Pentru aceasta, Iți dorim ca Dumnezeu, care vede sfințenia luptelor noastre, — redându-Ți sănătatea sdruncinată — să Te redea, întreg, cinstit, sănătos și neînfrânt poporului, care cu dor te așteaptă și a cărui fii astăzi nu-Ți oferă de prinos, de cât promisiunea solemnă, că vor țintui pe ușa vieții lor deviza: „Totul pentru scumpa națiune română, pe care Dumnezeu s'o învrednicească cât mai curând de un trai și libertate națională“.

C V V Ă N T

**Rostit la eliberarea D-rului Vasile Lucaci din pușcăria de
Stat, unde petrecuse 15 luni. 11 Februarie, 1894.**

Onorați oaspeți!

Numeroși bărbați luminați și nemuritori atribue—dacă nu tot, o mare parte din cecece au făcut pentru binele popoarelor și omenirii — femeilor lor.

Avem și noi Români asemenea cazuri. B. P. Hașdeu d. ex. mărturisește, că tot ce a produs mai însemnat în bogata-i activitate datorește nevastei sale ardelene.

Ușor putem înțelege aceasta reflectând la îngeresca misiune și chemare, ce o are femeia în cercul familiei și al societății. Inzestrată cu însușiri sublime, femeia adevărată e un soare, care pururea luminează toate căile bărbatului, îi preface vieța și traiul în un raiu pământesc și astfel înseninându-i gândul și inima, îl predispune spre o muncă rodnică și folositoare.

Asemenea cercuri plăcute familiare dorim mai ales noi Români, cari zilnic simțim trebuință de mângâiere, de un balsam, care să ne îndulcească amarul luptelor în contra neastâmpăraților dușmani, cari — mânați de furia șovinistă — par'că nu mai cunosc margini de oprire. Ceece dorim, mulțumită lui Dumnezeu, și avem. Vatra, în jurul

căreia se învârte femeia română, ne e totdeauna cercul cel mai plăcut, căci acolo o vedem nutrind cu îngrijire focul sacru al virtuților străbune, pe care atât de mult le învidiază cei ce voesc a ni le răpi.

Cartea trecutului nostru ne dă dese dovezi și exemple: cum mama română sădește în inima fiilor săi sentimentul datorințelor naționale, cum soția română încurajează soțul, cum ia chiar arma în mână și se luptă alătura cu el pentru idealul națiunii, cum ibovnica română pune ca preț al dragostei sale iubirea de neam zicând:

„De vrei cu fală să te iubesc...

„Mergi de te 'narmă, mergi de combate...

„Pentru mărire și libertate”.

Alexandri

Cum însoțește chiar pe ibovnic în luptă.

Chiar aci în Budapesta avem o vrednică Română, care la timpul său preferă a se lipsi de plăcuta libertate, a intra de bunăvoie în întunerecul pușcării dela Vaț spre a mângâia pe soțul său, devenit rob pentru crima de a-și fi iubit neamul și de a fi pretins respectarea drepturilor lui.

„Nașta care naște astfel de femei

„Merită vieașa și mărirea ei”.

Bolin'ineanu

Dar, domnilor,

„Warum in die Ferne schweifen“,

„Wenn das Gute liegt so nah?”

Suntem fericiți a număra chiar în mijlocul nostru o Corneliu română, care ne împodobește masa. O cunoașteți cu toții („să trăiască!”). De sigur o mare parte din luptele naționale ale neînfrântului ei soț compet d-sale.

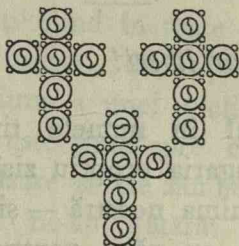
Imi vine cu ocaziunea aceasta în minte actul dela sfârșitul pertractării din Seghedin. I-se dictează soțului pedeapsă aspră. D-sa însă, învingând sentimentalismul inimii femeiești, se încurajează și adresează fiului cuvintele:

„Învată, dragul mamei, dela tatăl tău a te lupta pentru națiunea ta“.

Aceste cuvinte sunt adresate nu numai fiului ei, ci nouă tuturor, întregii tinerimi române.

D-na Lucaciu prin aceasta a încetat a fi numai mama unei singuraticice familii, ci a devenit și o declarăm de mama noastră a tuturor, în numele căroră am distinsul onor a închina paharul meu, dorindu-i mulți ani fericiți“.

CUVÂNTARE

**La congresul tuturor studenților universitari români, ținut
în Constanța, 1894.**

Fraților liberi!

Luând cuvântul în numele tinerilor români din Ardeal, Banat și Ungaria propriu zisă, dați-mi voe să vă mărturisesc, că în inima noastră — și mai ales în sufletul aceluia, cari acuma au pășit pentru prima dată pe pământul sacru al României libere, — se mișcă și se izbesc multe, fierbinți și vii sentimente.

Toate acestea „bat la poarta vieții“ și cer dela mine să „le dau vestmintele vorbirii“; dar tocmai de aceea fiind o imposibilitate psihologică, îmi este cu neputință să le dau expresiune logică și sistematizată mai ales acum, când ne aflăm sub impresiunea imediată a celor văzute și observate aci.

Poate-că — fraților — mulți din voi nu veți înțelege aceasta, fiindu-vă prea cunoscute și obișnuite manifestațiunile vieții acestei țări.

Altfel stă lucrul cu noi cei de dincolo de Carpați!

Pe noi — cari zilnic ne vedem batjocorită limba noastră dulce — ne însuflețește până și o mică și neînsemnată inscripțiune, fixată pe vagoanele trenului român, pe care l-am văzut la Predeal.

Pentru noi Ardelenii etc. momentele, în cari putem purta liberi și neconturbați la piept această cocardă națională (toți purtau cocardă tricoloră la butonieră), sunt cele mai sublime și mai plăcute ale vieții noastre, căci acasă la noi chiar autoritățile publice — hrănite din sudoarea noastră, — cu obrăsnicie bruscă ni-o smulg de pe piept și ni-o necinstesc; și mult ne doare aceasta, căci aceste colori nu sunt fixate în butoniera noastră numai prin un nasture, ci ele își au rădăcini multe și adânc respirate chiar în inimile noastre: *ceice ni le smulg, cearcă a ne lipsi de întreaga noastră ființă românească.*

Astfel persecutați fiind în toate acțiunile unei vieți românești, să nu vă mirați, dacă pe noi ne încântă cea mai mică manifestațiune a unei vieți libere și naționale, căci tocmai aceasta este ținta spre care nizuim, pentru care suferim cu nepăsare și cu zâmbetul pe gură asupra-rile dușmanilor, cari ne-au hotărât perirea și cari ne înfundă în întunericul pușcăriilor.

Mai presus de toate însă ne-au pătruns respectul, sfințenia și entuziasmul, cu care voi roștiți cuvântul *patrie*.

Știm și noi că:

„Nimic nu e pe lume

„Ca numele de patrie

„Și-al libertății nume.

Dar fraților! A noastră țară, a noastră patrie — pe care cu avutul și sângele nostru am susținut-o și o susținem și pe care și azi ca totdeauna cu dragoste nemărginită o iubim — au prefăcut-o un popor ajuns prin un noroc orb la cârmă — au prefăcut-o stăpânii luați din vânt, în o mamă vitregă, care dela noi numai jertfe cere, numai datorințe ne impune.

Iar la sânul ei strânge numai pe unii din fii săi, și numai acestora le oferă toate drepturile naționale și deplină libertate, pe când pe cei mai leali și credincioși fii ai

săi — cari nici când n-au adus oști dușmane în sânul ei — ne lasă afară „flămânzi și goi, fără adăpost“, fără drepturi naționale, fără libertate.

Libertatea noastră sunt pușcăriile, în cari și azi zac cei mai iluștri bărbați ai neamului românesc și temnițele, cari acum sunt în lucrare poate numai pe seama noastră.

Cu toate acestea — fraților — să nu credeți a afla în noi reprezentanții unui popor desnădăjduit și istovit. Din contră! Mai ales colegii noștri Brânzău, Axente, Dragomir, Ionescu și alții, — pe cari avem onoarea a-i cunoaște mai aproape — vă vor putea spune, că *poporul nostru mai mult ca ori-și-când are conștiința drepturilor și naționalității sale și este ferm decis a jertfi totul — chiar și viața — pentru idealul său*. Deviza poporului nostru a devenit „*Totul pentru națiune*“. Iar conducătorii lui și noi tinerimea, care azi-mâne va trebui să luăm cârma în mână, avem ferma convingere că *trebuie să învingem pe cât timp avem un popor, care așa iubire arată de cauza și conducătorii săi, cum a manifestat-o poporul nostru cu ocaziunea procesului Memorandului tractat în 7 Maiu și zilele următoare la Cluj — Golgotha neamului românesc*.

Vom învinge, căci un popor cu conștiința națională trează este totdeauna invincibil.

Astfel stând lucrul noi nu putem, nu ne este iertat a fi lași și fricoși; dar oameni fiind și noi, cu puteri mărginite, nu-i mirare, că une-ori ne obosim în luptă cu un popor, necapabil de a respecta și la alții drepturile, pe cari numai pentru sine le reclamă.

În asemenea momente avem trebuință de recreațiune, de primenirea puterilor noastre.

Această recreațiune, vă mărturisesc fraților, nicăiri nu ni se poate oferi în măsură atât de mare, ca tocmai în atmosfera liberă a țării noastre, unde idealurile noastre le vedem deja întrupate și producând fructele, de cari noi cu atâta dor însetăm.

Zilele petrecute în mijlocul vostru și a cetățenilor României au fost — pentru sufletul nostru însetat de o viață națională — cele mai sublime și mai plăcute din toată viața noastră.

Spiritul vostru ne-a arătat, cât de frumoasă-i viața în libertate. Din instituțiunile voastre liberale am sorbit *duhul unei vieți naționale*. Aceasta ne va premeni puterile trupești și sufletești și ne va împintena la continuarea luptei ce ne stă înainte.

Și cine ne-a oferit acest strălucit prilej de oțelire a puterilor noastre?

Voi, fraților! prin învitarea voastră, prin primirea călduroasă, ce ni s-a făcut dela intrarea noastră în această țară și ospitalitatea voastră cu adevărat frățească, de care în tot locul ne împărtășiți.

Permiteți-mi deci să exprim în numele studenților de dincolo adâncă noastră recunoștință, și ca răplată să fac declarațiunea solemnă, că toți ne întoarcem acasă cu puteri oțelite, cu deciziunea fermă de a nu ceda, de a nu odihni, până-ce nu vom avea și noi, ca voi, fericita pozițiune de a așeza și în patria noastră în un singur stindard colorile noastre românești.

Am speranța, că acest ideal îl vom ajunge în un viitor nu îndepărtat. In dorința, că „noi“ vom ajunge a prăznui serbarea izbânzii cauzei noastre, vă mulțumesc din nou de primirea triumfală, ce ne-ați făcut, strigând: *Trăiască România! Trăiască viitorul ei: tinerimea!*

EVVÂNT

**De felicitare la adresa marelui cântăreț al Neamului,
Dumitru Popovici. 1897.**

*Inalt Prea Sfințite,
Onorați comeseni,*

Oamenii, cari se îndeletnicesc cu artele frumoase, au avut adeseori ocaziunea a afla, că bărbați luminați, cari cu agera lor minte cuprind și pătrund cursul vieții și lumii acesteia, seamănă arta muzicală, cântarea, cu religiunea; cântarea însăși o numesc o adevărată religiune. Cei ce au avut fericita ocaziune de a auzi cântăreți de renume, a participa la concertul de Vineri al D-lui Popovici și mai ales cei ce au ascultat neîntrecuta lui voce și cântare în oratoriul *Ilie*: aceia de sigur s-au depărtat cu convingerea, că asemănarea atinsă mai sus este foarte la loc; căci într'adevăr nu-ți poți închipui ceva mai frumos, mai admirabil, mai ideal, ba chiar mai *sfânt*, ca și cântarea distinsului nostru artist Dumitru Popovici. Vocea d-sale este atât de pătrunzătoare, plină de farmec și evlavie, încât ne atinge cele mai ascunse coarde ale internului nostru, ne ridică gândul, sufletul din mijlocul grijilor acestei vieți în sfere sublime, ideale, în câmpiile zâmbitoare,

unde suflă zefirii plăcuți și lucește soarele seninătății, răspândind razele trandafirii ale frumuseții; ba ne și înalță chiar pe aripele cântării sale la Dumnezeu, la Creatorul celor văzute și nevăzute.

Intr'adevăr numai ascultând un asemenea cântăreț poți înțelege ceea ce zice Schiller într'o poezie:

„Das Schöne blüht nur im Gesang“.

Dar pe lângă evlavie, ne inspira versul d-lui Popovici o deosebită mândrie, care se potențează mai ales, când știm că vocea lui este nu numai frumoasă și artistică, ci mai presus de toate românească.

Durere numai că — după zisa lui Alexandri:

„Tot, ce-i falnic și frumos
„Curând trece, curând moare,
„Ca un cântec, ca o floare
„Ca un fulger luminos“.

În tocmai și cântarea alesului nostru baritonist trece, se sfârșește mult mai iute, ea e mult mai falnică și mai plăcută, decât ca să ne mulțumim a o fi ascultat odată, de două ori la vr'un concert.

Ne mângâie însă împrejurarea, că pe Miercuri, cu ocaziunea concertului valoroasei noastre reuniuni de muzică, vom fi iarăși în plăcuta pozițiune de a-l asculta și admira.

Onorați comeseni,

Ziua de azi are pentru noi o îndoită însemnătate. De o parte: Sărbătorim pe un preot, care a primit dela Dumnezeu prin mijlocirea I. P. S. nostru arhiepiscop și mitropolit darul, chirotesia de protopresbiter al Sebeșului; de altă parte salutăm și sărbătorim pe un alt rar preot, care tot dela Dumnezeu și-a primit darul, talentul său și care tot Domnului servește la altarul artei muzicale.

Pentru acest rar preot, artistul Dumitru Popovici, închin paharul meu, dorind ca Dumnezeu să-i susțină aleasa voce la înălțimea artei, ca și pe viitor încă mulți ani să poată secera nenumărați lauri și să poată câștiga nimb și admirațiune nu numai pentru sine, ci și pentru neamul românesc, care-i mândru a-l număra între fiii săi.

CUVÂNTĂRE

Rostită în Drăguș, la o ocazie festivă. 8 Septembrie, 1897.

*Înalt Prea Sfințite,
Onorați ascultători,*

Ziua de astăzi are pentru comuna Drăguș, ba chiar pentru întreg ținutul, o îndoită însemnătate. De o parte prăznuim nașterea Născătoarei de Dumnezeu, de alta și mai ales serbăm azi momentul, în care cel mai înalt păstor al turmei ortodoxe-române din Transilvania și Ungaria s'a coborât din reședința sa și a venit în mijlocul credinciosului său popor din acest ținut. Meritul acestei întruniri strălucite se cuvine bravului nostru popor din Drăguș și vrednicilor lui conducători clerici și mireni. Noul edificiu bisericesc, care prin rugăciunile și darul arhieresc s-a predat azi sfintei și româneștei sale destinațiuni, este o vie și grăitoare dovadă, că acest popor — adunat în jurul nostru — păstrează sub sărbătoreștile-i veștimente sentimente și mai sărbătorești, și anume o adâncă iubire către credință, către legea și biserica noastră ortodoxă și strămoșească, o deosebită venerațiune către instituțiunile ei și o nețărmită și caldă dragoste către autoritatea supremă bisericească și către fețele bisericesti peste tot. Dar aceste virtuți creștinești și românești le-am aflat nu numai la harnicii Drăgușeni,

ci la poporul nostru din toate comunele acestui ținut. Primirea entuziasmată, sinceră și călduroasă, ce s'a făcut iubitului nostru arhiereu și stăpân în toate comunele, întărește și sigilează spusele mele. Aceasta ne umple sufletul de bucurie, căci toți avem convingerea fermă, că cu cât va exista o mai strânsă și mai intimă legătură între popor și biserica sa ortodoxă română, cu atât va fi mai temeinic adevăratul nostru progres pe toate terenele și cu atât va fi chiar viitorul nostru mai asigurat.

Ochi observatori și mai adânc pătrunzători vor afla, că factorii principali ai acestei favorabile și lăudabile situațiuni sunt membrii clerului, care este imediatul conducător al acestui popor. Acestui cler îi revine meritul principal pentru iubirea, alipirea și însuflețirea față de biserică, ce o desvoltă, întărește și susține în aceste timpuri ispititoare în sufletul credincioșilor săi. În fruntea acestui cler vrednic de toată lauda stă onorabilul șef tractual, protopresbiterul *Ioan Câdea*. Cele văzute și experiate în decursul călătoriei și în comuna Drăguș mărturisesc despre tactul și priceperea, cu care acest protopresbiter conduce și administrează tractul, ce biserica și suprema ei autoritate i l-a încredințat. Clerul și poporul numai onoare i-au făcut. Ridic paharul meu în sănătatea protopresbiterului tractual, d-l *Ioan Câdea*.

IN LOC DE PROGRAM

La primirea redactării ziarului „Telegraful Român“
din Sibiu. 1898.

Puține momente ne mai despart de finea anului 1897, căci ne apropiem deja de pragul noului an și pe când ziarul nostru va ajunge în mâinile onoraților cetitori, vom fi trecut deja peste acel prag și intrat în raionul încă necunoscut al anului proxim.

Această trecere ne face, ca din prag să ne mai uităm odată în trecut și apoi să căutăm a observa și cele ce ne așteaptă în viitor.

Deja cifra anului 1898 duce gândul nostru cu decenii îndărăt și ne indică, că se împlinește o jumătate de veac dela anul 1848, an cu scumpe și mărețe aduceri aminte, precum pentru Europa întregă, așa și în special pentru poporul românesc. El formează epocă în viața neamului nostru.

Ce am fost noi înainte de 48?

Un popor încă amorțit de gravitatea și asprimea timpurilor, din cari sporadice se iviau indivizi mai conșcii de originea și individualitatea lor, bucinând trezirea conaționalilor lor din somnul, ce li se părea aproape „de moarte“.

Dar glasul lor a sunat parte în pustiu, parte în cercuri prea mici, încât efectul a fost neînsemnat. Evenimentele anilor înainte de 48 însă au înmulțit în mod considerabil fanfarele neamului nostru și au întărit glasul lor, încât dormitarea și mai departe era imposibilă. Deșteptarea a urmat și geniul național a aruncat sămânța conștiinței de sine și de apartinere la un popor compact și numeros.

Sămânța a căzut pe pământ bun, căci în curând poporul se pronunță în adunarea dela 3/15 Maiu ca o individualitate etnică cu drept de existență nediscutat.

Fiind conștiința noastră odată trezită, ea a produs și roadele sale.

Nimeni nu va putea nega, că noi în cele cinci decenii am făcut progrese însemnate. Am înființat școli medii, seminarii, preparandii, școli de fete, școli populare; ne-am întărit pe terenul economic; am adunat fonduri culturale, am ridicat biserici, am crescut un număr frumos de intelectuali etc. etc. Inceput-am dela alfa și ne-a succes a absolve câte-va litere din alfabet. Unde am fi însă între alte condițiuni, fiind pe deplin liberi și împărțându-ne de ajutorul moral și material al stăpânilor țării?

Aceștia nu numai nu ne lasă în pace să înaintăm, nu numai nu ne oblesc calea, ci din contră ne-o umplu de piedici și bolovani.

Cerul vieții noastre naționale a devenit tot mai înnorat, ba în anul trecut norii s-au chiar înegrit; tempestățile au clocotit printre ei cu amenințare. Suflarea unui vânt favorabil, care să schimbe constelațiunea de azi, cu greu o sperăm și în anul viitor.

Abea în zarea îndepărtată se ivește o licărire de lumină. Sunt stările din Austria. Aceste deșteaptă și susțin în noi speranța în o schimbare spre bine și dreptate.

În Austria au dăinuit multă vreme aceleași referințe ca și la noi, și acolo au fost produse chiar rezultate seducătoare. Dovadă Bucovina. Elementul român inteligent era aproape întreg și mai este în mare parte încă și astăzi nemțit. Astuția austriacă a știut prin titluri, decorațiuni, ranguri etc. să despartă boerimea de poporul său și să-i infiltreze dragostea unei creșteri streine, ceea ce ușor poate avea de urmare trecerea în tabere streine cu aspirațiuni contrare poporului din care a ieșit.

Așa în Bucovina, așa în alte țărișoare aparținătoare, încât era pe-aci să se creadă, că Austria este germană.

Azi însă lucrurile și-au schimbat mersul. Haosul a primit în cursul său natural mai multe centre și este o imposibilitate a opri formarea normală a diferitelor individualități cu aceeași tendență centrifugală.

Situațiunea se caracterizează potrivit prin cuvintele adresate de profesorul Dr. Jagić renumitului învățat german Teodor Mommsen, prin cari rectifică enunțațiunile lui Mommsen cu privire la concepțiunea și chemarea Austriei.

Iată ce zice între altele Jagić:

„Așa cum îți închipuiești și cum dorești d-ta și
„acuma Austria, aceea e o icoană a trecutului, iar nici
„decât a prezentului, cu atât mai puțin a viitorului.
„Accentuez anume a *viitorului* . . . Austriei îi surâde
„un frumos și strălucit viitor. Numai cât să nu ne în-
„chipuim sub Austria un stat centralizat, unitar german.
„Un astfel de stat ar fi lângă Germania tot așa un izvor
„de perplexități, ca și un stat slav ic lângă Rusia. Intre
„aceste două mari potențe Austria trebuie să devie.
„aceea, la ce de sine o duce procesul istoric, milenar
„al dezvoltării naturale a lucrurilor: anume un stat
„poliglot, compus din diferite popoare deșteptate în
„conștiința lor națională și nizuitoare în egala măsură
„spre cultură, cari sunt avizate nu la apăsare ci la
„împrumutată ajutorare și încredere“.

Iară în urma argumentărilor lui Jagič, și Mommsen susține în epistola — răspuns:

„Intocmai așa, precum indici d ta, mi-am închipuit „și eu totdeauna viitorul Austriei, etc“.

Desvoltarea lucrurilor din Austria nu poate rămâne fără influență în țările de sub coroana Sfântului Ștefan. Aici forța apăsătoare este poate mai necruțătoare, dar cu toate acestea Maghiarilor le lipsesc multe din mijloacele desnaționalizatoare ale poporului german.

Nu le-a succes Germanilor în Austria desființarea neamurilor negermane. Tendințele lor s-au lovit de conștiința națională deșteptată a popoarelor negermane și mai ales a Bohemilor. Această consecință a produs o situațiune, în care bărbații dela cârma țării trebuie să steie de vorbă și să consulteze cu bărbații poporului deșteptat.

Așa nu le va succede nici Maghiarilor desființarea popoarelor nemaghiare, dacă și noi nu vom sta cu mâna în sân, ci vom ști să creiem zidul de rezistență, de apărare.

Acel zid nu poate fi decât *conștiința națională*. Preocupățiunile tuturor bărbaților noștri cărturari trebuie să fie îndreptate spre cultivarea acesteia.

Făcut-am — nu-i vorbă — dela 48 frumos progres în direcțiunea aceasta; cu toate acestea cine cunoaște ținuturile, locuite de Români, va trebui să admită că multe sunt locurile, unde poporul și acuma doarme încă. Numărul celor ce trăesc în indiferentism și letargie națională este foarte mare, căci de n'ar fi așa, n'am sta acolo, unde astăzi suntem.

Toate ocaziunile și toate mijloacele trebuiesc deci folosite, pentru ca să se deștepte conștiința națională acolo, unde lipsește și să se întărească acolo unde a încolțit.

Preoții, învățătorii și tot natul consciu este dator să lucreze în această direcțiune, propoveduind dragostea de

limbă, de lege, de moșie, de instituțiunile bisericii, de obiceiuri, datini, jocuri etc. și cu un cuvânt de tot ce formează specifică noastră viață națională.

Numai aceasta poate fi garanția, că lucrăm pentru asigurarea viitorului neamului nostru; iar când conștiința națională va fi în toți fiii deșteaptă și întărită, atunci nici porțile iadului nu vor birui fortăreața noastră.

CVVÂNTARE

La sfințirea școlii ortodoxe române din Nasna,
lângă Târgu-Mureș. 1898.

Onorați Domni Invățători,

Ziua de astăzi este pentru poporul nostru din comuna Nasna o îndoită sărbătoare, căci nu prăznuiește numai învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, ca în toate Duminicile, ci serbează totodată și îndeplinirea unui lucru bun și vrednic de toată lauda, terminarea frumosului edificiu școlar, care astăzi prin rugăciunile preoțimii întrunite a primit binecuvântarea bisericii, spre a putea fi predat nobilei și umanitarei chemări și destinațiuni pentru care e pregătit.

Văd din numărul frumos, în care v-ați adunat aici, și din fețele tuturor citesc, că bucuria d-voastre, după ce ați ajuns în urma ostanelilor făcute la bun sfârșit — este mare; ea este și îndreptățită, căci e bucuria dreptului, care se bucură de isbânda, de succesul muncii sale.

Bucuria d-voastră a trecut peste marginile comunei, căci iată s-au adunat oaspeți aleși din toate comunele din jur; ba unii au venit din depărtări mai mari, ca să fie părtași la sărbătoarea sfințirii și să vadă cu ochii roada ostanelilor, ce ați făcut.

Ridicarea acestui edificiu de școală confesională este cea mai grăitoare dovadă, că d-voastră înțelegeți și sunteți conșcii despre aceea, că biserica și școala noastră sunt

bunurile, pe cari trebuie să le îngrijim mai mult, căci ele ne duc la mulțumire, îndestulare, luminare și prin aceasta și la bunăstare.

Nu-i instituțiune pe lumea aceasta, care în necazurile noastre, să verse mai multă mângâiere asupra inimilor noastre, adeseori sbuciumate, ca și *biserica*, cu rugăciunile ei pline de evlavie și înălțare de suflet, și cu cuvintele și sfaturile preoțimii pline de înțelepciune.

De altă parte nu este loc, care să îndrepteze pe căi mai bune și mai folositoare pașii tinerimii, ca și *școala*.

Școala are să înzestreze pe copii, cari sunt bucuria părinților, cu cultura inimii și a minții, crescându-i în frica lui Dumnezeu, care-i începutul înțelepciunii, și așezând în frageda lor inimă încă de mici acea temelie creștină, din care să răsară cele mai alese simțăminte, cari să le fie drept conducătoare și îndreptătoare în toată viața; iar de altă parte are să dea copiilor, urmașilor noștri de mâine, cunoștințele de lipsă în citit, scris, compus, și despre starea de azi și din trecut a poporului și a patriei noastre, în care trăim și peste tot acele învățături, fără de cari omul nu este om adevărat.

Ca să înțelegeți înrăurirea școalei asupra tinerimii, nu pot să vă aduc o pildă mai nimerită, decât să vă reîmprospătez în minte un proverb român, care arată mai pe înțeles deosebirea unui om cu școală și altul fără învățătură. Iată ce zice acel proverb:

„Școala face omul, om,

„Și altoiul pomul, pom“.

Ce-i pomul pădureț față de unul altoit, aceea-i omul fără carte față de unul cu învățătură și creștere bună; și precum se deosebesc roadele unui pom sălbatic de ale unui altoit, așa se deschilinesc și faptele unui om cult de faptele unui om fără învățătură, fără creștere, fără carte, dar totodată și fără parte.

Intreagă lucrarea unei școale bineconduse nu poate fi decât în folosul și spre înaintarea aceluia, cari o cercetează și primesc învățăturile ei. Deaceia și zice un bărbat învățat (Jules Simon), *că poporul, care are școale mai bune, este cel dintâi între popoare, dacă nu astăzi, apoi mâine*“.

Dela acest adevăr mâncând nu putem decât deoparte să ne bucurăm, când vedem că poporul nostru — înțelegând binefacerile ce le revarsă școala — aduce jertfe pentru ridicarea de școale corespunzătoare cerințelor timpului de astăzi, — de altă parte să exprimăm recunoștința noastră și să aducem laudă conducătorilor, cari știu povățui pe credincioșii lor pe căi atât de bune și în prima linie să fim mulțumitori conducătorului acestui tract P. O. D. protopresbiter *Nicolau Maneguțiu* și onorabilul d. paroh *Ștefan Rusu*, precum și on. comitet parohial, cari v-au condus la asemenea fapte, plăcute nu numai căpeteniei noastre bisericesti, supremului inspector al școalelor noastre ortodoxe române, Excelenței sale Înalt Preasfântului nostru arhiepiscop *Miron Romanul*, a cărui portret împodobește pereții sălii, ci plăcute și înaintea lui Dumnezeu.

De asemenea merită toată lauda poporul acestei comune pentru jertfele, ce le-a adus întru ridicarea acestei școli, care pentru împrejurimea întreagă poate fi de model, și pentru zelul, cu care a urmat sfaturile conducătorilor, care zel îndemn să fie și pentru celelalte comune ale noastre de a purcede și ele asemenea.

Iubit popor! Dorul și setea fiilor poporului nostru după cultură și învățătură este mare. O singură pildă vă va convinge despre aceasta. Un țăran fără dare de mână a crescut în un orașel din apropierea satului lui pe un băiat la școală, ajungând până în clasa patra gimnazială.

Absolvind și această clasă și ne mai fiind în acel orașel clase mai multe, s-a dus la un oraș cu gimnaziu

întreg și acolo în timpul liber a intrat în slujbă de zidar, numai ca să-și poată câștiga cele de lipsă pentru a se putea susține.

Păcătuește deci poporul nostru și oricine, care nu aduce jertfele posibile pentru a ușura creșterea copiilor, știind că prin aceasta întemeiăm binele lor și înaintăm interesele familiei, ale comunei și prin aceasta interesele patriei, căci zice un luminat strămoș al nostru (Cicero) „*ce serviciu mai mare putem aduce țării, decât dacă învățăm și instruiam junimea*“.

Incheind cuvântul meu, nu pot din destul să vă pun la inimă, ca și pe viitor să vă îngrijiți cu căldură de școala acum ridicată, căutând, ca precum edificiul, așa și sufletul școlii — învățământul — să fie la înălțimea cerințelor, și făcând copiilor d-voastră toate ușurările, ca în timpul prescris să poată cerceta prelegerile și asculta învățăturile ei.

Mântuitorul nostru Iisus Hristos, care a poruncit învățăceilor săi: „*Mergând învățați toate popoarele...*“ a zis și aceea: „*Lăsați pruncii să vie la mine, că unora ca aceștia este împărăția făgăduită!*“

Asemenea vă zice și părinților din comună glasul acestei școli: *lăsați copiii voștri să vie la mine, ca să sugă din laptele bunelor învățături, căci ei sunt nădejdea și viitorul nostru.*

CVVÂNTARE

**La deschiderea conferinței învățătorești ținute în comuna
Jabenița, lângă Reghin. Septembrie 1898.**

Onorați Domni Invățători!

În urma ordinului venerabilei noastre superiorități bisericești, ne-am întrunit astăzi cu toții în această comună situată la gura romanticei și istoricei văi a „Râului“, ca prin împreună lucrare să ne sfătuim asupra mijloacelor menite a înainta interesele școalei noastre confesionale ortodoxe române, între dascălii și apostolii căreia vă numărați și d-voastră.

Este plin de înțeles acest nume de „apostol“ și e mare, înaltă și frumoasă chemarea aceluia, căruia se dă acest atribut, și fericit trebuie să se simtă cel ce poate zice despre sine, că a împlinit cu scumpătate și cu succes datorințele împreunate cu ea.

Intr'adevăr ce poate fi mai frumos, decât a ți se încredința creșterea tinerelor odrasle ale poporului, a cărui înaintare din inimă o dorești? Ce poate fi mai frumos și mai plin de încredere decât a avea prilejul și putința de a cultiva pe urmașii noștri, punând temelia întregii lor vieți și dând direcțiunea, pe care vor avea s-o urmeze generațiunile viitoare?

În mâna dascălilor poporul este depus mijlocul cel mai eficace de a deștepta în sufletul fraged al tinerimii un *simț puternic religios*, care să fie mai târziu busola conducătoare în vârtejul valurilor, adeseori furibunde, ale vieții și să devie temelia probată a unui trai împreunat cu mulțumire.

Datorința cultivării acestui simțământ se impune mai ales în timpul de azi, când atâtea curente, pretinse a fi corespunzătoare timpului modern, ating inima oame- nilor, slăbindu-le creștineasca credință și ducând pe unii la porniri contrare ordinii sociale, iar pe alții chiar la desnădăjduire. Școala este în mare parte chemată a feri poporul nostru de asemenea porniri prin deșteptarea în tinerime a interesului pentru muncă spirituală, care să o ducă la cunoașterea adevărului, a binelui și frumosului, și peste tot *prin cultivarea simțului pentru idealuri*, cari totdeauna feresc sufletul omului de gânduri josnice și-l ridică în sfere mai înalte, apropiindu-l astfel de perfec- țiunea, spre care cu toții chemați suntem a nizu.

La rezultate bune va ajunge învățătoria în această direcțiune, exploatând cu pricepere nepieritoarele principii și adevăruri ale religiunii noastre creștine ortodoxe, a cărei înțelepte învățături, după vederile celor mai serioși pedagogi, — formând centrul întregii educațiuni și temeiul întregii vieți morale și sociale — sunt mai potrivite a pro- duce și întări în om sentimentele religios-morale, fără de cari omul fie și învățat, devine — după afirmațiunea unui renumit poet german — mai rău, mai periculos chiar ca un animal sălbatic.

Numai puțină osteneală trebuie să desvolte învățătorul școalelor populare pentru introducerea fiilor neamului nostru încredințați lui în toate *elementele cunoștințelor* absolut necesare și ale științei, fără de cari azi nici un popor nu poate ținea pas cu lumea, care progresează cu

repeziciune. Poporul, care se închide cu muri chinezi de influența binefăcătoare a învățaturii, este și rămâne o masă brută, care cu puțin se ridică peste starea de jos a debitoacelor nepricepătoare.

Din contră popoare neînsemnate la număr, prin rolul ce și l-au putut câștiga pe terenul științelor, artelor etc., s-au ridicat la stăpânire peste popoare mult mai numeroase, mai puternice, dar rămase îndărăt în cultură. Cultura totdeauna revarsă cu belșug foloasele sale asupra celor ce o caută și o primesc. Grecii noștrii de azi, de exemplu, trăesc numai din duhul gloriosului lor trecut și din însuflețirea, ce o mai scot din monumentele de artă și știință, scăpate de dintele ruinător al timpului.

Așa este ! Învățătura, știința te întăresc; deaceea nimerit se exprimă învățatul *Francisc Bacon*, când zice că: „*știința este puterea, iar neștiința zădărnicește ori ce succes*“, dar și mai explicit exprimă partea ultimă a acestei idei poetul Schiller în opul său „*Jungfrau v. Orleans*“, zicând: „*Unsinn, du siegst und ich muss untergeh'n*“, ceea ce se poate traduce cu cuvintele scripturii: „*Și va pieri poporul, care se leapădă de știință*“.

O deosebită atențiune și îngrijire merită în creșterea tinerimii, care-i bucuria părinților și speranța neamului, trecutul părinților și strămoșilor ei, adus în legătură cu trecutul celorlalte popoare și în special cu trecutul patriei, ai cărei cei mai vechi și mai credincioși fiii suntem, cu un cuvânt *istoria*.

La propunerea acestui obiect, care e unul din cele mai excelente mijloace de educațiune, se impune educatorilor a scoate pururea la iveală și a prezenta tinerimii, ca un fir roșu, principiul fundamental, că *numai pe temei cu adevărat uman, numai pe baza dreptății și a virtuții este posibilă desvoltarea și progresul durabil al unui popor, și că în avântul și'n decadența tuturor popoarelor domnește puterea*

legilor morale. Astfel purcezând, va produce și acest ram al învățământului fructe de nobilă educațiune, făcând din școală un izvor curat, din care tinerimea va sorbi o dragoste nețărnută către neamul său și instituțiunile lui, și un patriotism cald, care pururea va ținea viu în inima poporului focul sacru al iubirii de moșie și patrie și în cele din urmă al dragostei către omenirea întregă; dând astfel societății, în mijlocul căreia funcționează, harnici și luminați cetățeni, a căror sentimente nu se vor manifesta numai în vorbe goale și declamațiuni producătoare de efect momentan, ci se vor manifesta în cultivarea unui caracter virtuos și a unui curaj, ce produce convingerea și voința de a jertfi în caz de lipsă totul, chiar și viața, pentru patria care-i ocrotește și apără pe ei, conșăngeni și compatrioții lor.

În deosebi nu va trebui să scape învățătorimea noastră din vedere, că școlile, în serviciul cărora stau, sunt *școale confesionale ortodoxe cu limba de propunere română.* Această împrejurare reclamă pe de o parte cultivarea în sufletul tinerimii a credinței ortodoxe și a tuturor însușirilor, menite a oțeli iubirea poporului către biserica strămoșească ortodoxă română; de altă parte o îngrijire specială de limba maternă română, fără de care un progres temeinic în masele unui popor hotărât este exclus, desvoltând totodată și simțul pentru priceperea frumosului ascuns în materialul limbii și în comoara spiritului poporal, ceea ce mult poate contribui la potențarea iubirii locului, în care te-ai născut și trăiești, și a neamului, din care ai ieșit.

Și numai din indigitățile, ce vi le-am expus în limite generale, se poate vedea, că chemarea apostoliei, pe cât este de frumoasă și înălțătoare, pe atât este și de grea și plină de responsabilitate; de aceea și reclamă o pregătire temeinică, serioasă și multilaterală, ca să-i poți corespunde. Deci precum în nici o carieră, așa mai ales în cariera

dăscăliei, nu pot fi suficiente pentru dobândirea unui succes mulțumitor cunoștințele câștigate în școală până la dobândirea calificațiunii *formale*, ci trebuie mult să ne nizuim a ne câștiga și o calificațiune în *fond*; drept aceea este necesar, ca învățătoria și după absolvirea școlii de specialitate — să se ocupe serios cu cele ce aparțin carierei sale, ținând cont de progresele științei pedagogice, care continuu se dezvoltă și înaintează.

Aceasta ni se impune cu atât mai vârtos, cu cât obiectul ocupațiilor noastre nu-l formează lucruri de preț secundar, ci ceea ce un popor are mai scump și mai iubit, — speranța viitorului său, — adică tinerimea. Eventualele greșeli făcute pe alt teren se pot repara mai ușor, ori apoi, în caz de imposibilitate, dauna nu e atât de mare; ori ce greșală însă în creșterea tinerimii este un păcat strigător la cer, căci mlădița, după ce s-a dezvoltat și îngroșat îmbătrânind în o direcțiune, — n'o mai poți îndoi în altă parte fără greutate și simțite, eventual fără a se frânge. În privința aceasta trebuie să avem pururea în vedere admonițiunea înțeleptului Solomon cuprinsă în cuvintele: „*Invață pe prunc calea, în care trebuie să umble, și când va îmbătrâni, nu se va abate dela ea*”.

Intre mijloacele pentru ulterioara îmbogățire a cunoștințelor necesare pentru educarea tinerimii, numărăm și conferințele învățătoresci reintroduse din partea autorității bisericești în anul acesta, după o întrerupere mai lungă, în sensul dispozițiilor §. 130 din legea fundamentală a bisericii noastre.

În aceste conferințe, cari se vor întruni an de an, vor avea învățătorii noștri bun prilej a discuta asupra feluritelor chestiuni de interes pedagogic și de educațiune, schimbând reciproc cunoștințele ce le posed, împărtășind unii altora experiențele câștigate pe terenul învățământului, și îndreptând cu bunăvoință greșelile observate; toate

acestea sub conducerea unui comisar esmis din partea Venerabilului Consistoriu.

Țin să accentuez cu acest prilej, că am fost la primul moment neplăcut atins de vederile greșite, ce le-a ventilat un ziar român contra conferințelor învățătoresți, atribuindu-le unui învățător de-ai noștri din Reghinul-săsesc.

O absolută lipsă de respect către autoritatea bisericească caracterizează acea scrisoare, a cărei scop nu poate fi cauza școlară, ci sub masca măgulirii statului învățătoresc, provocarea acestuia la pași nesocotiți de nesubordinațiune. Recitind însă mai cu atențiune corespondența din chestiune cu aserțiunile ei riscate și neîntemeiate, am ajuns la convingerea, că nu este dascăl autorul ei, cu atât mai puțin dascăl din Reghinul-săsesc, unde nici nu avem școală. Un învățător conștient nu poate vorbi așa: „Și-au dat seama oare acei domni, că eu ca învățător am deplină libertate să mă constituî în reuniune și fără voia corporațiunii bisericești, și aș vrea să știu cine m'ar împiedica?”

Doresc, ca să nu mă fi înșelat în convingerea mea, că d-voastră stați departe de asemenea curente și porniri, cari nu ridică de loc prestigiul corpului învățătoresc, mai ales, când vedem, că învățătorimea din dieceza Caransebeșului, unde asemenea s-au reintrodus conferințele, aduce „omagii de recunoștință autorității bisericești pentru reactivarea acestor conferințe“.

Asemenea aflăm, că se introduc și în regatul României „conferințele școlare“ ale așa numiților institutori. Iată ce scrie despre ele un distins bărbat de școală, d-l Vasile A. Urecheă într'o scrisoare recentă: „Mă înscriu pentru conferințe. Nu trebuie să ascundem răul: sunt, încă foarte puțini institutori — chiar profesori — cari citesc cari odată rămași definitivii își mai înmulțesc cunoștințele ori caută măcar a nu uita, cele ce au apucat a le avea.

Intrebați pe cei cari publică cărți serioase, câți din corpul didactic își procură asemenea opere. Mă prind, că de aceștia nu sunt nici 10 la sută. E dar nevoie, ca măcar pe câteva zile obligatoriu să se mai ocupe cu cele ale profesunii lor“...

De altă parte și-a ridicat vocea un învățător, asemenea contra conferințelor, sub cuvânt că ținerea conferințelor ar implica în sine oarecare *nematuritate a învățătorilor și un regres* pe terenul învățământului. Aceasta se poate susține numai în necunoștință de cauză. Nedumerirea aceasta nu poate avea loc, pe câtă vreme știm, că nu este vorba de a se introduce în școlile noastre așa numitul „*metod regesc*“ din veacul trecut al lui Dr. *Bel și Lancastru*, care constă în instrucțiunea reciprocă, dându-se unor elevi mai buni povețele necesare, ca ei să instrueze apoi pe colegii lor și putând astfel un învățător servi la sute de elevi. Pe imitarea acestui sistem s-a bazat nemuritorul Șaguna, introducând la 1863 conferințele învățătoresți.

Nici aceea nu se cere azi, ce a cerut Șaguna la 1863 în circulariul său dela 1 Maiu Nr. 41 Școl., unde s-a zis între altele: „Toți învățătorii vor fi datori a merge la aceste conferințe și prelegeri cu „Instrucțiunea pentru învățători“, cu Abecedariul de profesorul d-l Z. Boiu, cu manuducerea acestui Abecedar, cu Orologionul și Octoihul cel mic“.

Acest ordin corespundea referințelor înainte cu 40 de ani; iar *astăzi conferințele învățătoresți vor fi la înălțimea aceea, la care le vor ști susține învățătorii înșiși*, având fiecare deplină libertate a discuta întrebările de natură didactică atât în mod teoretic, cât și practic și pe baza stării de azi a nimbului și cunoștințelor statului nostru învățătoresc.

Noi trebuie să fim convinși că autoritatea bisericească,

— căreia învățământul îi stă la inimă mai pre sus de toate și care are la dispoziție toate elementele necesare pentru a judeca, ce corespunde mai bine împrejurărilor actuale date, pe cari a le schimba de multe ori nu stă în puterea ei, — nu fără motive a reintrodus conferințele învățătoresți; iar — considerând în fond situațiunea schimbată — învățătorimea poate desvolta aceeași activitate în ședințele conferințelor, ca și în ședințele adunărilor generale ale Reuniunilor învățătoresți.

Să nu ne legăm deci orbiș de forme atunci, când putem desvolta acelaș zel întru înmulțirea cunoștințelor și promovarea intereselor școlare.

Salutând și bineventând prezența d-voastră și în special a onorabililor d-nii protopresbiteri tractuali *Galaction Șagău* al Reghinului și *Nicolau Măneguțiu* al Mureș-Oșorheiului, și în speranța, că desbaterile conferințelor învățătoresți vor fi de folos participanților și prin ei cauzei noastre școlare, declar ședința primă a conferinței învățătoresți din cercul Reghinului pe anul 1898 deschisă.

CUVÂNTARE

**De deschidere a conferințelor învățătoresți de la Reghin.
1899.**

Cultură, bunăstare, moralitate.

Domnilor învățători!

Pentru a doua oară îmi este dată onoarea a vă saluta întruniți în acest edificiu școlar și a conduce conferința învățătorescă din cercul Reghinului.

În anul trecut am profitat de ocaziune a cuprinde în cuvântul meu de deschidere în un mănunchiu principalele datorințe ale școlii confesionale-române, expunând în liniamente generale direcțiunile de educațiune și instrucțiune, pe cari are să pășească și să înainteze învățătorul nostru întru îndeplinirea misiunii sale, prescrise de știință în general și de interesele bisericii noastre ortodoxe române în special.

De astădată, — fără a pierde câtuși de puțin din vedere ținta adevărată a școalei populare pusă de rezultatele pedagogiei moderne: *de-a crește neamului, bisericii, patriei și omenirii indivizi cu caractere religios-morale*, — să-mi fie permis a vă prezenta școala din un punct de vedere special, care atinge datorințele învățătorului de a contribui la ridicarea bunăstării materiale și morale a poporului, în mijlocul căruia lucrează.

Și — cum dorința I. P. S. nostru arhieru și a venerabilei noastre autorități bisericești este de a planta și întări în sufletul d-voastră, ca pioneri ai școalei noastre un zel tot mai mare pentru o muncă neobosită și conștiincioasă, — dați-mi voie să insist mai pe larg și să lămuresc mai de aproape această parte indicată a chemării ce o are — precum ori și care școală — așa și cea încredințată îngrijirii noastre, ca astfel — conștiinți de datorințele luate asupra-vă — să nu întrelăsați nici o ocaziune pentru a contribui, atât prin activitatea din școală cât și prin cea afară de școală, la ridicarea poporului.

De aceea vă rog să-mi dați ascultare.

În timpul de față nimenea nu mai trage la îndoială, că pentru ridicarea puterilor atât materiale cât și spirituale și morale ale poporului este neapărat de lipsă desvoltarea și perfecționarea instituțiunii culturale, ce se numește școală, ca să corespundă deopotrivă tuturor cerințelor sociale. Aceasta e o necesitate cu atât mai mare, cu cât numai școala poate pune temelie sigură pentru desvoltarea acelei puteri intelectuale, dela care atârnă orice progres.

De aceea toți trebuie să fim convinși despre necesitatea arzătoare și neamânaveră de a îmbunătăți și ridica cauza școlară. Și pentru dobândirea unui succes mulțumitor se cere conlucrarea tuturor factorilor: popor, învățătorime și autorități.

Importanța cauzei școlare devine însă la noi, cari în multe privințe am rămas în dărățul altora — *îndoită*.

Noi trebuie să înaintăm, ca să ne putem câștiga mai cu succes cele de lipsă, să ne creăm un trai mai bun și mai plăcut, să ne știm folosi de progresele făcute pe toate tere-nele de omenire; dar înaintarea este totodată și condițiunea de căpetenie a existenței noastre ca popor, căci cine nu tinde spre progres în toate, ținând pas cu lumea, cu popoarele civilizate, — acela riscă existența și viitorul său.

Intre nizuințele principale ale tuturor popoarelor trebuie să fie și aceea de a-și crea și asigura o stare materială cât mai mare și mai independentă.

Pe calea acestei tendințe trebuie să pășim și noi, pentrucă ea încă aparține căilor, ce duc la un viitor mai fericit și aceasta cu atât mai vârtos cu cât și pe acest teren stăm mult înapoia altor popoare și chiar conlocuitori.

„Suntem săraci“. Asta-i ciuha, care se ivește la orice pas, făcut întru desvoltarea intereselor noastre culturale, și încătușează cele mai frumoase avânturi spre progres.

Sărăcia-i unul dintre cele mai mari rele atât pentru singuratici cât și pentru societate.

Ea, fiind mai mare, lipsește pe om și de acele mijloace, ce-i sunt neapărat de lipsă pentru delăturarea celor mai simple trebuințe materiale și morale. O asemenea stare e cât se poate de anormală și chiar contrară destinațiunii omului. De aceea și zice *Lamennais*: „Dacă n-are fiecare cele neapărat de lipsă pentru trai, aceasta indică, că este conturbată ordinea dumnezească“.

Sărăcia te lipsește de multe ori și de boldul, care te îndeamnă a nizui spre mai bine, căci oamenii lipiți pământului, cari nu simt mizera lor situațiune și deci nici nu doresc a scăpa din ea, sunt ca și omul născut și crescut în robie, care întru atâta s-a obicinuit cu soarta, încât nu dorește alta mai bună.

Sărăcia deci trebuie delăturată.

In general se vorbește, că numai acea națiune poate deveni tare, care e cu stare, a cărei membrii, în totalitatea lor socotiți, au stare frumoasă, mulțumitoare și îndeștulate pentru asigurarea independenței individuale. Disproporția în avere încă nu e favorabilă desvoltării normale a unui popor. Din contră, se poate experia în viață, că toate instituțiunile publice salutare înfloresc mai bine acolo, unde averea e împărțită în mod proporționat la

toți, decât unde e concentrată în disproporții bătătoare la ochi în mâinile unor mari bogătani, iar restul tânjește de pe o zi pe alta; aceasta mai ales și din cauză, că conștiința de a fi contribuit toți la înființarea și întărirea cutărei ori cutărei instituțiuni mărește și asigură interesul general pentru viitorul ei.

Timpul de azi cere mult dela un popor, care vrea să ocupe un loc demn între celelalte popoare civilizate. Spre a putea concura în această privință, trebuie să avem mijloacele pentru crearea și susținerea acelor instituțiuni, fără de cari e imposibil un progres vădit și durabil, care să ridice pentru poporul lui, să asigure și valorizeze fructul ostenelelor lui.

Toate aceste reclamă cheltueli mari, pe cari le poate face numai un popor cu bună stare. Drept aceea un popor conștient de chemarea sa trebuie să țintească și spre *bunăstare*.

Și ce mijloace sigure și raționale ne duc la aceasta?

I. Munca și hărnicia.

Sărăcia-i un rău vechiu: o stare contrară destinațiunii omului, căci Creatorul n'a făcut în privința aceasta deosebire între om și om, ci creând trebuințe naturale, a dat naturii și izvoarele, din cari omul să le poată stâmpăra prin aplicarea rațională a facultăților sale.

Mâncând dela acest adevăr, s-au căutat în decursul timpurilor fel și fel de moduri de a delătura sărăcia. În timpul mai nou comuniștii și socialiștii au statornicit greșitul principiu teoretic, că pricina inegalităților este dreptul de proprietate, de aceea trebuie șters împreună cu dreptul de moștenire. Ei vor deci, ca averea să fie luată dela proprietarii actuali și prefăcută în *bun comun*; și apoi fiecare să lucreze după facultățile sale și să se împărtășească din averea comună după trebuințe.

Aceste principii din toate punctele de vedere sunt

absolut periculoase; atacă ordinea socială, răstoarnă toate libertățile și înăbușe cele mai nobile sentimente.

Aceste sunt utopii, cari nici când nu vor fi nici executabile și nici practicabile. Din contră, istoria civilizațiunii popoarelor ne arată clar, că popoarele au început a se civiliza numai, când s-a introdus dreptul de proprietate, care este condiția oricărui progres, libertății morale și fericirii omenești. A lua proprietatea altuia, fie eredită, fie câștigată cu sudoarea feței sale, însemnează a-i vătăma cel mai esențial drept și a nimici ordinea socială. A lua câștigul cruțat al altuia, care a muncit, a câștigat, dar a și cruțat și a-l da altuia, care a stat cu burta la soare, ar fi nedrept și nemoral; o asemenea procedură ar omorâ orice bold de muncă și cruțare și de sigur că lumea nu s-ar corija prin aceasta. Chiar împărțindu-se averea în mod egal, această stare n-ar dura mult, și celor leneși, trândavi și prădători nu s-ar ajuta în mod durabil. Cei mai isteți, diligenți și cruțători iarăș ar ajunge în poziția de mai nainte.

Asta deci nu poate fi calea de a scăpa de sărăcie, ci alte mijloace trebuesc căutate, cari să fie drepte, morale, deci și durabile.

Unul dintre aceste este *munca*, despre care poetul Schiller zice: „*Munca este podoaba cetățeanului și binecuvântarea (belșugul) este răsplata ostenelilor.*“¹⁾

Omul are trebuințe înăscute, cari trebuesc satisfăcute, altcum se simte nefericit, nemulțumit, dar Dumnezeu nu i-a dat totodată deagata și mijloacele pentru satisfacerea lor, ci i-a dăruit pământul, apele, aerul, cu toate produsele și puterile ascunse în natură și l-a înzestrat cu însușiri alese, ca prin mintea și munca sa să descopere acele puteri ascunse și să folosească efectul lor spre bi-

---

1. „Arbell ist des Bürgers Zierde,
Segen ist der Mühe Preis.“

nele său. Cu un cuvânt ne-a făcut să *cugetăm* și să *muncim*.

Munca este destinațiunea noastră; ea este condițiunea principală a oricărui progres și a împlinirii demne a destinațiunii omenеști, de aceea e o nefericire când cineva începe a ocoli munca și se lenevește; iar un popor leneș nu are viitor, oricât ar fi altcum de favorabile referințele lui externe.

Dar *munca* singură nu asigură înaintarea și fericirea unui individ ori a unui popor. Poate lucra fizicește cât de mult un om nepriceput, prost, necult și totuși nu va putea da înainte după așteptare și în proporție cu munca desvoltată. Pe lângă muncă se cere să și *cugetăm*, să raționăm. În natură sunt mii de izvoare pentru asigurarea unei bune stări materiale. Dar ce folos, dacă nu le cunoaștem ori nu le știm exploata rațional? Poate fi pământul cât de productiv; dacă nu cunoaștem legile unei economii raționale, vom secera puțin.

Un industriaș poate ședea veșnic lângă produsele mâinilor sale, dacă nu va cunoaște descoperirile mai nouă și uneltele, cu cari le poate confecționa mai iute și mai cu gust, mai bine.

Așa e pe toate terenele.

De aci urmează, că pe lângă muncă și hărnicie se cere și *priceperea* de a lucra cât mai perfect și în conformitate cu progresele timpului. Cu alte cuvinte numai acel popor își poate crea și asigura o bună stare, mărint și ridicând puterea materială, care pe lângă *putere* de lucru posedă și *inteligenta*, priceperea și cunoștințele cuvenite.

Dar fiindcă nici un popor nu aduce cu sine pe lume cunoștințele necesare, dator este fiecare a și le însuși, cu un cuvânt a-și desvolta *inteligenta*, *cultura* și a se îngriji de modalitățile, prin cari generalizând-o să mărească tot mai mult puterea de muncă, priceperea la muncă.

Neștiința sau prostia cu sărăcia sunt frați de cruce; se țin la olaltă, ca umbra de obiectul ce o produce. Dacă deci sărăcia e un rău mare, apoi prostia, neștiința, întunecimea minții e și mai mare, căci ea este izvorul principal al sărăciei, ba e izvorul și a altor rele sociale.

Baza adevărată pentru o cultură generală o pune școala, întocmită așa, ca să corespundă tuturor cerințelor. Așa dar dacă voim să alungăm după puțină sărăcia, dacă voim să ridicăm și să întărim puterea de lucru a poporului și să întemeiem toate instituțiunile, dela cari atârnă progresul și viitorul lui, trebuie să dezvoltăm și să perfecționăm instrucțiunea publică în toate direcțiunile.

Experiența ne arată, că popoarele cuprinse de neștiință rămân sărace, expuse la mizerii, chiar și dacă țara e cea mai binecuvântată cu toate bunătățile pământului.

Școalele pun temelie culturii și fără această temelie nu se poate ridica edificiu sigur. — Puterea priceperii, minții și a inteligenței e cea mai tare dintre toate, căci ea nu numai dezvoltă și mărește puterea de lucru, încât cel cuminte poate lucra mai mult și mai bine ca cel prost, ci totodată trezește și nutrește îndemnul, boldul de muncă, voia spre activitate și prin aceasta produce hărnicia. Omul inteligent, cult, află plăcere în munca sa condusă cu minte. De aceea a învăța pe un popor să știe lucra rațional și înțelepțește însemnează a-l îndrepta pe calea bunei stări.

Dar prin puterea bazată pe inteligență nobilităm și moravurile poporului, căci simțind în noi putere de lucru, aceasta deșteaptă simțul demnității individuale, care te ferește de decădintă și umilință rușinoasă.

Cu un cuvânt cultura este baza și izvorul a tot binele. Poporul incult nici materializește nu se poate ridica. — Sunt țări, ținuturi binecuvântate de Dumnezeu. Pământul e fructifer și bogat în de toate; referințele sunt

favorabile pentru dezvoltarea comerțului și industriei. Dar poporul totuși e sărac, pentru că-i lipsește priceperea exploatării bunătaților naturale. — Din contră, să ne uităm de exemplu la Olanda. E țară nefructiferă; locuitorii s-au luptat mult cu marea pe tema: a cui să fie pământul? Poporul a învățat, a scrutat puterile, cu cari să poată învinge natura, ba să o subjuge chiar pentru scopurile sale. Și nu numai a învins; ci fiind pământul prea restrâns pentru ca să satisfacă tuturor trebuințelor sale, a îmbrățișat industria și comerțul și s-a creat o țară înfloritoare.

Poporul cult, muncitor și onest învinge vitregiile împrejurărilor și-și crează bunăstarea și fericirea. Ce poate la cale priceperea și cultura, se vede din viața multor singuratici, cari s-au ridicat spre mirarea tuturor. Ce rezultate însă s-ar putea obține atunci, când priceperea, cultura s-ar generaliza. Multe comune de ale noastre ilustrează această afirmațiune. — Câți streini venetici nu vin în comunele noastre purtând întreagă bogăția într'un băț de alun și abea trec zece ani și asemenea oameni ajunși la mare bună stare dominează întreagă situațiunea.

Cum le-a succes aceasta? Așa că fiind superiori nouă în cultură, ne iau toate de dinaintea nasului, ba ne și exploatează, de multe ori în modul cel mai infam. Și cine e de vină? Noi cari suntem mult înapoia acolora și nu numai nu știm pune mâna pe mijloacele de câștig folosite de ei, dar lăsăm a fi exploatați după bunul lor plac. Unde poporațiunea e isteafă, cuminte etc., acolo așa ceva nu se întâmplă.

Dar cu una trebuie să fim în clar. *Averea materială* nu poate să fie *scopul*, ci numai mijloc, ca să ne putem îndeplini chemarea cu atât mai ușor și mai demn.

Omul are nu numai trebuințe materiale, ci și spirituale, morale. — Dacă am restrânge activitatea noastră numai la cele materiale, cu puțin ne-am deosebi de animalele ne-

cuvântătoare, cari încă nizuiesc a satisface momentan trebuințelor materiale. Omul însă e din trup și suflet. Fiecare parte are viața sa și trebuințele sale speciale, cari cer a fi satisfăcute; și tocmai trebuințele sufletești și satisfacerea lor indică superioritatea omului și-l ridică a fi coroana făpturilor. — Omul tinde a putea satisface și trebuințelor sale materiale nu numai pentru moment, ci mai mult, ca să se asigure de eventualitățile maștere, fie ele elementare fie sociale, ca să-și câștige astfel în toate împrejurările independența cuvenită.

Omul nu nizuiește să aibă numai cât îi trebuie lui și familiei, ci să aibă un belșug, din care să ajute rude, neamul, biserica, patria și omenirea.

Nizuița lui merge și mai departe: să-și câștige cele necesare cât mai ușor; tinde să cunoască puterile naturii, apoi să le subjuge sieși, să le exploateze, ca astfel să devie stăpânul naturii și conducătorul, așa zicând, intelectual al muncii; și așa — muncind mai ușor — să-și facă viața cât mai comodă și mai frumoasă, având astfel timp și voie a se interesa și de cerințele sufletești și morale ale chemării sale. Asta-i ținta rațională a nizuințelor omenești. Și de aceea omul, care numai pentru sine îngrămădește avere peste avere și nu se gândește totodată la momentele morale ale vieții sale și nu e convins, că având avere mai mare are și datorințe îndoite față de sine, de familie, de neam, biserică, patrie și omenire, acela nu îndeplinește chemarea omenească mai înaltă. Un astfel de om, deși s-a ridicat materialicește, dar ca om, în adevăratul înțeles al cuvântului, nu s-a înălțat, căci precum zice *I. Nenifescu*:

„ . . . omul într'afât e om,

„Cât în al neamului său pom

„E ramură îniloritoare

„E creangă darnic roditoare;

„Cât nu stă numai pentru sine,

„Ci spre-a neamului său bine, etc.

O unilateralitate materialistă, cuprinzând exclusiv pre-ocupațiunile unui popor întreg, ar deveni periculoasă și s-ar răzbuna amar, producând o decadință generală și în toate privințele.

Progresul material numai atunci e sănătos și salutar, când naște trebuințe spiritual morale, nouă îndemnuri nobile și nizuințe spre îndeplinirea lor.

Aceasta se poate ajunge numai prin o educațiune corespunzătoare.

Dar pe lângă că cultura adevărată ne dă pricepere pentru muncă, îndemn și voie de lucru, ducându-ne la bunăstare, pe lângă că stârnește în noi îndemnuri nobile totodată și nobilitează sentimentele omenești și promovează astfel moralul public.

Morala este izvorul faptelor bune. Acest adevăr fundamental l-au recunoscut popoarele în toate timpurile și istoria ne arată, că poporul căzut în imoralitate a intrat cu un picior în groapă. Imoralitatea este deci cea mai mare primejdie pentru un popor.

Așa dar un popor cu pretenții de viitor nu poate rămânea indiferent față de datorințele sale morale: către sine, către familie, patrie, biserică, neamul său și instituțiunile lui; ba suntem datori să aflăm calea pentru împlinirea datoriilor morale chiar și atunci, când ar veni în coliziune unele cu altele. Din contră, sărăcia și lipsa de cultură produc mai ușor excesele morale. Vieța de toate zilele arată aceasta. Numărul cel mai mare al deținuților din penitențiarie iese mai ales din sânul celor săraci și inculti.

Așadar voind a nobilita moralul, trebuie să ridicăm cultura poporului prin o educațiune rațională a generațiilor lui.

Un înțelept bărbat de stat francez a zis în un raport despre stituațiunea țării și următoarele remarcabile cuvinte: „E de lipsă, ca țara să iese în dreaptă considerațiune acel adevăr, că banii chielțuiți pentru școale vor fi cruțați din suma,

ce altcum ar trebui cheltuită pentru pușcării“. Așa și este. Date statistice au dovedit, că unde crește numărul celor ce cercetează școala, scade numărul delicuenților.

În Franția dela 1848—1860 a crescut numărul copiilor din școală cam cu 1 milion și numărul deținuților a scăzut în acelaș timp cu jumătate.

Reasumând cele spuse mai nainte, constatăm, că 2 momente contribue esențial la fericirea popoarelor: *bunăstarea și moralitatea*. Aceste stau în legătură împrumutată, precum am arătat, și se condiționează reciproc.

Spre ele trebuie să țintească orice popor cu speranțe de viitor. Să-și desvolte și întărească puterile de lucru, ca prin muncă onestă și rațională să ajungă la bună stare, care deșteaptă îndemnuri nobile spre hărnicie mai mare, și prin aceasta să i se ușureze satisfacerea trebuințelor sufletești și morale atât ale sale cât și ale deaproapelui și astfel să-i fie ușoară îndeplinirea deamună a chemării omenești și în cele din urmă să-și asigure un traiu mulțumit, superior și fericit.

Dar ținta aceasta se poate ajunge numai prin o cultivare corespunzătoare pe toate terenele de muncă și care mereu să nizuească spre progres. Temelia culturii însă o pune școala. De aceea poporul n-are chestiune mai importantă, decât a ridica și duce la înflorire cauza școlară.

După acest curs de idei fiecare va da drept lui Jules Simon, care zice: „Poporul acela este cel dintâiu, care are școale mai bune; dacă nu e azi, va fi mâne“.

Odinioară puterea brută, crudă, era dătătoare de ton; popoarele cu mai mare tărie și dexterități corporale supuneau popoare, cari nu puteau desvolta asemenea tărie.

Astăzi domnia puterii crude a trecut; vitejia numai trupească nu mai împune așa mult.

Astăzi puterea spirituală ridică popoarele. Astăzi trăim în timpul cuceririlor prin minte.

Poporul, care nu caută a emula cu celelalte în dezvoltarea puterilor sale spirituale, ajunge sub influența celui cu puteri spirituale mai mari și cu timpul își pierde orice independență, „căci va peri poporul, carele se leapădă de știință“, zice și sfânta scriptură.

De aceea datorințe avem cu toți a lucra pentru dezvoltarea armonică a forțelor noastre materiale, spirituale și morale.

Incheind, nu pot decât să vă pun la inimă, ca în activitatea D-voastră din școală și din societate să căutați valorizarea vederilor expuse de mine, studiind amănunțit toate împrejurările locale și căutând mijloacele de înaintare, care e atât de mult dorită.

Cu aceste deschid ședința conferinței.

CONFERINȚA

**Ținută la întrunirea învățătorilor din Reghin, despre
examele școlare. 1899.**

Domnilor învățători,

Examele publice dela finea anului școlar sunt o instituție veche, introdusă deodată cu introducerea instrucțiunii publice. Deatunci au rămas în uz până în zilele noastre.

Intre motivele, din cari s-au întrodus, cu deosebire 2 merită amintire și considerațiune mai de aproape.

Deoparte în timpurile mai vechi școala nu se bucura în măsura de azi de sprijinul organelor statelor. Era un timp, când nu era întrodusă obligativitatea învățământului, ci sta în voia părinților, să-și dea copiii la școală sau nu. Intre astfel de împrejurări de sigur multe săli de învățământ rămâneau goale. Cei ce au dorit progresul și luminarea poporului s-au cugetat deci la anumite mijloace de atragere și astfel au întrodus așa numitele „probe publice“, examenele.

Aceste examene au fost împreunate cu festivități strălucite, ca astfel să atragă și „amăgească“ în școală cât mai numeros public și în special pe părinți. Cu acele ocaziuni să împărțiau apoi premii, căutând a mânguli vanitatea părinților; cu un cuvânt întreg actul sărbătoresc ținea într'acolo să captiveze pe părinți, ca să-și trimită copiii la

școale, și să capete voie a-i instrua. Scrisorile de probă, desemnurile, erau făcute pe propise și hârtie încadrate în figuri frumoase, adeseori în forme aurite, erau așezate pe mese împodobite cu flori, în jurul cărora ocupa loc elita comunei, care lua și admira produsele tinerimii, spre a stârni astfel invidie în inima părinților, a căror fii n-au ajuns a fi lăudați de hotvoleul locului.

Aceste apucături au putut avea atunci și pot avea și azi folosul lor practic, dar cu toate acestea exagerările sunt inadmisibile și împreunate cu pagube; și tocmai de aceea mulți bărbați de școală cer delăturarea examenelor, susținând că sunt niște lucruri, cari și-au trăit trailul și au devenit superflue, mai ales după-ce obligativitatea instrucțiunii e bazată pe legi pozitive.

Noi însă susținem, că legea încă nu este garanție suficientă pentru a asigura mersul regulat al învățământului și al cercetării școalelor. Experiența de toate zilele e dovadă eclatantă despre aceasta. Deci ținem de necesar — fără a încuviința abuzurile—susținerea examenelor și din motivul indicat, mai ales la toate acele școale și institute, a căror scop publicul mare încă nu-l cunoaște, dar a căror susținere și înflorire este o necesitate socială și națională.

Poporul nostru este încă în multe părți puțin conștient despre foloasele școalei și de aceea simte o deosebită greutate, când este necesitat a lua copilul său dela găște, viței ori vite, dela plug și alte lucrări economice și a-l da la școală. Tocmai da aceea plângerea organelor noastre din parohii, că cercetarea școalelor progresează tare anevoios, este generală.

Intre astfel de împrejurări cele văzute în decursul unui examen bine condus și succes pot contribui mult la înduplecarea multor părinți, ca pe viitor să-și dea și ei copii la școală, ca să-i vadă și pe ai lor rostind rugăciuni frumoase, poezioare și povestiri instructive, cântări și declamațiuni atrăgătoare etc.

De altă parte se intenționează, ca susținătorii școalelor prin emisiile săi la examene să se convingă despre modul, cum a îndeplinit învățătorul datorințele chemării sale și de ce educațiune și instrucțiune s-au împărtășit elevii încredințați conducerii sale, în decursul unui an școlar.

În timpul mai nou s-au ivit mulți pedagogi, cari nu dau nici acestui moment vr'o însemnătate deosebită și cer sistarea examenelor.

Vederile acestora se reasună în următoarele:

La examene se întâmplă des, că învățătorii, voind a mai arăta mult ca și cât se cere, se produc cu lucruri din clase superioare și pregătesc astfel pe băieți ca pentru o producțiune, perzând din vedere scopul școlii. Aceasta n-ar face-o, de n-ar fi examene publice.

Examenele împiedecă mersul învățământului cu aceea, că elevii și învățătorul se ocupă o mulțime de timp cu pregătirile pentru examen: scrisori de probă, desemnuri, caiete curate etc., cari n-au nici un scop instructiv, nici educativ, scurtând astfel timpul de instrucțiune.

Se fac adeseori spese cu aranjarea examenelor și se pune în mișcare un aparat întreg.

Examenele au adeseori influență demoralizătoare, susțin ei mai departe.

Învățătorul e adus într'o situațiune grea. Vine mama înpopoțonată a cutărui băiat în sală, cu nerăbdare așteaptă momentul, ca să fie provocat și „odorul“ ei; ba dacă nu să întâmplă curând, îl roagă chiar pe președintele examenului să-l provoace. Odorul — ce-i drept — n-a învățat nimic în tot decursul anului, dar învățătorul îi formulează acum niște întrebări ușoare, așa încât să-l poată dimitte cu un „bine, șezi!“ Acest băiat își formează acum o idee curioasă despre caracterul învățătorului, care în decursul anului nu i-a putut zice o vorbă bună. Starea sufletească a băiatului se conturbă, căci învățătorul i-a apărut până acum cu totul

altcum; iar de altă parte mama nu va cuprinde faptul, cum de băiatul ei, care a răspuns la examen între aplauze generale, are în testimoniu tot calculi răi?

Și dacă învățătorul nu porcede astfel, se nasc conflicte între el și părinți, cari presupun, că copiii lor au fost nedreptățiți.

Mai afirmă, că învățătorul pregătește pe elevi nu din materialul prescris în planul de învățământ, ci îi instruează cu lucruri, cari plac mamei și moșului etc. și preste tot publicului laic, care cere de regulă mai mult și astfel se îndoapă bietul băiat cu lucruri mai presus de priceperea sa.

De aceea mulți pedagogi au cerut sistarea lor, iar la noi pedagogul elvețian *Vernaleken*, care a stat în serviciul guvernului austriac, a cerut în o scriere a sa încă la 1851, ca examenele publice anuale din școalele populare să fie numai festivități de încheierea anului. În Austria și Germania s-au și șters de ani de zile.

Nu încape îndoială, că cele indicate și multe alte scăderi obvin la multe școale. Cu toate aceste abuzurile, ce se fac, nu îndreptățesc delăturarea instituției ca atare.

Fapt este, că susținătorii școlii nu pot numai din examene să câștige o icoană fidelă despre vieța internă a școalelor și despre rezultatul obținut.

In scopul acesta se recere o vizitațiune sistematică prin experți specialiști. Dar totuși examenele publice, ținute înaintea susținătorilor școlii, a autorității școlare, înaintea părinților etc. au o influență bună atât asupra învățătorului cât și a elevilor.

Pentru elevi constatarea publică a rezultatului de un an va fi o inpintenare spre diligență și întărire a increderii în sine; iar pentru învățător o mângâere, văzându-și ostenelele sale de preste an recunoscute și prin complăcerea celor prezenți.

Dar chiar și părinții doresc să-și completeze vederile

lor despre copii și despre capabilitatea lor, spre a se ști orienta cu privire la creșterea lor din viitor.

Părinții, văzând nizuințele învățătorilor pentru luminarea copiilor lor, se interesează mai mult de școală și de învățător și se decid mai ușor la suportarea speselor pentru susținerea școlii.

Examenele sunt bune și pentru autoritatea școlară. După referințele noastre de azi organul central bisericesc nu poate vizita toate școlile prin experți, cari să iee privire amănunțită în mersul lucrurilor nici chiar odată în decursul unui an. Astfel examenle publice suplinesc încâtva controlul public și oricât s-ar obiecționa, că examenle ne pot duce în eroare cât pentru succesul instrucțiunii — totuși un ochiu ager și expert și din examen, din întrebări, din răspunsuri, din ținuta elevilor etc. poate să-și formeze o idee corespunzătoare despre modul, cum și-a împlinit învățătorul chemarea.

La noi în țară există un curent neprielnic susținerii examenelor publice. Chestiunea a preocupat toate reuniunile învățătorilor de stat, în urma decizunii luate de reuniunea din comitatul Vas, care a cerut comitetului central se întrevină la guvern pentru sistarea examenelor, din motivul că în forma de azi nu contribue la cultura generală, reduce autoritatea învățătorului etc. Din 45 reuniuni, cari au desbătut chestiunea,

- a) 4 s-au pronunțat pentru susținere.
- b) 22 le-au aflat păgubitoare și cer ștergerea lor.
- c) 18 au cerut înlocuirea lor cu pure festivități pentru încheierea anului. Opiniunea din urmă au acceptat-o și unele Reuniuni romano-cat. ¹⁾

---

1) Vezi cele ce s-au scris în acest obiect în „Biserica și Școala“ din Arad, dela Nr. 37/899 încoace. Învățătorii din dieceze sunt cu deosebire preocupați de întrebarea: cine să pue întrebările în examene? comisarul ori învățătorul? Reuniunile învățătoresci tocmai discută această temă.

Cu toate aceste se află și între Unguri bărbați, cari susțin examenele.

Așa profesorul gimnazial *Toth Kálmán*, care în o broșură de 37 pagini a studiat obiectul examenelor arătând, cum stă această chestiune în Anglia, Franca, Germania etc. Acesta ajunge în fine la convingerea, că examenele sunt bune și astfel susține ordinațiunea ministrului de culte dela 22 Iulie 1876, în parte identică cu dispoziția din Regulamentul nostru școlar. Iată ordinațiunea: „La finea fiecărui an se ține examen public, deoparte, ca să câștige părinții și publicul interesat idee înmediată despre spiritul instrucțiunii din școală; de altă parte și mai ales, ca elevi, ajunși a termina o parte unitară a studiilor, să aibă ocaziune și îndemn a privi cele învățate din diferite puncte de vedere“.

Iar regulamentul nostru școlar dispune în § 103: „Spre a face părinților cu puțința a constata mai cu înlesnire, încât școala își împlinește misiunea și pentru a stârni un interes mai mare și mai general pentru instituțiunile școlare, se va ținea la finea fiecărui an școlar un examen public“.

Drept aceea la noi nu poate fi vorba de sistarea examenelor, ci din contră trebuie să căutăm a delătura numai eventualele defecte observate; iar examenele a le întocmi astfel ca să fie și ele niște instituțiuni puse în serviciul progresului școlar.

Reușirea examenului atârnă dela decursul instrucțiunii de preste an. Deci cum se va sămăna, așa va fi și secerișul. O deosebită atențiune însă trebuie dată repetirii materialului percurs.

Inainte de încheiere e necesar să se facă în școală repetiție generală din fiecare obiect; dar nu cu scopul a percurge în grabă minuțiozitățile obiectului, ci spre a înțelege corect noțiunile principale și spre a cuprinde mai ușor legătura sistematică dintre ele. După această repetiție

fiecare învățător trebuie să fie în clar cu judecata sa asupra elevilor, pe care o mai poate completa în conferența învățătoarească pe baza vederilor descoperite reciproc, unde sunt mai mulți învățători. Apoi urmează examenele. Cât pentru materialul și sistemul lor trebuiesc considerate din cele percurse numai o parte de materii inrudite și mai ales astfel de teme și întrebări trebuiesc puse, cari să dea elevilor ocaziune a-și da sama despre cunoștințele câștigate în legătură mai mare. Mai mult nici că se poate, căci e imposibil a percurge în un examen tot materialul și nici pe elevi nu-i poți mortifica cu un lucru așa greu și obositor. În celelalte se va putea lua privire în tabela materiei percurse.

Spre a nu se întâmpla, ca învățătorul să propue în decursul anului numai partea de materie admisă la examen, prof. sem., Dr. Stroia, cere în tractatul său publicat în „Foaia pedagogică“ din a. c. că nu învățătorul, ci alți factori (comitetele parohiale cu preoții) să stabilească obiectele, ce au să vină la examen, precum și partiile, ce au a se lua, firește în conțelegere cu învățătorii.

A pune întrebări în examen putem admite ici colea cel mult comisarului și unor oameni competenți în chestii de pedagogie, dar rolul principal în această privință trebuie să se dea învățătorului, care mai bine își cunoaște școala.

Un astfel de examen făcut cu observarea celor de mai sus, deși nu va fi o icoană completă despre starea școlii, totuși va oferi celor experți ocaziune a avea o idee bună despre întreaga situațiune, aflând întrucât elevii știu cele propuse, întrucât pricep ceea ce răspund și întrucât au trecut în sângele lor cunoștințele câștigate, căci numai aceasta garantează trăinicia lor. ¹⁾

---

1) Vezi. Dr. *Ioan Stroia*: „Examenele școlare“ în „Foaia pedagogică“ Nr. 1, 2, 3 și 4 din 1899.

W. Rein: „Encyklopädisches Handbuch der Pädagogik.“

Dr. G. A. Lindner: „Handbuch der Erziehungskunde“.

Waldapfel I. Magyar Paedagogia“ 1897.

Pe baza acestora conferența concludde:

Pentru școlale noastre poporale se susțin examenele publice dela finea anului școlar. Examinele deoparte sunt bune spre a se convinge publicul, care susține școlale, despre spiritul instrucțiunii. De altă parte contribue a scoate la iveală foloasele școlalei și a îndupleca astfel pe mulți părinți a-și da copiii la școală, a-i instrua și cultiva.

Fiind bine întocmite, măresc autoritatea și respectul învățătorului în fața părinților și a poporului, care văzând, că învățătorul se interesează ca un părinte de copii și se ostenește pentru ei, se decid a jertfi mai ușor pentru acoperirea trebuințelor școlalei.

Și examinele sunt un fel de control public, întrucât autoritatea școlară poate să-și formeze o idee despre împlinirea datorințelor subalternilor săi.

Din ele părinții elevilor își pot completa vederile lor despre capacitatea copiilor și se pot orienta în privința creșterii lor ulterioare.

Examinele sunt pentru elevi momente de împintenare pentru mai multă diligență și măresc încrederea în puterile lor.

Iar pentru învățător complăcerea autorității prezente și a publicului asistent este o mângâere și o răsplătire a ostenelelor din decursul anului.

Pe lângă acestea conferența ține, în interesul progresului școlar, introducerea unei vizitațiuni sistematice a școlalelor noastre prin bărbați de școală specialiști și experți.

Inainte de examen se se facă repefire generală cu materialul percurs.

Pentru examen se designează de cei competenți numai 2—3 obiecte, făcându-se un program anume.

In examen nu se ia nimic nou.

Învățătorul, punând întrebările, se lase pe elevi a răspunde pe larg, spre a se vedea cum cuprind ei materialul și să-și poată desvolta mersul gândirilor lor.

Să se întrebe — după putință — fiecare elev.

Intrebările le pune de regulă învățătorul și numai ici, colea comisarul și alți bărbați versați în cele pedagogice.

La examinare se urmează metoda concret cu cei mai mici, cu cei mai marișori se poate folosi și metoda abstract.

Să recomandă învățătorilor a asista la examenele din apropiere ale colegilor și a-și face la întruniri speciale observări și îndreptări binevoitoare.

D. G. S.

CONFERINȚA

Despre declamare. 1899.

Domnilor învățători,

Declamarea este predarea, reproducerea, recitarea pe dinafară a unor bucăți de model, fie în poezie fie în proză.

Este mijlocul cel mai bun a face pe elevi conștienți despre frumusețile acelor piese, cari se declamează. Declamarea stă deci în serviciul educațiunii estetice. Dar precum în viață trebuie să ne îngrijim întâiu de cele neapărat de lipsă, apoi de cele estetice, așa și în învățământ. De aceea cu declamarea sunt a se ocupa elevii din cursurile mai superioare ale școlii elementare.

Chemarea de a contribui în mod esențial la educațiunea estetică a elevilor o poate îndeplini declamațiunea, numai dacă se face și aplică în mod corect.

Aceasta firește nu se întâmplă totdeauna, ba chiar numai foarte rar. De cele mai multe ori însă esperiăm, că elevii torăe productele literare memorizate fără nici un sentiment, ca și când ar fi vorba numai despre înșirarea mecanică și fidelă a cuvintelor și ideilor din un product literar.

Aceasta nu e declamare, ci precum se exprimă *Eberhardt*

(„Poezia în școala poporală“ Partea I, pag. 7) e o recitare, care „omoară spiritul și gustul“.

Declamarea este una din modalitățile de predare, de reproducere. Asemenea modalități sunt: 1. *Cetirea*, 2. *Recitarea*, 3. *Declamarea*, 4. *Predarea dramatică*, 5. *Predarea liberă*, 6. *Improvizarea*.¹⁾

Ea cuprinde în sine momentele cetitului și ale recitațiunii, dând declamatorului mai multă libertate personală; prin ea se deșteaptă toată critica. Și Eberhardt constată, că „prea adeseori se face cetirea într'un ton nesuferibil, care vatămă și urechia cea mai ordinară. Acest ton se lățește apoi în mod epidemic și trece și la *recitare*; ba chiar și în vorbirea liberă a copiilor.“ Declamarea, ce rezultă din o asemenea pregătire, firește nu nobilitează gustul de vorbire și nu descopere frumusețile produsului literar. Această declamare rea, torăitoare, provine și din prea multă învățare de rost, care împiedecă pe elevi să recunoască frumosul. Toate ostenele se pun adeseori pe îndoparea cu material mult, care în orașe se începe încă de prin grădinile fröbeliane, unde silabă de silabă se memorizează versuri întregi.

Astfel nu-i mirare, dacă bărbați de școală ca *Wackernagel* nu sunt prieteni ai declamațiunii.

1) La cele dintâiu 4 reproducem idei străine, la cele 2 din urmă proprii. La cetire ochii și mâna sunt legate de carte, deci ținuta corpului e restrânsă. La recitare e corpul — ce-i drept — liber, dar aici încă nu se așteptă, ca personalitatea recitatorului să iasă la iveală, mărinde efectul predării. Recitarea se face de regulă la locul din bancă. Când se face dela un loc anumit, ceva mai ridicat, înaintea clasei întregi sau a unei adunări întregi, intrând în acțiune și personalitatea recitatorului, atunci recitarea devine *declamațiune*. Acțiunea individuală are aici un rol cuvenit. *Predarea teatrală, dramatică*, se deosebește de declamare prin aceea, că declamatorul nu se indentifică cu cuprinsul celor predate, ca și actorul, carele simte aceleași sentimente, afecte și acțiuni. — Declamatorul stă deci preste materia predată. El nu se mișcă de la locul său și nu intră în acțiunea celor predate; ia un ton mijlociu, liniștit, care nici când nu-i ertat să meargă prea departe, în cât să devie patetic.

El respinge vederile lui *Herder*, care cere, ca elevii să știe de rost barem o parte din juvaerele literaturii naționale. Asta însă însemnează a pușcă preste țintă, ori a arunca deodată cu baia și copilul.

Vorba e, că răul trebuie delăturat.

Cu băgare de seamă trebuie să fim deja la cetire, aplicând pentru stârpirea răului mijloace energice, începând cu cele mai mici părți ale pieselor. Iată cum ne recomandă *Eberhardt* să purcedem:

„Să se înceapă dela zicerea cea mai mică, pe care să o cetească o dată învățătorul și apoi să o repeteze elevii până se va rosti și *intonă* corect; făcând exerciții cu fiecare în special, apoi câte o bancă întregă în cor, etc., necruțând nici o recădere în greșala veche. Reproducerea în cor să se facă cu vocea de jumătate, fiecare cuvânt deplin rostit și după tact, ca să se dedee la pauze. O asemenea deprindere nu numai învață o accentuare corectă, ci scoate și frumusețile poeziei la iveală mai mult ca recitarea unui singuratic“.

Mai ales să avem grijă la *intonare*, scoțând la început chiar și mai tare ca după trebuință cuvântul de accentuat, căci numai așa se vor deda copii cu acea, că în fiecare zicere este un cuvânt, care trebuie scos la iveală, accentuat mai mult ca altele.

Vor observa, că în un vers ori zicere sunt de accentuat mai multe cuvinte și care în ce măsură, unde e accentul principal și unde cel secundar.

Spre a deda copii la o *intonare* corectă e bine să se iee la început exemple din vorbirea de toate zilele, făcând asemănare cu cele din școală.

Cu cât va fi mai corectă accentuarea, *intonarea* la cetit, cu atât se va putea învăța și o declamare mai corectă și mai bună. Pe lângă aceasta e prima condițiune pentru o reușită declamare, ca elevii să fi priceput poezia; dar

se mai recere, ca cuprinsul și materia să fi produs în sufletul elevului impresiunea dorită și să fi stârnit în el mișcarea cuvenită.

Drept aceea, înainte de învățarea de rost, piesa trebuie amănunțit cernută și explicată din toate punctele de vedere.

O cerință de sine înțeleasă este și *predarea din partea învățătorului*, care trebuie să facă toate înainte.

Unii pedagogi fac pendentă declamarea în școală dela individualitatea învățătorului, dacă el prin exemplu propriu e în stare să-i exerciteze pe elevi în mod corespunzător sau nu.

Lothholz cere, că dacă învățătorul nu e capabil de aceasta, mai bine e să abțină dela declamare, mai ales că un patos fals, o expunere exagerată, o aplicare întoarsă a gestului, produce o impresiune ridicolă.

La tot cazul exagerațiunile, patosul fals, afectarea sentimentelor trebuiesc evitate. Dacă se face aceasta, atunci declamațiunea devine un important mijloc de cultivare și se poate recomanda.

Ea cuprinde în sine momentele cetitului și ale recitațiunii, dând declamatorului mai multă libertate personală; prin ea se deșteaptă simțul pentru frumos și gustul de a ști aprecia productele estetice ale limbii; și pe lângă aceasta introduce în școală o anumită notă și dispoziție veselă și plăcută.

Pedagogul Waitz susține că „cultivarea declamațiunii dă o anumită vioiciune și elasticitate stărilor sufletești ale declamatorului, cu cari însoțește cuprinsul piesei și cu cari intră în o anumită intimitate; îl face să știe deosebi feluritele stări sufletești și a reproduce cu ajutorul marelui elasticități a vocii omenești și cele mai fine nuanțări. Declamatorul începe a deveni conștient despre propria-i stare sufletească și învață a ști să-i dea expresiune“.

O declamare și pe jumătate reușită e grea, dar aceasta

n-are să ne descurajeze. Dacă îi premerge o deprindere în cetire și recitare, în explicarea și înțelegerea cuprinsului, se poate ajunge la un rezultat mulțumitor, mai ales dacă se aleg potrivit și piesele de declamat.

Cu cât se coace mai mult spiritul elevului spre a cuprinde înțelesul pieselor prozaice ori poetice alese, cu atât mai mult va putea, sub o conducere sistematică și prin o ascultare și privire de modele bune, să îndeplinească cerințele nu numai logice ci și oratorico-estetice ale unei declamațiuni perfecte, mai ales când și condițiunile fizice, vocea, pieptul, sonoritatea vocii îl vor ajuta.

Declamarea în public întărește prezența de spirit în elev și mărește încrederea în sine și'n puterile sale.

Exercițiile de declamare aparțin studiului limbii materne. Dar pe lângă foloasele pur limbistice, ce se pot trage din declamare, trebuie să se pue un pond deosebit pe cuprinsul pieselor, pe învățăturile ce se pot scoate din ele, cari învățături să se imprime în sufletul elevilor, contribuind la oțelirea sentimentelor lor, fie religioase, patriotice ori naționale.

D. G. S.

„NU VOIU SICRIU BOGAT“

1899.

Aceste remarcabile cuvinte și pline de înțeles se cuprind în poezia nemuritorului Eminescu, intitulată „*Mai am un singur dor*“, în care în vii culori depinge peisajul mormântului său simplu și singuratec, așa precum el în cunoscute-i modestie și-l închipuia și-l dorea.

Analoagă este enunțiațiunea de curând decedatului dirigent dela filiala „Albinei“ din Brașov, a de toți regretatului Valeriu P. Bologa. Asemenea lui Eminescu a zis și el cu puțin înainte de trecerea lui din această viață, celor mai de aproape ai săi, lăsându-le cu limbă de moarte dorința: „*Nu voiu cununi pe sicriu*“, ci o mormântare fără pompă mare, fără cheltueli multe, cât mai simplă, și cu un singur preot. Și a făcut aceasta, nu ca să dea expresiune unei convingeri filozofice de natură a desprețui această lume cu toate ale ei, nu ca expresiune a unei dispozițiuni pesimiste — ci, rămânând consecuent firii sale de bun econom, — a voit să arate poporului din care a eșit, că a cunoscut cu temei toate referințele lui și a ținut să-și conformeze acelora până și ultima-i dorință.

Un lucru foarte înțeleptesc și mai ales corespunzător stării poporului nostru este acesta, pentru că nu prin pompa și splendoarea înmormântării se eternizează ori lungeste me-

moră răposatului, ci prin însușirile, ce le-a avut în viață, și prin faptele ce le-a știut lăsa după sine. Acestea sunt cununii neperitoare pe sicriul răposatului, cari îl însoțesc în ultima sa cale pe acest pământ; iar cele de flori și verdeață ridică numai splendoarea momentană, externă, pentru a vesteji în curând și a nu lăsa după sine nici o urmă.

Nu semne externe exagerate arată lumii regretul nostru pentru răposați, ci sentimentele interne, de aceea potrivit zice *Julian* într'un edict al său despre înmormântări: „*ut dolor esse in funeribus non pompa exsequiarum nec ostentalia videatur*“ — ca să fie jale la înmormântări și nu pompă, și să nu apară ca niște reprezentanții demonstrative“.

Capul lucrului însă este pentru noi partea economică, căci un popor ca al nostru, care nici cele mai elementare trebuințe reclamate de progresul și înaintarea unui popor cu viitor nu și le-a putut încă asigura, nu-și poate permite luxul a face pentru un efect momentan și efemer cheltueli zadarnice și neexplicabile.

Iată motivul din care am ținut de bine a insista dela acest loc asupra enunțării din ultima dorință a lui *Valeriu Bologa*, mai ales că luxul, precum în celelalte referințe sociale ale noastre, așa a știut să și câștige intrare și în obiceiurile noastre dela înmormântări.

Inmormântarea este în cele din urmă, cum a fost și la popoarele din cele mai vechi timpuri, un act *religios*, la care, între rugăciunile rostite de clerici și asistenți pentru mântuirea sufletului celui repauzat, se așează în pământ partea muritoare a aceluia, care din pământ a fost luată. Astfel trebuie oricărui om serios să-i fie cu atât mai băgător la ochi și să-i displacă, când vede că luxul, ambițiunea deșartă și rivalizarea proastă, cari în viața socială au cuprins destul teren, își câștigă loc și în conductul pașnic al înmormântărilor, încât convoiul se prefăce — precum a observat încă *Chrisostomus* — într'un „conduct triumfal“.

Acest învăț și obicei rău, care se manifestă în sicriuri costisitoare, cununi pompoase și în alte splendori externe, trebuie combătut și delăturat atât din motive *etice*, cât și *religioase*, pentru că semnele indicate n-au nimic de a face cu sentimentele de condoleanță și sunt mai mult în onoarea celor rămași decât în a celui repauzat.

Din punctul de vedere *etic* trebuie în deosebi combătut orice lux, care și la moarte scoate în relief contrastele sociale din viața aceasta, atât de evidente între bogat și sărac, etc. Moartea mai ales nu cunoaște deosebiri, ea bate tot așa la ușa palatelor ca și la ușa cortului. Moartea este mediul, prin care tot omul devine asemenea. Pentru ce dar scoaterea la iveală a contrastelor de clase din viață? Pentru ce cheltueli de sute și mii florini pentru treburi fără scop, cari a doua zi s-au vestejit, pe când întrebuițarea rațională a acelor bani ar putea să șteargă lacrimile la atâți săraci, ar putea să îmbrace pe atâția goli și să sature pe atâția flămânzi?

Când scriem acestea, nu avem în vedere numai pe Românii din patrie, ci și pe cei din celelalte țări, unde luxul în această privință adeseori ajunge culmea. Mai ales în România este de necrezut, ce se cheltuește cu asemenea ocaziuni în familiile mai fruntașe și avute. Cei ce au asistat la înmormântarea de curând decedatului *Lascăr Catargiu*, trebuie să rămâie uimiți de risipa, ce s-a făcut în această privință. Și de sigur, că și fără imensele cheltueli pe cununi, lumea românească era tot atât de convinsă despre sinceritatea jalei generale, cu care neamul românesc a trecut la cele eterne pe un devotat și pururea credincios și conscientios fiu al său, iar de altă parte numele și faptele lui neperitoare vor rămânea tot atât de vii în memoria posterității, ori era onorat ori nu cu sumedenia cununilor de flori depuse pe sicriul lui. *Florile se uscă, cununile vestejesc, dar numele bun rămâne nemuritor.*

La moarte să fie toți asemenea, bogatul ca și săracul, și să nu se cultive și după moarte separatismul de castă, care n-are nici un înțeles, căci dincolo de mormânt „*împreună sunt împărații și săracii*“.

Dar încă la familii bogate și cu stare acest lux se mai poate cel puțin explica, deși nu justifica, dar apoi vanitatea mână adeseori unele familii sărace acolo, ca să cheltuiască din puținul ce-l au, numai ca și la asemenea ocaziuni să *impuie*.

Dar ca orice obicei rău, așa și luxul dela înmormântări nu se va putea delătura ușor, mai ales că proveniența lui este veche, din antichitate, este o rămășiță a cultului păgân și tocmai de aceea și din punct de vedere *religios* este un lucru *necreștinesc*.

La Greci și Romani d. e. erau foarte evidente referințele de avere și rang cu ocaziunea înmormântărilor. Cimitirile bogătanilor erau situați în stradele cele mai frecventate, ce duceau la Roma, în *via appia* și *via latina*.

Ca să se poată admira mai mult pompa și luxul desvoltat la înmormântări, bogații au scos din uz înmormântările cu facile în timp de noapte, după străvechiu obicei roman, pe când săracii și sclavii erau transportați noaptea de așa numiți *respillones* și aruncați în *puticuli* (morminte comune) (Horaț sat. I. 8, 10). Deja atunci se înfrumusețau cadavrele celor mai bogați cu flori, cununi și alte podoabe și se expuneau câte 7 zile pe *luctus funebris*, și la urmă cu pompă se îngropau pe lângă predică ocazională (*laudatio*), în care se accentua mai ales, cum ar fi trebuit să fie viața mortului. Cicero (Brut. 16. 61) ne spune, că se lăudau în asemenea panegirice lucruri „*quae facta non sunt*“.

În locul hainelor simple, albe, în cari erau îmbrăcați la început morții, s-au introdus haine luxoase, încât chiar statele au trebuit să intervină prin legi. Cele dintâi legi

contra luxului, în timpul legislativei decemvrilor, au fost contra luxului dela înmormântări.

Luxul de azi deci nu este decât o imitare a înmormântărilor din trecut. Deci la începutul creștinismului s-a încuibat și la creștini, încât scriitorii bisericești au trebuit să-l combată, declarând folosirea de flori și cununi de „lucru necreștin“, și „idololatrie“. Un renumit bărbat al bisericii, *Eronim*, (năș. 340) scrie aspru contra acestor excese, zicând:

„*Cur et mortuos vestros obvolvitis vestibus; Cur ambitio inter luctus lacremasque non cessat?*”

„Pentru ce îmbrăcați morții voștri în haine costistoare,
„Pentru ce nu dispăre ambiția barem la jale și lacrimi“?

Deci datina de a susține și la înmormântări deosebirea între om și om prin desvoltarea unei splendori costisitoare este păgână și nu cadrează cu conceptele religiunii creștine.

Inmormântarea simplă după uzul oriental s-a susținut până azi la Ovrei, cari îngroapă pe toți morții lor, avuți ori săraci, în un vestmânt alb de cânepă ori în și în sicriuri simple, necolorate și nepoleite. Depunerea de cununi e în general neadmisă, deși influența timpului se ivește uneori și la ei.

Noi avem să ne ținem în privința aceasta de sfaturile sfinților părinți și a scriitorilor bisericii, cari combat acest lux.

Eronim (ep. 26 ad. Pamm.) exprimă dorința, ca să se onoreze memoria repauzaților prin milă și îndurare față de cei lipsiți și prin daruri la cei săraci, iar nu prin flori și cununi; laudă pe Pammachius, căruia îi adresează epistola, pentru numeroasele dăruiri făcute întru amintirea soției sale, căci este convins, că precum apa domolește focul, așa se șterge păcatul prin îndurare. Acest frumos obicei era lățit în veacul al IV-lea și sfinții părinți adeseori

amintesc de el. Așa și *Ioan-Gură de aur* (Omil. 51, 32, 27), ne spune, că după înmormântare erau chemați cei săraci, spre a li se împărți daruri.

Acest obicei este păstrat până în ziua de azi la poporul nostru în așa numitele *pomene*, sau, cum se mai numesc pe unele locuri, *comandări*. Aceste, deși își au origina în obiceiuri vechi păgâne, totuși pot fi aprobate și din punctul de vedere creștinesc. La vechii Romani încă se aduceau în zilele de înmormântări (feriae denicales) jertfe atât la groapă cât și acasă; iar Grecii repetau aceste jertfe și în ziua a *treia* (trita) și a *noua* (enata), iar în Atena și în a *treizecea* (trikades).

Și zile de ale morților aveau cei vechi; în Atena erau *Nekysia*, când se aduceau jertfe pentru repauzați (Aeschylus, Pers. 615), iar în Roma se țineau în Februarie așa numitele 8 „*dies parentales*“, zile de doliu general. Mormintele se împodobeau cu flori, mai ales trandafiri și vioarele.

Asemenea era și „*Rosaria*“ în Iunie.

Cu aceste ocaziuni să făceau și ospete, cari după mărturisirile lui *Cicero* (pro Flacc. 38) și *Horat*, (Sat. II. 3, 86) erau adeseori sub toată critica.

Românii în multe părți au susținut asemenea ospete întocmai și le-au combinat cu așa numitele *agape*, cari au eșit din uz, afară de înmormântări. Aceste ospete numite *pomene* sau *comandări* aveau la început un timbru foarte *etic*, întrucât bogații țineau să-și arate la asemenea ocaziuni iubirea cătră deaproapele și mai ales milostivirea spre cei săraci, cari erau dăruiți și săturați. Unde acest caracter și l-au susținut, acolo obiceiul pomenelor nu poate fi combătut, căci precum și fericitul *Augustin* constată, „nimic nu susține mai vie amintirea repauzaților, ca milostenia către săraci“.

Dar precum multe alte obiceiuri, așa a degenerat

și acesta, căci astăzi nu numai cei avuți dau ospete celor săraci, ci cei săraci rivalizează cu cei bogați, periclitându-și adeseori puțina avere, de care mai dispun. Nu înțelegem aci cele câteva pomene (pâni), cari se dau preoților, căci aceste nu trag în cumpănă, ci risipa, ce se face săturând pe de aceia, cari n-au lipsă, și încă cu bani împrumutați dela cămătari cu interese înzecite.

Le vorbim aceste din propria experiență, căci adeseori am fost martori la asemenea împrumuturi. Moartea vine de multe ori pe neașteptate și te află nepregătit. Ce face acum Românul? Se duce la jidanul ori armeanul din loc și face cheltueli zadarnice, numai ca să nu rămâe îndărătul altora. In loc de bani dă obligațiune ori cambiu și la împlinirea sorocului — neavând de unde plăti — i se vinde vita din grajd ori țelina din câmp. Cei ce sunt și fruntea institutelor de bani, să întrebe numai, care-i cauza contragerii de multe împrumuturi mici și o vor afla foarte de multe ori în cazuri de moarte.

Din punctul de vedere economic național crușarea ni se impune, precum în toate, așa mai ales la înmormântări, iar luxul nu este justificat nici acolo, unde poporul este mai cu stare; cu atât mai puțin la noi Români, cari pe cele mai multe terene suntem abia la început. Leghion este încă numărul trebuințelor noastre atât culturale, cât și economice. Trebuie deci să ne restrângem în toate acțiunile noastre, la cele ce sunt absolut necesare, iar în loc de cheltueli zadarnice mai bine să depunem un echivalent corespunzător pe altarul unui scop filantropic.

Din acest punct de vedere, ce superioară este jertfa pentru „masa studenților“, d. e., decât cheltuiala pentru cununi veștejitoare. Efectul cununii este efemer, iar dela masa studenților se ajutoră fiii săraci ai neamului râvnitori după cultura românească și li-se ușurează ajungerea scopului.

Bărbați nemuritori, ca Șaguna, Gozsdu, etc., ne-au dat în privința înmormântărilor cele mai strălucite exemple de simplitate, pe cari n-avem decât să le generalizăm, ca fiind provenite dela oameni adânc cunoscători ai stării și referințelor poporului român. Iară în ce privește în special cununile dela asemenea ocaziuni, ni se revoacă în minte advertisementul răposatului metropolit Miron, care văzând numărul frumos de cununi, depuse pe mormântul fericitului Șaguna cu ocaziunea parastasului festiv din anul trecut, a zis „că depunerea de cununi este în absolută contradicere cu uzul bisericii ortodoxe“.

Dar și scriitorii apuseni serioși nu le admit. Așa Prudentius se întreabă zicând: „*nos tecta fovebimus ossa violis fronde frequenti?*“ adică: pentruce acoperim cu flori și cununi numeroase oasele învelite?

Am insistat asupra acestei chestiuni din incidentul răposării dirigintelui Valeriu Bologa, dorind că se fie imitat de toți frumosul exemplu de a jertfi în loc de cununi, pentru un scop măreț filantropic, denariul câștigat cu sudoare, și aceasta în interesul progresului nostru general, atât de mult dorit din partea tuturor. Rezultatul va fi mulțumitor; să căutăm numai a generaliza lăudabila inițiativă de a nu da nimic pentru lucruri superflue.

Cazul repauzatului Bologa a avut un rezultat de aproape 1000 fl.

O îndreptare rațională pe acest teren este însă numai cu concursul comun posibilă, dacă din toate părțile cei competenți vor căuta să introducă pe terenul acesta moderațiunea și modestia cuvenită.

D 6 5

CUVÂNTARE

La înființarea parohiei române ortodoxe din Buda-Pesta. 1900.

*Ilustre D-le Preizident și
Onorată Constituantă!*

Întâmplarea a adus cu sine, ca să fiu în Budapesta tocmai în timpul, când se petrec lucruri de o importanță deosebită pentru Români din întreaga metropolie. Sunt conștiu de aceea, că nu sunt nici cetățean al acestei capitale, nici aparțin eparhiei Aradului, de care se țin aceste locuri, cu toate aceste — considerând că întrunirea de azi este mai mult o constituantă decât un sinod parohial în toată regula — cu învoirea ilustrului domn din prezidiu mi-am luat permisiunea să vorbesc și eu, pentru că nu pot să-mi ascund bucuria, ce ca fiu al metropoliei noastre și ca membru al unei corporațiuni bisericești superioare o simțesc în aceste momente, văzând că se pun temelii puternice la o parohie ortodoxă română în capitala țării.

Cei ce cunosc trecutul Românilor din Budapesta și au ascultat cuvintele prezidiale, aceia știu, că până la 1888 am avut parohie comună cu confrății macedo-români. Vitregia timpului și curente nouă nefavorabile ni-au eschis din această comuniune și astfel am ajuns acolo, ca să nu avem loc, unde să preamărim pe Dumnezeu! părinților noștri

în limba proprie a bisericii noastre, căci biserica fostă comună a ajuns în situațiunea expusă de nemuritorul *Bolintineanu* în una din poeziile sale *macedone*, unde zice :

„In biserica străbună
„Limbi streine acum răsună.

Făcutu-s-au din inițiativa bărbaților noștri valoroși și cu durere de biserică și neam apeluri, proteste, memorande chiar, pentru recăștigarea averilor avute. Expusu-s-au în ele pe larg dreptul nostru și aceea ce poetul german spune în 2 versuri :

„Raum für alle hat die Erde
„Was verfolgt ihr uns're Heerde.

Toate au rămas fără rezultat.

Cu atât mai mare este deci bucuria noastră acum, când avem *parohie proprie* și când ne apropiem de momentul de a putea iarăși mulțumi în *limba națională* lui *Dumnezeu* pentru bunătățile, de cari ne împărtășește, și de a ne putea ruga pentru sănătatea și gloria *Domnitorului* nostru, pentru țara, de care ne leagă trecutul de 2000 ani al poporului nostru, pentru *orașul* acesta, pentru toate *orașele și satele* și pentru cei ce cu credință locuiesc într'însele, precum cu înalt patriotism ne învață biserica noastră drept măritoare.

Bucuria mea este cu atât mai simțită, cu cât în *gravitatea și valoarea* bărbaților, ce au stat și stau în fruntea acestei salutare mișcări, văd garanția deplină a succesului, precum și în *armonia și dragostea*, cu care pe toți văd urmând înțeleptei lor conduceri și sprijinind pașii lor.

Nu sunt autorizat de nimenea, dar sunt convins, că, dacă ar exista o modalitate, toți fiii metropoliei noastre s-ar alătura la salutul, ce dator mă simț a-l adresa la botezul acestei parohii atât conducătorilor cât și d-voastre, tuturor.

Dumnezeu să vă ție mulți ani pe acești conducători, în frunte cu Ilustritatea Sa neobositul prezident Dr. Iosif Gall și pe d-voastre pe toți, ca lucrul bun, ce l-ați început azi, să prindă rădăcini cât mai puternice și porohia nouă să devie aceea ce dorim cu toții: *prima parohie din întreaga metropolie*. Amin.

CVVÂNTARE

La festivitatea sfințirii unei biserici din Sebeșul-Săsesc. 1900.

*Inalt Prea Sfințite,
Domnilor,*

Cei ce cu modestele noastre puteri muncim în centru la promovarea intereselor noastre bisericesti, școlare și peste tot culturale, nu avem momente mai sărbătorești și mai pline de mângâere sufletească decât atunci când — însoțind pe capul Inaltpreasfințit al bisericii noastre în vizi-tațiunile-i oficioase din archidieceză — primim impresiuni imediate despre nemărginita dragoste și alipire a poporului nostru către capul bisericii și prin aceasta către însăși bi-serica noastră strămoșească și către instituțiunile ei. Bucuria noastră se justifică prin împrejurarea, că în această *alipire* vedem garanția desvoltării noastre în toate cele bune și folositoare, vedem chiar garanția existenței și a viitorului nostru. Șirul acestor idei îmi reamintește forma măiastră, în care nemuritorul nostru Alexandri exprimă acest adevăr, când zice :

Cred că treptat se pierde a neamului ființă,
Când ei se depărtează de a bunilor credință.

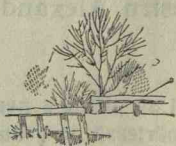
Credincioșii noștri din Sebeș au arătat, că au înțeles și înțeleg deplin cuprinsul acestei scripturi, atât conducă-

torii cât și poporul, și sub scutul bisericii ortodoxe române s-au dezvoltat frumos. Cele două *edificii bisericesti* frumoase, bune și cu gust ajustate, *școala* măreață, numărul însemnat al *învățătorilor* la culmea chemării, contingentul mare al *elevilor*, *fondurile bisericesti* mulțumitoare și în creștere continuă, *casina* bine organizată, *banca* în progres, numărul însemnat al *meseriașilor* bine organizați, dar mai presus de toate *biserica vie*, *poporul* numeros, curat, bine disciplinat, muncitor și vital, sunt tot atâte momente grăitoare, că credincioșii noștri din Sebeș sunt pe calea unui îmbucurător progres, care ne îndreptățește la cele mai bune speranțe.

Acest progres — pe lângă hărnicia poporului și priceperea conducătorilor — este a se atribui în mare parte și rivalității între diferitele popoare, precum și toleranței și armoniei dintre confesiunile reprezentate în acest orașel precum și la această distinsă masă.

Domnul primar cu aluziune la marele poet *Schiller* a indicat dorința pentru armonia generală; drept aceea să ne fie și nouă permis, să scoatem la iveală urmările bune ale concordiei tot prin cuvintele unui mare poet german, care zice în continuare:

„Nur die Eintracht bringt die Stärke, In der Eintracht liegt das Glück,“ nizuindu-ne a cultiva buna înțelegere și armonia dintre popoarele și confesiunile acestui oraș.

CUVÂNTĂRE

La jubileul de 50 ani a fostului director seminarial,
protoiereu Ioan Hania.

Ilustră adunare,

In momentul acesta îmi vin în minte cuvintele poetului german Fr. Rückert:

Nichts ist hehrer,

Als ein Lehrer,

Der ein Vater ist nicht des Fleisches und des Geblütes,

Sondern des Geistes und des Gemüthes.

In adevăr foarte mult se potrivește cuprinsul acestor rânduri la persoana veneratului nostru jubilant, căci rar se va mai află un profesor, care să se poată mândri cu un număr atât de mare de elevi și de fii sufletești. Nu numai cei mai mulți dintre cei prezenți, ci aproape întreg clerul și corpul învățătoresc din arhidieceza Ardealului se compune din discipoli de-ai săi.

Tuturor le-a fost în decurs de $\frac{1}{2}$ veac model de dascăl român și ortodox.

Cercul celor prezenți au stat și stă cu mult mai aproape de venerabilul jubilant, decât ca să fie aici necesitate a înșiră meritele și virtuțile lui.

Accentuez numai, că nu este bărbat mai competent și care cu ochi mai ageri să observe progresul, ce l-am făcut dela intrarea d-sale în serviciul bisericii și până azi.

Progresul este vădit și părintele jubilent are în rezultatul, la care am ajuns, o parte destul de considerabilă și care-i face onoare.

Acesta este motivul, care așazicând spontan a produs această impozantă manifestație, când un număr așa frumos de bărbați, ce și-au pus activitatea în serviciul bisericii, și prin aceasta în serviciul neamului nostru, s-au prezentat spre a-și exprima sentimentele de recunoștință față de un încărunțit bărbat al bisericii noastre.

Ilustră adunare! Noi, cari ne ținem de generația mai tânără, tragem din manifestațiunea de azi o învățătură, dar una ca o sută. Și anume, ne-am convins, că poporul, clerul, învățătorimea noastră știe aprecia și scri foarte recunoscătoare față de un bărbat, care fără sgomot și larmă dar cu tact și însuflețire și-a plinit datorința pe terenul, ce l'a ocupat.

Aceasta numai onoare îi face; și nouă ne însuflă îndemnul de a munci și noi cu zel și abnegațiune și de a ne împlini cu conștiințiozitate slujba, în care încrederea bisericii și neamului ne-a așezat.

După aceste permiteți-mi să rectific un lucru accentuat de antevorbitori.

S-a zis adică, că părintele Hania din motivul bătrânețelor s-a retras în odihna binemeritată. Eu rectific această aserțiune cu adevărul cuvintelor unui poet român, care zice:

„Bătrân e cel ce 'ncețază

„De-a mai crede în ceva.

Jubilantul nostru nu numai a încetat a mai „crede în ceva“, din contra, am avut ocaziune a-l auzi nădăjduind plin de entuziasm și plin de încredere în un viitor mai fericit al neamului nostru român.

CVVÂNTARE

**La tunderea în monahism în mănăstirea Hodoș-Bodrog din
eparhia Aradului. Sâmbătă 23 Iunie, 1902.**

Preacuvioase Părinte Arhimandrite!

Cuvioșilor frați!

Pe deplin încredințat de nemărginita îndurare și grație a bunului Dumnezeu față de toți, câți cu dor sufletesc, cu dragoste fierbinte și cu cuget de fapte bune se apropie de El, am îndrăznit și eu, smeritul rob al Domnului, să mă apropiau cu inimă curată și înfrântă de altarul acestei sfinte mănăstiri ortodoxe și românești, ca „lepădându-mă de nesocotitele aduceri aminte și poște lumești“ și curățindu-mă aicia „cu roua harului dumnezeesc de mulțimea și închinăciunea învechitelor păcate omenești“ să fiu primit prin mijlocirea rugăciunilor prea cuviosului egumen al acestei sfinte mănăstiri în sânul cuvioșilor frați ai ei.

Am făcut acest pas din voie liberă și după o matură precugetare, deoparte influențat de porunca Mântuitorului nostru Iisus Hristos, carele prin graiul evanghelistului Mateiu ni-a repetit-o și azi zicând: „Cine nu-și ia crucea sa și să-mi urmeze mie, acela nu este vrednic de mine,“ și de altă parte îndemnat de nemărginita dragoste către sfânta noastră biserică ortodoxă română și către instituțiile ei

culturale, dorind și voind a-i închina ei și lor întreaga ființa mea și a munci cu toate puterile — multe puține, câte mi le-a dăruit bunul Dumnezeu — ca un credincios gregariu al oastei lui Hristos la înaintarea bisericii noastre și prin aceasta la binele poporului român, din sânul căruia am ieșit.

Sunt convins de greutatea sarcinii luate și de slăbiciunea puterilor mele, dar după cuvântul psalmistului, auzit și azi la psalmul de dimineața (142), voiu implora ajutorul lui Dumnezeu, rugându-l „*Arată-mi, Doamne, calea, în care voiu merge, că la Tine am ridicat sufletul meu.*” Și am speranța, că milostivul Dumnezeu, nu numai îmi va îndrepta pașii în direcțiuni bune, ci ușurându-mi sarcina va și netezi greutatețile din spinoasa cale monahală, spre a putea astfel îndeplini mai cu ușurință în această viață datorințele de om, creștin și Român, înaintând spre ținta finală a acestei căi, care este împărăția lui Dumnezeu.

După aceste mulțumesc, iubiților și cuvioșilor frați, pentru dragostea, cu care m-ați îmbrățișat, și pentru împreună slujirea la tunderea mea întru monahi. In deosebi mă simț dator a mulțumi din inimă Preacuvioșiei Voastre, părinte arhimandrite, pentru bunăvoința și dragostea, cu care m-ați primit în cinul călugăresc și în legăturile acestei sfinte mănăstiri, promițând că mă voi nizui a vă răsplăti tuturor această bunăvoință prin muncă dezinteresată și cinstită pentru binele bisericii noastre.

In fine, implorând dela Dumnezeu, ca să reverse asupra acestei mănăstiri darurile sale cele bogate, vă doresc să trăiți cu toții la mulți ani.

CUVÂNTAREA

**Arhidiaconului Dr. Miron Cristea, înainte de demolarea
vechei catedrale metropolitane din Sibiiu-Cetate.**

1/13 Iulie, 1902.

„Cei ce samănă cu lacrimi,
„Cu bucurie vor secera“.

Psalm 125. 6.

In numele Tatălui și al Fiului și al sfântului Duh...

Iubiți Creștini!

Un sentiment de oarecare jale și durere sufletească m-a îndemnat să mă sui la acest loc acum — așa zicând în ultimele momente, ca — descoperindu-l tuturor — să trezesc și deștept și în sufletele altora acelaș sentiment; și astfel — generalizând jalea noastră, — tocmai prin aceasta să căutăm a o micșora și împuțina.

Este, — iubiți ascultători, — jalea, ce cuprinde pe fiecare om, ce cuprinde în deosebi sufletul credincios și conservativ al Românului, când îl constrâng împrejurările: a se despărți de un lucru iubit și prețios, — de casa, de căminul, de vatra sfântă, — pe care părinții și strămoșii lui zeci de ani, ori chiar veacuri, au cultivat cu evlavie focul sacru al celor mai scumpe tradiții familiare și naționale.

Intr'o situațiune asemănătoare am ajuns acum noi, poporenii bisericii parohiale din Sibiiu-Cetate, cari ne apropiem de momentul, când trebuie să ne despărțim nu de vatra și căminul părintesc, ci de un obiect mult mai prețios, și anume de acest edificiu bisericesc, care mai bine de un veac a adunat cu dragoste și căldură pe părinții noștri și pe toți dreptcredincioșii săi fii în jurul și la sânul său de mamă, împărțășind tuturor evangheliceștile-i învățături și povețe, nutrindu-i pe toți cu laptele dulce al credinței noastre strămoșești și revărsând asupra tuturor darurile-i cele bogate, pline de încredere și de mângâere în greul, ce zilnic îl întâmpinăm în viața privată și publică.

Dar sentimentul nostru de jale nu este izolat, nu se restrânge la marginile înguste ale parohiei noastre centrale; din contră am convingerea, că știrea despre demolarea acestei capele, acestei bisericuțe, va deștepta acelaș sentiment nu numai în inima noastră a Sibienilor, ci în sufletul tuturor dreptcredincioșilor fii ai bisericii noastre din archidieceză, ba și din metropolia întregă. Astfel abea va fi în biserica noastră cineva — conștient de religiunea sa — care după cuvântul lui *Isus Sirach* (7. 36) „să se întoarcă de către cei ce jeluesc“ și simt o oarecare durere sufletească acum, când aud și văd ciocanul demolatorului, suit în vârful acoperișului acestei biserici; dar mai ales va simți împreună cu noi — Sibienii — întreaga noastră preoțime, care pe timpul studiilor clericale ani de a rândul a avut prilej a înălța din acest loc și de 2 ori la zi rugăciunile și cererile sale fierbinți către tronul milostivului nostru Creator și Susțitor.

Și această împreună simțire este cât mai îndreptățită, pentru că bisericuța — în care ne aflăm — pe cât este de o parte de mică și de modestă, pe atât este de altă parte de însemnată și de prețioasă pentru trecutul nu numai

al parohiei centrale din Sibiu, ci pentru trecutul și istoria mai nouă a întregii noastre biserici și arhiepiscopii, care — mai bine de un veac — își are reședința sa arhierescă în Sibiu-cetate.

I.

Mai ales din două privințe este această bisericuță un monument prețios, mai grăitor decât cuvântul fermecat al celui mai bun orator, un monument istoric pentru trecutul cernit și greu al bisericii noastre ortodoxe-române din iubita noastră patrie.

Dacă ne uităm la ea și la împrejurimea ei, o aflăm simplă, retrasă și ascunsă de vederea lumii, îndărătul unei ogrăzi înguste, înconjurată și acoperită din toate părțile cu edificii mari și înalte.

Acest fapt ne reamintește timpul de tristă aducere aminte — nu tocmai îndepărtat — când poporul nostru, credincioșii bisericii ortodoxe, n-aveau nici acel drept de a-și zidi — nu casă proprie, — ci casa Domnului — biserica — în mijlocul orașului, la vederea tuturor, cu frontul la stradă, ca nu cumva icoanele, zugrăvirile, formele bisericilor noastre ortodoxe și române să provoace idiosincrasia sau nervozitatea trecătorilor de altă lege și alt neam.

Ne reamintesc luptele adeseori foarte amare, câte le-au avut strămoșii noștri mai ales în orașele săsești, de câte ori au încercat a-și zidi biserici la loc mai de frunte. (Mediaș etc.)¹

1. Am aflat, că proprietarul sas, care a vândut comunei bisericuța gr.-cat. române din Mediaș locul, pe care s-a zidit apoi biserica nouă — a fost atât de persecutat de conașionalii săi, încât a trebuit să iee lumea în cap și să plece din Mediaș.

Ne reamintește exclamațiunea pesimistică a unui episcop român (pare-mi-se Grigore Maior) care — în urma refuzului de a primi în o comună joc pentru zidirea unei biserici — cuprins de cea mai simțită durere și indignare, a exclamat: „*Așa îți trebuie Ție, Dumnezeuule, dacă ai dat tot pământul Domnilor, că nci loc pentru propria Ta casă să nu primim*”.

Biseriçuța noastră n-are nici turn, nici toacă și clopote, cari cu glasul lor evlavios și pătrunzător să chieме la timpul prescrist de ritualul nostru neîntrecut pe credincioșii săi la slujbele, în cari biserica ortodoxă cu rară pricepere și cu cald patriotism a știut totdeauna și știe și acum împleti în un întreg atât de armonic sentimentele religioase pentru mărirea lui Dumnezeu cu cultivarea celor mai curate sentimente *dinastice* și cu iubirea către țara, în care locuim și către toți locuitorii ei.

Și această stare necompletă, ciuntită și umilitoare, a bisericilor noastre din unele orașe provine nu întru atâta din sărăcia credincioșilor lor — căci poporeniile lor erau de regulă din cei mai bogați locuitori ai acelor orașe — ci mai mult din restricțiunile aceluia timp de intoleranță, izvorâte acele restricțiuni poate și din motivul, ca nu cumva sunetul clopotelor noastre să deștepte din somn pe vecinii, cari au făcut din zi noapte și să conturbe odihna vecinilor reîntoarse târziu dela soarelele lor, ori dela alte distracțiuni lumești.

Intre asemenea împrejurări nu-i deci nici o mirare, că și această bisericuță din orașul nostru a trebuit să se retragă, ca o cenușotcă modestă, în dosul edificiilor, cari o încunjoară.

Și starea tristă a lucrurilor din acel timp — acum mulțumind Domnului a trecut — ni se prezintă cu atât mai gravă, cu cât chiar și această simplă și retrasă capelă au putut-o zidi și la locul acesta ascuns nu poporul român, ci numai așa numiții neguțători *Greci*, cari numai ei aveau așa zicând *privilegiul* acesta de a zidi biserică și în oraș, și cari de fapt nu erau decât macedo-români, așezați în mai multe orașe din patrie și veniți la noi dela frații răspândiți pe frumoasele coline ale Olimpului și pe romanticele văi și câmpii ale Greciei și Macedoniei.

Și cu toate aceste părinții și strămoșii noștri au

suportat asemenea stare umilitoare cu creștinească resigna-
țiune, mângăindu-se cu cuvintele sfintei scripturi: „Am
cunoscut, Doamne, că Tu ești cel ce cercetezi inimile și iubești
umilința“ (Paral. 29, 17.—); și după cuvântul apostolului
Pavel (II Timoteiu 2, 25) „în speranța că Dumnezeu va da
adversarilor pocăință spre cunoașterea adevărului, — cu blân-
deță“ dar și cu deplină conștiință a drepturilor, ce le
compet, am cerut neîntrerupt libertate și egalitate și pentru
biserica noastră, ceea ce mai târziu a și urmat.

II.

De altă parte un prețios monument istoric a devenit
pentru noi această bisericuță și prin faptul, că — în lipsa
unei biserici episcopești — un șir întreg de vrednici
arhieriei de ai noștrii au fost constrânși de vitregia și
greutatea timpurilor a folosi această mică, simplă și modestă
capelă de catedrală a lor, căutând a-și îndeplini aicea
înalta-le misiune archipăstorească, apostolică și evanghelică.

Această împrejurare a adus cu sine, că în acest edi-
ficiu bisericesc să se petreacă lucruri de valoare nepieri-
toare pentru biserică ortodoxă-română, începând dela 1790,
când a fost edificată, și până azi, înainte de demolarea ei.

Ce eram noi ortodoxii, când s-a zidit biserică aceasta,
mutându-se credincioșii ei în ea din o capelă provizorie,
ce se poate vedea și azi în casa Nr. 15 din strada
Poplăcii, acum în posesiunea „Tipografiei române“? ¹⁾

Eram o turmă risipită, slăbită și rămasă dela neferi-
cita desbinare confesională a poporului nostru fără arhieriei,
ba chiar și fără preoți, care turmă resleață, — încătușată
fiind de cele mai grele lanțuri ale intoleranței religioase, —
era pe aci să îmbrânceană la pământ și chiar să se stingă.

Dar nici un cuvânt — ori cât ar fi de elocuent —

¹⁾ Acum este prefăcută în atelier pentru trebuințele „Tipografiei“, în
care apare „Tribuna“ și „Foaia Poporului“.

nu poate caracteriza și ilustra mai potrivit umilitoarea stare a bisericii noastre din acel timp, ca *reședința-colibă* dela Reșinari, în care au locuit primii 2 administratori episcopești sârbi dela Buda și care și azi se poate vedea în Reșinari, unde proprietarul ei de azi — un țăran — o folosește ca loc de adăpostire pentru oile sale.

În acele timpuri grele au ridicat neguțătorii privilegiați acest loc dumnezeesc; și atunci — când a fost mai mare lipsa, când era mai lătit întunerecul și nesiguranța, produse de desbinarea confesională a poporului român, — a început a luci și în această biserică scânteia celei mai curate credințe ortodoxe. Asemenea scânteii ardeau și licăreau și în alte părți, arătând poporului neorientat direcția, pe care să meargă spre ținta mântuirii sale religioase, ca și cum a condus odinioară steaua dela răsărit pe Magii vechi, luminând în întunerecul păgânității antice de asupra celui mai modest locaș din lume, în care s-a născut „*lumina cea adevărată*“, „*lumina lumii*“, (Ioan 3 și 8) care „*a venit în lume, ca tot cel ce crede în ea, întru întunerec să nu rămâe*“. (Ioan 12, 46). Iar din aceste scânteii s-a aprins apoi făclia ortodoxismului român, care — reaprinsă odată — a luminat tot mai tare, cu tot mai multă intensitate — precum în alte centre ortodoxe — așa și în această biserică; și — precum ostașii marelui Constantin au văzut și cetit pe crucea de foc, ce li s-a arătat pe cer, inscripția: „*In acest semn veți învinge*“ — așa au văzut și cetit și părinții noștri în aureola luminii, ce a strălucit și din această biserică, mângâietoarele cuvinte ale psalmistului (125-6): „*Cei ce samănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera*“, cari cuvinte i-au întărit și i-au împlut de speranțe mai bune pentru viitor.

Această speranță a fost la început mai slabă, sub administratorii episcopești și sub episcopii de naționalitate sârbă: *Ghedeon Nichitici* (1783—1788), *Gherasim Adamovici* (1786—1796); asemenea sub vicarii admi-

nistratori, protopopii *Ioan Popovici* (1796 — 1804) din Hondol, *Nicolae Huțovici* (1805 — 1810) din Hunedoara și sub primul episcop național *Vasile Moga* (1810—1845); dar speranța slabă de mai înainte a câștigat mereu în intensitate, până când în cele din urmă înțelepciunea rară, energia plină de tact, însoțită de-o neîntrecută râvnă apostolică și dragostea nemărginită și plină de căldură față de biserica noastră strămoșască ale în veci neuitatului nostru *Marele Andreiu*, au aprins întru atât scânteia licăritoare a speranței de odinioară, încât a devenit un soare întreg, dătător de lumină multă și căldură intensivă. Al acestui nemuritor arhieru este meritul, că speranța în viitorul bisericii noastre strămoșești din această patrie nu numai s-a întărit, dar s-a prefăcut în o convingere tare. din care au izvorât dragostea noastră nemărginită și conștiința vie a ortodoxismului nostru român, de care azi nici porțile iadului nu mai sunt în stare a ne despărți.

Și acest nemuritor arhipăstor, acest regenerator al bisericii noastre ortodoxe-române din patrie și intemeietor aproape a tuturor instituțiilor culturale bisericesti ce le avem, a folosit această modestă bisericuță, în tot timpul domniei sale, drept catedrală episcopescă, mai târziu arhiepiscopescă și metropolitană; și prin valoarea persoanei sale, încărcate de nemărginit respect și nenumărate merite, a dat acest providențial bărbat pentru urmașii, — cari cu evlavie ținem și vom ține veci și pururea la memoria lui — la fie care piatră, pe care a pășit, la scaunul în care a șezut și altarului, la care a servit, o însemnătate istorică specială și un preț deosebit.

În nici o altă biserică din întreaga metropolia noastră nu s-au petrecut atâtea și așa valoroase acte pentru noi ca aicia.

1. Așa a primit aicia prin mijlocirea metropolitului

Procopiu Ivacicovici și a episcopului Ioan Popasu al Caransebeșului, la 13/25 Ianuarie 1874, cel mai înalt dar preoțesc — darul arhieresc — fericitul **Miron Romanul**, ales episcop al eparhiei Aradului etc., și ajuns deja după trei pătrare de an urmaș în scaunul arhiepiscopesc și metropolitan al marelui Andreiu, în care timp de $\frac{1}{4}$ de veac a condus cu profunditatea minții sale și cu agerimea judecății sale, — căreia se închinau și cei mai mari contrari ai lui — cârma bisericii noastre naționale, trecând cu un tact recunoscut naia acestei biserici pe timp de grele tempestăți prin cele mai periculoase locuri și stânci și predând această naie teafără și întreagă în mâinile experte ale urmașului său, în mâinile actualului nostru arhiepiscop și metropolit **Ioan**.

2. Asemenea aici au hirotonit metropolitul Procopiu Ivacicovici, episcopul Caransebeșului, Ioan Popasu și episcopul Aradului, Miron Romanul, întru arhieru, Duminecă în 21 Aprilie (3 Maiu) 1874, pe Preacuvioșia Sa arhiman-dritul **Teofil Bendela**, denumit arhiepiscop al Cernău-țului și metropolit al bisericii ortodoxe din Bucovina și Dal-mația. Bendela a fost primul, care a purtat această funcțiune în biserica Bucovinei, căci antecesorul lui, episcopul Eu-geniu Hacman, a repauzat (31 Martie — 12 Aprilie, 1873) înainte de a fi instalat în postul nou creat de metropolit.

3. Iar în Dumineca dela 30 Martie 1875, tot aici a fost sfițit arhieru și actualul nostru arhiepiscop și metro-polit **Ioan Mețianu**, atunci ales și întărit episcop al Aradului. Hirotonirea a îndeplinit-o metropolitul Miron Romanul, asistat de episcopul Ioan Popasu al Caransebeșului.

4. Al 4-lea episcop sfițit în bisericuța noastră este actualul episcop al Caransebeșului, părintele **Nicolae Popea**. Hirotonirea lui s-a îndeplinit în Dumineca dela 11/23 Iunie 1889, și anume prin metropolitul Miron Romanul și episcopul de atunci al Aradului, Ioan Mețianu.

5. Cel din urmă arhieru, care a primit înaltul dar în biseriçuța noastră, a fost de curând decedatul episcop al Aradului, *Iosif Goldiș*, hirotonit Duminecă, în 4/16 Iulie 1899, prin metropolitul actual Ioan Mețianu și episcopul Nicolae Popea al Caransebeșului.

Așa dar în atâtea rânduri au invocat în acest loc întreg preasfințitul nostru episcopat pogorârea duhului sfânt asupra lor, asupra noastră și asupra tuturor fiilor dreptmăritoarei noastre biserici din patrie și în special asupra membrilor tuturor sinoadelor noastre arhidiecezane și a congreselor naționale-bisericești, cari s-au deschis ori s-au ținut chiar până la fine sub adăpostul acestei biserici, conducând destinele bisericii, croind prin înțelepciunea celor mai aleși fii ai bisericii noastre, — clerici și mireni — soarta prezentă a bisericii și indigitând direcțiunea, în care și pe viitor are să înainteze. Nu putem la locul acesta ascunde marea bucurie, ce trebuie să o simțim cu toții văzând în șirul ascultătorilor noștrii de azi și având fericirea a saluta în mijlocul nostru pe mulți din cei mai valoroși fii ai neamului și bisericii, dintre care unii au avut și au partea leului în conducerea afacerilor bisericești.¹⁾

Cu deosebire va trebui să rămână neuitat acel moment de mare valoare pentru biserica noastră din întreagă provincie metropolitană, că în această biseriçuță a prezentat nemuritorul Șaguna proiectul său de „statut organic“, pe

---

¹⁾ Era prezent d-l Dr. *Alexandru Mocsonyi*, carele — pe lângă multe altele — a propus și §-ul 175 din statutul organic, ca „limba oficială în toate trebile bisericești, școlare și fundaționale atât înlăuntru cât și în afară este cea română“. Asemenea d-l *Parteniu Cosma*, carele e subscris ca notar pe textul original al Statutului organic, ca unul, care a dat mână de ajutor metropolitului Șaguna, până în momentul ultim, când textul statutului a fost înaintat la guvern spre aprobare.

De față erau dintre deputații, cari au participat la congresul din 1868, și d-l Dr. *Atanasie Marienescu*, pe atunci asesor comitatens, acum membru ordinar al „Academiei române“; asemenea și d-l Dr. *Avram Tincu*, atunci avocat în Orăștie.

lângă epocalele cuvinte din cuvântarea sa de deschidere a sesiunii congresuale din 1868. . . „*depun cu desăvârșită odihnă sufletească toată **competința legislativă și administrativă a bisericii** noastre naționale în mâinile congresului prezent și ale celor viitoare congrese, cari singure sunt reprezentanțele legale și canonice ale întregii noastre provincii metropolitane, prin urmare competente de a duce și conduce trebile administrative-economice bisericesti, școlare și fundamentale: De astăzi încolo depun și **responsabilitatea** pentru ulterioara soartă a bisericii în mâinile acestui congres. . .*”.

Aici a ținut dl Dr. Alexandru Mocsonyi remarcabila sa vorbire, prin care a introdus spiritul democratic în statutul nostru organic. Aici au decurs toate desbaterile asupra lui până la definitiva lui stilizare și acceptare.

Dar nu numai pentru istoricul rece este de interes mai mare această biserică, ci și pe foarte mulți particulari dintre fiii bisericii noastre, — cari au avut prilejul a intra la ocaziuni mari și festive în acest local al Domnului, — îi leagă multe, frumoase și neuitate aduceri aminte de acest edificiu.

Eu unul, și cu mine sunt preacovins că și mulți alții, în această bisericuță modestă am avut fericirea a fi plăcut atinși de cele mai sublime, mai simțite, mai divine și mai neșterse impresiuni și emoțiuni religioase, produse în sufletul nostru de unele dintre neîntrecutele cântări bisericesti ale fostului nostru profesor seminarial și ale măiestrului *Dima* și predate cu farmec pătrunzător de artistic instruitul său cor bisericesc.

Cine nu-și aduce aminte — de pe timpul când corul lui Dima era la culmea prestațiunilor sale, — de acele sublime sentimente, ce furnicau în întreg internul nostru, elevându-ne sufletul și ridicându-ni-l în sferile celor mai înalte meditațiuni religioase și plutindu-l acolo pe ondulațiunile și vibrațiunile armoniei, născute din rugăciunile

pline de evlavie ale întregului nostru episcopat și cler superior și din cântările admirabile, ce răsunau de pe acea galerie simplă, contopite cu oftatul adânc religios, eșit involuntar din inima ascultătorilor încremeniți într'un religios extaz?

III.

Era cu neputință, ca asemenea „*duh umilit*“, asemenea „*inime înfrânte și smerite*“ și atât de curate jertfe duhovnicești, aduse de toți dreptcredincioșii fii pe prestolul și jertfelnicul acestei biserici, să nu străbată la înălțimele ceresului nostru părinte, carele după mulțimea milei sale nu s-a întors de către ceice și-au plecat cu smerenie Lui-și capetele lor, ci de pe tronul măririi Impărăției Sale cu părintească dragoste a primit rugăciunile noastre, ce se înălțau la ceriu pe fumul de tămâie, ca și oare-când fumul dela jertfa lui Avel; și în nemărginita-i bunătate și îngrijire de cei strimtorați ne-au întărit cu cuvintele scripturii: „*Nu te teme, turmă mică (Luca XII, 32), pentru-că aproape este Domnul de cei umiliți și pre cei smeriți cu Duhul îi va mântui*“, (Ps. XXXIII, 19), și prin glasul evanghelistului Ioan (16. 20), care des ne repetă încurajarea: „*Amin, amin, grăesc vouă: Că voi veți plânge și veți suspina, iară lumea se va bucura, și voi vă veți întrista; dară întristarea voastră se va întoarce întru bucurie*“.

Aceste evanghelicești încurajeri ne-au umplut de mângâiere, ne-au întărit; și cu cât am fost mai asupriți de „*lumea*“, care se bucură de umilirea noastră, cu atât ne-am apropiat cu mai multă încredere unii de alții în jurul acestui jertfelnic și ne-am alipit mai tare de sânul cald al acestei biserici, în care ne eră dat a asculta glasul Celui, ce pe nimenea nu respinge dela sine, dacă cu credință și cu dragoste se apropie de El, și în cele din urmă s-a împlinit și cu noi cele zise de *Isus Sirach* (14. 2). *Fericit este... carele nu a căzut dela nădejdea sa*“.

Alipirea noastră către această biserică și nestrămutata ei credință a fost adică răsplătită cu îmbelșugare, căci cu binecuvântarea lui Dumnezeu „turma mică” de odinioară s-a înmulțit, încât această bisericuță îngustă nici pe departe nu mai este în stare a cuprinde pe toți mielușei ei și a corespunde necesităților noastre de azi; *puterile* ni s-au înmulțit și „*cei căzuți iarăș ne-am ridicat*”; *mijloacele materiale*, — adunate cu mult spirit de jertfă de fericitul întemeietor al fondului catedralei, *Andreiu*, chivernisite cu mare îngrijire și conștientiozitate de urmașii săi în scaunul arhiepiscopesc, *Miron* și *Ioan* — au sporit întru atâta, încât astăzi stăm în pragul îmbucurătorului fapt, ca să putem înnoi cu desăvârșire Sionul Domnului.

Și avem ferma speranță, că, cu ajutorul celui de sus, actualul nostru arhiepiscop și metropolit și cu toți actualii consilieri și împreună-muncitori se vor învrednici de fericirea: de a vedea cu ochii proprii visul atât de amăgitor al antecesorilor lor, adică de a vedea noul Sion ortodox și românesc înălțându-și turnurile și crucile sale spre Stăpânul lumii și strălucind în toată frumusețea sa, precum o cere aceasta sublimitatea învățăturilor lui Hristos, ce se propoveduesc în el, măreția ritului nostru oriental, și după cum se cuvine să fie Sionul unui popor numeros, cum e al nostru.

IV.

Considerând momentele istorice expuse în cele de până aici, — cari dau o valoare specială acestei bisericuțe, — mulți, — cu deosebire elementele mai tinere — am crezut de bine a stăruî, ca noua catedrală să se zidească la alt loc deschis, într'un parc mai liber și mai larg, iar acest edificiu să se păstreze ca un monument, pentru noi prețios și mai grăitor de cât cuvintele istoricului rece; dar majoritatea mare a forurilor bisericesti competente și legale au

decretat, ca tot *pe acest loc* să se ridice acest Sion al Românilor ortodoxi din țară, adică în mijlocul orașului, precum au dorit aceasta atât Marele *Andreiu* cât și fericitul mitropolit *Miron* și actualul cap al bisericii noastre, mitropolitul *Ioan*.

Bazați pe acest fapt hotărâtor, trebuie să privim în decizul — de a zidi pe acest loc noua catedrală —, *însăși voia lui Dumnezeu*, manifestată prin votul factorilor competenți, căreia datori suntem a ne închina toți.

Cunoscută este din sf. scriptură a Testamentului vechiu — când nu eră statorită dogma, că Dumnezeu este pretutindenea de față, — aceea credință a poporului evreesc, că Dumnezeu — Stăpânul întregului univers — se coboară și petrece cu predilecție mai ales în unele locuri de pe pământ, unde ascultă cu deosebită plăcere imnele de laudă și rugăciunile credincioșilor săi, primește jertfele aduse de ei, alină cu milostivire durerile și oftările făpturilor sale și împlinește cu părintească bunăvoință și îndurare cere-rile lor.

Așa d. e. știm din cartea „*Facerii*“, că — după ce s-a arătat Dumnezeu patriarhului *Avraam* și i-a promis, că „*binecuvântând binecuvântarea și înmulțind va înmulți seminția lui, ca stelele cerului și ca nisipul de pe țărmurile mării*“, (XXII. 17) — acesta, — adică patriarhul Avraam, — a zidit acolo jertfelnic Domnului, celui ce i s'a arătat“. (XII. 7).

Iar la cartea „*Eșirii*“ aflăm, că uneori însuși Dumnezeu a destinat și a ales locul, pe care a dorit să-i se ridice altare și unde a dorit să se arate poporului său. Așa a poruncit Dumnezeu robului său *Moisi*, zicând: „*Spune fiilor lui Israil: Și veți face mie aicia sfânt locaș și mă voi arăta întru voi*“. (XXV, 8).

Deci — cu toate că după învățăturile nouă ale lui Hristos cunoaștem, că ziditorul universului este duh nemărginit și necuprins în spațiu, că „*cerul este tronul șederii lui și pă-*

mântul este așternutul picioarelor lui“ și în urmare în tot locul îi putem înălța rugăciunile noastre — totuși, — considerând, că duhovniceștile jertfe, aduse de noi și de părinții noștri pe acest jertfelnic, le-a primit cu dragoste, că rugăciunile făcute la acest sfânt altar le-a ascultat cu părintească răbdare și că deci nouă în această bisericuță, la acest loc, *ni s-a arătat* — binecuvântându-ne și înmulțindu-ne seminția și turma mică de odinioară, — suntem foarte îndreptățiți a ține cu sfințenie și cu tărie la acest loc, ba a exclama chiar, plini de bucurie, împreună cu patriarhul Iacob: ¹⁾

„*Cu adevărat se află Dumnezeu pe locul acesta: aici nu este alta, decât casa lui Dumnezeu și poarta cerului*“ (Facere XXVIII, 16).

Oricât deci ne-ar cădea de greu și oricât ne-ar durea despărțirea de această bisericuță binecuvântată de Dumnezeu, — care pentru noi de un veac este ușa, pe care ni se face posibilă apropierea de părintele nostru ceresc, — totuși, atât acum cât și după demolare, trebuie să ne niuzim a recâștiga sufletului nostru liniștea de lipsă, mângâindu-ne cu graiul *Evanghelistului Ioan*, care ne zice: „*Voi acum întristare aveți; dar iarăș vă voi vedea pre voi și² se va bucura inima voastră și bucuria voastră nimenea nu o va lua dela voi*“. (Ioan XVI, 22) „... *căci mărirea cea de pe urmă a casei acesteia mai mare va fi de cât cea dintâiu; și în locul acesta voi da pace*“. (Ageu II, 10).

În urmare — după atâtea semne de bunăvoință, câte *aici* ni le-a descoperit mila cea nemărginită a lui Dumnezeu — datorință avem a urma exemplul împăratului *Solomon* și a-i ridica aici — la locul acesta — *un alt locaș* mai măreț, mai împodobit și mai corespunzător timpurilor, ca astfel la timpul său și nouă — celor întruniți în noul

---

¹⁾ Când a fugit de fratele său Esau, în vis i s-a arătat Dumnezeu și deșteptându-se a făcut exclamația de mai sus.

Sion, — să ne poată zice Dumnezeu cuvintele rostite către Solomon, ziditorul vestitei case a Domnului, . . . „am sfințit casa aceasta, care o ai zidit, ca să se pue numele meu acolo în veci; și vor fi ochii mei acolo și inima mea în toate zilele“. (Cartea I-a Impărați. IX. 3).

* * *

Așa dar în câteva zile această bisericuță nu va mai fi; și mulți dintre noi — cu *lacrimi* în ochi — vor privi demolarea și dispariția ei.

Dar aceste lacrimi — izvorâte din adâncul convingerilor noastre religioase — fie-ne pentru toți *mijlocul curățitor*, care să ne spele sufletul de întinăciunea învechitelor păcate, ce ne îngreunează și ne apasă; să fie mijlocul, care să ne „*omoare patimile cele trupești, cari ne strică sufletul*“ și să ne alunge gândurile cele viclene, cari ușor se furișează în internul nostru și ne alunecă din nou pe povârnișul grelelor păcate.

Intristarea, ce ne cuprinde acum la demolarea bisericii vechi și gândul, ce zboară înainte — închipuindu-și frumuseța Sionului nou — fie-ne un momento, care — în tot timpul de clădire a bisericii nouă — să ne ridice mintea și inima spre Dumnezeu, să ne reînprospăteze poruncile Lui, să ne abată dela toate cărările greșite, să ne întărească tăria voinței, spre a putea ocoli mai cu ușurință toate relele și tot ce ar putea fi spre stricăciunea noastră morală și trupească, și să ne îndrepte spre calea pocăinței,¹⁾ a curățirii, a *înnoirii noastre*, — ca astfel — atunci, când vom sta — peste câți-va ani — înaintea portalului de intrare în noul Sion și vom vedea din depărtare strălucind în toată frumuseța iconostasul și internul lui — conștiința sufletului nostru să nu ne poată reaminti figuratul înțeles

¹⁾ „Intristarea, care e după Dumnezeu, pocăința . . . lucrează“. II Cor. 7. 10.

al cuvintelor din cântarea (luminându) bisericească: „Cămara Ta, Mântuitorule, o văd împodobită, dar îmbrăcăminte nu am, ca să intru întrânsa“.

Vă pun deci tuturor și cu toată căldura la inimă, ca încă de pe acum, în fiecare zi, să rugați fiecarele și toți pe înduratul și bunul Dumnezeu, zicându-i; „Luminează-mi haina sufletului meu, Dătătorule de viață“, ca astfel „înnoiți“, sufletul pocăit și împăcat și împodobiți cu strălucirea virtuților creștinești, să putem intra în catedrala, ce se va ridica pe acest loc, și care atunci — bucurându-se de înnoirea noastră — cu dragoste ne va deschide porțile sale și ne va primi întru frumusețea casei sale.

Iară acum, iubiți ascultători și creștini, — îndreptându-ne cu fața spre răsărit și plecând genuchile noastre — să rostim cu toții împreună ultima rugăciune în acest local al Dumnezeului nostru, zicând din adâncul inimilor:

„Doamne, ceta ce în ceasul al treilea ai trimis preasfântul Tău Duh preste apostolii Tăi“ și preste dreptcredincioșii fii din trecut ai acestei sfinte bisericețe, „pe acela, Bunule, nu-l lua nici dela noi cei de azi, ci ne înnoește pe noi și pre toți urmașii noștri, cari ne rugăm și în veci ne vom ruga Tie. Amin“.

CVVÂNTARE

Ținută în mai multe centre ale arhiepiscopiei ardelenе în scopul de a colecta pentru zidirea catedralei din Sibiu¹⁾. 1902.

*Prea onorați Domni Protopopi,
Onorabilă Preoțime,*

Din însărcinarea și încredințarea I. P. D. arhiepiscop și metropolit *Ioan* și a înaltei noastre stăpâniri bisericesti, cari zi și noapte muncesc și cugetă mereu la aplicarea tuturor posibilelor mijloace pentru înaintarea poporului și a bisericii încredințate păstoririi lor și cărora le stau mult la inimă și interesele și bunăstarea preoțimei din întreaga metropolie, m-am învrednicit să petrec câteva momente în mijlocul dv., adunați aici în număr frumos în frunte cu conducătorii protopopiilor din acest ținut.

1) Adunarea eparhiei hotărîse a face colecție pentru fondul de zidire. Metropolitul emisese un apel către cler și popor. Eu plecai la băi, la Carlsbad, unde cetesc în un ziar dela Sibiu, că a sosit rezultatul colectei din ținutul bogat al Orăștiei. Abia erau câteva sute de coroane. Am scris numaidecât metropolitului, rugându-l să sisteze publicarea colectei până mă reîntorc, — căci dacă la început nu se pune chestia bine — rezultatul va fi slab. Astfel ne-am înțeles să merg eu în centrele eparhiei, la Orăștie, Sighișoara, Cluj, Bistrița, etc., unde să se adune clerul, învățătorii și fruntașii din ținut, pe cari să-i însuflăsc pentru nobilul scop. În aceste centre am ținut cu oarecare modificări această cuvântare, pe care până acum n-am publicat-o, din cauza aluziilor la Mihai Viteazul, carele zidise catedrala metropolitană dela Alba-Iulia, atunci dispărută. Ca să nu se piardă manuscrisul, l'am dat la tipar abia acum drept document în chestia zidirii.

I. P. S. Sa simțește o deosebită bucurie decâteori — fie direct, fie prin esmișii săi — vine în atingere cu fii săi sufletești, și în deosebi cu conducătorii acelora, cu preoțimea. Aceeaș bucurie o simțim și noi cei esmiși; și în deosebi unul ca mine, carele de bunăvoe s-a lepădat de plăcerile particulare ale cercului familiar, — chemat a-ți ușura greul vieții și a-ți face mai senine clipele timpului trecător — este cuprins de simțământul unei deosebite mulțumiri, când are prilejul a se afla în mijlocul clerului și a muncitorilor pentru înaintarea bisericii și a credincioșilor ei, căci aceștia formează „familia“, căreia și eu aparțin. Deci când sunt între preoții și dascălii noștri mă aflu la mine acasă.

Dar îndoită este și trebuie să fie mângâerea noastră astăzi, când ne-am întrunit nu în o cauză particulară, neînsemnată, ci într'o chestiune de mare importanță, care preocupă toate cercurile bisericii noastre. Ne-am întrunit, ca să ne sfātuim împreună și să ne însuflețim unii pe alții așa, ca din însuflețirea noastră să și răsară o faptă laudabilă, care să ridice preoțimea acestui ținut în șirul celor mai vrednici preoți din arhidieceză.

Cunoașteți desigur — din convocatoriul trimis — scopul întrunirii noastre.

Este vorba de colecta pentru biserica noastră catedrală. Aceasta e un lucru nu numai mare, dar epocal chiar, căci rar este dată fiilor unei biserici ocazia a ridica câte o biserică catedrală, care — strălucind în toată splendoarea și podoaba sa — să vestească la multe generațiuni vrednicia celor ce au jertfit pentru zidirea, terminarea și înfrumusețarea ei și care pentru multe veacuri viitoare are să fie atât înaintea urmașilor noștrii cât și înaintea străinilor, cu cari viețuim împreună, mărturia văzută a hărniciei, a demnității, a însuflețirii noastre, ca popor și ca biserică.

Marele arhiepiscop și mitropolit Andrei — a cărui memorie în veci binecuvântată să fie — a desgropat prin uriașa sa muncă și activitate, prin neîntrecuta sa istetime și prin nemărginita sa dragoste către poporul român vechia noastră metropolie din abisul, în care au aruncat-o și îngropat-o împrejurări maștere, forțe străine de binele și de aspirațiunile neamului nostru precum și apostasia unei părți a clerului român, care și-a părăsit legea strămoșească, și vitregia timpurilor noi mult dușmănoase. Terenul în această privință era binepregătit și de vrednici înaintași Bănățeni și Aradani înainte de Șaguna precum și de unii conlucrători ai lui Șaguna. Dar Șaguna nu numai a desgropat metropolia veche din ruinele ei, ci a și suflat în organismul ei duh de nouă viață, a sădit în câmpul ei sământa unei noi dezvoltări și a croit însuși toate drumurile, pe cari să mergem spre ținta progresului nostru bisericesc, cultural și național.

Mare a fost inima lui, neîntrecută și neasemănată a fost voința lui. Cu toate acestea scurtimea timpului trecător și scurtimea vârstei omenești nu l-au lăsat să termine și desăvârșească însuși toate operele, a căror temelie cu multă jertfă însuși a așezat-o.

Astfel nici lui și nici la alți doi urmași ai lui în scaunul arhiepiscopesc și metropolitan nu le-a fost dată fericirea, de a vedea cu ochii proprii crucile catedralei înălțându-se în raze strălucitoare către ceriul senin și albastru; n-au avut mângâerea sufletească să audă cu urechile proprii sunetele armonioase ale clopotelor catedralei, vestind cu glas pătrunzător și puternic tuturor, că opera măreață a desgropării metropoliei noastre este desăvârșită prin terminarea bisericii catedrale arhiepiscopicești și metropolitane, care este semnul vădit al existenței unei arhiepiscopii și metropolii de popor numeros și vital, care este simbolul unității de credință a poporului nostru ortodox și român din patrie.

Cum va fi această catedrală, așa va fi și manifestarea externă a bisericii noastre în fața lumii, care ține mereu ațintiți ochii săi asupra noastră, asupra faptelor noastre și mai ales asupra motorului, din care acele fapte izvorăsc.

Providența divină ne-a rezervat nouă — generațiunii actuale — de a desăvârși și termina șirul mărețelor fapte ale reînvierii metropoliei noastre prin terminarea și împodobirea noului Sion. Pentru aceasta trebuie să ne bucurăm și să ne simțim fericiți, aducându-ne aminte de însuflețirea frumoasă a marelui Alexandru, împărat, carele — în nemărginita lui dragoste către țară și popor și către instituțiunile lor și în lăudabila lui dorință spre jertfire, și-a exprimat părerea de rău, că tatăl lui bate toate poarele și cucerește toate țările, împlinind un șir întreg de mari fapte, așa încât lui va rămânea prea puțin de făcut și astfel va avea cât de rare ocaziuni, ca să-și poată câștiga și el titlul de merite, de lauri glorioși și de nemuritoare recunoștință în fața poporului, a țării și a posterității.

Asemenea simțăminte trebuie să ne cuprindă și pe noi. Să ne bucurăm, că împrejurările ne-au rezervat nouă ocazia binevenită de a ne valida și noi, cei de azi, arătând lumii, ce însuflețire și ce dragoste nefățărîtă avem către poporul, dela care trăim și către biserica, care ne-a păstrat tot ce avem mai scump: legea, limba, datini, aspirațiuni și tot ce formează cuintesența individualității noastre, ca neam român.

Iubită proofigime și dăscălime,

Mihai Viteazul, marele voevod român, a fost acela carele înainte cu mai bine de 3 veacuri a dat bisericii ortodoxe-române de pe aceste plaiuri o organizație mai mare, vaza și autoritatea ce i s-a cuvenit. El a restaurat

și reședința și catedrala, pe care am avut-o pe atunci în Alba-Iulia, devenind astfel unul dintre cei mai mari ctitori și binefăcători ai bisericii noastre.

Am fi deci nevrednici de memoria acestui mare Domn român, am fi nevrednici de memoria marelui arhiepiscop român Andrei și am fi nevrednici și de însuflețirea actualei noastre stăpâniri bisericești în frunte cu arhipăstorul **Ioan**, carele și în această privință ne-a premers cu frumos exemplu, dacă de astădată n-am ști arăta atâta însuflețire și desvolta atâta spirit de jertfă, ca să facem o biserică catedrală măreață, să o terminăm și împodobim așa, cum cere aceasta numărul cel mare al credincioșilor noștri și demnitatea bisericii unui popor, care ține la sine și la viitorul său.

Biserica catedrală este începută, temelia este sfințită, lucrările decurg; fondul întemeiat de fericitul Andrei și îngrijit cu mare grijă de urmașii lor nu-i deajuns pentru terminarea și cuvenita ei înfrumusețare. Glasul capului bisericesc și stăpânirea bisericii s-a adresat deci către toți fii săi pentru ajutor.

Și cine stă mai aproape de acest glas părintesc și de biserică zidindă? De sigur noi, preoțimea, pe cari biserică ne-a crescut, biserică ne-a așezat, dându-ne nu numai cele de lipsă pentru asigurarea unui traiu cinstit și pentru creșterea familiilor, ci mai presus de toate dându-ne vază și poziție onorifică, cași care pe alte terene de activitate publică poate nicicând nu ne-am fi putut câștiga și în cari poziții mulți și-au putut cu cruțare aduna chiar și averi frumoase.

Deci cine este mai *obligat*, mai *dator* a nu rămânea nepăsător la auzirea glasului părintesc? Cine e mai dator, ca — ascultând acest glas — să-și deschidă nu numai inima, ci, însuflețindu-se, să-și deschidă și punga, în care biserică astăzi cu destulă îmbelșugare își varsă beneficiile și darurile sale bogate? Desigur noi, preoțimea.

Noi trebuie să fim și aici cei cu „crucea în frunte“, cu exemplul frumos înainte.

Și aceasta ni se cere cu drept cuvânt, pentru că eu cred, că nu este între noi nimenea, care să nu aibă a mulțami multe, foarte multe, ba chiar totul ce este și ce are, marelui Andrei, urmașilor lui și preste tot bisericii, fie direct fie indirect.

Deci — când glasul acestei biserici și nouă tuturor preabune maice ne cheamă — nu putem să nu-i sărim în ajutor cu mână darnică, arătându-i toată recunoștința noastră. Un renumit bărbat zice, că „Recunoștința este o floare, care crește numai în inimile nobile“. Să arătăm deci, că în inimile noastre, ale preoțimii, această plantă, aceste sentimente nobile nu numai cresc și se desvoltă, ci și produc roadele așteptate.

De 30 ani este introdus în organismul bisericii noastre sistemul constituționalismului democratic, care a introdus pe mireni în aproape toate corporațiunile noastre bisericesti. Mulți dintre aceștia — adeseori bărbați frunțași — au început a ne face nouă, preoțimii, grava imputare, că am devenit egoiști, că ne place numai a lua, a trăi dela biserică; dară de altă parte a nu-i da acesteia nimic.

Această învinuire, cât pentru trecut, nu-i adevărată. Nemuritorul Andreiu a făcut adeseori apel către preoțime și popor până au adunat fondurile și averea, pe baza căreia și noi putem ținea pas cu celelalte biserici din patrie mult mai favorizate și mai bine situate. Glasul marelui Andreiu n-a fost glasul celui, ce striga în pustie, Preoțimea totdeauna l-a ascultat. Ei avem să-i mulțumim toate fondurile, căci ea nu numai a dat sume considerabile, ci ea a însuflețit și poporul la jertfe însemnate. Firește asta a fost preoțimea din generația, care a apus. Se naște acum întrebarea, că noi cei de azi ce-am

făcut? Noi cei de azi — drept vorbind — am întemeiat numai fondul de pensiuini; dar asta nu este de caracter general. El e a singuraticilor membrii, cari contribuiesc taxele anuale și cari la timpul său pretind să li se restituie în forma de pensiuine cotele solvită și încă cu înzecită dobândă. Și acest fond al nostru are restanțe de câteva sute de mii de coroane.

Altele noi n-am făcut până acuma.

Deci nouă — generației de azi — ni se impune datorință, să folosim ocazia prezentă, să dezvoltăm acum cuvenita însuflețire, pe care superioritatea bisericească o așteaptă dela toți, ca deoparte să ne facem vrednici de părinții și înaintașii noștrii, iară de altă parte să ștergem de pe noi imputarea de egoism, ce ni se face și să dăm și urmașilor exemple frumoase de urmat.

Să nu uităm, că astăzi ne bucurăm de o situațiune materială mai bună ca în trecut, că primim o frumoasă sumă de bani din vistieria țării. Cei mai mulți din preoțimea noastră s-au preoțit numai cu considerare la venitele din parohie și numai câțiva sunt, cari s-au cugetat și la acest venit, introdus de curând. Deci această dotațiune trebuie să ne dea puțința a ne mișca mai ușor în cele materiale și a jertfi mai mult pentru cele obștești. De altă parte știut este, cât de mult a ostenit superioritatea bisericească pentru câștigarea acelei dotațiuni și în deosebi eu pentru rezolvarea în favorul preoțimii.

Cine cunoaște împrejurările, acela în cifre poate arăta că, dacă nu știam îndrepta rezolvarea acestei chestiuni în ogașa cea adevărată, preoțimea primea anual mai puțin cu cel puțin 80—100.000 Coroane. Deci dacă azi biserica se adresează către noi pentru ajutor, ea nu ne cere decât o neînsemnată parte din ceea ce însăși ne-a câștigat și ne-a asigurat.

Voi sunteți „sarea pământului și lumina lumii“; deci în

voi trebuie să fie *duhul* și *mugurul* însuflețirii și a iubirii de jertfă pentru instituțiunile neamului, care duh, prin faptele și exemplele voastre mult mai grăitoare decât orice cuvinte măestrite, are să inspire și pe poporul vostru și să-l miște de a face asemenea, de a vă urma și imita. Iară — dacă voi veți sta nepăsători, credincioșii noștrii vor fi lipsiți de puterea de forță, care pregătește și dospește toate acțiunile cele mari.

Deci și în această privință privirea tuturor va fi îndreptată mai întâiu spre noi. Faceți-vă dar datorința cu vârf și îndesat, ca și turma noastră să se afle îndemnată a vă sprijini. Stăruți apoi, ca nici un credincios să nu fie, în întregă arhidieceza, care să nu dea obolul său pentru acest scop mareț. Poate fi darul fiecăruia cât de mic și neînsemnat, căci dela obștea cea mare nu valoarea darului hotărește, ci conștiința vie, că mărețta clădire s-a zidit cu ajutorul tuturor. Că fiecare fiu al arhiepiscopiei are barem un *fir de nisip* în ea. Această *conștiință* apoi devine mărgăritarul prețios, comoară întregii biserici; iar catedrala — ca atare — devine simbolul văzut al conștiinței despre unitatea legii românești, ale cărei dogme și învățături au să fie propoveduite în ea.

De altă parte cei ce citiți gazetele dușmanilor și urmăriți cele ce se scriu despre biserica noastră ortodoxă, aceia adeseori veți fi avut ocaziune a afla atât în foi scrise românește cât și în alte limbi afirmarea, că biserica noastră este pe cale de decadentă, că în organismul nostru nu-i viață.

Și cine e mai chemat să resimtă această gravă învinuire decât preoțimea, căreia Dumnezeu i-a încredințat această biserică și poporul ei, despre care la timpul său va avea să dea samă.

Deci chiar — abstrăgând dela importanța zidirii bisericii catedrale — reputațiunea noastră, vaza noastră și ambi-

țiunea noastră, a preoțimii, cere, să dovedim lumii și tuturor dușmănoaselor atacuri contrariul, să facem o colecție impunătoare, ca să vadă toți, că nu decadența, nu putrejune a intrat în biserica noastră, ci că ea e plină de viață, de însuflețire și pornită pe cale de frumos progres împreună cu dreptcredincioșii ei fii.

Cu acestea deschid lista pentru subscripțiuni ¹⁾.

Rezultatul a fost mulțumitor. S-a făcut din acest prilej cea mai mare colecție de până atunci în biserica noastră. Preoții emulau întru a se însufleși reciproc; iar unii notoric săraci, chiar la îndemnul meu nu voiau a da mai puțin, ca „să nu se profaneze lista de subscripție” cu sume prea mici.“ Alții spuneau: „După-ce V'am auzit, nu pot da mai puțin.”

CIRCVLĂRĂ

Către Români din America. 1903.

Iubiți compatrioți români!

Ca unul carele în calitate de consilier și referent în consistoriul arhidiecezan gr.-or. român din Sibiu conduc lucrările colectei pentru zidirea Catedralei noastre, — am citit cu multă mângâere sufletească și bucurie scrisoarea adresată D-lui secretar, pe care mi-a predat-o mie, spre meritrică rezolvare și spre a vă trimite și acolo mai multe liste de colectare.

Bucuria mea a crescut mult, aflând din acea scrisoare, că Români noștrii — oricât ar fi de îndepărtați de patria, vatra și neamul lor și oricâte mări și țări ne-ar despărți pe unii de alți, totuși dragostea către țară, neamul și biserica noastră strămoșească ne ține strâns legați unii de alți și ne va ține până la ultima răsufare.

Este bine să fie așa. Biserica, limba și toate datinele și obiceiurile bune ale poporului nostru, ne-au susținut până acum în decurs de 20 de veacuri și ne-au întărit, de am învins și suportat mulțime de necazuri. Aceste temelii puternice ne vor apăra și vor fi și în viitor scutul nostru. Ca fiu al bisericii noastre, ca funcționar dela cârma acestei biserici și ca preot, care servesc la altarul

ei, folosesc această ocaziune pentru a vă sfătui părintește și cu toată dragostea, ca să țineți între orice împrejurări — bune și rele — la legea voastră, la limba voastră suptă din pieptul cald al mamelor voastre, precum și la toate datinele bune ale poporului nostru român.

Toate acestea trebuie să le iubiți cu atât mai mult, cu cât vă aflați acolo un picur neînsemnat într'o mare nemărginită de streini.

Deci cinștiți legile și orânduelile țării ospitale, în care trăiți; dară țineți cu stăruință la toate ale voastre.

Fiți cumpătați în toate: cruțați din agoniseala zilelor bune, ca să aveți pentru zile negre și vă îmmulțiți averea voastră dela vatra rămasă aici orfană.

Feriți-vă de învățături veninoase, cari sunt contrare scripturilor auzite aici, acasă, dela preoți și binevoitorii voștri.

Cercetați-vă unii pe alții; mângâiați-vă împrumutat în necazuri și boale; iubiți-vă ca frați, ca astfel să vă fie mai plăcută petrecerea voastră în țara îndepărtată. Aduceți-vă aminte și de noi, cei de-acasă, precum și noi ne aducem aminte de voi în rugăciunile noastre, pomenindu-vă și cerând ajutorul lui Dumnezeu pentru voi și lucrările voastre.

Incheind scrisoarea mea către voi, nu mă pot reține de a nu ruga pe Dumnezeu pentru binele și fericirea voastră, zicând din adâncul sufletului meu:

„Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, cela ce îndreptezi pașii omenești, cela ce ai scăpat cu preamărire pe Iosif de răutatea fraților săi și în Egipt pe dânsul l-ai povățuit și cu binecuvântarea bunătății tale l-ai făcut să sporească în toate cele bune; cela ce ai trimis lui Isac și lui Tovie înger împreună călător, cela ce cu Luca și cu Cleopa împreună ai călătorit la Emaus și prin minunata ta putere veseli i-ai făcut să se întoarcă iarăși

la Ierusalim: — Călătorește și acum cu darul și cu binecuvântarea ta cea dumnezească cu drept credincioșii tăi robi, duși dela noi în lumea cea nouă; binecuvintează bunul lor scop și întreprinderile călătoriei lor. Indreptează-le; fă cu nemărginita ta bunătate și îndurare, ca să sporească în toate cele bune și să fie îndepărtata lor călătorie fără sminteală spre binele lor, a familiilor și a neamurilor lor, apără-i pe ei de toți dușmanii văzuți și nevăzuți și de toată întâmplarea rea, ca sănătoși, cu pace și cu bună sporire întorcându-se la vatra părintească, să-ți mulțumească ție și să te laude și preamărească din toată inima lor. Amin.

D 6 5

CIRCULARĂ

Pentru organizarea conferințelor preoțești din Arhiepiscopia
Transilvaniei, redactată de Dr. Miron Cristea, ca referent.
4 Martie, 1903.

Instituțiunea conferințelor preoțești s-a validat în mai multe protopopiate binișor, deși abia sunt câțiva ani de la introducerea lor. În multe părți s-a stârnit în sânul preoțimii noastre o mișcare mai vie și o interesare mai intensivă față de așezămintele bisericești, ceea ce numai spre progresul general al bisericii poate fi.

Ca să se generalizeze această mișcare, ca influența binefăcătoare a întrunirilor preoțimii să fie cât mai **statornică** și să producă astfel și roadele așteptate — adică să contribue la ridicarea morală și materială a credincioșilor bisericii noastre: — se impune necesitatea unei lucrări **sistematice** și conduse cu pricepere; altcum ușor se poate întâmpla, ca frumoasele discuțiuni și constatări făcute în decursul conferințelor să rămână literă moartă și să dispară ca și florile, cari roade nu produc.

Drept aceea am aflat de bine, ca pentru mai buna organizare a acestor conferințe să dispunem în general următoarele:

I. În sumarele ce se iau despre decursul conferințelor

să se reasumeze și cuprindă în **puncte speciale precise toate constatările mai importante**, făcute pe baza discuțiunilor și a temelor ce s-au desbătut. Aceste constatări să fie *concise*, ca să nu îngreuneze revizia și examinarea lor.

Fiecare paroh este dator a-și **nota aceste constatări principiale**, ca astfel în activitatea sa pastorală să le poată aplica în parohia sa.

2. Cu o lună înainte de întrunirea conferinței viitoare fiecare paroh este dator să facă oficiului protopopesc **raport în scris** despre modul, cum a aplicat el în parohia sa învățăturile și experiențele câștigate la conferința anterioară, despre greutățile întâmpinate, cum și despre rezultatele obținute. — Oficiul protopopesc va încredința imediat rapoartele primite *unui preot* mai deștept din cerc, spre a le *examina* și a *refera* despre cele constatate în planul conferinței viitoare; eventual poate însuși protopopul lua asupra-și sarcina de referent. Parohii diligenți vor fi lăudați, iar cei neglijenți să fie împintenați a-și îndeplini și ei cu scumpătate chemarea lor și toate datorințele împreunate cu ea.

Aceste referate vor forma primul punct din ordinea de zi a conferinței viitoare.

Astfel se va susține legătura organică între aceste conferințe și se va exercita și controlul necesar asupra tuturor membrilor ei.

3. Despre decursul conferințelor să se **publice rapoarte** precise și concise în «**Telegraful Român**», ca astfel și preoții din alte părți să profite de experiențele și rezultatele obținute și pentru ca ideile bune, ce se ivesc în un loc, și întreprinderile salutare să se generalizeze, îndemnând și pe alții la imitarea lor.

4. În fiecare cerc are să se întrunească preoțimea sub **conducerea șefului tractual**, cel puțin *odată* pe an,

în conferințe preoțești și anume de regulă în decursul
lunei **Octombrie**. Unde împrejurările locale ar reclama
alt termen, se pot ține și altă dată. Conferința o convoacă
protopopul.

5. Recomandabil este a se ține aceste conferințe în
diferite comune din cerc, ca astfel întreaga preoțime
tractuală să aibă ocaziunea a se convinge din autopsie
despre starea din toate punctele de vedere a mai multor
parohii. (Starea poporului, a bisericii, a școalei, a averii
bisericești, manipularea banilor, matricule, arhiv, etc., etc.)
Această cercetare succesivă a tuturor parohiilor din cerc
numai de folos poate fi pentru înaintarea poporului nostru
credincios.

6. Înainte de începerea conferinței să se officieze
serviciul divin și — dacă momentul este potrivit — unul
dintre preoți să țină o predică corespunzătoare. La serviciul
divin să se perondeze cu timpul toți preoții din cerc,
ca astfel să poată fi examinat fiecare preot despre modul,
cum știe servi. În decursul conferinței se deschide apoi
discuțiune și asupra modului, cum a oficiat fiecare, scoțân-
du-se la iveală eventualele greșeli rituale și defecte perso-
nale și dându-se îndigitările de lipsă pentru îndreptarea lor.

Dacă împrejurările vor permite, se pot administra și
unele dintre **taine** tot cu acea ocaziune, ca astfel în toate
direcțiunile să se poată extinde observările conferinței și
să se poată introduce o purcedere mai uniformă; dar în
deosebi, ca să se poată ridica serviciile dumnezeiești la
nimbul și frumusețea lor originală, mai ales că în această
privință se observă la mulți o decadentă condamabilă,
care lățindu-se poate contribui mult la scăderea simțului
religios în popor.

Tocmai din acest motiv punem cu toată insistența la
inima întregii noastre preoțimi, ca să-și dea silința: a
oficia serviciile divine cu toată *evlavia* și luarea aminte,

căutând să rostească ecteniile, rugăciunile, etc. la *înțelesul tuturor*, cu *tonul bisericesc* convenit, ferindu-se de declamațiuni teatrale; să facă mișcări potrivite și să aibă peste tot o ținută blândă, așezată și corespunzătoare actului ce îndeplinesc.

Mai departe să se îngrijească, ca biserica să aibă pentru toate ocaziunile *vestminte preoțești* cât mai frumoase și odoare cât mai bine îngrijite.

Interiorul bisericii, cu toate apartinențele lui, să fie în cea mai mare *curățenie*.

Cântăreții să se nizuiască și ei a se perfecționa cât mai mult în cunoașterea și aplicarea corectă a melodiilor bisericesti și în predarea cântărilor prescrise cu intonarea cerută de natura limbii române. Preoții, eventual și cu ajutorul învățătorilor, să-și dea toată silința a îndrepta refele și defectele observate în această privință.

Pe lângă aceasta să observe în decursul slujbelor toți cei din biserică, fără deosebire, *liniștea convenită*. In deosebi se opresc și interzic *plimbările* fără rost din un loc la altul ale *crâșnicilor*, umblarea fără rost a copiilor prin altar, *șopotele* intelectualilor și cărturarilor și *dara-verile* de la epitropie. Toate să se pună în rândul cel mai bun înainte de începerea serviciului divin, ca în decursul aceluia nimenea să nu mai facă conturbare; ci toți, conștiinți de sfințenia locului, unde se află, și în deplină cucernicie să urmărească cu luare aminte actele ce se petrec, ridicându-și mintea și inima la *Cel-de-sus*, a cărui milă și ajutor îl implorăm.

Purcezând astfel, toate momentele indicate mai sus vor contribui la înălțarea sublimului nostru rit, în care edificatorul text al rugăciunilor și cântărilor, combinat cu bogăția formelor exterioare și cu strălucirea ceremonialului, dau un întreg armonios impunător, care stoarce admirațiunea privitorilor și stârnește evlavia în sufletele

lor, contribuind, în adevăr, la mângâierea sufletească atât de necesară în greul vieții. Altcum însă — cunoscut fiind adevărul maximei, că „*de la sublim până la ridicul este numai un pas*“ — ușor poate decade întreg serviciul la un act, care nu numai nu stârnește evlavie, nu numai nu ne edifică, ci pe credincioșii noștri mai cu pricepere îi poate chiar scandaliza, iar înaintea străinilor ne poate compromite.

Oficiile protopopești să stăruiască deci cu toate ocaziunile pentru observarea și executarea celor indicate aici; iar în deosebi dispunem, **ca pe viitor preotul să officieze toate serviciile divine îmbrăcat în *reverenți*, și peste ele să ia vesmintele rituale prescrise.** Neobservarea acestui ordin se va pedepsi din partea superiorității bisericești.

7. La conferințe **este dator a participa fiecare preot în costumul preoțesc.** — Absențele motivate trebuiesc justificate înainte și în scris la protopopul tractual, care va prezenta cererile primite la plenul conferinței, ca să se pronunțe asupra lor. — Cei ce nu-și vor scuza la timp absentarea vor fi pedepsiți cu cel puțin 10 coroane în favorul fondului de pensiune arhidiecezan. Scuzarea la timp o reclamă ordinea și disciplina, ce trebuie să existe în o asemenea corporațiune.

8. In conferința viitoare să se trateze următoarea temă: „**Cari sunt scăderile cele mai înrădăcinate în popor și cu cari mijloace s-ar putea lucra mai cu efect la delăturarea lor?**“ Cu elaborarea acestei teme trebuiesc însărcinați din bună vreme 1—2 preoți, cari să-și citească apoi operatele lor în plenul conferinței. In partea primă să se *constate șirul patimilor* și scăderilor lățite în popor; apoi să se trateze în toate amănuntele fiecare în deosebi în toate manifestațiunile ei. Se poate întâmpla, ca în jurul unei singure patime să se încingă

discuții meritorice lungi. În cazul acesta conferința din un an să caute numai mijloacele pentru delăturarea acestui rău, rămânând, ca șirul celorlalte patime să se trateze succesiv în întrunirile ulterioare. Astfel în fiecare an se vor statori *mijloacele* mai ducătoare la scop pentru desrădăcinarea relelor din popor.

9. Consistoriul arhidiecezan și oficiile protopopești au făcut experiența tristă, că mulți parohi nu-și îndeplinesc cu conștiențiozitate și promptitudinea cuvenită **agendele** mai ales **scripturistice**, împreunate cu oficiul lor. La mulți le lipsește conștiențiozitatea față de împlinirea oficiului. Adeseori un raport scurt, în o afacere din cele mai simple, nici după 3—4—5 ursorii nu e în stare să-l primească oficiul protopopesc; și astfel pentru câțiva neglijenți este opăcit în rezolvarea afacerilor sale. Așa este d. e. afacerea simplă a trimiterii discurilor de la Florii și Rusalii, a discului metropolitan, a taxelor de la necununați, a datelor statistice și multe altele, cari adeseori nu reclamă lucru mai mult de câteva minute. Totuși mulți preoți nu-l fac la timp și prin aceasta nu numai înmulțesc lucrurile protopopilor și ale consistoriului, ci împiedică mersul regulat al întregului organism de jos până sus.

Se atrage deci atențiunea întregii preoțimi asupra acestui fapt și se îndatorează toți la stricta împlinire a datorințelor. Protopopul să *vizeze anume pe neglijenți* și din conferințe să le dea ordin și eventuale instrucții și indigitări, ca să știe și aceia satisface obligămintelor lor.

Spre a ușura tuturor îndeplinirea la timp a agendelor oficiale dispunem, ca fiecare oficiu protopopesc să însărcineze pe un preot mai priceput cu compunerea până la conferința viitoare a: „**Unui plan cronologic, care să cuprindă toate obligămintele oficiale ale unui paroh din decursul unui an, precum și timpul**

pentru îndeplinirea lor“. — Acest plan să se întregească apoi din partea conferinței; și fiecare paroh este obligat a-și face copie de pe el, spre a se conforma celor cuprinse acolo.

10. Din conferința viitoare se îndatorează fiecare paroh, ca să introducă în parohia sa **o condică** bine compactată în piele și cu pereți tari, în care să introducă el, eventual și învățătorul sau și alt cărturar priceput, *momentele mai însemnate*, ce obvin în comună în decursul anului și cari merită a fi însemnate pentru posteritate. Fiecare paroh să grijească, ca deoparte să nu se inducă acolo nimicuri fără interes, iar de altă parte să nu se treacă cu vederea lucruri, cari privesc viața poporului nostru din toate punctele de vedere. Aceste condiții vor fi cu timpul cele mai bune izvoare pentru cunoașterea monografiilor comunale și peste tot vor cuprinde prețios material pentru biserică și credincioșii ei.

Ca să fie mai ieftine și uniforme, să se procure de la *librăria arhidiecezană*, care a primit ordin a se îngriji de pregătirea lor.

Oficiile protopopești sunt îndatorate a controla cu ocaziunea vizitațiunii canonice, dacă această condică se poartă regulat sau nu, făcând imediat dispoziții pentru observarea acestui ordin.

11. Cu această ocaziune atragem atenția întregii preoțimi asupra faptului, că din felurite motive, — provocate mai ales de spiritul timpului dușmănos bisericii și învățăturilor ei — *scăzând simțul religios în popor* — scade și *dărnicia* lui pentru scopurile bisericesti. De aceea toți să se nizească a pune bază la **fonduri bisericesti**, cari — sporindu-se — să poată contribui barem în viitor la acoperirea trebuințelor bisericii.

Nu se cer în scopul acesta cine știe ce jertfe mari. Să se facă un *început cât de modest*, și acest început

— pe lângă o manipulare conștiințioasă — va crește mereu; și dacă nu noi, urmașii noștri vor trage foloase de la temeliile puse de noi. Unde înaintașii noștri au făcut asemenea începuturi cu zeci de ani înainte, acolo cei de azi binecuvântă laudabila lor faptă, ce atunci era mică și modestă, dar care azi s-a desvoltat. Ar trebui deci să nu existe parohie, unde asemenea începuturi de fonduri pentru zile negre să lipsească, căci oricât de mică și săracă să fie o parohie, totuș în șirul anilor se ivesc momente și izvoare de venituri pentru a întemeia asemenea fonduri și pentru întărirea lor. — Se cere numai, ca cărturarii comunei și în deosebi preoții să arate interesul cuvenit și să desvolte zel suficient pentru asemenea lucruri.

Așteptăm deci, ca în câțiva ani să nu existe nici o comună fără asemenea începuturi de fonduri bisericești.

În deosebi se pot înființa în tot locul **fonduri de bucate**, cari manipulate cu pricepere se sporesc iute. În multe parohii din venitele unor asemenea fonduri se acoperă multe trebuințe curente ale bisericilor și se ajută și poporul în timpul de nerodire. Și este din toate punctele de vedere mai bine să reflecteze credincioșii noștri la ajutorul bisericii, de cât să cadă în mâinile unor exploatați străini și fără milă.

În coloanele „Telegrafului Român“ adeseori s-a desbătut afacerea întemeierii fondurilor de bucate, s-au comunicat experiențe câștigate în această privință, ba s-au publicat și statute speciale privitoare la manipularea lor.

Chiar și fonduri pentru ridicarea veniturilor parohiale se pot face, fără ca prin aceasta să scadă întregirea din vistieria țării. În cazul acesta însă se cere prin § 14 al art. de lege XIV din 1898, ca fondatorul, adică întemeietorii fondului, să declare în actul fundațional, „cum că venitele sau interesele acestui fond n-au să se compute între celelalte venituri parohiale, pe baza cărora s-a statorit între-

girea dotațiunilor“, Dacă această declarație hotărâtă lipsește, atunci — crescând venitele preoțești din parohie, — trebuie să se reducă în proporția cuvenită întregirea de la stat.

12. Nu mai puțină lipsă este pretutindenea de felurite „**Insoțiri**“ și „**Reuniuni**“ sau „**Asociațiuni**“, pentru a mijloci un progres mai repede al credincioșilor bisericii noastre. Concurența altor popoare mai bine situate și mai favorizate de cât noi este mare. Puterile noastre singuratică nu sunt de ajuns pentru a ține pas cu ele. De aceea, ca să nu stăm locului și alții să ne întrecă în toate direcțiunile, trebuie să ne concentrăm forțele și puterile izolate, să ne însoțim cu toții pentru un scop comun. Astfel punând cu toții umăr la umăr și interesele bisericii noastre și ale credincioșilor ei trebuie să înainteze mai repede.

Astfel se pot înființa: a) **Coruri bisericești**, cari înalță mult serviciile divine și întăresc legătura dintre popor și biserică, dar mai ales formează o plăcută și educativă ocupațiune pentru tinerimea din comună.

Nu înțelegem aicea coruri complicate de 4 și mai multe voci, ci coruri fie și numai în una sau în două voci, cari să cânte frumoasele melodii bisericești, așa după cum de veacuri s-au păstrat în uzul bisericilor noastre.

b) **Societăți de cumpătare**, cari să împiedice lățirea patimei beției, care în unele părți a cuprins în mod înspăimântător poporul nostru, ducându-l la ruină morală, materială și fizică, pentru combaterea luxului etc.

c) **Asociații de femei**, pentru înfrumusețarea bisericii, a cimitirului, pentru cultivarea lucrului de mână la fetițele din comună, reînviind frumoasele forme de lucruri și cusături femeiești, cari în multe locuri, spre dauna noastră, ori dispar ori se corcesc de tot.

d) **Societăți de înmormântări**. Aceste mai ales

în centre mai mari dau rezultatele cele mai mulţumitoare, căci ajută familiile atunci când sunt în mai mare lipsă. Moartea vine pe neaşteptate şi adeseori omul lipsit a-leargă la cei mai nemiloşi cămătari, ca să-şi poată acoperi lipsele neamănăver.

Aceste societăţi ar trebui să existe pretutindenea. În această privinţă o comisie de 2—3 inşi trebuie însărcinată să facă pregătirile necesare. Să se pună în legătură cu reuniunile deja existente de felul acesta şi adunându-şi toate datele de lipsă să facă raport clar conferinţei preoţeşti, care să insiste pentru urgenta lor înfiinţare.

Întru cât asemenea *însoţiri*, cari stau în ajutorul organelor bisericeşti din parohie, nu se vor putea întemeia numai pe baza de Regulamente, emanate din executarea dispoziţiilor statutului organic § 23 pct. 1—18, să se compună statute în regulă, cari trebuiesc înaintate aicea spre revizuire şi în urmă Înaltului guvern, spre aprobare.

Nu este scopul acestei circulări a cuprinde toate momentele, chemate a introduce o mişcare mai vie în activitatea clerului nostru în interesul înaintării credincioşilor bisericii noastre ortodoxe române. Am dat numai în cele de mai sus unele **directive generale**, în cari mergând şi muncind cu zel şi conştienţiozitate vom contribui mult la întărirea bisericii şi la ridicarea poporului ei; iar conferinţele preoţeşti — bine organizate şi conduse cu pricepere şi zel — prin hărnicia tuturor membrilor ei vor putea face mult în toate privinţele, întru cât din discuţiunile şi rezultatele constatate în conferinţe fiecare preot va putea primi directive clare asupra modului, cum să purceadă mai cu succes la luminarea şi educaţiunea turmei încredinţate lui.

Sibiu, din şedinţa consistoriului arhidiecezan ca senat bisericesc, ținută la 4 Martie 1903.

CVVÂNTAREA

Arhidiaconului Miron, la parastasul oficiat în biserica din Rășinari, întru pomenirea distinsului profesor seminarial, Dr. Daniil Popovici-Barcianu. 1903.

„Dreptatea înalță neamul; iar păcatele împutinează semințiile“.

Pildele lui Solomon XIV. 35.

In numele Tatălui și al Fiului și al sfântului Duh...

Iubiți creștini și ascultători!

Adunatu-ne-am din nou în număr mare în această sfântă și pentru noi istorică biserică, ca să ieșim la proaspătul mormânt, la îngusta criptă cu rămășițele pământești, cu osemintele reci, cari au sălășluit odinioară în ele sufletul cald și mare al de toți regretatului și acum fericitului *Dr. Daniil Popovici Barcianu*.

Adunatu-ne-am, ca — îndemnați de dorința fierbinte a inimilor noastre — să îndeplinim o fiiească, o prietenească, creștinească și o românească datorință către memoria acestui vrednic și nobil bărbat: înălțând pe fumul de tămâie călduroasele noastre rugăciuni către Cel ce și acum nevăzut plutește deasupra capetelor noastre și cerând de la nesecata milostivire și îndurare a Aceluia, care pe nimenea nu respinge de la sine, ca sufletul

călător din această lume al neuitatului Dr. Barcianu cu părintească dragoste să-l primească întru împărăția sa cerească, „în sânurile lui Avraam să-l așeze și cu dreptii să-l numere“.

Iar de altă parte — adânc pătruși în sufletul nostru de adevărul înțeleptelor cuvinte, că: „*Recunoștința este o floare, care crește numai în inimile cele nobile*“ — adunatu-ne-am la acest loc și în acest cimitir atât de scump, nu numai nouă celor de față, ci tuturor credincioșilor bisericii ortodoxe române, ca să vărsăm o lacrimă de durere și de regret pentru pierderea prea de timpurie a unui bărbat, de care atâtea speranțe mai legam.

Adunatu-ne-am, ca tocmai în această *Duminică a Floriilor* să depunem și noi o *floare* de adâncă *recunoștință* pe gliile de pământ, ce acopăr și înconjoară mormântul scump al unuia din cei mai binemeritați fii ai neamului și în deosebi ai bisericii noastre românești, pentru care o mândrie este, că l-a avut și l-a putut numi al său.

Astăzi — iubiți ascultători — prăsnuim ziua, în care fără vreo prealabilă înțelegere, fără vreo mai nainte pregătire izbucnește din inimile marei mulțimi de popor, adunat în jurul Ierusalimului, însufletirea și dragostea către preasfântul *Mântuitor și Invățător* Iisus Hristos, în calea căruia — precum ne-a spus evanghelia de azi de la sfânta liturghie — toți își aștern vestmintele lor și presară ramuri de finic, frunze și flori, *ducându-l în triumf* spre locul, dela care peste câteva zile a adus jertfa cea fără de sânge pentru mântuirea neamului omenesc, cel cuprins de roiul păcatelor celor fără de număr, petrecându-l spre locul, de la care prin moartea sa a biruit moartea și a zdrobit lanțurile și puterea iadului.

Dealuri, văi și câmpii răsună astăzi de *osanalele* celor ce se închină și glorifică pe fiul omului, care — venind în lume — a întrupat în sine în gradul cel mai înalt

toate însușirile cele bune: începând dela bunătate, blândete, abnegațiune (lepădare de sine), dreptate, înțelepciune și până la cea mai înaltă și absolută desăvârșire și perfecțiune.

Văzduhul întregului răsărit răsună astăzi de cântările și imnele de laudă la adresa Aceluia, carele însuși este „adevărul și viața” și care pe sine însuși jertfă s-a dat pentru noi toți.

Intocmai și noi — iubiți creștini, — adunatu-ne-am astăzi fără vro mai nainte chemare ori înțelegere, curgând în cete sărbătorești din toate crângurile și de pe toate văile acestei extinse comune — mic și mare, tineri și bătrâni, bogați și săraci, — ca să reamintim memoria celui mai vrednic fiu al acestei fruntașe comune românești, ca să așternem flori de recunoștință în calea sufletului acum fericitului Dr. Barcianu, care zboară spre împărăția lui Dumnezeu, cea gătită dreptilor și tuturor cuvioșilor lui.

Venit-am și noi — învățăceii lui de odinioară și mai târziu prietenii și împreună muncitorii lui în câmpul vast al culturii noastre bisericesti și școlare — ca să preamărim frumoasele și laudabilele însușiri, vrednicii și virtuți, ce au împodobit în vieață pe acest mare dascăl al neamului nostru.

Cine oare cunoaște mai bine de cât tocmai fiii acestei comune însușirile tinerețelor iubitului nostru defunct?

Ascultarea, blândetea, modestia și sângețea lui în studii erau știute de toți. Mamele cele bune și dascălii cei conștienți de chemarea lor pildă îl aduceau doară copiilor și elevilor lor.

Buna lui purtare, zelul lui spre învățătură și hărnicia lui de albină l-au ridicat în ochii tuturor; iară nemuritorul regenerator al neamului și bisericii noastre, marele Andreiu, carele în mausoleul din apropiere își doarme somnul cel veșnic, — cunoscând aceste rare însușiri și calități — l-a

trimis în țări străine, la cele mai înalte școli, ca — reîn-
torcându-se în mijlocul poporului său și desfășurând
steagul cunoștințelor câștigate —

prin *vasta-i erudițiune,*

prin *agerimea spiritului său pătrunzător,*

prin *temeinicia și bogăția cunoștințelor sale pedagogice,*

prin *extinsele-i experiențe* mai ales pe terenul școlar,

prin *tactul cel plin de înțelepciune* la aplicarea lor,

prin *iubirea lui de adevăr și de dreptate,* precum și

prin *caldul lui patriotism,* și mai presus de toate

prin *neintrecuta lui iubire de neam,* pecetluită cu sufe-
rințele temniței . . . să devie nu numai *fala* acestei comune,
în care s-a născut, ci un *luceafăr* lucitor pe orizontul
întregului neam românesc și în deosebi o *mândrie* a bi-
sericii drept credincioase române din patrie.

Cine și cum a fost Dr. Barcianu ca profesor, ca
dascăl al tinerimii noastre seminariale, nu este lipsă să o
spun eu. O spun aceasta sutele de învățători și preoți,
pe cari îi aflăm în toate satele și părțile întinse-i noastre
arhidieceze și cari toți îi păstrează scumpă amintire.

Ating numai în treacăt, că *prelegerile* lui cu sâmbure,
cărțile lui cu sistem, *scrierile și articolele* lui *convingătoare*
și mai ales *instructivele* lui vorbiri de la conferințele
învățătorești, pe cari un șir întreg de ani cu multă pri-
cepere le-a condus, sunt dovezile cele mai vii, că Dr.
Barcianu a fost cu adevărat dascălul dascălilor noștri,
care se simțea la culmea fericirii sale atunci, când — în-
conjurat de mulțimea învățătorilor și discipolilor săi —
le împărtășea acestora cunoștințele și experiențele-i cele
bogate, cu cari credea a ridica mai mult poporul, din sânul
căruia a ieșit și pe care atât de mult l-a iubit.

D-rul Barcianu nu cunoștea nimic, mai presus de
școala română și de înaintarea ei.

Am fost însu-mi martor ocular la dureroasa și sfâ-

șietoarea scenă, când — reîntorcându-se acasă de la inspecționarea școalelor noastre din câteva protopopiate — a aflat pe iubita-i soție neînsuflețită, întinsă pe davița rece a morții nemiloase. Era bolnavă de mai nainte; și îndeplinirea cu zel apostolesc a datorințelor oficiului său l-a împiedicat a fi de față la despărțirea lor din această lume.

Ba chiar și cu câteva zile înainte de înbolnăvirea sa ultimă, care i-a și curmat firul vieții, am fost ambii împreună în câteva comisiuni școlare, din cari reîntorcându-se s-a pus la pat — durere — spre a nu se mai scula.

Iată, — iubiți ascultători — și aceste câteva cazuri, în treacăt atinse, ne arată pe omul, care a pus meamul, școala și biserica română mai presus de ai săi, de familie, mai presus de sine însuși!

Dar piatra cea mai prețioasă din cununa vrednicilor sale, cari acolo sus în ceruri strălucesc pe fruntea-i vecinic serioasă, o formează fără îndoială *curățenia probatului său caracter*. Acest caracter nu cunoștea părtinire nemeritată, interese particulare, lingușire, slugărnicie, ci era pururea calăuzit de binele și dreptatea cauzei, de progresul comun, de la care abatere nu suferea.

Ca preoți, ca conducători și crescători ai tinerimii noastre și ai poporului nostru, al cărui viitor voim să-l asigurăm, datorință nestrămutabilă avem de a ridica sus și tare această podoabă a bărbăției, de a înălța cu atât mai mult această virtute, cu cât — cei ce cu ochii ageri și observatori urmăresc dezvoltarea lucrurilor din viața noastră socială și publică — adeseori trebuie să facă dure-roasa experiență, că nu *iubirea de muncă*, nu *iubirea de dreptate*, nu *îndeplinirea conștiințioasă și dezinteresată a datorințelor*, nu *francheța convingerii*, izvorâte din dragostea altruistă către binele obștesc, — ci de foarte multe ori *fățarnicia, nestatornicia, lașitatea, superficialitatea*, împreunate

cu *tămâieri ipocrite*, cu *lingușiri și căciuliri josnice*, ori alte *legături particulare*, sunt fușteii cei mai puternici, pe cari ia noi multe nulități — de ușoare și de goale ce sunt, se înalță la ranguri, la poziții, la trepte nemeritate, ale căror obligăminte, în detrimentul înaintării noastre, nu sunt în stare a le îndeplini; ba n-au nici chiar conștiința, că nu sunt vrednici de ele.

Asemenea purcedere nu poate fi de loc educativă mai ales pentru tinerimea noastră, a unui popor care prin muncă și luptă neîncetată are acum să lucreze la ridicarea sa.

Astfel nu e mirare, că dăm în viață de astfel de tipuri nemodeste, pentru cari — după frumoasa expresie a poetului Vlahuță — „*nu există poartă 'nchisă*“ și „*nu-i scaun prea înalt*“ ba cari „*stau să ia chiar nemurirea cu asalt*“.

* * *

Vorbitori distinși au zugerăvit, — iubiți creștini — în colori vii icoana vieții și a faptelor regretatului defunct cu prilejul înmormântării. Scopul cuvântării mele de azi a fost numai, ca — pe temeiul momentelor deja cunoscute ale vieții sale — se cuprind în un mănunchiu frumoasele virtuți, nobilele însușiri și alesele vrednicii, pe cari Dr. Barcianu le-a avut și pe cari nouă — *tuturor* — scumpă moștenire ni le-a lăsat, și cari — după cuvântul înțeleptului Solomon (Pilde—III—3—5). — sunt mai scumpe „*de cât pietrele cele de mult preț*“, și „*de cât vistierile aurului și argintului*“.

Și cred, cum că și din scurtele mele *constatări* ați primit cu toții convingerea, că stăm în fața mormântului unui rar *bărbat român*, carele — pe cât a trăit — *lumină ni-a* fost, care — *luminându-ne* pe noi și pe poporul nostru — s-a mistuit pe sine însuși; că stăm în fața unui mormânt, pe care datorință avem a-l cerceta cât mai des,

— nu ca să-l glorificăm pe el, ci ca mai vârtos — reamintind faptele lui și reîmprospătând virtuțile lui — noi toți și mai ales tinerimea noastră pildă să-l luăm în lucrările și activitatea noastră pentru înălțarea scumpului popor, din care facem parte și care ne-a crescut; datorință avem, ca — reîmprospătând aceste virtuți, — să ne nizuim a ni le și însuși, ca astfel să ne apropiem de el, de vrednicia lui și de perfecțiunea, spre care proorocul *Osia* (XII. 6) ne îndeamnă astfel: „*La Dumnezeuul tău te vei întoarce; deci . . . . . te apropie de Domnul tău pururea*“.

* * *

Și acum — iubiți ascultători — plecând cu smerenie genunchii noștri și împletindu-ne spre rugăciune mâinile, să ne îndreptăm cu ochii trupului și ai sufletului la Cel de sus, zicându-i cu inimă curată și cu toată încrederea: „*Doamne, — Ceta ce în nemărginita ta bunătate și în nesăcata ta iubire de oameni ai iertat, ba te-ai rugat chiar și pentru cei-ce pe Tine însuși răstignirii te-au dat: — nu întoarce fața ta nici de către cercatul Tău popor român, ci pentru mulțimea împerecherilor și pentru grelele-i păcate strămoșești, câte s-au încuibat în lăuntru lui, — iartă-l. Revarsă peste el belșugul darurilor și virtuților tale, ca aceste — înăbușind egoismul, pisma, zavistia și invidia, cari ne bântue, — să-l ridice la înălțimea, de la care să prețuiască mai presus de toată munca dezinteresată, iubirea de dreptate și dragostea nefățărîtă pentru binele obștesc.*

Doamne, Dumnezeuul puterii, al milelor și al îndurării, — Ceta ce din stâncă ai izvorît apă și toiagul cel uscat al lui Aaron l-ai înverzit . . . . . fă apoi ca din această atmosferă curată și virtuoaasă să răsără cât mai mulți bărbați aleși și cât mai multe caractere nobile ca și neuitatul Dr. Barcianu, al cărui suflet, mutat de la noi, așează-l în locașurile mării Tale“.

Amin, și Dumnezeu să-l ierte!

CVVÂNTAREA

**Ieromonahului Dr. Miron Cristea, la festivitatea încheierii
anului școlar la Școala superioară de fete din Sibiu. 1904.**

Inaltpreasfinția Voastră!

Inalt presidiu al „Asociațiunii“!

Onorat public!

Iubite eleve!

Cel mai neglijat teren al vieții noastre publice era până bine de curând creșterea fetițelor române; și nici chiar azi nu putem afirma, că am ajuns în toate ținuturile la posibilitatea de a da fetițelor române o educație core-spunzătoare trebuințelor poporului, căruia aparțin. Încă în multe părți soarta fetițelor atârnă aproape exclusiv de la influența familiei și în deosebi a mamelor, care de multe ori este foarte binefăcătoare. Cum însă referințele, în cari trăim, sunt foarte varii și influențele externe, la cari suntem expuși, sunt de multe ori păgubitoare unei educațiuni solide, întâlnim adeseori și astfel de mame, cari sucesc mintea și inima copilelor lor, călăuzite fiind în purcederea lor nepricepută de laude, capriții și câte alte vederi perverse și în contradicere cu principiile unei educațiuni lăudabile și reclamate de trebuințele poporului nostru.

Aceasta este o scădere cu atât mai mare și pentru noi îngrijitoare, cu cât influența tocmai a femeilor unui popor joacă un rol atât de preponderant în dezvoltarea tuturor generațiilor lui.

Mâncând de la acest fapt, trebuie să ne fie cu atât mai mare bucuria, când avem ocaziune a ne întări în convingerea, că școala de fete a „Asociațiunii“ stă în fruntea instituțiilor noastre culturale cu misiunea de a crește poporului român fete și femei cu educație corectă și în toate privințele neexcepționabilă.

Secerișul de la finea unui nou period de muncă, la care am asistat azi și în zilele premergătoare—luat după rezultatul său general—încă ni-a oferit o asemenea ocaziune, deșteptând în sufletul tuturor participanților o deosebită bucurie și plăcere. Acestea se potentează prin viul interes ce-l arată on. public român față de acest institut, cum zice românul „de la vlădică până la opincă“ în înțelesul strâns al acestei expresiuni, cum și prin sprijinul, ce-l oferă un mare și însemnat număr de părinți întru susținerea lui.

Din aceste constatări noi ne simțim îndreptățiți a trage concluziunea, că institutul nostru a dat societății românești, a dat neamului, un șir întreg de femei române, a căror educație corespunde vederilor accentuate de factori competenți în materie de educațiune, un șir de femei, ale căror exemple vii sunt tot atâtea îndemnuri și pentru alte familii, de a da fetelor lor aceeași creștere, încredințându-le nouă aicia.

Nu încape îndoială, că sub influența rea a mediului, infectat de vederi sucite, și o fetiță cu educație școlară corectă poate ușor aluneca în direcțiuni greșite, nouă păgubitoare; deci nizuința noastră a tuturor trebuie să țintească într'acolo, de a stârpi toate acele defecte sociale, cari pot împiedeca dezvoltarea și înaintarea noastră normală.

Drept aceea — considerând că învățăm nu de dragul calculilor, ce primim de la profesori, nu de dragul școlii, ci ca să putem aplica cunoștințele însușite în școală în felurile trebuințe din practica vieții,—datori suntem, ca să așezăm întreagă educațiunea și instrucțiunea—mai ales din școlile de fete—pe temeliile cele mai solide, reclamate de cei mai înțelepți și mai competenți bărbați ai tuturor popoarelor, și să le dezvoltăm în direcțiunile, cari țintesc la ridicarea nimbului nostru cultural, la întărirea bazelor unei vieți morale, atât familiare cât și publice, la dezvoltarea și nobilitarea sentimentelor pentru idealuri, la deșteptarea îndemnurilor interne pentru jertfele cele mai scumpe pe altarul patriei, bisericii și neamului, la deșteptarea sentimentelor de milă pentru lipsiți, săraci și bolnavi și de ajutorare a lor, la muncă dezinteresată pentru binele obștesc, precum și la consolidarea, întărirea și înălțarea poporului, care cu jertfe grele susține aceste institute.

È fapt, că școlile bine conduse pot contribui mult la reformarea traiului unui popor și la croirea viitorului lui. O maximă de pedagogie socială prea bine cunoscută zice: „*Incredințați-mi creșterea tinerimii și voi reforma lumea*“. Deci prin elevele de azi și femeile de mâne trebuie și noi să insistăm a păși tot mai repede în direcțiunile atinse și a desrădăcina păsurile și relele sociale, ce ne bântue și caută a ne abate din calea înaintării.

Fénelon, un vestit arhiepiscop de la Cambrai și unul din cei mai competenți bărbați și scriitori pe terenul educațiunii femeilor, zice în cartea sa „Despre educația fetelor“, la un loc, următoarele: „Pe cât e de multilateral binele, ce-l pot produce femeile binecrescute, pe atât de mare e de altă parte răul, ce-l pot cauza femeile, cari n-au simț pentru virtute. Fără îndoială cauzează educațiunea greșită a femeilor mai mult rău în lume, de cât cea a bărbaților, căci în cele mai multe cazuri și perversitatea

bărbaților este rezultatul unei educațiuni greșite, ce le-au dat-o mamele lor nesocotite, sau se reduce la influența dăunătoare, ce au exercitat-o mai târziu asupra lor alte femei. Cauza primordială a multor evenimente tragice... este a se căuta în decadența femeilor. De aici rezultă marea însemnătate, ce o are pentru viitorul unui popor o bună educație a fetelor“.

Nu încape deci îndoială, că și femeile române își au partea leului la formarea multor virtuți și însușiri bune ale poporului nostru; dar, totodată își au partea însemnată și la multe din defectele noastre sociale și naționale.

On. public! Noi ne-am obișnuit de un lung șir de ani a ne tămâia reciproc la toate convenirile noastre mai festive; și de va merge tot așa, ne vom sinamăgi a crede, că suntem chiar ca îngerii, curați de orice maculă.

Aceasta nu poate fi în interesul nostru. Din contră, toți oamenii preocupați de soarta poporului nostru vor aproba purcederea: de a mai scormoni în asemenea ocaziuni, dar cu toată bunăvoința, și în sacul scăderilor noastre, de a ne reoglini așa cum suntem, ca astfel — observând și cunoscând petele—să tindem a le spăla și curăți.

Să-mi fie deci permis a mă abate de astădată de la vechiul nostru obicei; și — condus de cele mai curate intențiuni,—a spicui nițel și în troianul defectelor noastre sociale, scoțând la iveală în prima linie *ura*, *pisma* și *invidia*, cari aproape în toate centrele, cum și în comunele mai însemnate, s-au lățit cu epidemică forță, în butul *serului*, injectat în corpul neamului nostru prin cuvintele Celui ce ni-a bucinat în urechi admonițiunea: „*Pe voi vă nimiciră a pismeii răutate și oarba neunire*“ și prin ale multor alți bărbați luminați și cu durere de neam.

Iar din aceste negre patimi, și mai ales din invidie, răsare setea neastâmpărabilă după *ispitirea* situațiunii și mai ales a tainelor din alte familii și după câte curiozități

fără rost, cum și nizuința de a intriga și încâlci dezvoltarea dezinteresată a acțiunilor publice, ca — profitând de asemenea situațiune — să putem mai ușor vâna interese personale și particulare. Scriitorul Fr. Schieffer zice, că oamenii cu educație „n-au nici timp nici voie a se ocupa în mod necuviincios cu daraverile altora“.

Cu acest defect este frate de cruce *egoismul* de a vedea pe toți umiliți și numai tu să stai neconturbat sus, în vârful intereselor tale personale și contrare binelui obștesc.

Egoismul mai este și piedeca cea mai puternică în progresul chestiilor noastre publice. Multe familii, cari au să mulțamească bunăstarea lor stipendiilor de la biserici și din fonduri publice ori poporului muncitor, în mijlocul cărora trăesc, uită cu totul pe acești binefăcători și pe poporul, care le-a ridicat; uită biserica, școala și instituțiunile lui. Ba mai mult, se *izolează* chiar total de acest popor, căutându-și alte cercuri de convenire, cari adeseori exploatează credulitatea lor naivă.

Pe cât este de urât acest lucru, pe atât e de înălțător, când vezi o familie fruntașă și mai ales o femeie din societatea înaltă, *coborându-se în cercul* modest, dar sincer, al țăranelor române, cari o îmbrățișează cu sinceră dragoste și ascultă sfaturile, de cari în atât de multe privințe au lipsă.

Aproape toate fetele cu creștere modernă au studiat arte, pictură, broderii, etc. și totuși foarte rar ne este dată ocaziunea a vedea prin bisericile noastre urmele frumoaselor lor abilități. Tocmai deaceea țin să scot la iveală bucuria, ce am simțit-o săptămânile trecute prin părțile Abrudului și Câmpenilor, unde — cercetând bisericile noastre — am aflat în unele din ele *obiecte sfinte* și mai multe scule, confecționate și *dăruite* de câteva foste eleve ale acestui institut; iar pe una din ele am aflat-o înscrisă și cu sume frumoase în cărțile de aur ale bisericilor.

Deci întreagă clasa noastră cultă datorință are: *a se coborî jos la popor*, oricare ar fi felul și înălțimea poziției sale. Casa preotului, medicului, avocatului și a fiecărui cărturar român trebuie să fie model și școală pentru popor, căci poate să vină vremea, și după zisa scripturii — „acuși este“, când familia va fi unica școală de adevărată creștere a poporului nostru, a generațiilor viitoare din această țară.

Profund cugetătorul Eminescu a zis, că „*el în lumea sa se simte nemuritor și rece*“. Așa noi în lumea noastră—bună rea, cum este — trebuie să ne simțim acasă și bine. Cine această lume o iubește, are din punctul nostru de vedere adevărată educațiune.

Separarea noastră, a celor culti, de pătura poporului și de interesele lui, ne duce la îndeletnicirea zilnică și exagerată cu ocupațiuni de felurite *sporturi de parveniți*, la *cheltueli zadarnice*, la *neglijarea* sau chiar la *nepriceperea* totală a economiei casnice și în fine la o *aristocratomanie* condamtabilă. Asemenea sfere, pentru democratismul nostru neobișnuite, ușor ne pot ameți.

Și nicăeri nu apare mai ridicolă asemenea tendință decât tocmai la noi, căroră ne lipsește orice bază și orice motiv justificator pentru aceasta.

În Germania cea tare, bogată și mare, există școli cercetate chiar de princese din case domnitoare, unde — pe lângă toate ocupațiunile economiei casnice, pe lângă îndeletnicirea cu bursa din piața de legume, — învață copilele chiar și a mulge vacile.

Cu atât mai mult trebuie deci să urmăm noi Românii asemenea direcție, căci suntem un popor sărac, și — pe lângă asta — dacă nu părinții, desigur moșii și strămoșii fiecăruia dintre noi, au fost țărani simpli și cinstiți.

Deci pe țaranul, care pe noi ne-a înălțat, avem și noi sfânta datorință a-l ridica.

Aceste constatându-le, să nu ne mirăm, dacă în congresul internațional de femei, ținut mai deunăzi la Berlin, reprezentante cu înțeleaptă judecată a unor popoare mult mai bine situate decât noi, au fost însuflețite mai ales pentru spiritul practic al vieții, combătând mofturile superficiale, ce se ivesc la multe familii. În toate desbaterile ce s-au urmat, în conferințele ținute, în convorbirile, ce le-au avut conducătoarele congresului cu împărăteasa Germaniei, etc., s-a constatat necesitatea de a îndruma femeile la câștigarea cunoștințelor de lipsă pentru prosperarea gospodăriei lor. S-au prezentat în frumoase culori însușirile femeilor de mai nainte, cari toate învățau și știau a face bucate, a ține ordine și curățenie, a drege schimburile, a face haine și tot felul de cusături, a toarce, a țese, a face pâine și mai presus de toate a cruța, mânuind cu pricepere veniturile familiilor, a îngriji de copii, a se ruga; cu un cuvânt — după zisa lui Clemente al Alexandriei — acele femei știau să fie o adevărată „comoară“ pentru familie.

După constatările d-nei Maria Lang, — că astăzi numărul acestor bune econoame scade — a cerut congresul: a se da și în școale cât mai mare însemnătate dezvoltării și perfecționării economiei casnice, așa ca fiecare femeie să fie în stare a face tot ce trebuie pentru bunăstarea familiei. De asemenea au atras atențiunea oamenilor de stat asupra necesității, ca femeilor să se dea ocazia a-și câștiga toate cunoștințele trebuitoare unei bune mame de familie, căci numai ele pot avea cea mai binefăcătoare influență asupra copiilor, atât la început cât și în timpul dezvoltării inteligenței și simțirilor. Deci toată creșterea femeilor trebuie să se învârtă în jurul neînlocuibilului ei rol în familie și economia casnică.

Am scos anume în relief aceste momente și defecte, pe cari un ochiu observator ușor le poate descoperi în

măsură mai mare sau mai mică și în unele din clasele noastre mai bune; și am făcut aceasta în scopul: de a atrage asupra lor atențiunea tuturor și în deosebi a corpurilor noastre didactice dela școalele de fete, cărora să le servească drept puncte de orientare în activitatea lor de educatori, pregătind și în viitor cu tot dinadinsul generațiile viitoare pentru combaterea acelor rele sociale.

La orice popor numai acea educație poate fi bună, care încheagă și nu cea care desmembrează societatea; și în această privință femeia are un rol atât de important.

* * *

Acestea premiându-le, mulțămesc în numele comitetului central al „Asociațiunii“ M. O. D. *Iosif S. Șuluțu*, încredințat în tot cursul anului a cerceta școala, și întreg corpului profesoral, pentru ostenelele prestate în anul expirat întru dobândirea unui seceriș mulțumitor; mulțumesc on. public prezent pentru interesul, ce-l manifestează față de această școală, și pe părinți îi rog, ca și în viitor să ne onoreze cu încrederea și sprijinul lor.

Iar vouă, elevelor, vă pun la inimă, ca să nu uitați cele învățate aici, ci să căutați a le aplica și în viața practică, nizuind prin purtare, prin fapte, a face cinste institutului, în care ați crescut.

În fine mă îndreptez către Înaltpreasfinția Voastră, domnule arhiepiscop și mitropolit, și — mulțămindu-Vă, pentru că prin înalta Voastră prezență ați ridicat nimbul festivității noastre școlare, — Vă rog să binecuvântați roadele muncii noastre și în deosebi fetițele, cari pentru totdeauna părăsesc institutul nostru, ca astfel religioasă, mănoasă și spre binele obștesc să fie activitatea lor în viață practică și în sânul poporului român, care cu drag le primește în sânul său.

CVVÂNTAREA

**Ținută în Sebeșul-Săsesc în adunarea generală a „Societății
pentru creierea unui fond de teatru român“. 1903.**

Venerabile domnule prezident!

Onorat comitet central!

Mărită adunare generală!

Adunările generale ale societăților noastre culturale mai însemnate au devenit de obicei adevărate zile de frumoase și însuflețitoare sărbători naționale, la cari se întrunesc toate păturile sociale ale neamului nostru românesc de jos până sus.

Manifestațiunile și prestațiunile culturale din zilele acestor adunări deșteaptă în sufletul tuturor participanților nu numai mângâere și bucurie, ci adeseori chiar mândrie națională; iar acestea, contopindu-se într'un sentiment general, produc un astfel de curent favorabil, care nu numai adie plăcut și răcorește fruntea Românului, dogorită de zăduful și greutatea zilnicelor necazuri ce 'l apasă, ci electrizează cu multă tărie pentru un șir de ani câte un ținut întreg: trezind în toți fiii neamului dragostea de limba noastră cea plină de farmec și dulceață, de porturile noastre țărănești, cari în gust și frumuseță abia au părechie, de datinele și obiceiurile strămoșești, de neîntrecutele jocuri

și dansuri naționale, de cântarea și muzica noastră, care a stors de multe ori admirațiunea celor mai culte popoare; și cu un cuvânt, dragostea de toate însușirile și virtuțile, cari compun individualitatea noastră etnică, firea noastră de Români.

Puține dintre instituțiunile culturale ale popoarelor cu conștiință de sine vie sunt în stare a lucra mai cu efect pentru păstrarea, apărarea, cultivarea și nobilitarea acestor prețioase bunuri strămoșești ca un *teatru național*, dar firește, numai dacă acesta este astfel întocmit și organizat, ca să fie accesibil pentru cercuri cât mai largi, dacă nu este numai o școală de estetică teoretică, un loc de distracție, de plăceri și emoțiuni artistice, ci și un *templu*, în care cele mai însemnate arte într'o armonică contopire și conlucrare tind la combaterea relelor sociale, la delăturarea vițiilor și patimilor, spre îndreptarea și nobilitarea moravurilor, spre deșteptarea și lățirea virtuților de tot soiul, spre cultivarea frumosului și adevărului și prin aceasta mai ales spre *formarea caracterelor*, fără de cari înălțarea neamului este cu neputință.

Teatrul nostru trebuie să fie o instituțiune, care idealizând toate însușirile cele bune ale unui individ, ale poporului, să ne împintene la desvoltarea și iubirea lor, să fie o *galerie*, pe care să ni se înfățișeze toți bărbații glorioși, toți eroii și vitejii trecutului nostru și să îmbărbăteze cu elocvență caldă și cu tăria convingerii lor, pecețluite adeseori cu sângele lor de martiri, pe fiii și nepoții lor la fapte mărețe pentru apărarea și înălțarea neamului și a patriei, în care ne zac osemintele scumpe ale atâtor glorioși părinți și strămoși.

De câte ori mă gândesc la teatrul național, ce cu toții dorim a înființa, pe dinaintea ochilor fantaziei mele trec mulțime din cele mai fermecătoare scene scoase din traiul poporului nostru românesc; și mă cuget: cât de mult s-ar

putea potența dragostea noastră către acest popor și către viața lui, dacă asemenea scene într'o armonică și artistică încopciare le-am vedea reproduse pe bină, de către astfel de persoane cu creștere de artiști, din gura cărora graiul nostru devine mai fermecat și din mișcărilor cărora ținuta Românului își răpește întreaga simpatie.

Ce plăcere, ce emoțiuni artistice, ce mișcare nu s-ar naște în sufletul nostru, văzând de ex., că deodată apare pe scenă un moș cu nedespărțitul lui soț, cu calul său, încărcat de vasele confecționate din brazii munților noștri apuseni..., calul înaintând a lene, iar moșul cântând cu duioșie:

Plecat-a moșul la țară
Cu cercuri și cu ciubare, —

ori

Munții noștri aur poartă
Noi cerșim din poartă 'n poartă!

O scenă ca aceasta, după părerea mea — reamintindu-ne multe neuitate momente din trecutul nostru — ar fi în stare mai mult ca orice vorbire înflăcărată și plină de puternice argumente a determina pe mulți să-și iubească cu îndoită dragoste neamul și să lucreze din toate puterile la ridicarea lui și la scoaterea lui din mizerie.

Mie mi s-a întâmplat, asistând ca student la reprezentațiunea operei „*Fluerul fermecat*“ (Die Zauberflöte), că în loc de sceneria altcum admirabil decorată a operei, pare-că vedeam niște încântătoare livezi dintre romanticii codrii ai munților noștri și în loc de armoniile ieșite din pana măeastră a lui Mozart, pare că auziam sunetul duios, eșit din fluerul fermecat al unui ciobănel român, rumen la față și chipeș, cântând în mod pătrunzător toată jalea codrilor, tot dorul văilor și câmpiilor, pe cari le stăpânește și toată dragostea către turma și idilica sa ocupațiune.

Eu cred că și numai amintirea acestor, altcum prea cunoscute scene, ne deșteaptă regretul, că nu ne este dat încă *a le vedea* pe bină, aievea, cu ochii trupului și nu numai a ni le închipui cu fantazia.

Astfel, precum am atins în cele zise până aici, îmi închipuesc eu, că are să fie teatrul român, adecă o instituțiune cu importantă misiune culturală, iar nu o instituțiune de soiul acelora, despre cari poetul Ovidiu a zis: „*Inchide teatrele, căci ele răspândesc sămânța răului!*” (Trist. lib. II).

Lipsa unui teatru român bine condus este mare și pretutindenea cu atât mai simțită, cu cât pe zi ce mergem, cu regret trebuie să facem trista experiență, că ni se pângărește până și în cele mai ascunse și retrase ținuturi din creerii munților viața idilică și originală de odinioară și prin aceasta *ne pier cântecele, dispar dansurile, ni se schimbă și corcește portul* . . . , ceea ce este nu numai o pagubă, ci poate deveni chiar o mare primejdie pentru viitorul traiului românesc.

Un început, care să-și extindă atențiunea și în direcțiunile acum indicate, se impune deja de acum.

Spre liniștirea noastră ne servește însă faptul, că deo-parte bărbații, cari stau în fruntea Societății pentru crearea unui fond de teatru român, ne oferă deplină garanție, că au priceperea de a ști face acest început; iar de altă parte sprijinul onoratului public român și însuflețirea, cu care se grupează în jurul acestor fruntași, ne întărește în speranța, că acel început va succede și va prinde rădăcini tot mai puternice.

Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român, care m-a esmis la această adunare generală, dimpreună cu d-l Dr. *Liviu Leményi* și în numele căreia am deosebita onoare de a vorbi în această ilustră adunare, se bucură din adâncul sufletului tuturor membrilor săi de

tot progresul, ce-l face Societatea pentru crearea fondului de teatru, bine știind, că în ultima analiză ambele societăți ridicarea culturală a poporului român o intenționează.

Este deci datorința fiecărui român, de la opincă până la vlădică, ca însuflețit de această țintă ideală și măreață, să ofere tot sprijinul său moral și material posibil, spre a se putea cât mai curând realiza câte o parte tot mai însemnată din programul proiectat. Și patrioticul scop, ce-l urmărim, — de a crește patriei un număr cât mai însemnat de cetățeni culți și înzestrați cu cele mai alese virtuți, — ne inspiră speranța, că lucrările noastre vor întâmpina bunăvoința și sprijinul tuturor factorilor din țară.

În această speranță, mult onorat domnule prezident, onorabil comitet și mărită adunare generală, doresc în numele Asociațiunii, ca activitatea societății fondului de teatru român să aibă succese tot mai frumoase și mai mari, spre binele și înaintarea scumpului nostru popor român, a căruia înaintare inomis va și trebui să urmeze, dacă toți fiii lui vor asculta glasul poetului, care ne strigă cu însuflețire că:

„Tot ce avem pe lume mai măreț, mai rar, să ridicăm

„Sus pe al lui altar.

CVVÂNTARE

La o serată distractivă în preseara Anului Nou 1904.

Și de astădată a căzut pe mine soarta, sau mai bine zis onoarea, de a fi starostele junimei române, care a aranjat această bine succesă și veselă întrunire din preseara lui Sân-Vâsiu. Vă rog deci să-mi jertfiți câteva clipe de atenție, ca să-mi pot îndeplini misiunea.

Ajuns-am, ilustră societate, din nou la hotarul unui period de timp; și pare că stăm înaintea răspântiei unor drumuri noi.

S-ar cuveni acum să poposim puțin, așezându-ne pe piatra de la marginea căii, ca să reprivim asupra drumului parcurs, ca să reasumăm experiențele din trecut, pe baza cărora să ne știm cuminți în viitor, dar mai ales, ca să constatăm greșelile comise în trecut, de cari pe viitor în interesul obștesc să ne ferim ca de foc.

Dar înșirând la această ocaziune pomelnicul scăderilor ce le avem — ca societate — ar trebui să vărsăm picături de amăreală în paharul veseliei, care, precum vedem, pe toți v-a cuprins. Așa ceva deci nu se potrivește în aceste momente fericite.

Afară de aceea am din trecut experiența, că în asemenea momente întregul onorat public este cuprins de o impaciență neliniștitoare. Și nici nu-i mirare, căci — deoparte

ne cuprinde jalea unui an, care și-a dat duhul pierzându-se în noianul vecinicieii, iar de altă parte ne surâde anul nou — 1904 cu fermecele-i încă necunoscute, enigmatice.

Cunoscând această situațiune, dați-mi voie să nu vă mai obosesc cu vorbe lungi, ci să fac numai 2 lucruri.

Intâiu să mulțumesc în numele tuturor lui Dumnezeu, pentru că ne-a învrednicit să ajungem și această sfântă zi, trecând un pas peste pragul anului 1904, și să-l rog, ca încă mulți ani să ne țină pe toți întregi, cinstiți și sănătoși. Iar pe lângă aceasta să vă adresez și o urare, care nu este dela mine, ci mi s-a imprimat în memorie din o colindă auzită în țărișoara învecinată, Bucovina, pe care astăvară am cercetat-o. Anume doresc

Doamnelor de casă:

„Câte pietre prin fântână.

„Atâtea oale cu smântână“.

Celor mai tinere:

„Câte pene pe cocoși,

„Atâția copii frumoși“.

Bărbaților lor:

„Câte jigle sunt pe casă,

„Atâția galbeni pe masă“.

Fetelor:

„Câtă șperlă și cenușă,

„Atâția peșitori la ușă“.

Flăcăilor:

„Câtă pudră'n drogărie,

„Atâtea hârtii de-o mie“.

Tuturor:

„Iar la toți, dă-ne, să vie

„Un an plin de veselie,

„O Hristoase, slavă Ție“!

Să trăiți la mulți ani!!

D. G. S.

CONFERINȚĂ

Despre misiunea școlii de jos până sus. 1904.

*Prea Onorați Domni Protopopi,
Onorați Domni Învățători,*

După o întrerupere de câțiva ani, în cari am avut tocmai pe timpul tinerii conferențelor învățătorești alte esmisiuni oficiale—din nou am ocaziunea a conduce eu conferența învățătorilor din cercul Reghinului. Precum la conferențele anterioare, atât eu cât și ceilalți domni comisari consistoriali, n-am întrelăsat a vă da anumite directive și sfaturi privitoare la chemarea d-v de instructori și educatori ai generațiunilor tinere:—așa profit și de această ocaziune de a deschide actuala conferință nu numai prin câteva fraze călduroase și încurajătoare, ci de a vă atrage atențiunea asupra unui moment de cea mai mare importanță pentru educațiunea tinerimii,—pentru progresul și chiar pentru viitorul unui popor și a unei țări. Anume voesc a vă vorbi despre *caracter* și despre formarea lui.

Nu vă voi spune în această privință ceva original, ceva nou, ci voi reasuma numai rezultate științifice scoase din experiențele altor popoare, cari s-au interesat de viitorul

lor și cari se potrivesc și la situațiunea poporului nostru și a credincioșilor bisericii, pe care o conducem ¹).

Când zic caracter, nu mă gândesc la „caracterizarea“ unei perioade din viața vrunei popor, indicând firele dominante și însușirile principale, cari o deosebesc de altă perioadă a dezvoltării sale istorice, nici nu mă gândesc la „caracterul“ productelor literare ale vrunei scriitor de frunte: — ci am în vedere caracterul — ca însușire sufletească — a fiecărui om, care este motorul și călăuză voinței și a faptelor omului.

Scopul principal al școlii—după principiile direcției pedagogice, pe care profesorii seminariului nostru—Ioan Popescu, Dr. D. P. Barcianu, Dr. P. Șpan, Dr. I. Stroia, etc.—au introdus-o în școala română—este a crește *caractere religios-morale*, adică a da bisericii noastre, patriei noastre și peste tot societății întregi astfel de oameni, *cari în toate pornirile, acțiunile și faptele lor să fie conduși de legile morale veșnic nealterabile și ale căror singuratiche principii morale să se concentreze în supremul principiu, de a lucra pururea și consecuent numai așa, cum îți dictează conștiința.*

Mai ales 2 momente sunt a se lua în considerare la formarea caracterului:

1. Dezvoltarea unui simț moral corect.

2. Indreptarea voinței noastre după acel simț.

Spre a putea dezvolta simțul moral trebuie mai întâiu să știm, că voința și acțiunile noastre, izvorâte din ea, numai atunci vor fi numite morale,—când—corespunzând legilor etice creștine — produc în noi o plăcere în mod necondiționat și fără de nici un interes lateral. Simț moral are acela, care poate distinge precis și clar între ce e *drept și nedrept, bun și rău*, de urmat sau de ocolit, etc.

Spre a fi deci moral în acțiunile tale, trebuie să ai

---

1. V. Nahlowsky „Gefühlsleben“, Ackermann „Vorträge“, Schmied „Encyklopädie“, Gressler „Charakterbildung u. m. Erziehung“.

simțul de a ști ce e bine și rău, dar să ai apoi *voința* de a și urma aceluși simț, de a te acomoda aceluși simț în faptele tale.

Primul început pentru dezvoltarea simțului moral în om trebuie să înceapă la copilul din casa părintească. Și renumitul filozof german *Fichte* zice în „Vorbirile sale către națiunea germană“, că „*întărirea morală a vieții poporului este a se aștepta în prima linie dela îndreptarea vieții morale în familie și de la o educație de model a copiilor în casa părintească*“.

Dar creșterea morală din casa părintească a copiilor trebuie să se restrângă numai la aceea, ca toți căsenii și mai ales părinții să se prezinte copiilor prin întreg traiul lor și faptele lor ca *exemple* de adevărată viață morală, introducându-i ocazional și pe copii în exercitarea de fapte bune; căci numai astfel, prin exemple vii, se vor deprinde oarecum *instinctiv* a putea nimeri binele, fără a primi o instrucție specială asupra binelui și a răului, ceace încă nu sunt în stare a cuprinde. Cel mult o mică aprobare sau o anumită dezaprobare va fi de ajuns pentru a împintena pe copil în cele bune ori a-l abate dela rău.

A îngreuna deci memoria copiilor înainte de timpul obligativității școlare cu o instrucție religio-morală sistematică, cu citate din scriptură, cu versuri, istorioare, etc., este o purcedere greșită, care poate desgusta pe copil, micind interesul lui de a primi asemenea instrucție atunci, când are mai multă pricepere. Fac deci mare greșală acele școale fröbeliane, ori azile de copii, cari prea de timpuriu îi îngreunează pe copii cu învățarea de asemenea lucruri, în loc de a restrânge întreagă ocupațiunea acestor fragezi copilași la anumite jucării în aer curat, la observarea și cunoașterea diferitelor obiecte din imediata lor împrejurime.

Casa părintească are să le ofere deci numai exemple

bune. De sine se înțelege, că — unde casa părintească servește copiilor cu exemple demoralizătoare,—acolo învățătorul, preotul, organele administrative, justiția și societatea întreagă trebuie să conlucre, în interesul binelui obștesc, la îndreptarea moravurilor din familii.

În familiile române de multe ori aflăm exemple de rea educațiune morală, dar aflăm și mame române, mai ales țărance, cari au adeseori cel mai admirabil și mai pedagogic simț de educațiune, când nu numai îndeplinesc în fața copiilor lor fapte de milostenie și umanitarism, ci când îi pun chiar pe copii să ducă un tăier de făină, sau o bucată de pâne, sau o haină cerșitorului flămând și gol de la porțița ogrăzii. Acesta este un moment important pentru nașterea simțului moral în sufletul copilului.

Mai târziu este datorința învățământului din școală a lucra în mod mai sistematic la cultivarea și dezvoltarea simțului moral și a judecății morale a elevilor.

Nu există un special și singur obiect de învățământ, care să servească învățătorului exclusiv în scopul indicat, ci învățătorul, de câte ori află, că materialul tratat cuprinde referințe religioase și morale, trebuie să scoată din el momentele potrivite pentru dezvoltarea vieții morale a elevilor săi, explicându-le însemnătatea acelor după gradul lor de pricepere.

1. În deosebi trebuie *învățământul din religiune* să urmărească în prima linie acest scop de educațiune morală a elevilor. Din singuraticile istorioare morale și biblice etc., trebuie scos la iveală sâmburele moral, trebuiesc explicate bine și prezentate în astfel de lumină momentele etice, încât sufletul elevilor nu numai să se însuflețească și încălzească de frumosul exemplu aflat în ele, ci să li se determine voința spre acțiuni nobile, laudabile, spre scopuri mai înalte, cu un cuvânt să li se deștepte și desvolte simțul moral.

În scopul acesta persoanele biblice trebuiesc prezentate în lumina faptelor lor, cu speciala scoatere la iveală a intențiunii lor și a urmărilor bune sau rele, ce le-au avut pentru ei ori pentru alții faptele îndeplinite sau întrelăsarea și neîmplinirea datorinței știute.

Cu specială îngrijire trebuiesc apoi *precizate* noile principii și legi morale, extrase din exemplele tractate și la urmă *incopciate* de cunoștințele etice deja câștigate mai înainte.

În cazuri potrivite aceste principii trebuiesc *aplicate* și la viața elevilor, căci prin aceasta de o parte se clarifică și întărește simțul lor moral, iar de altă parte copiii încep a pricepe și însemnătatea aceluși simț pentru viață și se naște în sufletul lor și spiritul critic de a aprecia purcederea proprie pe baza legilor deja constatate, ceace desigur promovează mult viața lor morală.

Deși scopul principal al învățământului religios este a deștepta în sufletul elevilor *conștiința în existența lui Dumnezeu* și a cultiva încrederea în el, totuș cu expuneri seci dogmatice acest scop nu se poate ajunge, ci religiunea dogmatică trebuie adusă în strânsă legătură cu morala, căci altcum întreagă predarea religiunii devine un complex de formule seci, cari pot să aibă în mintea copiilor o durată mai scurtă, dar asupra inimii lor nu pot exercita nici o influență. Pe această cale o creștere religios-morală este peste tot imposibilă.

Și o asemenea creștere este o necesitate cu atât mai mare în împrejurările de azi, cu cât indiferentismul religios, materialismul fără cumpăt, egoismul neînfrânt și legiunile intereselor particulare au slăbit mult terenul vieții morale. Deci toate confesiunile — fără considerare la vederile și convingerile religioase-dogmatice — trebuie să convină întru a desvolta și întări tot mai mult conștiința morală a credincioșilor lor, care să-i determine apoi spre acțiuni cu adevărat morale.

Aceasta însă se va putea ajunge nu prin scrutări dogmatice, rezervate teologilor, ci prin o fericită exploatare a momentelor morale din învățământul religios.

2. O deosebită influență are la dezvoltarea simțului și a judecății morale învățământul *istoriei*, dar firește numai atunci, când nu se mărginește la îngrămădirea memoriei elevilor cu un șir de date reci și numiri goale, — ci numai dacă din viața diferitelor personaje istorice marcante li se expun cu convenita claritate și pricepere faptele lor după însemnătatea, ce o au pentru popor, biserică și țară, scoțându-se în relief însuflețirea lor pentru interesele sfinte ale poporului, dezinteresata lor îngrijire pentru binele obștesc, jertfele și abnegațiunea, ce i-a caracterizat.

O asemenea instrucțiune nu numai va trezi în sufletul tinerimii patriotism și iubire către popor și biserică, ci totodată și conștiința, că mai târziu va avea și ea să îndeplinească anumite datorințe către biserică și patrie. Aceasta în măsură însemnată va întări simțul moral al *tuturor*.

3. Dar în istorie de multe ori apare zdrobită judecata morală de succesul forței impunătoare, conduse de porniri adeseori fără nici o valoare morală; de aceea trebuie să căutăm și exemple de o curățenie morală mai absolută. Acelea le și aflăm în *literatura* oricărui popor și așa și în literatura noastră națională. Productele clasice ale literaturii, reproduse prin toate legendarele bine redactate — fie în proză fie în poezie — cuprind cele mai frumoase exemple de viață morală și totodată ideală. Asemenea tipuri ideale au cea mai binefăcătoare influență asupra formării idealismului și a moralității în sufletul omului și mai ales al tinerimii, căreia îi dau nutriment pentru idei mărețe, pentru acțiuni spre scopuri mai înalte, încălzindu-o și însuflețindu-o pentru *adevăr, frumos, bine și nobil*, cu un cuvânt, pentru idealuri.

Tocmai din acest motiv legendarele trebuiesc astfel compuse, ca să cuprindă cât mai multe bine alese piese din literatura națională, și nu numai bucăți cu cunoștințe seci și realiste, căci piesele clasice ale literaturii sunt adevărate perle cu colosală putere educativă.

Să nu ne măgulim însă cu presupunerea, că folosind toate ocaziunile posibile, câte ni le oferă propunerea în școală a studiilor umanitariste, am întărit pentru totdeauna simțul și judecata morală a tinerimii și i-am asigurat o bază sigură pentru o voință nobilă și pentru acțiuni morale. Din contră, și numai o privire fugitivă peste viața de toate zilele ne convinge, că atât în clasa de jos cât și în cea de sus aflăm foarte adeseori o mare lipsă de simț moral, de acțiuni dezinteresate, provenită de multe-ori din o judecată greșită a referințelor morale și a persoanelor, ori din faptul, că interesele personale ne orbesc, încât nu suntem în stare a vedea clar.

Conduși veșnic de interese particulare, mulți nu pot presupune, că mai există oameni, cari să lucreze în mod dezinteresat și conduși de scopuri mai înalte.

Aceasta — de sigur — este o situațiune, care îngreunează formarea caracterelor religioase-morale.

Cauza acestui rău nu zace numai în spiritul timpului, ce cu greu se poate stăvili, în nepriceperea tuturor de a preda materialul etic-religios, ci și în organizarea necompletă și plină de lacune a școlii noastre.

Elevii școlii populare părăsesc băncile școlare în o vârstă, în care încă nu posedă o suficientă pricepere pentru cuprinderea și apercerea singuraticelor principii morale. Multe fapte din istoria biblică și profană nu sunt atât de simple, clare și transparente, încât o minte nedesvoltată de copil să poată înțelege ușor valoarea lor morală. Analizarea psihologică a unui asemenea material, inomis necesară spre a ne putea forma o judecată morală bazată,

reclamă o minte mai coaptă de cum e a unui băiat până la 14 ani.

Deci — pe lângă obiectele umaniste, ideale, trebuie să dăm în școală și cuvenita atențiune studiilor realiste, matematice și tehnice, spre a putea ridica tot mai mult cultura intelectuală a tinerimii și astfel a o pregăti pentru mai ușoara aperseperere și a mai abstractelor principii de morală; iar de altă parte — spre a asigura simțului și judecății morale o bază mai sigură — se impune necesitatea a da o atențiune mai mare de cât până acum școlilor de repetițiune, dându-se tinerimii adulte nu numai cunoștințe practice, tehnice și economice, ci punându-se un deosebit pond și pe predarea religiei, istoriei și literaturii, adică a disciplinelor etico-religioase cu deosebită considerare la întărirea simțului lor moral, lărgindu-se astfel în toate privințele orizontul elevilor ieșiți din școala poporală.

II. Dar cunoștințele etice și simțul moral, adică a ști ce e bine și ce e rău, încă nu formează capul lucrului la dezvoltarea *caracterului moral*. Exemple suficiente ne stau la dispoziție, din cari să vedem, că omul adeseori știe, ce-i bine, și totuși face rău, devine sclavul poftelor sale. Latinul zice: „*Video meliora, proboque, deteriora sequor.*“

Cauza principală a acestei anomalii este a se căuta în lipsa unei *voințe nobile* și ferme.

Deci cel mai însemnat factor al dezvoltării caracterului este *formarea unei voințe ferme*, care să subordoneze toate pornirile omului principiilor morale ale unui simț corect.

Acesta e un lucru mai anevoios, încât în această privință atât în casa părintească cât și în timpul obligativității școlare abia se poate așeza o bază pentru formarea ulterioară a unei voințe morale.

Astfel în acest timp abia putem aștepta, ca voința copilului să se subordoneze *unui simț moral*, încă în des-

voltare. În timpul acesta *autoritatea* părinților și învățătorilor și *porunca* acestora va trebui să suplinească lipsa unui simț moral clar și dezvoltat și a unei voințe subordinabile; ba chiar și la copii mai în vârstă prevalează ascultarea oarbă, subordonându-se și aceștia unei voințe străine mature și astfel adevăratul sâmbure al formării caracterului abia începe a încolți.

Cu toate acestea această primă treaptă în dezvoltarea voinței morale a copiilor este de mare însemnătate și trebuie să fie folosită cel puțin pentru formarea *fundamentului*, pe care are a se dezvolta caracterul omului. Nu ar fi greșală mai mare, decât a da copiilor deplină libertate de volnică acțiune și urmare a voinței lor abia în formare, tocmai în această perioadă a dezvoltării lor psihice și etice, pe când adecă simțul și voința lor morală sunt încă așa de slabe și neclare. Tocmai în această fază a dezvoltării lor morale au copiii mai mare trebuință de a fi *conduși* de părinții și educatorii lor. Voința lor trebuie să cedeze față de cea a crescătorului lor, *ascultând* de acesta, căci numai astfel se vor *deda* copiii la bine și la evitarea răului. De sine se înțelege, că paralel cu această dedare la îndeplinirea de lucruri corecte pe baza ascultării, învățătorul va trebui să le facă și să încopcie și posibilele explicări pentru a înțelege rostul acțiunii și al ascultării. Asemenea încopciare, completată și prin predarea de tipuri și modele de o viață morală inexceptionabilă, va contribui încet și sigur la întărirea temeliei pentru ulterioara dezvoltare morală a tinerimii.

Mâncând dela acest punct de vedere, trebuie să dezaprobăm aspru lipsa de energie, când o aflăm în casa părintească, fie în școală, căci pe cât este de eronat uzul ce-l întâlnim cu deosebire în case mai bune, de a da frâu liber caprițiilor copilărești, supunându-se lor nu numai servitorimea, ci chiar și mama, și tolerând toate laudele lor, pe

atât este de incorectă și acea părere, care pretinde, ca în școală să domnească exclusiv numai spiritul de umanitate și de dragoste, rău înțelese.

Numai cu delicateță, cu cruțare exagerată, nu se poate face educație adevărată. Seriozitatea și înfrânarea pornirilor fără rost ale copiilor este o cerință educativă sine qua non.

De sine se înțelege că energia, ba chiar pedeapsa, se aplică atunci și acolo, când și unde e de lipsă, firește, totdeauna cu cuvenita bunăvoință.

Cu timpul trebuie să facem un pas înainte în dezvoltarea morală a copiilor, căutând a-i ridica la acea treaptă, pe care — înțelegând valoarea internă a binelui — să-l facă din voie liberă, de dragul că e bine, iar nu de silă, de frică ori din respect față de persoana, care-i poruncește. Când se apropie finea obligativității școlare, trebuie deci să înlocuim ascultarea oarbă cu nițică libertate de acțiune și de conducere proprie, ca astfel copilul să se desvolte tot mai mult spre o viață independentă, matură.

Aici însă întâmpinăm o mare greutate prin faptul, că nu toți elevii ajung deodată la maturitatea de a li se putea acorda această libertate. Această diferență provine din deosebirea, ce există în individualitatea diferiților elevi, din felurimea inclinațiunilor lor spirituale și morale, din deosebirea referințelor familiare și a influențelor, ce le exercită asupra copiilor. Deci cu măsură deosebită trebuie aplicată această libertate față de fiecare elev. Succesul cultivării morale atârnă în cazul acesta dela cunoașterea precisă a individualității elevilor și dela aflarea timpului oportun de a-i trata cu oarecare libertate.

Din acest punct de vedere considerând activitatea învățătorului, trebuie să accentuăm, că împlinirea misiunii lui e cu atât mai ușoară, cu cât are mai puțini elevi, fiind astfel în stare a se interesa de ei și a-i cunoaște în toate privințele mai deaproape.

Ceeace școala de toate zilele n-a putut ajunge și încheia, aceea trebuie să se continue în școlile de adulți; iară de altă parte și școlile medii secundare și de specialitate trebuie să țină cont de dezvoltarea unui caracter neexceptionabil în toți elevii încredințați.

De altă parte trebuie dată unui învățător conștiincios și matur deplină *libertate în tratarea metodică* a obiectelor și în dezvoltarea activității sale educative, căci o exagerată înșurupare a lui cu nenumărate șabloane, ordinațiuni și prescripțe amănunțite îl poate numai împiedica și lipsi de liniștea convenită întru cunoașterea individualității singuraticilor elevi și întru aplicarea de măsuri potrivite pentru educarea specială a fiecăruia.

O cultivare corectă a caracterului moral prin instrucția școlară este numai astfel cu puțință, dacă îi este dată și învățătorului posibilitatea a-și valora propriul caracter în activitatea-i de educator și de a desvolta învățământul conform vederilor sale corecte, ce a trebuit să și-le însușiască în cursul calificării sale. Firește, calificațiunii învățătorilor trebuie să se dea cea mai mare atențiune, căci cu dispoziții oficiale speciale cu privire la predarea metodică a obiectelor de învățământ mult nu se poate promova chestia școlară și nu se poate suplini lipsa unei calificațiuni te-meinice.

Iar întrucât conferințele învățătoresți și inspecțiunea organelor școlare superioare sunt chemate a îndrepta relele observate și a ridica forța educativă a corpului învățătoresc, acelea trebuiesc încredințate — după puțință — numai conducerii unor bărbați de specialitate, fie aceia și numai învățători practici, dar de valoare.

Adeseori se întâmplă acum, că unuia i se pare corect și adevărat aceea, ce altuia nu i se pare așa. De aci provine diferența vederilor — altcum dezinteresate — ale oamenilor în una și aceeași cauză. Față de aceasta observăm

atâta, că suma experiențelor, ce le are omul față de lucrurile ce se întâmplă în lume, formează *convingerea lui* și această convingere trebuie să fie dătătoare de ton, căci ea este rezultanta inomisă a judecății sale morale nepreocupate și dezinteresate. *Această convingere trebuie să fie cea mai sfântă bunătate a fiecărui bărbat* și mai ales a unui om cult. Această convingere fiecare om e dator să și-o stimeze și la toate ocaziunile cu cuvenita demnitate să caute a și-o și valida, arătând, firește, cuvenitul respect și față de convingerile dezinteresate ale deaproapelui său.

* * *

Din cele premergătoare, fără nici o îndoială, rezultă că formarea caracterului moral este și trebuie să fie supremul scop al culturii atât spirituale, cât și morale, și are să formeze culmea sau crucea lucitoare din vârful piramidei întregii noastre educațiuni și vieți sufletești.

Și cu toate acestea, zilnic trebuie să facem dureroasa experiență, că progresul însemnat pe toate terenele științelor, etc., nu stă în proporție cuvenită cu tăria caracterului moral.

Unde ne uităm, ne convingem, cât este de rară tăria voinței și a caracterului neprihănit; cât e de rară manifestarea deschisă, dar loială, a unei convingeri bărbătești și cinstitute!

Mirarea trebuie să fie cu atât mai mare, cu cât de fapt aceasta formează *adevărata valoare și podoabă a personalității fiecărui bărbat*.

Din contră, e cu atât mai des și ne împedecăm la tot pasul de un servilism și o tîrîre umilitoare, adeseori scârboasă, care pentru un favor mai mic sau mai mare își calcă în picioare propria-i convingere și demnitate omenească.

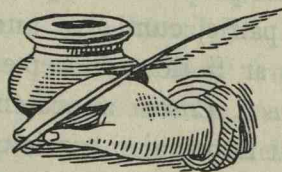
Dacă e undeva ceva de îndreptat în viața publică a poporului nostru, apoi aici în adevăr este.

Invățătorimea noastră este un puternic factor cultural în viața publică a poporului nostru. Deci i se impune din mai multe considerente și ei datorința a se feri de asemenea greșală și decadență morală, precum am amintit.

Numai așa vom putea avea pretențiunea de a fi numărați între oameni cu adevărat *culți*, numai așa vom putea pune temelia formării unui *caracter integru* în sufletul tinerimii noastre, numai așa vom putea contribui la înmulțirea caracterelor ferme în sânul poporului nostru și al credincioșilor bisericii noastre, numai așa va primi personalitatea noastră *cuvenita valoare socială*, numai așa vom avea *liniștea sufletească* a conștiinței corect îndeplinite: — dacă ne vom da silința a fi și noi înșine oameni de caracter.

Deci — mănecând mai ales dela trebuințele credincioșilor noștri și ale poporului nostru — nu vă pot recomanda de încheere d-v., educatorilor tinerimii, mai cu insistență altceva, decât, ca să vă dați silința a vă forma convingeri bazate pe principii morale și apoi a vă feri de tot ce ar putea slăbi tăria voinței de a și lucra după aceste convingeri spre binele obștesc; căci o biserică, un popor, o țară, care nu are în fruntea acțiunilor și mișcărilor sale caractere, nu poate avea nici viitor sigur, ci mai târziu sau mai curând va trebui să se înece în nămolul păcatelor proprii.

D. E. S.

APEL ȘI PUNCTE

De orientare pentru întemeierea „Muzeului istoric-etnografic român“ de la Sibiu. 1904.

Edificiul măreț al muzeului istoric-etnografic român este terminat și formează o podoabă a orașului Sibiu. Dorința noastră și a tuturor, cari au oferit obolul lor pentru ridicarea acestui muzeu, este, să devină prin aranjamentul său intern, prin bogăția și valoarea colecțiilor istorico-etnografice o podoabă a întregului popor românesc din patrie.

Aceasta însă se va putea ajunge numai atunci, dacă se va porni în toate părțile o vie mișcare pentru colectarea obiectelor, cari au să formeze sâmburele acestei instituțiuni culturale.

În scopul acesta „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“ a însărcinat secțiunea istorică cu elaborarea unui proiect de apel, adresat întregului public român din patrie, cum și a unor puncte de orientare, asupra cărora ar fi să se îndrepteze atențiunea colecționarilor. D-l Miron E. Cristea a prezentat proiectul dorit care a fost acceptat întocmai și trimis tuturor despărțămintelor Asociațiunii, pentru a se porni colecta. Îndeplinim o datorință către Asociațiunea noastră publicând acest elaborat și invitând cetitorii noștri, ca în cercul în care ei trăesc

și lucră, — să facă tot posibilul pentru adunarea de obiecte. In deosebi preotesele și dăscălițele române ar putea face mari servicii, consfătuindu-se în fiecare ținut și pregătind câte o păpușă de bărbat și femei în mărime naturală, îmbrăcată în portul românesc, caracteristic în acel ținut.

Iată apelul:

I.

A P E L

Pentru întemeierea unui muzeu istoric-etnografic românesc în Sibiiu.

Orice popor conștiu, cu tendință de a pune temelii tari viitorului său și de aș-i asigura o dezvoltare sănătoasă a individualității sale etnice, este dator a se cunoaște pe sine din toate punctele de vedere.

Fără acest puternic factor al cunoașterii de sine suntem lipsiți de busola, care să îndrepteze spre o țintă sigură toate manifestațiunile vieții noastre publice.

Multe și variate sunt mijloacele pentru a ne cunoaște, și între acestea loc de frunte ocupă și instituțiunea culturală: „*Muzeul istoric și etnografic*“.

Numeroase alte trebuințe neamânăverere au împedecat până acum pe factorii noștri competenți de la înființarea acestei instituțiuni culturale de primul rang.

In anul acesta — cu ajutorul lui Dumnezeu și spre bucuria generală — s-a terminat frumosul edificiu al „*Muzeului*“ și astfel poporul român va avea mângâierea a fi făcut începutul pentru crearea unei noi instituțiuni din cele mai importante.

Este deci sosit timpul, ca să ne gândim și la cuvenita înzestrare și aranjare a acestei case.

În două direcțiuni va trebui să se desvolte această instituțiune.

Una, care să se extindă asupra trecutului nostru. Acest trecut — oricât a fost de vitreg — totuș cuprinde pentru noi multe momente înălțătoare, cari formează nu numai niște plăcute amintiri, ci mai ales și un izvor de încredere în puterile proprii și de speranțe în un viitor mai bun.

Chiar secularele suferințe ne sunt un îndemn puternic de stăruințe pentru idealuri, un factor puternic pentru nutrirea spiritului național.

De oparte deci trebuie să ocupe loc în această secțiune istorică toate obiectele chemate a ne reaminti momente din vieța bărbaților noștri mari și providențiali și din faptele mărețe ale trecutului nostru; iar de altă parte trebuie să aplecăm la loc tot ce se referă la traiul original și patriarhal al poporului nostru, și mai ales uneltele, sculele și obiectele, cari încep a dispărea, făcând loc înouirilor influențate de civilizațiune, care străbate azi repede în cele mai ascunse colțuri ale vieții popoarelor.

Astfel muzeul va deveni deoparte un adevărat altar pentru cultivarea tradițiunilor naționale, un adevărat templu pentru conservarea urmelor despre vechiul traiu și despre stadiul cultural al părinților și strămoșilor noștri, și peste tot pentru păstrarea tuturor relicuiilor de la înaintași, cari pentru noi trebuie să formeze o scumpă moștenire.

Cursul natural al progresului nu se poate opri; el schimbă în calea sa mult vieța popoarelor.

Desvoltarea unui popor însă numai atunci este normală și sănătoasă, când înaintarea se bazează pe temeliile probate ale trecutului, ținând cont de toate însușirile sufletești și trupești, cari formează ereditatea de la antecesori.

În acest scop trebuie deci să culegem, să păstrăm încă, până mai e timp, tot ceea-ce este amenințat să dispară pentru totdeauna. Necesitatea devine cu atât mai iminentă,

cu cât suntem expuși la mai multe influențe străine, cari iute corcesc traiul unui popor, aplicat spre imitarea lucrurilor observate la străini.

O a doua secțiune a muzeului nostru are să ne prezenteze o instructivă icoană etnografică despre întreaga viață actuală a poporului nostru în toate ramurile ei de manifestațiune, scoțând în deosebi la iveală acele note, cari caracterizează traiul specific al poporului românesc, cari formează cuintesența individualității sale etnice, cu un cuvânt toate produsele, cari denotă însușirile sufletești și trupești mai marcante ale poporului și manifestațiunile caracteristice ale cugetării, lucrării și ale întregii sale vieți. Nu pot fi uitate credințele, datinele, obiceiurile la ocazii triste și vesele, cântări, dansuri, muzică, portul, obiecte de folos, de lux, și toate particularitățile topografice de interes, fie istoric, romantic, etc.

Cunoașterea în pături cât mai largi a creațiunilor spiritului românesc, a produselor de industrie și artă română, nu numai va mări încrederea în puterile și talentele poporului, va deștepta o mândrie națională, ci — salvând multe dintre produsele noastre cele mai artistice din gura înstrăinării, — va mijloci, ca — păstrând fondul original și poporal al acelor produse, — să dăm culturii noastre ulterioare o dezvoltare izvorâtă din pământul propriu, să dezvoltăm și perfecționăm produsele în forma veche, în stilul românesc.

Trecutul nostru, deși bimilenar, a păstrat posterității puțin de tot. Soarta vitregă, la care a fost expus cercatul popor român, și ne mai auzitele tempestăți, câte au trecut peste capul său, au nimicit aproape toate urmele acestui trecut.

Cu atât mai prețioase trebuie să ne fie acele lucruri, câte se vor mai fi aflând prin diferite părți și pe la diferiți inși.

Vieța actuală a poporului nostru cuprinde însă momente prea interesante, varii și atrăgătoare, cari pot să-l

prezenteze în fața lumii ca pe un popor încărcat de multe însușiri și daruri impunătoare, să-i mărească stima și respectul în fața străinilor, iar pe el să-l îndemne a ține cu îndoită tărie la tot ce este al său.

Mâncând deci de la aceste adevăruri, avem cu toții datorința a desvolta, mai ales acum la început, cea mai vie activitate pentru înzestrarea cuvenită a muzeului nostru istoric și etnografic.

Cei ce posedă obiecte de valoare istorică, păstrate din trecutul poporului nostru mai apropiat sau mai îndepărtat, să se grăbească deci a le depune în acest muzeu, unde vor deveni aceea-ce trebuie să fie: un mijloc de întărire a conștiinței naționale și un bun comun al neamului întreg.

Iar alții să ofere muzeului tot felul de scule de proveniență românească, cari merită a face parte din colecțiunile unui muzeu național, și a căror privire ar face cinste neamului, ori obiecte cari prezintă ceva caracteristic din viața poporului nostru.

În această privință fiecare poate face muzeului un serviciu neprețuit, căci adeseori și în cele mai de jos straturi ale poporului aflăm obiecte aproape fără nici o valoare reală, dar foarte prețioase din punct de vedere istoric, arheologic și etnografic, căci sunt semnele caracteristice ale unei vieți patriarhale în apunere.

Ar trebui să nu existe cărturar român, care să nu se grăbească a căuta, a câștiga, a procura și trimite ceva pentru muzeul etnografic, mai ales acum, când acela se află în formare și astfel de la toți fiii inteligenți ai neamului așteaptă cuvenita împodobire și completare, spre a putea deveni cât mai curând o adevărată oglindă fidelă a poporului nostru din patrie, o adevărată casă românească, care cu deplină încredere să poată deschide ușile sale ori-și-cui.

Din ședința Comitetului central al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”, ținută în Sibiu la 28 Iulie 1904.

II.

PUNCTE DE ORIENTARE

Cu privire la întemeierea muzeului istoric-etnografic român.

A. Secția istorică.

I.

În secția istorică se vor grupa toate acele obiecte, ce se vor afla din trecutul poporului, fie acelea pietre, cărămizi antice și de interes, inscripții, monede, statui, fie arme, scule de ale bărbaților mari și vestiți, beliduci, literați, poeți, arhieriei, conducători politici, etc. Fotografii, desemnuri de ale locurilor de interes istoric, ruine; casele, unde s-au născut oamenii noștri mari, lucrările lor, scrisori, monograme, etc.

II.

Biserica. Considerând importanța deosebită a bisericii române pentru existența poporului nostru, se impune necesitatea a aduce la Sibiu una din bisericuțele de lemn mai caracteristice, a o reconstrui pe un teren corespunzător, d. e. în curtea muzeului, și a aranja internul ei cu tot felul de vase, odoare, cărți, icoane și peste tot cu o colecție de obiecte sfinte pentru trecutul nostru de mare interes. Aici s-ar putea așeza și colecțiile de manuscrise și cărți rituale, etc., adunate din parohiile române. (Vezi o asemenea biserică reprodușă la Karl Atz „Die christliche Kunst in Wort und Bild“ pag. 281 din Veresmort (Vörösmarkt). Tot aici s-ar putea păstra mulțime de alte obiecte din viața noastră religioasă: de sculptură, pictură, etc.

NOTĂ.—I. P. Sf. patriarh Miron a reconstruit o asemenea bisericuță — monument istoric — în comuna sa natală Toplița.

Cruci din cimitir, etc. Până să se afle o asemenea biserică, se adună numai obiecte bisericesti.

B. Secția etnografică.

I.

a) *Casa țărăneasă*. Desemnuri, fotografii sau miniaturi despre planul general al caselor țărănești din diferite locuri după sistemul vechiu și original, cu indicarea edificiilor economice, îngrăditurilor, etc. Apoi împărțirea odăilor și a despărțămintelor economice, obiectele principale din ele, așezarea lor obișnuită. Porți, porțițe, ușciori, etc. Descrierea lor cu numirea originală a tuturor părților.

b) *Intocmirea internă*. Mobile: pat, masă, scaune, laviță, poliță, ladă, almariu, cuier, feșnice, icoane, etc. Apoi vase, blide, cofe, donițe, sălărițe și tot felul de obiecte din casă.

Firește se aleg obiectele cele mai caracteristice. La fiecare se înseamnă numirea populară.

II.

Industria de casă. Aceasta trebuie să formeze unul din apartamentele cele mai însemnate ale muzeului, dat fiind, că atât Românul cât și Româncea sunt meșteri pricepuți în confecționarea de multe lucrări artistice. Aci aparțin tot felul de produse ale industriei de casă, uneltele pentru confecționarea lor și materia din care se fac, în toate stadiile ei de prelucrare. Unelte de tors, țesut, împletit, etc.

O colecție de mare valoare formează pentru această parte a muzeului neîntrecutele modele de cusături și țesături românești, colectate de „Reuniunea de agricultură din comitatul Sibiiului“, și câte un exemplar din albumurile pregătite și edate de ea. Reuniunile noastre de femei asemenea dispun de colecții interesante de asemenea natură-

III.

Porturi. Un despărțământ valoros al acestei secțiuni trebuie să formeze variatul și frumosul nostru port național de prin toate ținuturile. Modele în mărime naturală se recer pentru a prezenta după toată cuviința acest port. Aici este locul și pentru „păpușile“ dăruite din diferite părți „Reuniunii de agricultură din comitatul Sibiiului“.

Din dăruiri de la diferiți particulari cu inimă, ușor s-ar putea colecta și în câte un singur sat un model de port bărbătesc, altul de fată, de nevestă, copii, etc., cari sunt mai caracteristice. Bijuterii țărănești: cercei, mărgele, salbe, inele, ținte, așa numitele evanghelii (cruce de aramă) etc.

În legătură cu această secțiune se va face apoi și un „Album colorat“ de costume naționale românești; mai ales, că în această privință stă la dispoziție și o sumă votată în adunarea generală de la 1902.

IV.

Obiecte ce privesc pregătirea mâncărilor, etc. Vatră, ceon, cărpător, etc. Descrierea mâncărilor naționale și a băuturilor obișnuite. Timpul de mâncare.

V.

Obiecte ce se folosesc la felurite ocaziuni: naștere, botez, cununie, înmormântări, etc., sărbători, seceriș, etc. Stea, Crai, Țurcă, jocuri. O colecție de ouă impistrite (încondeiate), etc. Doftorii, boscoane și alte asemenea rândueli cu descrierea diferitelor datini, credințe, superstiții și descântece, etc.

VI.

Muzică. Dansuri. Toate instrumentele de muzică în uz de la frunză, trișcă, flueră, fluer, tulnic, cimpoi, drimbe, ceteră, până la cele mai perfecte.

Cântece, strigături. Reproduseri fonografice. Descrierea dansurilor naționale. Fotografii. Reproduseri cinematografice, etc.

VII.

Obiecte din toate ocupațiunile poporului român:

a) Lucruri din viața *păstorilor* de la stână, târlă. Intocmirea acestora în miniatură. Unelte și vasele lor. Semnele pentru înfierarea vitelor. Răvașuri, numiri de vite, câni.

Descrierea traiului lor.

b) Unelte de *pescărit*. Luntre, crâsnic, leșnic, halău, mreajă, năvod, vârșe, sac, undiță, făcii cu osie, furcuțe. Pești din apele noastre, numirea lor.

c) Instrumente de *vânat*. Puști, pistoale, țiitoare de praf, etc. Unelte de prins pasări. Mâța de prins șoareci, etc.

d) Unelte de *băieș*, de spălat aurul, etc. Steamhuri în miniatură. Din vieța plutașilor.

e) Tot felul de unelte *agronomice* în uz.

De mare valoare etnografică devin uneltele primitive, cari încep a ieși din folosință.

VIII.

Tipuri caracteristice de Români, cu fețe expresive: Munteni, țărani, moți, țopi, etc. Pictură, fotografii, etc. Structura corpului, pielea, ochii, păr, etc. Defecte corporale mai obișnuite. Gușați. Statistica sporirii. Măsurări antropologice, făcute de experți.

IX.

Produce literare. Povești, basme, strigături, bocete, colinde, descântece, cimilituri, gâcături, proverbe. Datini la diferite zile calendaristice și ocaziuni. Credințe, superstiții, boscoane, etc.

X.

Fotografii, desemnuri de comune însemnate, ținuturi romantice, edificii monumentale, biserici, școli, etc. Monografii, Morminte.

Din ședința Comitetului central al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, ținută în Sibiu la 28 Iulie 1904.

CVVÂNTARE

Ținută în biserica din Toplița-Română, jud. Mureș. 1904.

Iubiți creștini,

O deosebită bucurie umple sufletul meu, când mă văd în fericita stare și poziție de a sluji la altarul Domnului din această frumoasă și măreață biserică, care poate fi spre fala și mândria oricărei comune din întinsa noastră vlădicie a Transilvaniei. Această bucurie trebuie să o resimțescă împreună cu mine și fiecare Toplițan, care a oferit și dat din avut, crucerii său pentru terminarea, pentru isprăvirea acestui sfânt locaș al Domnului.

Orice creștin simte o mare mângâiere în sufletul său, când azi o bisericuță simplă, de lemn și sărăcicioasă se schimbă în biserica nouă, modernă și în toate privințele vrednică de a fi numită casa lui Dumnezeu.

Mângâierea noastră, a Toplițenilor, însă trebuie să fie îndoită și înzecită, cunoscute fiind greutățile și necazurile, peste câte am trecut, până când ne-a succes a vedea biserica în starea de astăzi.

Au trecut deja 35 ani, de când preoții de atunci au sfințit temelile acestei biserici și în aceeași zi un cioban din locuri îndepărtate a adus acelorași preoți pe un mic copilaș, ca să-l boteze în biserica cea veche. Ciobanul îndeplinea frumoasa și creștinească funcțiune, slujba de naș; iar micul copilaș eram chiar eu, abea născut cu 2 zile mai nainte.

E mult de atunci, dar cu toate acestea abea acum, după ce acel copilaș a crescut, a învățat la școli multe și înalte, a devenit bărbat, preot și călugăr, adică abea după atâția zeci de ani am ajuns să putem delătura și învinge greutățile. Se vede, că un blestem pentru păcatele strămoșilor noștri plutea și plana deasupra noastră, deasupra lucrărilor noastre.

Acum însă — se vede — că bunul Dumnezeu s-a îndurat a ne deslega de sub acel blestem, trimițându-ne și puind în fruntea treburilor noastre bisericești oameni vrednici, cu frica lui Dumnezeu, cu tragere de inimă către biserică și fală ortodoxiei răsăritene române. Cum că acești bărbați sunt vrednici de toată lauda, o arată nu cuvintele mele, ci o adevăresc lucrările, faptele lor; și chiar de aș tăcea eu, totuși ar vorbi faptele lor. Ei au fost aceia, cari și-au pus de țință a nu odihni, până când nu vor șterge de pe fața comunei Toplița pata și rușinea de a nu isprăvi biserică, a cărei zidire atâta vreme a stat neisprăvită, încât au ajuns de poveste, și în fața tuturor numeroșilor trecători au mărit vestea rea, ce a început a fi lățită despre noi și satul nostru. Propusul lor l-au și dus la bun sfârșit, căci astăzi iată, nu numai această biserică este gata, ci astăzi — ieșind din biserică — dau cu ochii de casa parohială, frumos reînviată și îngrijită, și de școala și de toate cele din jurul ei asemenea susținute în stare bună; iar cimitirul îl aflăm îngrădit, cum se cuvine să fie locul în care zac osemintele scumpe ale părinților și moșilor ori fiilor noștrii, pe când mai nainte — spre rușinea noastră fie zis — aceste morminte erau călcate în picioare și scormonite de vite și alte animale, cari se preumblau neîmpedicate între crucile de la ele.

D-voastră cunoașteți pe acești bărbați vrednici din fruntea d-v. — clerici și mireni — deaceia nici nu îi numesc. Ca unul însă, care împreună cu alții stau la cârma bisericii noastre din țară, datorința am să scot la iveală isprăvile

lor bune și să vă arăt, că voi cu toții datorință aveți acum a da acestor bărbați vrednici cinstea, ce se cuvine pentru ostenele, ce le-au făcut și le fac nu pentru ei, ci pentru voi și pentru vaza întregii comune. Iar cinste le veți arăta atunci, când și pe viitor, în bună înțelegere, în frățească dragoste îi veți sprijini, de câte ori glasul lor vă va cere ajutorul vostru fie pentru biserică, fie pentru școală, care este fiica bisericii. De sprijinul și dragostea voastră fiți siguri, că sunt vrednici pentru că din faptele lor de până acum cred, că v-ați putut convinge, că creșterii, pe cari îi jertfiți pentru biserică și școală, ajung acolo unde trebuie, la destinațiunea lor.

Și mai este încă așa mare lipsă de ajutorul și sprijinul vostru, căci mai sunt multe de făcut. Biserica este gata, dară lipsesc în ea clopote deajuns, feșnice și candelabre frumoase și pictura și alte podoabe pe din lăuntru.

Nici când să nu fiți conduși de gândul, că sunteți săraci, căci sărac poate fi cutare și cutare, iar cu toți la olaltă, un sat întreg, nu mai poate fi sărac; căci — dacă fiecare din noi, din sat, dă pentru biserică și școală cât de puțin — din puținul tuturor se adună grămada mare și lucrurile, de cari avem lipsă, se fac bune și degrabă, când în fruntea lor stau oameni cinștiți și harnici. In deosebi să premergeți cu pildă și exemplu bun aceia, cari sunteți mai cu stare, mai cu avere.

Sf. scriptură zice în un loc, că „*Mai curând va intra cămila prin urechile acului decât bogatul în împărăția lui Dumnezeu*“. Aici este vorba nu de acel bogat, care își aduce aminte de Dumnezeu, de casa lui și de cei săraci, dând jertfă o parte din ce i-a dat Dumnezeu, ci de bogatul zgârcit și egoist, căci bunul Dumnezeu de aceea dăruiește unora bunăstare și avere mai mare, ca tocmai mai ușor și mai mult să poată jertfi și pentru biserică și școală. Și să fiți asigurați, că — dacă noi ne aducem aminte de Dumnezeu și de casa lui — și Dumnezeu își va aduce

aminte de noi și va răsplăti la timpul său toată jertfa făcută de noi.

Din contră, vai de acela, care — mai ales atunci, când îi merge bine, când are avere, se gândește numai la sine, la trai bun, la mâncare, la băutură, la veselie și la ospăț, fără saț și cumpăt.

De câte ori am venit acasă, nici când nu am aflat comuna bisericească cu toate în rând așa bun.

Cu atât însă nu-i nici pe de parte de ajuns.

Cu toate acestea să nu cugetați, că acum nu mai este nimic de făcut.

Biserica e gata. Cele din lăuntru, cu ajutorul lui Dumnezeu și din jertfele, ce le veți mai aduce, se vor împodobi și prevedea cu de toate. *Pe deplin împodobită însă va fi numai atunci, când va fi plină de voi.*

Biserica, zidurile — oricât vor fi de pompoase sunt moarte. Adevărata biserică însă sunteți voi, credincioșii și poporeni ei. Voi sunteți **biserica cea vie**. Voi deci trebuie să însuflețiți aceste ziduri, cercetând-o cât de des și în număr cât de mare, ca să vă câștigați mângâierea sufletească, ascultând rugăciunile preoților și cele ce se îndeplinesc în ea.

Precum e nouă biserica, așa căutați să vă înouiți și voi nu numai pe dinafară cu haine frumoase, ci și pe dinăuntru, curățindu-vă prin spovedanie de păcate, de greșeli.

Dară nici cu cercetarea bisericească nu-i de ajuns; ci trebuie să puneți la inimă și să urmați învățăturile, cari se propoveduiesc aici, cari le auziți din apostoli, din evanghelii și din celelalte cetiri și cântări bisericești; și să vă întocmiți vorba și faptele după povețele bisericii. Și atunci veți trăi ca buni creștini, în pace și mulțumire în toată viața voastră. Amin.

CVVÂNTARE

La sfințirea temeliei bisericii din Poleți, jud. Mureș. 1904.

Iubiți creștini!

Așezatus-au înainte cu zeci ori chiar cu 100 de ani câțiva strămoși de ai noștrii pe aceste plaiuri și dealuri, câștigându-și ca păstori, crescători de vite, pădurari și cu alte lucrări, pâinea cea de toate zilele pentru ei, pentru familiile și urmașii lor.

Dară oricât au fost ei de ascunși aicea, în creerii munților, de lumea cealaltă, oricât au fost de adăpostiți și feriți de ochii oamenilor, totuș nu s-au aruncat nepăsători în brațele păcatelor, ale desfrânărilor, etc., ci au dus o viață cinstită, evlavioasă; au trăit în frica lui Dumnezeu, căci au știut ei, că, dacă sunt feriți de vederea cea mărginită a oamenilor, nu se pot ascunde de ochiul cel ager și a toate văzător al Celui de sus, care pătrunde cu vederea până și în cele mai ascunse taine ale gândurilor noastre, care străbate cu razele sale până la rărunchi. Astfel strămoșii voștrii au fost oameni vrednici, ținând cu tărie la credința, la legea lor strămoșească, la biserica lor răsăriteană și la preoții, cari slujesc la altarul ei și deacolo propoveduesc învățăturile mântuitoare ale Fiului lui Dumnezeu, Cel ce jertfă s-a adus pre sine însuși pentru noi și pentru întreg neamul omenesc.

Tocmai de aceea nici Dumnezeu nu i-a părăsit pe ei, căci Dumnezeu iubește și El pe „cei ce iubesc podoba casei sale“ și unde umbrește darul lui Dumnezeu și al îngerilor săi, „de acolo se gonește puterea diavolului“ și toate se desvoltă bine și merg pre calea înaintării. Acestor strămoși ai voștrii le-a trimis Dumnezeu binecuvântare și dar preste lucrurile și casele lor, dându-le belșug în toate și sporind numărul copiilor și al urmașilor lor astfel, încât iată numai încăpeți în bisericuța cea mică și astfel apuca-tu-v-ați, ca să puneți aicea la acest loc înălțat temelii tari pentru o biserică nouă, mai frumoasă și mai mare.

Dară înmulțindu-vă și viind în atingere cu alte neamuri unii au părăsit multe din năravurile bune ale bătrânilor și strămoșilor voștrii; au început mulți a se mândri, a se fuduli, femeile a nu mai toarce și țese cânepă și lână și a pregăti toate cele de lipsă pentru casă cu mâna ei proprie, ci a cumpăra marfa din târg rea și scumpă, înmulțind astfel cheltuelile; alții abătându-se de la casa lui Dumnezeu au început a cerceta mai mult cârciuma decât biserica; apoi umblând după băuturi și nelucrând s-au înglodat în datorii, pentru cari li s-a vândut vatra părintească lăsată lor cu limbă de moarte din partea părinților lor, cari n-ar avea liniște în mormânt, dacă ar ști, cum au prădat fii și nepoții lor moșia, pe care ei cu multă sudoare au agonisit-o.

Tocmai de aceea și Tatăl cel ceresc trebuie să ne arate mânia sa, trimițându-ne boale, pagube, secetă și neploare și alte pedepse pentru nenumăratele noastre păcate. Aflându-mă înaintea acestui loc sfânt, pe care se va ridica sfânta casă a Domnului, zidită pe temelii puternice, pe cari nici porțile iadului nu le vor putea sdrobi, îmi aduc aminte de momentul, când și Iisus Hristos a intrat în casa lui Zacheiu, care era vameș. Este bine cunoscut, că cei ce stau la vamă, adeseori iau vamă mai multă de cum trebuie și astfel se încarcă de păcate. Așa era și Zacheiu;

dară cu toate acestea dorea să vadă pe Hristos, căci auzise de puterea cuvintelor lui și de darul de a ierta păcatele. Deaceea ca să-l vadă mai bine, s-a suit în un smochin. Iisus, care a văzut râvna lui Zacheiu cătră fiul lui Dumnezeu și cunoscând dorul lui de a se curăți de păcate, avrur să-l cerceteze acasă. De aceea i-a zis: „Zachee, scoboară-te; astăzi în casa ta mi se cade să fiu.“ Astfel Iisus, care în marea lui iubire către noi oamenii „nu voește moartea păcătosului, ci să se îndrepteze și să fie viu,“ a intrat în casa lui Zacheiu și văzându-l că-i pare rău de păcate, că și-a propus să nu mai greșască și făgăduindu-i, că de cumva a înșelat pe cineva, îi reîntoarce paguba împătrit, adică aflându-l deplin pocăit, i-a zis: „Astăzi s-a făcut mântuirea acestei case“, adică i-a iertat toate păcatele aducând pace, liniște în casa și în sufletele locuitorilor ei.

Iubiților creștini! Dacă fiecare din voi se va regândi la faptele sale, veți afla, că toți sunteți încărcăți ca și Zacheiu de felurite păcate, că numărul faptelor rele, câte le-ați făcut, întrece numărul celor bune. Deci cu toții datorință aveți a vă pune cu tot dinadinsul pe facerea de fapte bune și plăcute lui Dumnezeu.

Prilejul bun pentru aceasta vi se dă tocmai acum, când s-a pus temelie pentru facerea bisericii noi. Până să se isprăvească această biserică, se recere mulțime de lucruri, de muncă și de cheltueli. Deci toți, cu mic cu mare, să nu cruțați osteneală, să nu cruțați jertfe în bani, lemne, piatră și alte materiale și lucru pentru casa Domnului, pentru sfânta biserică, care va avea să se roage pentru mântuirea sufletelor voastre. Prin aceasta vă veți câștiga fapte bune, cari vor trage mult în cumpănă la judecata cea din urmă și vor contribui la mântuirea sufletelor și la dobândirea vieții de veci. Prin aceasta vă veți aduna comori în ceruri, pe cari moliile nu le rod, hoții nu le sapă și nu le fură, rugina nu le mănâncă, etc. In zadar

adună omul toate bogățiile din lume, căci la urmă, murind, nu se alege decât în 4 scânduri. Toate bogățiile trebuie să le lase și dincolo, în cealaltă lume, nu-l însoțesc decât numai faptele cele bune.

Deci „ce folos de va dobândi omul lumea toată și-și va perde sufletul“.

Nu mă îndoiesc, că veți urma și asculta sfatul meu. Nu este în sat om, care să nu poată ajuta la facerea, sfârșirea și împodobirea bisericii celei noi. Bărbații vor aduna materiale, vor da lucru, iară femeile încă pot oferi obolul lor. Din vinderea de ouă, unt, lapte, brânză, să adune și ele banii de lipsă, din cari să se cumpere feșnice, să se cumpere perdele la ușile altarului, să se țese pânzeturi frumoase pe masa din altar și să se împodobească biserica. Astfel, cu ajutorul lui Dumnezeu, pe temelia pusă se va înălța zi de zi zidul bisericii noi, se va ridica turnul, se vor pune crucile în vârf și se va împodobi dinlăuntru după toată cuviința. Biserica va fi înnoită și frumoasă.

Dară cum veți putea voi, încărcăți de păcate, intra în ea? Dacă nu vă veți curăți de păcate, va trebui să stați afară. O cântare bisericască zice: „Cămara ta, Mântuitorule, (adică biserica ta) o văd împodobită; dară îmbrăcăminte nu am, ca să intru întrânsa“. Sfântul Părinte, care a făcut această cântare, nu s-a gândit la hainele de pe trup, la cămașe, pieptar, suman, ițari, ci la haina sufletului nostru cea mânjită și încărcată de petele negrelor păcate. Deci această haină a sufletului trebuie să o curățim, păcatele trebuie să le spălăm, ca astfel cu suflet curat și înnoit să putem fi vrednici de a intra în locașul cel nou al Domnului. Sfântul proroc și împărat, David, zice în un psalm (XXIII): „Cine se va sui în muntele Domnului, sau cine stă în locul cel sfânt al lui? Cel nevinovat cu mâinile și cel curat cu inima, carele nu și-a luat îndeșert sufletul său“. Deci grăbiți-vă a vă curăți sufletul și a face fapte bune

mai ales acum, sprijinind din toate puterile facerea, sfârșirea și împodobirea bisericii, căci tot după zisa psalmistului David: Unul, ca acesta „va lua binecuvântare dela Domnul și îndurare dela Dumnezeu Mântuitorul“.

Curățirea păcatelor se face prin spovedire, prin mărturisirea păcatelor, prin luarea sfintei cuminecături. Dacă veți urma sfaturile mele, vă veți face vrednici a intra nu numai curați la trup, ci și curați la suflet, în biserica aceasta, când va fi gata, și totdeauna. Amin.

D G S

CUVÂNTARE

Cu ocazia unor festivități muzicale, serbate în Sibiu cu concursul compozitorului Tudor Flondor din Bucovina. 1905.

Cine dintre noi n-a simțit în inima sa azi și în zilele premergătoare un roi de puternice simțeminte? Care suflet de Român nu s-a umplut cu vârf și îndesat de sentimentul dragostei către neamul nostru, către limba lui, cântecele lui, pitorescul lui port, frumosul lui tip, către datinele, obiceiurile și cu un cuvânt de sentimentele dragostei pentru tot ce-i românesc? În sufletul cărui Român nu s-au contopit toate aceste într'un puternic simțământ de mândrie națională? Dacă ar fi rămas vr'o inimă neîncălzită de aceste simțeminte, aceea nu poate fi inimă, cu atât mai puțin o inimă românească. Eu ca — fiu de țaran român — care am trăit în atmosfera traiului, din care d-l Flondor a rupt o parte, și cu pricepere de artist ne-a prezentat-o într'o înfățișare feerică, — am sufletul plin de sentimente.

Din troianul lor mi se ridica mai ales unul la suprafață. Este sentimentul dragostei frățești, ce trebuie să ne cuprindă pe toți, când salutăm în mijlocul nostru oaspeți și frați atât de scumpi nu numai nouă, ci Românilor de pretutindenea, cum este d-l Tudor Flondor, onorabila sa doamnă, cumnată și verișoară.

„Pare că văd 'nainte ochilor mei,
„Frumoasă Bucovină și
„Veselă Grădină a lui Alexandri
„Cu mândrii frățiori
»Și vesele surori.

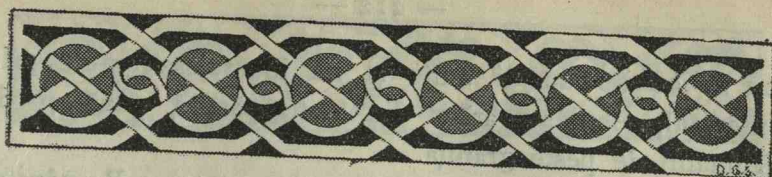
În această grădină familia Flondor e un stejar puternic, sub scutul căruia se dezvoltă cu belșug toate tradițiile neamului românesc; iară din freamătul frunzelor lui răsună în doine și melodii armonioase, când jalea românului, istovit de griji și necazuri, când cântece mai vesele, cari ne oțolesc sufletul și ne mai înseninează calea viitorului.

Un asemenea răsunet de veselie și jale au fost și festivitățile artistice muzicale din zilele acestea cu duioasa doină a ciobanului, cu sfâșietoarea doină a cucului, cu veselele cântece de vânătoare, dela clacă, etc.

Jealea și veselia românească le-a vărsat d-l Flondor și melodii neuitate, cari ne-au procurat înălțătoare plăceri artistice. Drept semn de recunoștință pentru reușitele clipe de educație artistică, îl asigurăm că producțiile artistice ale zilelor trecute au fost o hrană bogată de întărire a sufletului nostru românesc.

CUVÂNTARE

La o adunare a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“. Sibiu, 1905.

Este lucru semnificativ, ca tocmai astăzi când s-a deschis a 44-a adunare generală a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“, evanghelia dela Mateiu ne reamintește cuvintele lui Hristos, adresate ucenicilor săi, zicând; „Milă-mi este de poporul acesta, căci, iată, acum sunt trei zile, de când așteaptă, și nu au ce mânca și nu voiesc a-i dimitte flămânzi“.

Nimic mai potrivit pentru noi în aceste clipe, căci poporul nostru din Ungaria — nu trei zile — ci 17 veacuri a așteptat, până să permită împrejurările, ca bărbați competenți, fii ieșiți din sânul lui, să-i poată da, nu hrana trupului, nu un codru de pâne, căci atâta totdeauna și-a știut agonisi, ci cuvenita hrană sufletească, constatătoare din astfel de elemente de cultură generală, cari corespund individualității sale etnice și desvoltării firești a sufletului său; și cari — asimilabile fiind ființei sale — să mijlocească desvoltarea sănătoasă a culturii sale românești.

„Asociațiunea...“ are această superioară chemare. Ea desvoltă azi o activitate modestă, care stă în proporție cu mijloacele, de cari dispune. Adunarea generală din acest

an ne oferă nădejdi bune și ne încurajează mult prin interesul, ce ni s-a arătat din toate părțile, până și de Români de peste graniță.

În numele comitetului central cer tuturor Românilor un cât mai larg sprijin moral și material, care va intensifica lumina, ce radiază din munca „Asociațiunei“ și va lumina cercuri tot mai mari.

EVVÂNTARE

De deschidere la conferința anuală a învățătorilor din
ținutul Reghinului și al Târgu-Mureșului, ținută în Deda,
jud. Mureș, 1905.

Cine cunoaște vederile vestiților pedagogi și întemeietori ai școlii moderne **Herbart, Ziller, Rein** etc., acela știe, că la ei scopul școlii primare, sau — cum îi zicem noi — elementare, culminează în a crește oameni cu **caractere religios-morale**; iară celelalte ocupațiuni din școală sunt mai mult mijloace, cari în mod concentric trebuie să tindă toate spre înălțimea acestei ținte.

Aceștia, și cu ei toți susținătorii de școale, cari doresc o dezvoltare sănătoasă și întărirea dăinuitoare a popoarelor și a țărilor, așteaptă adică dela dascălii lor, ca să crească patriei cetățeni vrednici, muncitori, onești, iară bisericii și neamului membrii cinstiți, sau după vorba Românului: să așeze în sufletul elevilor temelia puternică pentru a deveni în viață toți **oameni de omenie**.

Dară nu numai pedagogii cu judecata lor rece, ci și poeți, literați și alți observatori isteți ai vieții popoarelor, ajung la acelaș rezultat în ceea ce privește creșterea omenirii.

Poetul Octavian Goga în o poezie a sa așa de frumos

ne arată, cum cel mai înalt ideal al omului culminează în a deveni „om de omenie“.

Trăiește în un oraș uriaș, din cele mai mari ale lumii, cu val-vârtejul vieții orășănești, pline de mizerii, de forme goale, de convenții, întemeiate pe nesinceritate, de fățarnicii și nelegiuiri. Strâmtorat în suflet și apăsător la piept de această atmosferă, îl cuprinde dorul de plaiurile Ardealului, cu „codrii verzi de brad“ și „câmpurile-i de mătăasă“.

Aici ar vrea să se așeze cu mândra sa, să se însoare; să întemeieze masă și casă deschisă, să citească satului întreg din scripturi, să le vorbească tuturor despre trecutul nostru, să le deștepte nădejdea unui viitor mai frumos și să-i întărească în dragostea de moșie; iară soția lui să-i învețe copilașii „Credeul și Născătoarea“ și să ajungă acolo, ca să poată „cânta în strană sărbătoarea“. Iară când — după o viață plină de muncă cinstită — îl vor duce la groapă, poetul continuă astfel:

„..... popii nostru din întâmplare

„Un oaspe — atunci să-i vie.

„Pe cine 'ngropi părinte azi?

„Pe-un om de omenie!»!

Nici cel mai priceput pedagog român nu putea fixa mai nimerit problema școalelor primare în general și în deosebi a școlii confesionale române.

Dară cu toate că spre cinste și omenie datori suntem a crește pe toți cei încredințați îngrijirii noastre, totuș școala trebuie să fie cu luare aminte și față de diferitele trebuințe materiale ale vieții practice.

În una din conferințele de mai nainte v-am arătat căile formării unui caracter ferm; iară în alta am scos la iveală, cum diferitele obiecte de învățământ trebuiesc exploatate pentru deșteptarea iubirii de țară, de moșie, de legea, limba și tradițiile neamului, din care ne-am

născut, precum și căile pentru a ne ridica la un nivel cultural mai înalt.

De astă dată deci voiu stărui în deosebi asupra îngrijirilor și preocupărilor, ce trebuie să le avem pentru înaintarea bunăstării materiale a poporului nostru, căci fără bună stare materială niciodată nu ne vom putea crea o viață mai plăcută, o soartă mai bună.

Trei momente de căpetenie călăuzesc diferitele popoare în nizuințele lor spre înaintare:

1. Să ajungă la cât mai mare bunăstare materială.
2. Să-și câștige cât mai mare libertate.
3. Să ajungă la cât mai mare neatârnată față de alte țări și de alte popoare.

Dacă dorim a ne întemeia un viitor mai bun, atunci și noi trebuie să pășim pe acele cărări unice, cari duc spre înaintare sigură.

Cele mai grele piedici ni le pun în cale în această privință, atât nouă cât și altor popoare, **sărăcia, neștiința** sau întunecimea minții. Aceste sunt surori de cruce una cu alta, sau mai bine zis una produce pe cealaltă, și sunt astfel cele mai mari rele sociale nu numai pentru un singur individ, ci mai ales pentru societatea întreagă; ba putem zice, că ele formează temelia tuturor celorlalte rele sociale cu toate nuanțele lor.

Sărăcia te lipsește nu numai de mijloacele cele mai neapărate pentru îndeplinirea trebuințelor materiale, ci și pentru îndeplinirea celor spirituale, culturale, ba chiar și acelor morale.

Sărăcia stinge uneori până și îmboldul străduirii și a îndreptării spre mai bine.

Există și astfel de ființe nevoiașe, cari par a nu fi conștiente de mizeria situațiunii lor decăzute; și deci nu se poate nici deștepta în sufletul lor dorul de a se scăpa din o astfel de situație rușinoasă, ca și cel crescut în

robie, carele întru atât s-a dedat cu soarta sa, de nu-și dorește alta mai bună.

Neștiința, bezna intelectuală, deasemenea ține încătușată puterea de muncă, te face să nu observi izvoarele de câștig, ce te înconjoară. Poporul, cuprins de beznă și întuneric, rămâne pururea lipit pământului de sărac, chiar și dacă l-ai așeza în o țară, unde curge lapte și miere, căci ochi are, dară nu vede cu ei.

De ce atâția streini — venetici, cari să pripășesc pe la noi, în scurtă vreme își fac avere? Pentru-că vederea ochilor lor nu-i acoperită de beznă, pentru-că văd mai limpede bogăția izvoarelor de câștig din ținuturile noastre și le știu exploata.

Sărăcia te lipsește de puțința de a-ți câștiga și cele mai elementare noțiuni de cultură; iară neștiința și lipsa de cultură este cel mai cald melegariu pentru a se desvolta superstiția, prejudițiile proaste, cari te rețin de la lucru atâtea Marți-seara, atâtea Vineri și Sâmbete și zile de-ale babelor, petrecute în trândăvie și lene.

Dară sărăcia și neștiința și din punct de vedere **moral** sunt cele mai mari rele. Lipsa frânge adeseori toate zăgazurile morale. Istoria pușcăriilor ne arată, că mai ales din sânul plebei proletare, a trântorilor neștiutori, leneși și a calicilor decăzuți se recrutează locatarii fioroși ai pușcăriilor mici și mari. Aceștia sunt capabili de orice transgresiuni, delictes și crime.

Statistica încă ne arată, că imoralitatea acolo e mai lătită, unde neștiința și sărăcia sunt mai generale.

Gvernul francez astfel motiva odată raportul său anual. „Țara trebuie să ia în dreaptă cumpănire adevărul, că banii cheltuiți pentru școale, se cruță la suma, care altcum va trebui s-o spesăm pentru închisori.... Dela 1848 până spre 1860 s-au sporit cei-ce cercetează școalele cu un milion; iară numărul deținuților a scăzut la jumătate“.

Omul sărac și incult mai e și **slugarnic**, umilit până la lipsa de orice demnitate personală. De aceea în o țară, unde domnește sărăcie și neștiință mare, acolo simțul de **libertate** nu prinde, ci acolo domnește sau dezordine, anarhie sau să înstăpânește un absolutism tiranic.

Un popor cult nu suferă așa ceva, bine știind, că **libertatea** încă este un element de viață și de progres. De geaba tinde cineva spre tiranie și absolutism, dacă nu găsește teren prielnic. Din contră — unde se lățește cultura și bunăstarea, — acolo mai ușor se câștigă și libertatea politică și socială, sau și întors, adevărata libertate numai acolo e bună, unde și poporul e cult, căci libertatea nu-i scop, ci un **mijloc** care — neștiindu-l folosi — nu ne aduce nici un folos, sau — folosindu-l rău — ne stricăm nouă înși-ne cu el.

Pe temeiul expunerilor de până aci, făcând o privire asupra popoarelor de azi, vom putea constata, că mai **libere** sunt cele mai culte și cele mai bogate. Bogăția, bunăstarea materială, e mare **putere**, mai ales atunci, când bogăția este împărțită în măsură proporționată asupra tuturor membrilor ei. Altcum disproporția naște felurite rele sociale. Cei ce studiază viața socială a popoarelor, ajung la convingerea, că oricâtă bogăție ar avea 1-2 sau **câțiva inși**, aceștia nici când nu vor putea desvolta atâta putere, ca și o **mulțime mai mare de inși**, individualicește luați cu avere mult mai puțină. În consecința acestui adevăr, nu se poate numi bogată acea națiune, unde numai puțini, sau o mică parte a cetățenilor e bogată (ca d. e. în România), fie aceea avere oricât de mare, ci avut se poate numi numai acel neam, la care **bunăstarea e generală**, la care bogăția țării e împărțită între toți, încât o mulțime mare de inși să poseadă averea cuvenită, pentru asigurarea independenței materiale.

Toate instituțiunile de cultură se desvoltă și înfloresc mai bine acolo, unde **mulțimea mare** e în stare bună și nu acolo, unde **unul** e putred de bogat, iar mulțimea tânjește de pe o zi pe alta.

Deci voind a ridica țara și poporul întreg, trebuie să căutăm a ridica bunăstarea masselor.

Cel mai puternic mijloc pentru promovarea bunăstării materiale și alungarea sărăciei este **munca**.

Omul are diferite trebuințe înăscute, cari trebuiesc satisfăcute, altcum se simte nemulțumit, nefericit. Dar natura nu ne oferă deagata porumbii fripți și mijloacele pentru potolirea acelor trebuințe; ci — Dumnezeu creând pe om — i-a dat întreg pământul cu toate productele, apele și bogățiile lui și a sădit în el puțința de a descoperi puterile ascunse în natură și a le folosi pentru trebuințele sale. Exploatarea acestora se face prin muncă.

Deci munca e partea, destinațiunea noastră pe acest pământ.

Un popor leneș, n-are viitor, oricât de favorabile ar fi referințele externe, în cari trăește, oricât de plină de belșug ar fi natura, ce-l înconjoară.

Dar nici munca brută nu-i deajuns pentru fericirea unui individ și a unui popor, ci și la muncă trebuie să fim cu deosebită **pricepere**. În natură există mii și mii de izvoare de bunăstare materială, dar trebuie să le **știm vedea, descoperi și exploata în mod rațional**. Putem avea pământ cât de mănos, dacă nu-l știm cultiva cu pricepere; iară un industriaș poate sta zi și noapte lângă măsuța-i de lucru și totuși nu va putea da înainte, dacă nu va cunoaște descoperirile mai nouă ale meșteșugului său și nu va cunoaște mijloacele și uneltele, cu cari munca sa o poate îndeplini mai iute și mai frumos și mai cu gust.

Deci putem concluda, că pe lângă hărnicie și muncă,

se cere și **priceperea** de a ști îndeplini acea muncă conform progreselor timpului. Poporul, care posedă aceste calități, acela în mod simțit adaoge zi de zi la bunăstarea sa, înmulțindu-și puterea. — Dar nici un om și nici un popor nu se naște cu această pricepere; deci conducătorii poporului trebuie să caute căile și mijloacele, de a-i da și în aceste direcțiuni cunoștințele de lipsă, iar poporul are datorința a se nizuși să și le însușească, aplicându-le în practica lucrărilor sale.

Cunoștințele folositoare și în această privință se propovăduesc și prin **școale bine întocmite**. Dară, și până când vom avea la îndemână școale de specialitate, datori suntem și noi dascălii școalelor de toate zilele, dar mai ales cei ai școalelor de repetiție, a afla mijloacele, cu cari să îndreptăm pe elevii, ce ies în viața practică, pe calea unui progres și în cele materiale.

Să căutați deci a vă însuși mai întâi d-voastră cunoștințele de lipsă prin studii și praxă — cercetând cursurile ce se deschid pentru asemenea scopuri — apoi să dați și elevilor mai mari cunoștințele practice întru exploatarea rațională a izvoarelor de câștig, ce se îmbie după referințele locale din ținutul, în care locuiți; nepierzând nici un prilej binevenit în cursul oricărui obiect de învățământ, întru a le deștepta **iubirea de muncă**.

A stabili o normă precisă și generală în această privință, nu se poate. Aici cunoașterea împrejurărilor locale este dătătoare de ton.

La munte, unde e lemn deajuns, trebuie studiate și lățite cunoștințele **lemnăritului**, pentru confecționarea obiectelor, ce se fac din lemn, începând dela dranițe, șindile, până la donițe, cofe, ciubare etc., îndemnând în fine pe unii a îmbrățișa și meseriile superioare, la cari lemnul formează materialul de lucrat.

Unde sunt pășuni bune, trebuie pus pondul principal

pe **creșterea vitelor**. Unde e **agronomia** rentabilă, cu diferitele ei ramuri, acolo trebuesc date cunoștințe rașionale în privința culturii pământului cu diferite bucate, nutreșuri, cu ajutorul uneltelor celor mai moderne și mai practice.

Unde sunt aproape orașele, **legumăritul** poate deveni un mijloc rentabil de câștig. Bulgarii, veniți de departe, trăesc în apropierea tuturor orașelor din țara noastră și se întorc toamna în patria lor, cu câștiguri uneori de necrezut.

În alt loc **pomologia**, cultura **vișei de vie**, cultura **albinelor** și câte alte ramuri de câștig, se pot scoate la iveală și fără spese de speriat.

De sine se înșelege, că adunarea de avere nu se poate prezenta în școale ca **scop suprem**, ci numai **ca un mijloc** pentru a ne putea mai ușor îndeplini chemarea pe acest pământ; altcum omul nu s-ar deosebi de celelalte vieșuitoare. Omul are — nu numai trebuințe materiale — ci și mai înalte — sufletești și morale — și tocmai acestea formează superioritatea fiinșei sale.

Deci omul trebuie să se nizuiască a **câștiga cât mai ușor** nu numai atâta, cât e de lipsă pentru potolirea trebuinșelor momentane, ci și mai mult de atâta, ca să poată preîntâmpina eventualitășile maștere, ca astfel să-și poată susșinea independenșă față de orice împrejurări; să câștige atâta, cât să-și poată crește cinstit familia sa, să-și poată ajuta rudeniile, prietenii, vecinii, pe deaproapele și să poată jertfi și pentru biserică, neam, comună, patrie, ori chiar pentru omenire.

CVVÂNTARE

**Funeră, la înmormântarea parohului Ioan Vințeleriu din
Ocna-de-Sus 15/28 Martie, 1906.**

„Păstorul cel bun sufletul său și-l pune
pentru oi”.

Evang. Ioan X. v. 11.

Din zilele trecute început-a soarele a se urca cu pași repezi tot mai sus pe scara înălțimilor sale și a răspândi de acolo lumină și căldură tot mai simțită și mai puternică, reînviind întreagă firea și deșteptând până și în cel din urmă firicel de iarbă viață nouă.

Razele-i zâmbitoare și calde au intrat nu numai în odăile reci și înguste, ci și în sufletele tuturor, chemându-i afară la câmp, ca să înceapă o nouă postată de muncă din viața, ce ne-a hărăzit-o Cel de sus pe acest pământ; au străbătut și în chiliile închise ale cancelariilor noastre, invitându-ne a ieși mai des la larg, la liber, în mijlocul cunoscuților și prietenilor noștri din jur, dela sate, unde fruntea noastră — adeseori încrețită și întunecată de necazurile slujbei grele — se însenină de dragostea, cu care suntem primiți și îmbrățișați pretutindenea.

Mulți ardeam — pare-că — de dor și așteptam cu nerăbdare bine-venitul prilej de a veni și în acest orașel al Ocnelor-sărate și de a cerceta — ca de multeori înainte —

casa veşnic iubitoare de oaspeţi a părintelui Vinţeleriu, de care pe mulţi ne leagă plăcute şi scumpe amintiri.

Ne leagă pe unii dragostea de fii şi nepoţi recunoscători, pe alţii cele mai curate simţăminte de prietenie sinceră şi nefăţărită, ce totdeauna ne-a arătat-o, pe alţii respectul, stima şi recunoştinţa, ce o datorim unuia din cei mai aleşi fruntaşi ai oraşului acestuia, ai bisericii şi neamului din aceste părţi.

Şi astăzi... în loc să-l aflăm întâmpinându-ne vesel şi voinic la pragul casei sale şi primindu-ne acolo cu faţa-i veşnic zâmbitoare, în loc de a-l vedea, — precum eram obişnuiţi — pururea isteţ şi gata de a ne sluji tuturor, numai ca să ne simţim la el cât se poate de bine, în loc să-l aflăm şi pe el atins de raza încălzitoare a vieţii de primăvară: iată-l găsim — spre cea mai mare durere a sufletului nostru — mut, rece, neînsufleţit şi lipsit de viaţă, icuit în sânul strâmt al sicriului închis.

Zâmbetul feţei sale a dispărut, glasul gurei sale, care nu cunoştea răutate, s-a stins, casa-i ospitală — în care toţi eram ca la noi acasă — a devenit deodată goală şi pustie.

Stejarul mai alaltăieri încă viu şi puternic, dela care cu toţii aşteptam să mai înfrunte multe furtune şi primejdii, dela care aşteptam încă multe roade spre binele bisericii şi a neamului şi să adăpostească sub umbra sa răcoritoare încă mulţi muncitori dogorâţi şi istoviţi de năduful şi greul vieţii: iată-l deodată fără de veste, doborât de securea nemiloasă a morţii neîndurate.

Căderea acestui stejar încă vânos a produs o zguduire puternică în sufletul tuturor câţi l-am cunoscut, căci preotul Vinţeleriu n-a fost numai un părinte bun al familiei sale restrânse, ci un părinte vrednic al familiei sale celei mari, a poporului păstorit de el.

Părintele Ioan Vinţeleriu a văzut pentru întâiaşdată lumina zilei în anotimpul cel mai plin de farmec al pri-

măverii, scăldat de lacrimile de bucurie ale iubiților săi părinți, precum și acuma în curând va trece preste pragul acestei vieți trecătoare, adiat de acelaș aier primăvăratec, plin de jalea intristatei sale turme și de glasul duios al clopotelor tânguitoare, cari nu-l vor mai deștepta la noua slujbă, și stropit cu lacrimile fierbinți ale fiilor, nepoților și rudeniilor cernite de durere, — cari îi înconjoară trupul încremenit de răceală.

S-a născut la 30 Maiu 1845 în satul *Cârcedea*, din comitatul Turda-Arieș. În toiul regretatei resmirițe dela anii 1848—49 părinții lui, — țărani săraci — luându-și în brațe și strângându-și la piept ce aveau mai scump, întreaga lor bogăție — pe 2 copilași — pe *Ioan* atunci de 4 ani și pe *Ana* atunci de 2 ani — mai târziu mama asesorului nostru konzistorial *Lazar Tritean*, — au fugit cu ei de frica compatrioților noștri Maghiari, cari s-au răsculat — ca și Români — spre a elupta o soartă mai bună popoarelor lor, trezite de astădată nu de buciumul cu glas domol al îngerului păcii, ci de fanfara războinică a cântăreților naționali, cari le împintenau cu maxima:

„Când dreptul tău cu bine nu-l poți scoate,
„la arma 'n mână, arma'ți dă dreptate“.

Mama răposatului, care numai înainte cu 7 ani a murit aici în Ocna, a fost o femeie harnică și vrednică, o femeie c'o voință de fier și de o energie bărbătească rară. Din îndemnul ei propriu și-a dus pe copilul ei *Ioan*, care-i era mai drag de cât lumina ochilor, la școalele cele mari și românești dela Blaj, unde auzise ea, că se cresc fii atât de vrednici pentru neamul nostru. Deși erau țărani săraci, ea totuș nu s-a speriat de cheltuelile mari, împreunate cu câștigarea de învățătură. Nețarmurita ei dragoste de mamă, a biruit toate greutățile și piedecele, căci era îndemnată de dorul fierbinte de a-și vedea fiul ei mai ales decât alții, devenind fiu cât mai folositor neamului și bisericii sale.

De aci înainte zilnic puteai vedea pe *lelița Maria*, ... mergând și întorcându-se cu șustaru plin de lapte drumul dintre Feldioara și învecinatul orașel Mureșuioara, adunând pentru lapte bănișori, pe care cu 7 ațe îi lega în cornul năframei sale, legată și aceasta de cetoarea cămășei și așezată în sânul ei cald de mamă, ca astfel — cruțându-i — să-i trimeată sau să-i ducă ea însăși odorului ei dela Blaj.

Nu odată, ci de multeori puteai întâlni pe *lelița Mărie*, cu inima plină de bucuria, pe care numai mama o poate simți când își revede fiii, urcând dealurile și colinele și coborând prin văile dintre Mureș și Târnava-mică, cu bățul în mână și cu desagii pe umăr, și ducând fiului bani, merinde și haine lăute, ca astfel fără griji să poată în tihnă învăța „carte“, din care mai târziu și poporul său să aibă „parte“.

Părințeștile ei *povește*, date fiului, de câteori se despărteau la marginea Blajului, n-au fost fără de folos, căci fiul Ioan sporea zilnic în învățătură și avea purtare bună.

Isprăvind gimnaziul cu succes bun, inima lui blândă l-a tras spre cariera preoțească, bine știind, că *la noi nu este slujbă, în care să poți lucra mai cu credință și mai cu ispravă pentru binele și ridicarea poporului român, ca cea de preot. Intrat în seminarul teologic dela Sibiiu al Marelui Andreiu, însușirile lui de căpetenie: iubirea și răbdarea-i creștinească, s-au desăvârșit tot mai mult sub înrăurirea binefăcătoare a învățăturilor evanghelice, încât l-au împodobit pe tânărul Ioan cu virtuțile unuia din cei mai aleși preoți. În vara anului 1870 a terminat cursurile teologice.*

Marele nostru arhieru Andreiu, — care în zelul său pastoral fără pereche n-a lipsit de ajutorul său moral și material pe nici unul din tinerii cărturari mai buni de pe atunci, fie clerici sau mireni — a descoperit cu ochiul său drept și ager și podoaba sufletească a tânărului cleric Ioan, carele — încă teolog fiind — și-a câștigat iubirea

poporului și a frunțașilor din acest orășel. Aceștia, la recomandarea fericitului metropolit, l-au și ales îndată după absolvirea cursurilor teologice de paroh al lor. Tânărul cleric Ioan ardea de dorul de a primi din mâna binecuvântată a marelui Andreiu patrafirul sfințit, simbolul păstoririi, ca fără zăbavă să poată și el munci în via Domnului, îndemnat de pildele frumoase ale bătrânilor noștri preoți cu mai puțină carte, dar cu mai mult duh apostolic, având de țintă a vieții lor câștigarea iubirii poporului încredințat. Deviza lui era: „*Fericit preotul încunjurat de aureola dragostei nemărginite a turmei sale*“.

După alegere și întărire s-a căsătorit cu fiica frunțașului paroh de aici și asesor conzistorial *Ioan Henteș*, încât la 1 Octomvrie 1870 și-a putut ocupa oficiul parohial.

La 1880, adică după 10 ani de fericită viață casnică, a rămas văduv, suportând cu creștinească abnegație și cu desăvârșită cinste amarul văduviei timp de 26 ani și necruțând nimic, acum după ce a rămas și tată și mamă celor doi fii Emil și Ioan, ca să le dea acestora o creștere aleasă și să-i închine binelui obștesc, făcând pe unul credincios apărător al patriei și tronului, iar pe altul l-a pus în slujba intereselor economice ale poporului nostru. Ba mai mult îngrijirea lui părintească s-a extins și asupra *nepoților* lui de soră rămași orfani. Sub ocrotirea lui și cu sprijinul lui moral și material a crescut, a învățat și nepotul său *Lazar Tritean*, care fără acest ajutor nu putea ajunge la poziția frumoasă, ce o are azi de asesor conzistorial. Il iubea pe acest nepot ca și pe fii săi proprii.

Părintele Vințelieri, ajuns slujitor al altarului, a păstorit turma-i cuvântătoare timp de 36 ani, câștigându-și nu numai iubirea și recunoștința credincioșilor săi, cari precum vedeți cu mic cu mare, tânăr și bătrân, cu ochii plini de lacrimi, izvorâte din dragostea către bunul lor părinte sufletească, încunjură astăzi sicriul său rece, câștigându-și recu-

noștința superiorilor săi bisericești, cari totdeauna au fost mulțumiți cu activitatea-i păstorală pătrunsă de duhul evanghelic al blândeții, al răbdării, ci câștigându-și și stima tuturor străinilor din acest oraș, dintre cari unii în număr mare îl petrec pe ultima-i cale pământească, iar cei rămași acasă — precum v-ați putut convinge cu toții — au privit din ferestrele caselor cu lacrimi în ochi trecerea conduc-tului funebral.

* * *

Deci, precum vedeți, jalea pentru pierderea părintelui Vințeleriu nu este nu numai a fiilor și nepoților săi, a familiei sale, a rudeniilor și cunoscuților, ci grabnica lui moarte a deșteptat întristare nemărginită, atât în cercul acestui oraș fără deschilinire, cât și în cercurile cele mai largi ale fiilor bisericii și a neamului nostru; căci fieiertatul părinte Vințeleriu a fost un cetățean pașnic și membru cuminte al acestui oraș, care totdeauna cu tact și înțelepciune a luat parte la daraverile comunale și la înaintarea intereselor orașului, căutând a fi în bună înțelegere și în legături de prietenie și cu concetățenii de altă lege și limbă, nizuindu-se totdeauna cu duhul evanghelic al blândeților a obli neplăcerile ivite, a domoli spiritele uneori înflăcărate, a întemeia bună înțelegere și frățietatea, care trebuie să domnească între fiii aceleiași țări și comune. Cu toate acestea însă n-a uitat, nici n-a călcat vreodată în picioare interesele poporenilor săi, ale fiilor neamului său. Părintele Vințeleriu a fost păstorul înțelept, bun și blând al parohienilor săi, cărora zi și noapte le-a stat gata nu numai de slujbă, de a le da cuvenita mângâere sufletească și a le îndeplini toate trebuințele lor bisericești, ci le-a dat povețe și sfaturi folositoare în toate trebuințele vieții lor. Părintele Vințeleriu nu a fost numai tatăl iubitor al familiei sale, ci și părintele și dascălul ales al întregului

său popor și unul dintre preoții cei mai de model nu numai din cercul Sibiului, ci și din întreaga noastră vladicie ardeleană.

Părintele Vințeleriu a fost nu numai un bărbat cinstit, un caracter ferm și fără prihană, un „om de omenie“, ci mai presus de toate a fost un slujitor convins la altarul bisericii și al neamului său, un Român pururea verde, care o clipă măcar nu s-a deslipit în viața sa de poporeniile săi, de țărani români, de opinca neamului său, bine știind,

„Că opincă-i talpa țării...

care

Stă ca stânca 'n fundul mării;

și convins fiind în sufletul său, că — precum fiecare cărturar român ieșit din sânul poporului nostru — așa și el, și mai ales un preot, sfântă datorință are a munci la întărirea temeliei acestui neam, acestei stânci, ca să poată înfrunța și da piept cu valurile, ce se strecor asupra ei și o lovesc, ca astfel și în viitor cu deplină liniște sufletească să putem zice: Veniți valuri, potop, potop... pentrucă

Apa trece-a peste ea,

Dar n-a duce-o, că e grea!

Fiu de țăran a fost, și pe țăranul român iubitul-a până la cea din urmă răsufare a vieții sale.

* * *

Jalea ce o simțim cu toții, până și cei dela cârma bisericii noastre, devine cu atât mai mare, cu cât prea des trebuie să vedem, cum se răstoarnă stejarii vâjnoși, bărbații probați și vrednici ai bisericii noastre; și e mare întrebarea, dacă cei tineri — veniți în urma lor — vor umplea cu aceeaș cinste și vrednicie golul produs de ei.

Mai dăunăzi petrecut-am la groapa rece pe un alt păstor prea vrednic al bisericii noastre, pe părintele Iosif Goga dela Rășinari, care și-a dat nobilul suflet tocmai în

ajunul Nașterii Domnului, făcându-și sfânta cruce și zicând cuvintele: „Acuma mă odihnesc“, adecă acuma adorm deși pentru vecie, totuș liniștit, căci dat i-a fost inimei mele părintești și românești să guste bucuria faptului, că din mine a odrăslit fiul și cântărețul pătimirii noastre, a cărui strune și glas plin de mângâere și de îmbărbătare răsună și va răsună tot mai mult în toate colibele, casele și palatele, străbătând sufletul întregului neam românesc de pretutindenea. Mor liniștit, pentru că fiul meu, familia mea, nu rămâne orfană, ci devine familia și fiul neamului întreg.

Iară astăzi, în ajunul învierii Domnului, din nou avem tristul prilej de a însoți pe drumul veșniciei pe un alt apostol vrednic al bisericii sale, care în aceste zile a devenit *mucenicul* slujbei sale proești.

Toți îl știam voinic și bine.

Mai marii bisericii trimisu-l-au în comuna Slimnic, ca să deie mângâere sufletească credincioșilor de acolo, cari l-au așteptat cu drag. S-a supus poruncei, s-a dus și a mărturisit și cuminecat sute de inși, ca astfel, curățindu-le haina sufletului — cu vrednicie să poată ajunge praznicul Invierii Domnului.

Reîntors în mijlocul poporenilor săi n-a cruțat oste-neală, nu s-a cruțat pe sine, ci — precum totdeauna — așa și de astădată a stat la dispoziția tuturor, spovedind aici, în sfânta biserică, zeci de inși.

Dar dragostea către fii săi sufletești, cătră turma sa, conștiențiozitatea față de slujba și apostolia sa, i-au fost mai mari, decât tăria puterilor trupești. Astfel osteneala l-a istovit întru atâta, încât deodată i-a curmat firul blândeii sale vieți, făcându-l mucenicul apostoliei ce i s-a încredințat.

Iată deci, jalnici ascultători, un păstor, care și-a pus sufletul pentru poporul său; iată motivul pentru care nu puteam afla din scriptură cuvinte mai potrivite, decât cele dela începutul cuvântării mele.

Istovit de puteri l-ați luat din această biserică, dintre credincioșii săi, în mijlocul cărora îndeplinea cea mai înaltă misiune a slujbei preoțești; l-ați așezat în trăsură, l-ați dus la casa sa, unde în scurtă vreme a adormit pe veci, rostind în gândul său cuvintele evang. Mateiu: Slugă bună și credincioasă Ți-am fost Ție, Stăpâne, până în clipa cea din urmă a vieții mele; deci primește-mă întru bucuria Ta, în locașurile celor drepți ai Tăi!

El s-a dus pentru vecie, dar nouă ne-a lăsat scumpă moștenire amintirea faptelor sale și îndeosebi cea mai frumoasă și mai rară pildă despre nemărginita sa iubire către slujba și apostolia, ce i s-a încredințat, încât cu suflet liniștit poate sta înaintea dreptului judecător, căci a înmulțit talanții primiți spre îngrijire, sporindu-și turma în număr, în putere și avere.

Și acum, când puține clipe mă mai desparte de mormântul rece, — mă adresez prin rostul prietenului meu către voi, iubiților mei fii: Emil și Ioan, cari de astăzi înainte rămâneți orfani și de tată și singurii voștri povățuitori. Conțeniți-vă durerea, lacrimile și suspinul și luați aminte ultimul meu sfat și cuvânt, care este: să-mi păstrați în cinste numelè cel bun, ce vi-l las moștenire scumpă; și când veți cerceta mormântul meu și veți uda cu lacrimi țărâna uscată dela rădăcina florilor plantate spre împodobirea lui, nu uitați, că v-am fost părinte iubitor, care și-a jertfit totul pentru creșterea și așezarea voastră; iar reîntorcându-vă dela mormânt, să nu uitați a vă împodobi și voi sufletul cu floarea dragostei către neamul și biserica voastră, pe cari încă mici fiind le-am sădit în sufletul vostru fraged.

Tu noră, voi nepoți, cumnați și cumnate, rude și cunoscuți, păstrați-mi amintirea și dați-mi iertare de greșelile ce vi le-oi fi făcut.

Voi, poporul meu iubit, tu, turma mea credincioasă,

pentru care sufletul mi l-am pus, adu-ți aminte de păstorul care nici o clipă nu te-a părăsit, care pururea la pășune mântuitoare te-a purtat. În bine și în rău și în orice împrejurări nu te deslipi de biserica și altarul strămoșilor tăi, ci cu dragoste fiască și cu deplină încredere apropie-te de sânul cald al acestei maice biserici, care împreună cu tine se veselește la bine, împreună cu tine se întristează și jelește, te mângâie și întărește la rău. Ascultă de glasul păstorilor tăi și veșnic urmează sfaturile lor, căci la mântuirea vremelnică și veșnică te povățuesc.

Voi, mame române și părinți, învățați din pilda mamei răposatului, că nu există greutate, pe care dragostea părintească să n-o poată învinge, atunci când e vorba de creșterea fiilor voștri, cari au să vă moștenească tot ce aveți: nume, cinste și avere. Căutați deci a da copiilor voștri creșterea cea mai bună, sădiți în sufletul lor dragostea către țară, moșie și vatra părintească, către limba, legea și neamul vostru, ca astfel — devenind oameni vrednici — binecuvântată să fie amintirea voastră din fii în nepoți și din nepoți în strănepoți.

Iar voi, cărturari români, voi preoți tineri și bătrâni și mai ales voi teologi, cari cu cântări pline de mângâiere și de evlavie mă însoțiți pe calea, de unde nu mai este reîntoarcere, învățați din pilda mea, cum trebuie să fii pătruns de duhul apostoliei, ce ni se încredințează, cum nu-i iertat a cunoaște liniște, nu-i iertat a cruța muncă și osteneală atunci, când e vorba de mângâierea, de binele și de mântuirea poporului și a neamului, din sânul căruia am ieșit și din prescura căruia am trăit; ca astfel și voi la timpul vostru cu aceeași liniște sufletească să puteți sta în fața tronului dumnezeesc și să puteți răspunde cu vorbele cântărețului dela Mircești:

„O, Doamne, 'n lume cât am stat“

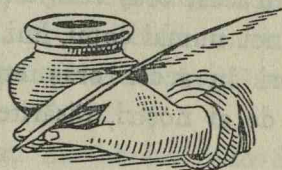
Ție și-am slujit;

„Pe tine te-am reprezentat“

Și tu altar, sfințit prin ființa moaștelor mucenicești și prin suferințele de veacuri ale celor ce s-au închinat ție, tu prestol, căruia cu credință și cu evlavie am slujit aproape 40 de ani: fi în veci razimul puternic și întăritor al acestui popor, pe care de multe veacuri îl scutești cu puterea ta cea plină de vrajă și care pururea cu inima zdrobită și smerită va îngenuchia înaintea ta, așteptând dela tine și dela slujitorii tăi mângâerea și întărirea sufletului, adeseori dogorât de greul sorții maștere.

Iar acum Tu, Doamne Iisuse Hristoase, Mântuitorul tuturor, care m-ai chemat să prăznuiesc acolo sus dimpreună cu sfinții tăi îngeri și mucenici sfânta ta înviere, și nu m-ai mai lăsat să mă veselesc la acest mare praznic a întregii creștinătăți în mijlocul iubitului meu popor, pe care l-am curățit și deslegat de păcate, ca să fie vrednic a serba sfânta înviere: desleagă-mă în nemărginita ta îndurare și bunătate și pe mine smeritul tău rob și slujitor și iartă-mi mie toate greșelile cele de voie și cele fără de voie, ca astfel să fiu vrednic a intra întru împărăția Ta. Amin.

CUVÂNTAREA

ierodiaconului Dr. Miron Cristea, ținută în capela parohiei ortodoxe române din Bistrița. 21 Mai, 1906. 1)

In numele Tatălui și al Fiului și al sfântului Duh....

Iubiți creștini!

O deosebită bucurie cuprinde sufletul meu astăzi, aflându-mă în mijlocul vostru, și încă în o capelă ortodoxă română din această cetate, la care mai înainte abea ne puteam gândi

Bucuria mea este cu atât mai simțită, cu cât îmi reamintește zilele frumoase a celor 8 ani din copilăria mea, petrecuți la școlile din acest oraș vechiu (1875/6—1882/83).

Deși eram atunci numai copil, îmi aduc bine aminte, că pe acele vremuri în acest oraș era numai ici, colea câte un credincios de ai noștri, răsăritean, venit și așezat

---

1. Parohia ortodoxă-română de la Bistrița era de curând înființată din elementele răslețe, ce s-au așezat acolo de prin comunele gr.-or. din vecinătate și din alte părți.

Credincioșii noștri stăteau tocmai sub impresiunile unei vorbiri de caracter prozelitistic. Aflându-mă în acele părți la inspecționarea școalelor m-au rugat fruntașii bisericii noastre, ca — celebrându-se în capela noastră din Bistrița o sfântă liturghie în sobor — să vorbesc cu acea ocaziune și eu ceva poporului, spre paralizarea tendințelor ivite.

Aceștea a trebuit să le însemnez aici, pentru a se putea înțelege pe deplin sensul cuvântării mele.

aicea din comunele ortodoxe învecinate. Acești risipiți creștini de ai noștri însă nu s-au contopit în marea străinilor, ci țineau strâns la legea lor; și în trebuințele lor sufletești, — sfințiri de case, botezuri, bobotează, masle, în postul paștilor, etc. — reclamau ajutorul preoților ortodoxi din apropiere. ¹⁾

În acel timp nici poveste nu era de o parohie ortodoxă română *de sine stătătoare*. Numărul creștinilor noștri era mic, neînsemnat, dar credința lor era mare, puternică și curată. Aceasta le-a dat forța, să nu se piardă în mulțimea străinilor, ci să țină cu tărie la credința părinților lor, la legea noastră strămoșească și totodată românească.

Tocmai din acest motiv n-a lipsit binecuvântarea lui Dumnezeu, care mereu i-a înmulțit și le-a trimis soți, ca să nu fie singuri. Arătat-li-s-au și lor Dumnezeu, ca și oare-când lui Avram, și i-a încurajat, zicându-le: „Nu te teme, că cu tine sunt, și te voi binecuvânta, și voi înmulți seminția ta“ (I Moise XXVI, 24).

Și iată, făgăduința Domnului, — care ne-a promis că „ne va iubi, ne va binecuvânta și ne va înmulți“ (V Moisi VII, 13) — trup s-a făcut, căci astăzi vă văd în număr însemnat adunați în jurul conducătorilor voștri, în jurul mai marilor voștri, și alipiți de sânul acestui locaș dumnezeesc, ce-i drept, încă modest și sărac, dar sfânt și iubit, fiind al vostru.

Cum dar să nu mă bucur, când din puțini, sfiicioși, slabi și timizi, cum eram odinioară, astăzi ne vedem, — așa zicând din nimic — înmulțiți la număr și întăriți în putere, sau precum zice sfânta scriptură (I. Imp. II 4): „cei slabi s-au încins cu putere“?

Mulți vor zice însă: „Bine! am pus piciorul pe acest

---

1. În deosebi pe parohul Marcu Briciu din Șimontelnic, pe care — unchiu fiindu-mi — adeseori l-am însoțit pe la casele lor.

petec de loc și întocmitu-ni-am această capelă, în care ne aflăm; dar aceasta e puțin, e numai un mic început“.

Recunosc și eu, că suntem încă numai la început, dar ca unul care cunosc și greutățile înaintării poporului nostru, trebuie să vă mărturisesc, că începutul făcut e bun și însemnat și nu-i de disprețuit.

A *prinde rădăcini* acolo, unde mai înainte n-ai numărat nimic, este mult; a-ți *câștiga loc și casă proprie* este mulțămitor; iar a *intemeia* din nimic o *parohie* de sine stătătoare și recunoscută din toate punctele de vedere, este, mai ales astăzi, un *lucru însemnat*.

Adevărat că astăzi această parohie este vacantă, dar bunul Dumnezeu nu se va întoarce de către voi nici pe viitor și cu ajutorul lui și al celor de la cârma bisericii noastre, primi-veți și păstor propriu, conducător bun, care cu sfatul și cu ajutorul lui, ajutat de fruntașii bisericii și de noi de toți, credincioșii ei, zilnic să conlucre la întărirea și înaintarea acestei parohii. ¹⁾

Începutul poate fi cât de mic, dar numai bun să fie, și dezvoltarea lui este asigurată. Ghinda încă nu-i mare la început, dar — dacă cade în pământ bun, — atinsă de căldură și de ploaie, prinde rădăcini tari și puternice și din aceasta se dezvoltă copacul mare și întins.

Așa și începutul vostru. Astăzi poate fi mic, dar acest început, cultivat și îngrijit prin *credința tare* a sufletelor voastre și prin *căldura* inimilor voastre, se va dezvolta și întări tot mai mult.

Oricât de mică și de modestă este această capelă, noi o iubim mai mult, fiindcă e a noastră. Unii dintre voi,

---

1. La 1 April n. 1902 Consistoriul arhidiecezan a și strămutat la Bistrița pe protopopul tractului cu acelaș nume, Simeon *Monda*, care până aci locuia în o parohie de la marginea tractului, în Borgo-Bistrița; iar consistoriul arhidiecezan și fundațiunea Șaguna le-au dat ajutoare mai însemnate, ca să se poată întări.

iubiților ascultători, mai bătrâni, vor fi fost soldați ¹⁾ prin orașe mai îndepărtate, mai mari, cu palate pompoase; dar trecând pe lângă ele — oricât ar fi de pompoase — îi lasă reci. De ce? Fiindcă sunt streine și ce-i străin nu se lipește de sufletul nostru. Iar când — scăpat de la mișie — te întorci acasă, inima începe a bate mai tare, când te apropii de căsuța simplă, în care te-ai născut, și lacrimi de bucurie ți se ivesc în ochi. De ce? Pentru-că zărim casa, în care am văzut pentru întâiașdată lumina zilei, în care am supt dela mama noastră laptele și dragostea către limba și credința noastră românească. Și apoi, știut să fie, că nu pompa, nu bogăția singură, ferecește pe un popor.

Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, s-a născut în o peșteră, în un grajd; în ieslea dobitoacelor a fost înfășat în scutece de sfânta sa maică Maria. Și cu toate acestea El a devenit Mântuitorul lumii întregi; învățăturilor lui s-au închinat și se închină tot pământul. „*In tot pământul a ieșit vestirea lui, și la marginile lumii graiurile lui*“. A fost născut în sărăcie, și cu toate acestea, din țări îndepărtate au venit magii, regii bogați și puternici, ca să se închine lui și să-i aducă daruri. Și ce i-a atras pe ei? Nu pompa grajdului, podoabele și bogățiile teslarului, ci podoaba ce se afla în sufletul lui Iisus, credința lui cea dumnezească, curată, neîntrecută, pe care au propoveduit-o popoarelor atât El cât și apostolii săi.

Asta este, iubiți creștini, adevărata podoabă; iar podoaba cea din afară este de multe ori așa, cum ne spune Mântuitorul Hristos: *Morminte spoite, frumoase pe din afară, iar în lăuntru pline de necurățenie, de falsitate, de răutate.*

Credința voastră cea curată, pe care văd că o aveți în sufletele voastre, încă este o asemenea frumoasă po-

1. Comune multe din jurul Bistriței aparțin fostului al II. regiment de graniță.

doabă, pe care îmi vine s-o asemăn cu apa din un izvor de munte, curată, cristalină, pe care noi nici-când n-o turburăm, fiindcă ne place s-o păstrăm și îngrijim în toată curățenia ei; credința voastră îmi vine să o asemăn cu „apa cea vie“, despre care în Dumineca de curând trecută a Samarinencei ați auzit în sfânta biserică, și de care nu veți înseta în veci, și care vă va da tărie să învingeți toate greutățile, ce le veți mai întâmpina.

Iubiților creștini! Voi aveți între voi un vrednic poporan din părțile Sibiiului.¹⁾ Acesta vă va putea spune despre frumoasele pilde de tărie în credință ale poporului nostru din acele părți. Comuna Rășinari a fost amenințată cu tunurile, înșirate sus pe coastele din preajma comunei, dacă nu-și părăsește legea părintească; dar n-a părăsit-o, căci era părintească și le era mai scumpă de cât viața. Un preot — Dobrotă — din comuna Poiana, gonit de dușmanii bisericii noastre, a fugit iarna desculț pe câmp și nevoind să-și schimbe legea, a preferat să degere de frig; îmbrățișând crucea de la răspântiile drumurilor și-a dat sufletul pentru credința sa, bine știind, că:

„Cel ce legea 'și părăsește,
„Pe Dumnezeu nu-l iubește“.

(pop.)

Alții veți fi auzit de vestitul domn român Brâncoveanu, care nici atunci, când Turcii au început să-i ucidă copii, cari îi erau mai scumpi, și când l-au amenințat și pe el cu moartea, nu a voit să-și lase credința ereditată de la părinți, ci hotărât răspundea călăilor fiilor săi:

„Toți fiii de mi-și tăia,
„Nu mă las de legea mea;
„Faceți cu mine ce-ți vrea“.

---

1. Lungu, un măsariu, originar din Aciliu. Acesta a ostentat mult și a făcut laudabile servicii pentru închegarea credincioșilor noștri din Bistrița și pentru întemeierea parohiei de acolo.

Veșnic aminte să vă fie aceste frumoase pilde; și când este vorba de legea străbună, să nu vă lăsați ademeniți de vorbele nimănui, oricât ar suna acelea de frumos și de seducător, știut fiind, precum zice scriptura (Mateiu XXIV, 24), că mulți prooroci mincinoși se vor ivi, cari vor încerca a vă amăgi și ademeni, zicând despre legea noastră, care de 2000 de ani ne-a ținut să fim aceea ce suntem, că nu e bună, că ea nu ne duce la mântuire ci alta.

Ca să înțelegeți, iubiți creștini, cum e biserica și cum ne poate mântui, vă voi spune o pildă.

Precum se exprimă poetul *D. Zamfirescu*: lumea, „vieța-i un râu mare, mult repede și rece“, ale cărei unde și valuri adeseori se mișcă vehement, purtate de vânturi puternice. Omul trebuie să treacă peste acele valuri amenințătoare, să ajungă dincolo de râu, la limanul mântuirii. La acel liman poate ajunge pe mai multe căi: *Cu inotul, cu puntea, cu luntrea, cu corabia, peste poduri puternice de fier și lanțuri.*

Cum e mai greu și cum e mai ușor?

Mai greu este, dacă te încumeți a te arunca în brațele valurilor fioroase, căci — neisbutind în luptă cu ele — ușor ești înghițit de ele; dar chiar biruind omul în lupta cu valurile

„La mal nici când nu poate

„Ieși, unde-a dorit;

„De valuri totdeauna

„Mai jos este răpit“.

(Zamfirescu)

Mai ușoară este trecerea pe podul cel puternic și sigur. Vedeți, iubiți ascultători, podul acesta este credința noastră dreptmăritoare. Și de ce? Pentru-că a noastră este credința cea adevărată a lui Hristos: cum a vestit-o El, cum au lătit-o evangheliștii, apostolii și toți învățăceii lui. Noi n-am schimbat-o, fiindcă nu-i dat omului a schimba

lucrurile lui Dumnezeu; nici n-am turburat-o, căci n-am avut alte scopuri cu ea, de cât a mângâia sufletește pe credincioșii noștri.

Noi, tocmai fiindcă am păstrat legea lui Hristos în toată curățenia ei și nepângărită, nu ne-am ales alt cap în locul Lui, căci cap adevărat biserica numai *unul* poate avea, și acela este cel nevăzut, Hristos, despre carele biserica noastră ne învață: „*Că numai Tu, Doamne, ești fără de păcat*“.

Nici chiar apostolii n-au fost totdeauna liberi de slăbiciuni omenești, oameni fiind și ei. V-aduceți aminte de apostolul Petru, care cu toată făgăduința sa dată lui Iisus, până la cântatul cocoșului de trei ori s-a lepădat de Hristos, chiar și înaintea unei servitoare; că pe mare — mergând spre Iisus și slăbind în credință, — a început a se cufunda, etc.

Cu atât mai mult greșesc ceilalți oameni, fiind cuprinși de multe slăbiciuni; de aceea noi nu punem puterea întreagă în mâna unuia, oricât ar fi acela de învățat, căci mai mulți ochi mai bine văd. În biserica noastră comitetele, sinoadele, soboarele conduse de episcop se sfătuiesc și conduc trebile credincioșilor și asta este purcederea cea adevărată, căci doar însuși Iisus Hristos a zis: „*Unde vor fi 2 sau 3 adunați în numele meu, acolo voi fi și eu în mijlocul vostru*“.

Ar ține prea lung, dacă aș vrea să vă înșir acum, mai multe momente, din cari să vă convingeți tot mai mult, că religiunea greco-orientală-răsăriteană este cea adevărată, a lui Hristos, dar ce nu vă pot spune eu acum, vă vor spune ceilalți preoți, ce vor veni după mine la voi.

Eu mai adaug din parte-mi numai atâta, că credința noastră e nu numai *dumnezească*, ci mai e totodată și *românească*. Peste o săptămână vom sărbători prasnica Pogorării Duhului sfânt și atunci din sfânta evanghelie veți afla, că pogorându-se Duhul sfânt în limbi de foc

peste sfinții apostoli le a dat darul a învăța pe fiecare popor în limba sa proprie, ca cu atât mai bine să îi poată înțelege. Biserica noastră răsăriteană ne face toate slujbele în limba neamului nostru, de aceea credința noastră e și națională, românească. Aceasta trebuie s-o afirmăm cu atât mai vârtos, cu cât dintre vreo 12 milioane de Români, câți suntem pe acest pământ, aproape toți mărturisesc această credință răsăriteană, și anume toți confrății noștri din Bucovina, din România, Basarabia, Grecia, Macedonia, Bulgaria și Serbia, și pe unde mai sunt. Deci aceia dintre Români credem în legea românească, cari suntem pe partea grosului neamului nostru.

Dar, iubiților creștini, de nu v-ași fi spus nimic până acum, și totuș trebuie să fiți convinși, că nu există credință peste cea drept măritoare răsăriteană, căci mântuitorul Iisus Hristos, — pe care noi și în port îl imităm, având păr lung și barbă ca El — s-a născut, a lucrat, a învățat în răsărit. De la răsărit au venit magii, să se închine lui. De la răsărit ne vine și astăzi lumina și căldura, căci așa a întocmit bunul Dumnezeu cursul lumii acesteia. În urmare credința răsăritului are să fie și pentru noi steaua conducătoare, care, precum a condus odată pe magii de la răsărit la locul unde se află Iisus, așa are să ne călăuzească și pe noi la locul de mântuire, în împărăția lui Dumnezeu, a ceriului.

Deci nu vă pot da alt sfat mai bun, de cât ca la această lege să țineți cu tărie și cu credință; să țineți atât la ea, cât și la preoții, cari vă învață, la conducătorii mireni,¹⁾ cari vă povățuesc și vă ajută, și pe cari să vi-i ție Dumnezeu, împreună cu voi, la mulți ani.

Iar acum, Doamne Dumnezeule, cela-ce din înălțimile Tale

---

1) Avocatul Dr. Vasile Pahone și unchiul acestuia, consilierul militar de contabilitate Ilarion Pahone, originar din Bargo-rus, sunt primii frunțași, cari aduc jertfe atât morale cât și materiale pentru această parohie nouă.

cu îndurare privești spre noi, smeriții robii Tăi, — Doamne și Stăpâne, a cărui mărire e mare și a cărui putere e negrăită : varsă din bogăția și mulțimea bunătăților Tale darul și binecuvântarea Ta peste această turmă mică, dar Ție mult și dreptcredincioasă.

Doamne, care dintru neființă întru ființă ai adus toate, întărește rădăcina bunului început făcut de această parohie răsăriteană și fă, ca cuvintele mele, ale smeritului Tău rob, să pătrundă la sufletul curat al acestui popor, ca și oare-când cuvintele proorocului Tău Ilie, căruia — spre convingerea celor necredincioși — i-ai trimis ploaia și căldura darului Tău; ca astfel — înmulțindu-ne — cu tărie și cu dragoste să putem mărturisi credința Ta cea curată, preamărind numele Tău, acum și în vecii vecilor. Amin!

CUVÂNTARE

La festivitatea sfințirii catedralei de la Sibiu.

30 Aprilie, 1906.

—
Excelența Voastră,
Domnilor,

Optsprezece veacuri s-au împlinit acum, de când strămoșii noștri — pe atuncia *Romani* — au sădit în grădina plaiurilor din aceste ținuturi „cu codrii verzi de brad și câmpuri de mătăasă” răsadul, din care s-a plămădit neamul românesc. Și nu este popor pe lume, care — deodată cu odrăslirea sa ca individualitate etnică — să se fi născut și creștin, ca poporul nostru. De aceea țăranul român — țăria și temelia noastră — la întrebarea: de ce religie se ține? răspunde cu vorba plină de înțeles: „Eu mă țin de legea românească”, pentru că din acelaș leagăn a răsărit atât româanismul cât și creștinismul neamului său.

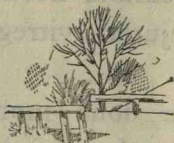
Atât sunt de concrescute și nedespărțibile aceste două elemente ale ființei neamului nostru, încât nu veacuri, ci chiar milenii de împrejurări vitrege, nu au putut slăbi țăria lor.

Meritul, că aceste două momente nu numai n-au pierdut din intensitatea lor originală, ci — contopite în steaua strălucitoare a legii noastre românești — au condus

neamul nostru cu deplină izbândă prin toate valurile furtunoase ale timpurilor trecute și pentru noi pline de vânturi neprielnice, este al *bisericuțelor de lemn*, cari cu smerenie își înalță modestele lor turle din vârful dealurilor și colinelor, unde le-au așezat evlavia părinților noștri.

Bârnelor lor simple, dar cioplite din dumbrăvile hrănite cu sângele străbunilor noștri, răpuși de nenumărații dușmani necreștini — au inspirat preoțimii slujitoare la altariul ce-l cuprind, cuvinte pline de farmec, cu cari au dat poporului — îngenuchiat înaintea lui — pururea deplină mângâiere în toate sbuciumările sale aproape bimilenare, legându-i inima de credința strămoșilor.

Vouă bisericuțe de lemn, cari ne-ați mângâiat, ne-ați întărit, ne-ați fost scut și adăpost puternic al legii, al limbii și al celor mai scumpe tradiții strămoșești, vă aduc eu prinosul recunoștinței întregului neam în această zi de mare și epocal praznic, dorind, ca noua, pompoasa și monumentală catedrală, pe care — cu ajutorul cerului — astăzi am predat-o sfintei și româneștei sale destinațiuni, nu numai să ofere acelaș adăpost și scut puternic credincioșilor ei, ci să întrupeze în sine toată tăria miilor de biserici din întinsa noastră vladicie, căci atunci siguri putem fi că glasul clopotelor ei va fi glasul duios al mamei, care va electriza, va încălzi și lega inimile tuturor fiilor ei și va susține pe vecie unitatea credinței românești, acum și pururea. Amin.

CUVÂNTARE

Rostită la 17 Octombrie 1906, în cinstea directorului de muzică Hermann Kirchner.

Domnilor și Doamnelor!

Dacă aruncăm o reprivire peste trecutul Reuniunii noastre de cântări din Sibiiu, cu oarecare satisfacție sufletească trebuie să afirmăm, că noi — cei de acuma — am trăit cele mai frumoase momente din viața ei. M-aș extinde prea departe, dacă aș încerca să motivez în amănunte această afirmațiune. Ating numai în treacăt neîntrecutele succese, ce le-au avut producțiunile noastre muzicale cu ocaziunea excursiunii artistice în Regatul român, entuziasmul sincer, ce l-a produs; dară mai ales amintesc faptul, că mulți din cei mai competenți bărbați, ne-au declarat: *întâia reuniune românească de asemenea natură, iară cel mai competent dintre ei, dl. Dimitrie Popovici-Bayreuth, directorul conservatorului, a pecetluit această constatare, predându-ne frumoasa cunună de lauri. Mai amintesc și frumoasele primiri și sărbătoriri de pretutindena, dar mai ales dela Craiova, numărul de 150 al membrilor activi, sporirea însemnată a averii pe lângă colosalele cheltueli făcute, mulțimea producțiunilor, etc.*

Nu încapе îndoială, că până să ajungem la aceste rezultate, am trecut peste multe greutăți, osteneli și neînțelegeri. Dară acestea n-au să descurajeze pe nimenea.

Din potrivă, ele sunt o necesitate elementară. Și în natură obvin furtuni, cari sunt cu atât mai neplăcute, cu cât sunt împreunate cu mai multe fulgere și trăznete; dară apoi, ce curat, ce plăcut e aerul, ce admirabilă devine atmosfera după furtună? Intocmai și în viața socială, neînțelegerile pot contribui la limpezirea situațiunii în interesul bunei reușite a lucrurilor. Așa și noi. Neplăcerile le-am uitat, sau cum se exprimă Vlăhuță într'o poezie:

Pân' și durerea de-odinioară
Plină de farmec ne pare-acum.

După toate ostenelile, jertfele în timp, bani etc. ne-am ales cu reamintirea frumoaselor succese, aplauze și sărbători. Voind a constata, cui revine meritul acestor succese, trebuie să scoatem în relief faptul, că — pe lângă însemnate jertfe și osteneți făcute de toți membri activi ai Reuniunii, pe lângă excelențele lor prestațiuni, pe lângă valoarea artistică a solistelor — a contribuit mult și dirigentul nostru *Hermann Kirchner*, carele — deși străin de neamul nostru — a știut susține corul Reuniunii la înălțimea, unde l-a ridicat maestrul *Dima*, căruia în parte îi revine și din meritul succeselor mai recente ale Reuniunii. D-l Kirchner — deși nu de mult așezat între Români — a început a ne cunoaște cântecele; și dacă, în noul și largul său cerc de activitate, va continua cu probata-i energie a studia doinele și cântecele, ce mereu răsună prin codrii și plaiurile românești, se va inspira a produce lucruri de valoare în muzica românească.

În această nădejde, în numele întregii Reuniuni și drept mulțumită pentru bunele servicii, ce ni le-a făcut, îi predau acum, la strămutarea sa la București, un *inel* în semn de amintire. Fie ca acest simbol de logodnă să-l lege pe vecie de cântarea românească și să poată îndeplini speranțele, ce le leagă de D-sa cei, ce l-au chemat în capitala românismului.

CVVÂNTARE

**La încheierea anului școlar al școlii superioare de fete
din Sibiu. 1907.**

**Despre însemnătatea dexterităților tehnice în educația
fetelor române.**

Mult onorate Domnule Prezident!

Onorate Domnule Inspector regesc!

Onorat public!

Iubite eleve!

În sistemul de educațiune sau creștere mai ales al fetelor trebuie să ocupe un loc însemnat și dezvoltarea aptitudinilor și înclinărilor artistice ale elevelor.

Examenele dela acest institut din anul acesta și din anii anteriori, și în deosebi producțiunile de declamare, cele muzicale și expozițiile lucrurilor de mână de felurite soiuri, ne sunt o dovadă, că susținătorii și conducătorii nemijlociți ai acestei școlii dau o specială îngrijire și dexterităților tehnice.

Asupra acestora aflu de bine a vă întreținea cu acest prilej sărbătoresc câteva momente, în presupunerea, că îndrumările și îndemnurile mele nu vor fi de prisos, ci — dacă nu chiar toate — cel puțin unele din ascultătoare le vor urma.

Este, — onorat public, — un lucru știut, că femeile sunt în măsură mult mai mare, de cât bărbații, stăpânite și conduse de lumea sentimentelor lor; deci o datorință de căpetenie a crescătorilor viitoarelor femei este, ca în toată activitatea lor să ție cont de această stare firească, și la predarea tuturor obiectelor de învățământ să fie cu deosebită luare aminte la dezvoltarea normală, firească și sănătoasă a sentimentelor din sufletul elevelor.

* * *

O înrâurire puternică asupra dezvoltării sentimentelor are și cântarea și muzica.

Inrâurirea acestora poate fi bună, dar poate fi și rea, căci și muzica, — ca orice artă — își are extravagantele, aberațiunile, ba chiar frivolitățile sale, recunoscute încă din timpurile cele mai vechi. Hotărât, că o asemenea muzică, enervantă, senzuală, mai ales însoțită și de un text necontrolat, ușuratic, este o stricăciune, un venin chiar pentru sufletul tinerimii. Deci elevele trebuie ferite de așa ceva, ca de foc, care te arde.

De sigur de teama unui astfel de efect stricăcios al muzicii decăzute erau conduși legislatorii din *Sparta*, când în una din cele mai însemnate legi pentru îndreptarea moravurilor îndatorau autoritățile polițiale a nimici acele instrumente muzicale, cari dau un sunet prea drăgălaș; iar filozoful grec *Plato* încă condamna melodiile molatice, dulci.

La acest soi de muzică s-a gândit și sfântul *Ieronim*¹⁾ în epistola ce o scrie *Laetel* (o damă romană): „Să fii surdă față de muzică, și să nu știi, spre ce scop este făcută flauta, lira și citera“.

---

1) Sfântul Ieronim — pe când era secretar al papei de la Roma Damas — corespondă cu multe femei romane, ca Marcela, Albina, Melania, Mercelina, Felicitas, Lea, Paula etc., dându-le în epistolele sale instrucțiuni asupra virtuților creștinești.

Sf. Vasile-cel-mare se exprimă mult mai clar, când ne povățuește: „a nu vărsa în suflete, prin mijlocirea urechilor, melodia coruptă, căci este natural, că se nasc din o astfel de muzică suferințe provenite din josnicie“. (Omilia către tineri).

Acest soi de muzică ușoară deci nu poate avea loc în planul de învățământ al generațiilor tinere.

Dar pe cât de stricătioasă poate fi muzica rea asupra dezvoltării sufletului tinerimii, pe atât de binefăcătoare este cântarea și muzica bună și aleasă. Om cu mintea la loc nu va putea tăgădui deoparte uriașa lor influență asupra dezvoltării, întăririi și înălțării sentimentelor religioase-morale.

Cântece religioase au existat încă înainte de ce era Sfânta Scriptură; ele erau unicele mijloace pentru susținerea cu îngrijire a tradițiilor religioase; iar mai târziu părți întregi din Sfânta Scriptură erau întocmite pentru cântarea, pe care și biserica creștină, atât de intensiv a cultivat-o și o cultivă și azi, hotărât convinsă fiind, că nu există alt mijloc, care să poată mângâia și înălța mai bine și mai cu succes inima copiilor și a celor mari, ca și imnele de laudă și de preamărire a Dumnezeirii.

De altă parte muzica și cântarea trezesc *virtuți cetățenești*, stârnesc și alimentează *iubirea de patrie*, sunt un izvor curat și foarte puternic de *însuflețire națională*; cu un cuvânt, cântarea nobilitează întreg sufletul omului. Un poet german și zice:

„Wo man singt, da lass dich ruhig nieder,
„Böse Menschen haben keine Lieder“.

Uneori — mai ales la noi — cerșetorii *cântând* cerșesc mila celor trecători.

Iară în deosebi la poporul român, fără exagerare putem afirma, că muzica, cântarea, doina este o însușire înăscută a sufletului său, este o parte integrantă a sufle-

tului românesc, este un mijloc neprețuit de mângâiere și încurajare, care în curs de nenumărate veacuri ne-a însoțit, scutindu-ne de descurajare și desnădăjduire.

„Doină zic, doină suspin,

„Tot cu doina mă mai țin“,

zice Românul, și el știe bine ce zice.

Deci a înăbuși cântarea, ar însemna a sugruma sufletul poporului, a neglija una din forțele și din însușirile cele mai frumoase ale ființei neamului nostru, a nu înțelege frumusețile și nobilele plăceri cuprinse în ea, și aceasta ar fi o mare greșeală de educațiune socială.

Astfel cântarea este un mijloc de educațiune valoros, iară deprinderea ei în școlile de fete o trebuință generală pentru cultivarea inimii; ba mai mult: unde permit împrejurările, prospectele din viitor și ajută și talentul, acolo aptitudinile muzicale trebuesc cultivate și mai cu insistență, și mai cu îngrijire, dându-li-se dela început o direcție bună și sănătoasă.

De altă parte de mare folos, ba chiar indispensabile pentru orice fată, sunt dexteritățile în pregătirea lucrurilor de mână, împreunate cu cunoștințele de desemn și chiar de pictură. „Trebuie să dăm acestor lucruri multă atențiune din punctul de vedere al trebuințelor zilnice“... zice și doamna Necker-Saussur, o scriitoare cu trecere pe terenul educațiunii fetelor; iară marele bărbat al omenirii, Napoleon I., întemeind la 1809 (15 Maiu) în Econ o școală pentru creșterea fetelor, a cerut, a pretins anume cultivarea dexterităților practice. Intre altele scrie astfel: „Eu ași dori, ca fiecare fată, care pleacă din Econ, să ia asuprași conducerea unei mici gospodării; să fie capabilă a-și coase singură hainele, a peteci hainele bărbatului ei; să poată procura bucuria familiei sale prin prăjiturile (mâncările) făcute de ea...

„Elevete să facă praxă în tot aceea, de ce mai târziu au lipsă.... Odăile din casele lor au să fie împodobite cu

lucruri de mână pregătite de ele. Ciorapii, ... hainele să și le coasă singure. Toate acestea, după părerea mea, sunt de importanță capitală. Eu vreau să cresc din fetele acestea femei folositoare“.....

Așa și este! Dară nici doamna Necker Saussur, nici Napoleon nu-i de lipsă, să ne convingă pe noi despre aceasta, căci noi înșine și orice om cu minte trebuie să constate acest adevăr, această trebuință.

În viața practică nu este zi, în care o femeie vrednică să nu simtă lipsa cunoștințelor în pregătirea diferitelor lucruri de mână, absolut necesare în economia oricărei case; iar de altă parte lucrurile de mână sunt mijloacele atât de probate pentru *alungarea urâtului*, pentru întrebunțarea cu folos a atâtor clipe de timp, pe cari mai ales femeile de multe ori n-ar ști, cum să le petreacă în mod mai cuminte. Afară de aceea o astfel de femeie *cruță* în mare măsură cheltuielile casei, cari și altcum mereu cresc, dezechilibrând budgetul familiilor fără averi mari.

Noi Români mai avem și un alt motiv puternic a face aceasta. Lucrurile de mână au fost mai ales în trecut și sunt și azi încă în mare parte *mândria* femeilor române așa încât putem afirma, că țărancele noastre au în această privință frumoase, neîntrecute *dexterități* naturale, *înăscute*. Asemenea trebuie să impună tuturor *hărnicia* țărancelor noastre.

Șezătorile lor nu sunt locuri numai de distracții, ci sunt întâlniri împreunate cu felurite lucrări de mână.

Românca și pe drum nu poate merge fără lucru. Ea merge cu furca în brâu și cu fusul în mână, sau chiar cu *răsucitoarea*.

Deci, ca fiice ale poporului român, nu-i iertat să rămâneți înapoia țărancelor, ci dimpotrivă aveți datoria a le premerge cu exemplu bun, desvoltând acele însușiri frumoase, perfecționând lucrările lor, îndreptându-le și

arătând greșelile și corcirile, ce se fac în unele părți sub influențe streine și încă nu din partea țăranilor simple, ci chiar de către dascălițe și preotese și alte femei mai inteligente.

Nu pot lăsa neamintit la locul acesta, că în anii din urmă s-au deschis la noi chiar ateliere, lucrătoare anume; aici în Sibiiu reuniunea de femei de sub conducerea doamnei Maria P. Cosma a întemeiat și o școală de industrie, după absolvirea căreia multe fete sărace și-ar putea agonisi câștiguri frumoase.

* * *

Dară o normă, o regulă de frunte, trebuie să o aibă în vedere dascălii unui popor și instructorii dexterităților practice și artistice. Anume: cultura este un bun general al omenirii întregi. Ea devine însă un lucru de folos și o comoară specifică și a unui singuratic popor, numai întrucât elementele de cultură generală se asimilează cu sufletul respectivului popor, întrucât acel popor știe vărsa în acele forme generale duhul propriilor sale însușiri etnice, specifice, dând astfel naștere unei culturi proprii, naționale.

Acest principiu trebuie aplicat pe toată linia și deci și la cultivarea dexterităților artistice ale fetelor unui popor cu conștiință de sine.

Prin urmare, la instrucția acestor dexterități trebuie pus mare pond pe dezvoltarea unui *simț*, unui *gust estetic* și a unei priceperi estetice, care să fie în conglăsuire cu gustul femeii române. Aceasta se poate ajunge numai studiind, cunoscând, iubind și aplicând în toate lucrările formele proprii curat românești, pe cari nu numai noi ci specialiștii streini le găsesc a fi de mare valoare, și pe care noi ar trebui să le preferim chiar și atunci, când n-ar fi așa frumoase, căci *sunt ale noastre*.

Dacă maestrul *Coşbuc* a statorit în „Doina“ sa atât de frumos valoarea doinei, a cântecului românesc, dacă lauriatul *Goga* ne spune, „că priveghitori din alte țări vin doina să ne-asculte“ și să ne-o învețe, ... cu atât mai vârtos ceice la noi cultivă muzica au datorința a-și pune urechea la inima poporului, a-i asculta cântecele, a le fixa, a le perfecționa și nobilita, cu mijloacele și forțele artistice, de cari dispune azi arta muzicală; iar voi, iubite eleve, și noi toți, avem datorința a le învăța, a le deprinde cu mai multă plăcere ca orice.

Acest lucru stă și față de formele populare ale lucrurilor de mână.

* * *

Dară, după-ce v-ați însușit aceste dexterități artistice în măsură mai mare sau mai mică, aplicarea lor n-are să se învâрте numai în cercul îngust și exclusiv al familiilor voastre, ci o datorință obștească vă impune a propaga ceea ce știți în cercuri cât mai mari.

Doamna *Elvira* Dr. *Laurențiu Pop* din Abrud, profitând de darul muzical ce-l are, s-a coborât în cercul elevelor dela școala de fete de acolo și le-a instruat cu bunăvoința unei mame iubitoare frumoase cântece; iară când eram dascăl la școala primară din Orăștie, doamna *Boldea* născută *G. Bariț* — așa zicând de bună voie — și-a luat osteneala a instrua pe elevele din școală tot felul de lucruri de mână, ca astfel dexteritățile practice ale elevelor — în lipsă de altă instructoară — să nu rămâie în păraginire. Astfel aud că purcede doamna *Agnes* Dr. *Macelariu* la Miercurea. Asemenea cazuri se ivesc și în alte părți, și de dorit ar fi să fie cu atât mai dese, cu cât noi Românii nu avem atâtea mijloace și institute pentru educarea maselor poporului și deci fiecare cărturar, fiecare femeie inteligentă, trebuie să devie un dascăl, un instructor al cercului, în care petrece.

Femeile culte din clasele noastre inteligente trebuie să aibă interes și simț și pentru trebuințele noastre obștești. Când vom intra mai târziu, fie noi fie alții, în casele voastre iubite eleve, fiți sigure, că nu vom rămâne mulțumiți, dacă vom vedea numai odăile voastre, saloanele voastre împodobite cu picturi frumoase, cu perdele, covoare și scule, eșite din abilele voastre degete; când vom vedea pe mesele voastre bogat așternute cele mai frumos chin-disite mileux-uri sau cursore; iară — intrând în biserica din satul sau orașul unde locuiți — vom vedea la sfântul altar în loc de perdele, lucrate cu pricepere, niște zdrențe fără gust, în loc de acoperământ frumos pe sf. pristol și pe celelalte mese niște pânzeturi, de cari să-ți fie rușine.

Atențiunea voastră trebuie îndreptată și asupra acestor lucruri, luând inițiativa a face, fie singure, fie împreună cu celelalte din comună — lucrări, cari să ne ridice prestigiul în fața streinilor și să fie o mărturie vădită, că ne iubim cu sinceritate instituțiunile, cărora avem a le mulțumi atât de mult și cari și în viitor sunt chemate a juca un mare rol în viața poporului nostru. Deci sprijiniți din toate puterile corurile bisericesti, petrecerile culturale, cari la noi trebuie să devie adevărate mijloace de educație socială; sprijiniți toate instituțiunile noastre, căci așa se cuvine să facă fiicele vrednice ale unui popor.

* * *

În urma acestora îmi țin de datorință a mulțumi în numele comitetului central al „Asociațiunii“ mai întâi domnului inspector școlar reg. ung. pentru paciența, cu care a asistat la examene, pentru bunăvoința cu care a dat îndrumările sale de specialist, rugându-l ca și dela mai marii săi, pe cari îi reprezintă, să exopereze convenita bunăvoință față de acest institut, susținut cu multe jertfe din partea poporului nostru și care împreună cu alte

școale românești muncește la lățirea culturii în poporul român, care formează o mare parte a cetățenilor acestei patrii.

Mulțumesc apoi domnului director, domnișoarei directoroare și corpului profesoral pentru osteneala, ce și-au dat-o și în anul expirat la instruirea, dar mai ales educarea, unui număr însemnat din odraslele neamului.

Acestor eleve și mai ales celor absolvente le pun și eu acum — înainte de despărțire — la inimă cuvintele, ce le-a adresat odinioară sf. Ioan Gură-de-aur părinților, și cari privesc în mare măsură pe mame. El zice: „*Voi sunteți apostolii familiilor voastre!*“. Insemnați-vă bine, atât voi, cât și toate femeile de față, aceste cuvinte, căci vorbe mai sfinte ca acestea nu vi se pot adresa.

Deci căutați să fiți deplin conștiente de această înaltă misiune, căci „*mama este cel mai excelent dintre educatori*“. (Napoleon I.)

Mulțumesc și m. o. domn prezident *Iosif Sterca-Șuluțu* pentru interesul ce-l arată și față de această școală, dând prin aceasta mai ales celor mai tineri pildă bună, că nici la adânci bătrânețe nu-i iertat a ne retrage dela muncă și osteneli, când e vorba de interese mai înalte, de progresul cultural al neamului.

În sfârșit vă binecuvintez, iubite eleve și în deosebi pe cele ce se despart de institutul nostru, rugând pe Dumnezeu ca să vă ajute a deveni în viață aceea, ce așteaptă dela voi neamul.

EVVINTE

La sfințirea primei biserici române din satul săsesc Dipșa. 1907. Ca schiță.

D-sa arată, că vine ca mandatar al I. P. S. D. nostru arhiepiscop, care nu se mulțumește numai cu sfaturile cuprinse în pastoralele sale de sărbători, ci la prilejuri binevenite trimite și bărbați anume, cari să-i vorbească poporului nemijlocit, dându-i sfaturi și povețe, cari să contribuie la întărirea poporului, care-i temelia bisericii noastre celei vii. Astfel nu și-a uitat nici de mica turmă dela Dipșa. Scoate la iveală faptul, că deși în ținutul acela s-au sfințit în toamna aceasta 5 biserici românești, totuși biserița din Dipșa e cea mai însemnată. In celelalte comune au mai existat biserici și mai nainte, pe când Dipșenii pentru întâiașdată prind rădăcini în acea comună și-și ridică o biserică, care oricât ar fi de simplă, mică și modestă, ne este tuturor scumpă, ba sfântă chiar, căci e a noastră. Incurajază pe Dipșeni, ca să nu se crează mai prejos, dacă biserica lor nu-i așa pompoasă ca altele. Hristos s-a născut în o peșteră, cu dobitoacele, și totuși a ieșit vestirea lui în tot pământul. Crai au alergat la el cu daruri și să i se închine. Nu lustrul din afară, ci *curățenia credinței* din lăuntru e hotărâtoare. După aceasta să se străduiască, și atunci și „cei slabi se vor încinge cu putere“. Din ghindă mică să dezvoltă copacul mare. In

cuvinte pline de poezie descrie apoi valoarea bânelor din bisericuța Dipșenilor.

În veacuri îndepărtate înaintașii noștri n-au avut puțința a-și clădi biserică statornică. Oarde barbare inundau mereu peste târlele și așezămintele lor. Erău siliți a se retrage sus, în codrii munților. Din codru își făceau biserică. Bârnelle acestea, pe când erau brazi în codrii Bârgăului au fost adeseori mărturii la rugăciunile moșilor și strămoșilor noștri. Trecând potopul invaziunilor și liniștindu-se vremile, acești brazi au ajuns bârnele în o biserică de pe valea Bârgăului. Sub ocrotirea lor binecuvântată turma creștină s-a sporit, încât i-a trebuit altă biserică mai spațioasă, iară bisericuța de lemn a ajuns la *Șomotelnic*, ducând cu sine binecuvântarea Domnului; „Nu te teme (turmă mică), că eu voi fi cu tine și te voi binecuvânta și te voi înmulți“. Asta s-a împlinit. Șomotelcanii au acum biserică de piatră, mărișoară. Bisericuța lor a ajuns la Dipșa ca să îplinească și acolo minunea sporirii credințioșilor noștri. Iată bârne, devenite *moaște scumpe* pentru noi. Indeamnă deci pe Dipșeni, să fie mândrii de bisericuța lor. Să păstreze și cultive credința creștină și legile ei în toată curățenia. Să urmeze pilda proorocului Ilie, ales de hram, și atunci și Dumnezeu va face minuni cu ei.

Indeamnă pe toți să-și mărturisească păcatele, să-și curețe sufletul după exemplul sfintei Palagia, care n-a îndrăznit a intra în biserică din Antiohia, până când la îndemnul cuvintelor episcopului Nonus nu s-a pocăit. Să se înoiască deci și ei. Combate apoi patimile cele mai lățite în poporul nostru și leagă cu puternice legături sufletul tuturor de biserică și legea ei. Atingând toate datorințele de buni cetățeni, închee cu o rugăciune corespunzătoare și frumoasă pentru întărirea rădăcinilor bunului început făcut aici. Lăcrimi de mângâere au ieșit din ochii tuturor. Din „Telegraful Român“.

D. G. S.

PREDICĂ

La sfințirea bisericii din Buduș. 1907.

„Am auzit rugăciunea ta și cererea ta, cu
„care te-ai rugat înaintea mea; am sfințit casa
„aceasta, ce ai zidit-o, ca să pun acolo numele
„meu în veci; și ochii mei [și inima mea vor fi
„acolo pururea“.

I. Imp. IX. 3.

„Iată am ales și am sfințit locul acesta, ca
„să fie numele meu aici în veci; și ochii mei și
„inima mea să petreacă aici în toate zilele“.

Cartea Cronicilor.

Iubiți Creștini!

Din încredințarea Înaltpreasfințitului domn arhiepiscop și metropolit Ioan și a înaltei noastre stăpâniri bisericești m-am învrednicit eu, smeritul slujitor la altarul Domnului, ca să viu în mijlocul vostru, în această comună îndepărtată dela mijlocul întinsei noastre vlădiciei, și să conduc actul de mare însemnătate pentru Româniea din întreg ținutul, adică sfințirea acestei cu adevărat frumoase biserici, ridicată în stil răsăritean și românesc. Am venit cu deosebită plăcere la voi, căci după cuvântul apostolului Pavel: „am dorit să vă văd, ca să vă împărtășesc dar duhovnicesc spre întărirea voastră: adică să mă mângâiu împreună cu voi prin credința cea împrumutată a voastră și a mea“. Ep. Romani I. II. -12.

Afară de aceea noi părinții dela cârma bisericii atunci

simțim mai multă bucurie în sufletul nostru, când ni se îmbie un binevenit prilej de-a ne coborâ în mijlocul fiilor noștri credincioși, spre a petrece cu ei câteva momente și a le da unele povețe, sfaturi și învățături de folos, împlinind una din cele mai de frunte porunci, ce ni le-a dat însuși Mântuitorul Iisus Hristos, zicând apostolilor săi și prin ei și nouă, preoților de azi, „**Mergând învățați toate popoarele....!**” Aceasta este o datorință a fiecărui preot și cărturar, de-a se îngriji de mulțimea poporului, căci cu toții împreună — popor și cărturari — formăm un întreg, care ar trebui să fie cât de bine închiegat, formând un fel de clădire mare. Voi poporul, țărănimea, sunteți **talpa, temelia** acestei clădiri, iară ceilalți: domnii, cărturarii, conducătorii, sunt celelalte părți de mai sus, unii sunt chiar ca și **crucile** din vârful turnurilor. Dacă nimenea nu se va interesa de temelie, de popor, dacă aceasta se va strica, va putrezi, atunci întreagă clădirea va fi amenințată a se răsturna și — la caz de prăbușire — de bună seamă acela cade și se lovește mai rău, care a stat mai sus. Este dar spre binele tuturor ca să ne **sprijinim** și să ne **întărim** unii pre alții.

Dar și din alt motiv am venit bucuros astăzi în această comună. Anume: Era în anul 1901, când — vizitând în calitate de comisar consistorial școlile și bisericile din întreg ținutul Bistriței — am rămas cu totul nemulțumit de lucrurile aflate aicea. Atât școala cât și biserica erau într'o stare, de care orice Român și creștin bun trebuia să se rușineze. Intrând atunci în vechea bisericuță, însoțit de o mulțime de oameni, dintre cari vor fi și azi mulți aicia de față, le-am zugrăvit icoana posomorâtă a stării în care se află, și care — mai dăinuind mult — îi poate duce pe calea decăderii și a pierzării. În urmă le-am pus la inimă a pune toți umăr la umăr, a aduce jertfele de lipsă, spre a ieși cât mai curând din acea stare

ticăloasă. Și mă bucur acum văzând, că cuvântul meu n-a fost cuvântul celui ce sună în pustie, n-a fost sămânța, care cade pe loc pietros, încât păsările cerului — adică nepăsarea celor ce nu întind la nimica ajutorul lor — să o nimicească, ci a fost ca sămânța cea căzută în pământ bun și roditor, care în persoana vrednicului preot de acum, a părintelui Izidor Suceava, a aflat pe grădinarul isteț, harnic și neobosit. Acesta nu numai s-a îngrijit de ea să crească, ci a cultivat-o cu atâta pricepere, încât în timp destul de scurt a produs roade cu belșug. Iată rodul! Iată această frumoasă biserică, care face fală nu numai vouă, celor ce ați ridicat-o, ci ținutului întreg, fiind în forma ei răsăriteană și moldovenească cea mai draguță biserică din întreg ținutul.

Ba — pe lângă cele amintite — mă leagă pe mine de acest sat și multe plăcute amintiri din timpul copilăriei, căci — învățând carte în orașul învecinat al Bistriței 8 ani de zile — adeseori cercetam și petreceam în această comună cu tovarășii mei de școală, fără să îndrăsnesc a mă gândi pe atunci, că mă va învrednici Dumnezeu, ca eu să sfîntesc noul locaș dumnezeesc, ce se va ridica în locul micii bisericuțe de lemn.

Dar — uitându-mă înapoi — văd din **numărul cel mare**, în care v-ați adunat aicia, și citesc de pe fețele tuturor, că și voi, iubiților, simțiți mare bucurie în sufletul vostru și bucuria voastră este cea mai îndreptățită, căci e mulțumirea sufletească a celor ce au ajuns ziua praznicului de mult așteptat, care să încunune munca și ostenelele voastre de ani de zile.

Ba văd, că — după frumosul obicei al poporului nostru — au venit mulți frați de-ai noștri de prin toate **satele dinprejur**, ca să fie și ei părtași la bucuria voastră, ca s-o mărească, iară de altă parte, ca să ia și ei pildă dela hărnicia voastră și — mergând acasă — să caute a face și ei asemenea.

Din faptul, că ați ridicat această frumoasă biserică pentru preamărirea bunului Dumnezeu, dela care ne vine tot binele și tot darul desăvârșit și spre cultivarea legii noastre strămoșești: — eu deduc, că atât voi, — poporul — cât și mai ales conducătorii voștri, ați înțeles pe deplin însemnătatea cea mare și rostul, ce l-a avut și-l are și azi în viața poporului nostru **biserica sa străbună**, cu toate câte se cultivează în ea și de către slujitorii ei.

Cu adevărat așa este. Căci nu există pe pământ instituțiune sau așezământ cultural, care să reverse mai mult balsam de mângâiere peste sufletele adeseori zdrobite de zbuciumările acestei vieți și de valurile viforoase ale acestei lumi ispititoare, ca și biserica cu **rugăciunile** ei pline de evlavie, cari te ușurează, cu **cântările** ei înălțătoare de suflet, cași cari — precum și astăzi v-ați convins — nu pot să fie altele mai frumoase, și cu **povețele**, **sfaturile** și **învățăturile** luminate ale preoților cucernici, cari slujesc la altariul ei.

De avem o bucurie, de ne-am făcut o casă nouă, de-avem un botez, o cununie, etc., biserica este aceea, care prin preoții ei ia parte la bucuria noastră. Iară de ne-a ajuns un necaz, o supărare, o boală sau, Doamne ferește, o moarte, tot preoții bisericii sunt aceia, cari ne cercetează, ne mângâie; tot biserica e aceea, care varsă roua mângâierii peste sufletul nostru dogorît de arșița necazului, ce ne-a ajuns; biserica e aceea, care șterge multe lacrimi de durere.

Biserica este **izvorul**, la care se adapă toți cei înșătăți de greul vieții, răcorindu-se și aducând astfel nouă puteri pentru traiul de mâne și din viitor.

Biserica este locul, de unde se propoveduiesc **adevărurile credinței** noastre strămoșești, pentru care strămoșii noștri au îndurat mari suferințe; și care tocmai pentru aceea trebuie să fie mai scumpă inimii noastre,

și dela care din veacuri răsună **dulcele nostru graiu**; aici adică ni s-au păstrat cele mai scumpe ale noastre comori, credința și limba, adică legea românească și încă cu aceeaș grijă, cu care în vechime s-a păstrat sicriul legii vechi.

Precum o maică iubitoare adună cu încredere și cu dragoste copilașii în jurul ei, povățuindu-i la bine și ferindu-i de rău, așa este și biserica **scutul și adăpostul** întregului popor; e maica bună, care ne ocrotește sub aripile sale ca și cloșca puii, când îi amenință o primejdie.

Biserica este **corabia sigură**, care pe cei îndreptați îi trece peste valurile viforoase ale acestei vieți la limanul mântuirii.

Mâncând dela aceste adevăruri, numai cuvinte de **laudă** și de **mulțumită** se cuvin tuturor acelor frunțași în capul cărora s-a zămislit ideea acestei biserici și conducătorilor cari au stat în fruntea lucrărilor pentru zidirea ei, precum și întregului popor, care a jertfit și muncit pentru isprăvirea ei.

În numele meu și a I. P. S. arhiepiscop și mitropolit, care m-a trimis, vă și aduc tuturor mulțumită pentru ostenețele și jertfele, ce le-ați făcut, și vă încredințez că ceea ce ați dat este numai o mică **camătă** din bunătățile, ce le revarsă cerul asupra fiilor credincioși. Darul nostru nu-i pierdut, ci e ca jertfa lui Avel, care se înalță sus la tronul Părintelui ceresc, dela care ne vine mai degrabă sau mai târziu răsplata înmiiată.

Cu ridicarea și chiar cu deplina înzestrare a acestei biserici, să nu credeți, I. C. că v-ați îndeplinit cu vârf și îndesat datorințele voastre de buni creștini și Români.

Biserica — ce-i drept — e mare și frumoasă, largă și încăpătoare, încât face cinste nu numai satului acestuia, ci ținutului întreg. Dară în cele din urmă de sine luată este totuși numai o **zidire neînsuflețită**, e numai o

clădire fără duh; e ca și trupul întâiului om — a strămoșului Adam — zidit din lut, înainte de a fi suflat Dumnezeu în el duh dătător de viață.

Deci această biserică, această clădire, are lipsă de duh, care să-i dea viață, s-o prefacă în **biserică** vie. Și acel duh, acea biserică vie, sunteți Voi, iubiților credincioși, după cuvântul sfântului apostol Pavel, care zice în o scrisoare a sa către Corinteni:

„Nu știți voi, că voi sunteți **biserica Domnului și Duhul Domnului** locuiește întru voi“? I Cor. III 16.

Ca să-și poată îndeplini această biserică **înalta-i chemare** dumnezească, ca să fie un așezământ, care cu prisosință să-și reverse darurile sale asupra poporului din această comună fruntașă și din acest ținut — trebuie mai înainte de toate:

1. Să-i dați viață, **cercetându-o** des și **umplându-o** în Dumineci și sărbători;

2. Apoi se mai recere că — precum în locul bisericii vechi v-ați înnoit cu una nouă, corespunzătoare vremurilor înaintate de azi, așa și voi, — singuratici credincioși, cari după cuvântul apostolului Petru sunteți **„pietrele cele vii, cari formați biserică cea duhovnicească spirituală“** — încă să vă înnoiți. Nu-i destul, ca pe din afară să purtați haine albe, curate și de sărbătoare, ci să vă înnoiți și pe din lăuntru, curățind sufletul vostru de întinăciunea păcatelor, cari v-au ispitit în decursul vremilor.

Vă zic deci și eu, precum a zis odinioară regele Ezechil către preoții leviți:

„Sfințiți-vă voi acuma, ca să sfințiți și casa **„Domnului, a Dumnezeului părinților voștri; și scoateți din jertfelnic necurătenia“**. (II Cronica XXIX. 5).

Precum este apa pentru curățirea pe din afară, așa

a lăsat Dumnezeu *spovedirea, mărturisirea* păcatelor, *po-căința* și sfânta *cuminecare* pentru curățirea și înnoirea sufletului. Vă pun deci la inimă și vă îndemn, să faceți aceasta, să vă înnoiți toți; căci altcum nu puteți trece cu *vrednicie* pragul acestui sfânt locaș; sau — de-l veți trece — nu vă va aduce nici un folos statornic.

Ca și cele mai multe biserici românești, așa este și aceasta așezată pe o colină mai înaltă. Deci se potrivește și la acest loc întrebarea psalmistului David:

„Cine se va sui în muntele Domnului, sau „cine va sta în locul cel sfânt al lui?“.

Și tot el răspunde:

„Cel nevinovat cu mâinile și curat cu inima, „carele nu-și apleacă sufletul său la deșertăciune“..... „Acela“ — zice mai departe psalmistul — „va „lua binecuvântare dela Domnul și răsplată dela „Dumnezeu, Mântuitorul său“. (Psalm XXIV 3—5).

În urmare, numai dacă vă veți înnoi, numai dacă veți feri sufletul vostru de deșertăciuni și păcate, dacă vă veți pocăi și îndrepta, numai atunci va fi vrednicia voastră deplină, numai atunci va fi biserica aceasta de folos pentru voi, numai atunci va vărsa asupra voastră și a urmașilor voștrii belșugul darurilor sale celor bogate.

Imi aduc la locul acesta aminte de cuprinsul unei frumoase *cântări bisericesti*, care ne spune: cum un cucernic creștin — apropiindu-se de intrarea unei asemenea biserici și privind în lăuntrul ei — vede bogatele-i podoabe lucind în strălucirea mulțimii de lumini. Această strălucire i-a amintit, că pe cât e de luminat cuprinsul bisericii, pe atât este de întunecat sufletul lui cel încărcat de păcate. În această stare sufletească nu se ținea vrednic de-a trece peste prag, ci cuprins de smerenie exclamă:

„Cămara ta, Mântuitorule, o văd împodobită; dară îmbră- „căminte nu am, ca să intru întrânsa“.

Apoi — cuprins de un adânc simț de pocăință și de îndreptare — se roagă, zicând:

„Luminează-mi haina sufletului meu, Dătătorule de lumină, și mă mântuiește“.

Intocmai așa trebuie să faceți și voi, iubiților creștini! Să vă curățiți sufletul vostru de *buruienile păcatelor*, ca astfel floarea credinței neîmpiedecată și cu înnoite puteri să se poată desvolta și să poată produce ca rod tăria credinței vechilor mucenici.

Iară după cuvântul sfântului apostol Pavel „credința se arată în faptele dragostei“ (Gal. V. 6). Având adecă credință puternică, aceasta vă va îndemna să cercetați biserica, să vă apropiați cu încredere de altarul ei, să ascultați cu evlavie rugăciunile și învățăturile, ce se propoveduesc în ea, cu un cuvânt să „iubiți podoaba casei Domnului“; iară — având iubire creștinească — să fiți siguri, că veți putea înainta ușor pe calea binelui, învingând toate greutățile, căci „**dragostea toate le birue**“. Dragostea stârpește cearta și împărecherea, apropie pe oameni unii de alții, închiagă obștea întreagă și o câștigă pentru unul și acelaș scop. Și apoi e lucru știut, că — unde toți, toate puterile trag în aceeași direcțiune, — acolo isprava nu poate lipsi. Pe când după vorba Românului, „**unde-i dragoste puțină, iute găsești pricina**“; acolo lipsind încrederea nu-i nici însuflețire; acolo unul trage „cea“ altul „heița“, și carul treburilor obștești nu poate da înainte de fel.

Zidirea acestei biserici încă este grăitoare pildă, despre aceea, cum dragostea creștinească v-a grupat pe toți cu încredere în jurul preotului și a frunțașilor voștri și astfel „unul pentru toți și toți pentru unul“ ați făcut în scurtă vreme aceea, ce abia așteptam să se facă în zece ani.

Bunaînțelegere, izvorâtă din dragoste, poate face minuni. — Deci cultivați în sufletele voastre **dragostea către Dumnezeu, către voi înși-vă, către dea-**

proapele, căci aceasta este cea dintâi și mai mare poruncă a Domnului, ea este temelia legii creștinești.

Sfântul apostol Pavel zice: „**iubirea este împlinirea legii**“ (Rom. XIII. 10); iară evanghelistul Ioan zice: „**Dacă mă iubiți, împliniți poruncile mele**“ (Ioan XIV 15.)

Veți fi deci creștini buni, dacă veți ținea toate poruncile scripturii și veți trăi după învățăturile Mântuitorului Hristos; altcum — precum a zis Domnul către împăratul Solomon — „**de vă veți abate dela mine voi și fii voștri și nu veți păzi legile mele și poruncile mele, ce am pus înaintea voastră... atuncea voiu stârpi pe Israil de pe pământul ce l-am dat lor, și casa aceasta, pe care am sfințit-o numelui meu, voi arunca-o dela fața mea**“. (I Impăraților IX 6-7).

Iară poruncile Domnului le veți păzi, dacă — pe lângă cele spuse până aici — :

1. Veți trăi în **pace și bunăînțelegere** nu numai cu familia, cu casenii, ci și cu toți consătenii voștri ba chiar și cu cei de alt neam și altă lege, fiind și aceia aproape de noi, compatrioții noștri — după ce ni-a răsădit bunul Dumnezeu pe acelaș petec de pământ și ne-a făcut de veacuri fii ai aceleeaș țări și patrii comune.

2. Dacă veți întrebuița cu minte, spre binele nostru și spre folos obștesc, toate **puterile voastre trupești și sufletești**, muncind cu hărnicie, ferindu-vă de **lene**, care duce la sărăcie și moleșește trupul și sufletul și-l apleacă spre rele și păcate.

3. Dacă veți fi cu **cumpăt și cu cruțare** în toate, punând din prisosul roadelor muncii voastre totdeauna ceva și de-o parte, în zile bune, ca să aveți la zile grele, și ca să puteți ajutora și așezămintele culturale ale noastre — biserica, școala și cu toate ale lor, — căci dela acestea atârnă viitorul poporului întreg.

4. Dacă vă veți feri de **beție, risipă, pradă, fudulie, lux**, cari au dus nu numai oameni singurateci, ci familii și chiar popoare întregi la peire;

5. Dacă vă veți lepăda de **pismă, ură, mânie, răutate, ceartă**, cari dau naștere la alte rele, începând dela **bătăi** până la **omoruri**.

6. Dacă veți fi cu **supunere** către mai marii voștri și îndeosebi către Domnitorul țării, căruia părinții și strămoșii noștri totdeauna i-au slujit cu credință, vărsându-și la trebuință sângele pe câmpul de luptă pentru El și pentru apărarea țării, bine știind, că dela Domnitor au primit aproape toate drepturile, cari le avem, și ca țară este maică, ce ne ocrotește avutul și viața.

7. Dacă veți **iubi glia și vatra**, la care v-ați născut; veți **păstra și moșia**, ce ați erezit-o dela părinți și sporită și îngrijită veți lăsa-o la fii voștri, cu limbă de moarte, ca și ei să n-o risipească, ci s-o păstreze din neam în neam, căci — săraci fiind — nu-i iertat să pierdem nici un petec de pământ.

Noi, Românii, — deși cei mai vechi locuitori ai acestor plaiuri și câmpii — n-am avut răgaz a ne aduna mari bogății și întinse moșii, iară și unde am adunat câte ceva, n-am apucat să ne facem multe așezăminte de cultură, de lipsă pentru înălțarea noastră, căci în cursul veacurilor de neliniște a trebuit mereu să stăm la pândă și strajă neadormită, apărând țara și legea creștinească de mulțimea oardelor sălbatice și păgâne, câte s-au strecurat peste această țară. In asemenea împrejurări nu ni-a fost cu putință a avea târla și vatra statornică. Apoi cei mai mulți până bine de curând au fost *iobagi*, cari nu puteau avea avere. Deaceea suntem mai săraci, mai lipsiți ca alte popoare conlocuitoare, cari s-au bucurat de o soartă mai bună ca noi. Totuș avem, Iubiți Creștini, și noi Românii o bogăție, cu de care nu se poate mândri în așa măsură

nici un popor din lume. Această bogăție este **mulțimea copilașilor**, cari în cele mai multe case și colibe românești, veseli, rumeni, drăgălași se învârt plini de viață în jurul vetrei, dela care mama sau bunica le spune povești despre vitejii din trecut, sădindu-le în sufletul fraged de mici dragostea de neam, de limbă, de datini și obiceiuri, de portul părintesc.

Așa-i Românul după vorba din bătrâni:

„Un neam voinic și muncitor

„Cu mulți copii la masă

„Și voie bună în casă”.

Trecând în zi de sărbătoare prin un sat românesc trebuie să mâni încet trăsura, căci dai de-o spuză de copii, cari să joacă pe afară. Acesta e cel mai mare dar, cu care ne-a putut binecuvânta vr'odată bunul Dumnezeu.

Acest dar neprețuit trebuie să-l păstrați și pentru viitor. Să aveți copii cât de mulți, să vă sporiți, după zisa scripturii, „**ca nisipul mării**”, căci copii sunt tăria neamului și nădejdea noastră în viitor. Nu vă uitați, că nu-i avere mare. Voinici și sănătoși să fie, apoi — și dacă nu-i avere mare — fiind la număr mulți, brațele lor vor câștiga în curând și avere; și vom da mereu înainte, căci **numărul birue**.

Câți oameni săraci la început — având copii buni și harnici — n-au cuprins moșii frumoase, n-au adunat însemnată avere?

Deci — având copii cât de mulți — să căutați a griji de ei ca de lumina ochilor și a le da și o creștere bună și aleasă, ca să fie oameni de omenie, căci ei au să vă moștenească nu numai moșia, ci și cinstea familiei și numele, ei au să vă continue viața, făcându-vă și moartea mai ușoară.

Ași fi dorit, iubiților creștini, să vă mai spun multe, căci este plină inima unui părinte, când vine rar în mij-

locul fiilor săi credincioși, și din „**belșugul inimii vorbește gura**“; dară — fiind și eu obosit și nevrând a vă mai obosi și pre voi — doresc numai, ca cuvintele și sfaturile mele să nu fie „*cuvintele celui ce sună în pustie*“.

Vă rog deci să nu le uitați, ci să le păstrați în inima voastră și să le spuneți și urmașilor voștrii din fii în nepoți, căci sunt sfaturi ieșite din inima unui fiu tot din popor ieșit, care dorește înălțarea neamului său.

În nădejdea că învățăturile mele au căzut pe pământ bun și că vor produce roade, cari să contribuie la înaintarea poporului din acest ținut, vă binecuvintez și rog pe Dumnezeu, ca să vă binecuvinteze și El cu darurile sale pe voi, familiile voastre, casele voastre, hotarile voastre și toate întreprinderile voastre bune și de folos, totdeauna acum și pururea și în veci vecilor Amin.

Iară plecând genuchii noștri, — dați-mi voie să închei cuvântarea mea cu cuvintele rostite de împăratul Solomon la sfințirea bisericii din Ierusalim, zicând:

„Doamne Dumnezeul părinților noștri, auzi strigarea și rugăciunea, cu care să roagă robul Tău înaintea Ta astăzi; fie ochii Tăi deschiși spre casa aceasta ziua și noaptea.... (Imp. VIII 29). Cererea robului Tău și a poporului Tău, cu care se vor ruga în locul acesta, ascultă-o Tu acolo sus, în locul șederii Tale din ceruri, și să le faci și milostiv să le fii.... (30).

„De va fi lovit poporul Tău de dușmani, pentru că au păcătuț Tȳe și se va întoarce către Tine și va mărturisi numele Tău și va aduce rugăciuni și cereri în casa aceasta..... (33).

..... „Atuncia Tu ascultă din cer rugăciunea și cererea lui și fă-i dreptate.... (45) și iartă pe poporul Tău, ce a păcătuț Tȳe și toate fărădelegile, prin care vinovat s-a făcut înaintea Ta.... (50). Căci poporul Tău sunt și moștenirea Ta.... (51). Fie deci ochii Tăi deschiși spre

„cererea robului Tău și spre cererea poporului Tău....
„ca să-i auzi pe ei în toate strigările lor către Tine (52).

„Fie Domnul Dumnezeu nostru cu noi, cum a fost
„cu părinți noștri. Să nu ne lase pe noi, nici să ne
„părăsească. Să plece inimile noastre spre El, ca să
„umblăm în toate căile Lui și să păzim toate poruncile
„și legile Lui (57, 58) totdeauna acum și pururea și în
„veci vecilor Amin“.

N. B. Predica aceasta este astfel redactată, încât cuprinde material, care adoptat în chip potrivit poate forma și 3 predici speciale la sfințiri de biserici.

D. G. S.

CVVÂNTARE

Rostită în Reghin, la cununia fruntaşului român Dr. Nicolae Comşa din Sălişte, deputat în Camera ungară, cu D-ra Elvira Todea din Reghin. 4 Noemvrie, 1907.

Iubiţilor miri şi cinstiţi nuntaşi!

Vestitul scriitor al vechimei, Plutarch, ne spune în una din scrierile sale, că cei 7 filozofi greci, — ospătându-se odată împreună — unul dintre ei — Periandru — a întrebat pe ceilalţi: Ce cred ei, oare „care este casa cea mai bună şi familia cea mai fericită? Fiecare a dat răspuns; iar unul — Chilon — a zis: **Casa aceea, unde este înţelept stăpânul casei**“.

Mâncând dela aceasta, hotărît adevărată constatare, trebuie să nădăjduim cum că, căsătoria pe care astăzi am binecuvântat-o eu, binecuvântată va fi şi de către Cel de sus, mijlocind cu darurile sale şi cu puterea sa, ca să fie una din cele mai mulţumite şi mai fericite.

În această privinţă ne oferă convenitele garanţii ambele părţi, amândoi mirii, cari sunt odrasle a unora din cele mai alese familii româneşti; alese prin cinstea şi trecutul lor, alese prin dragostea de care se bucură în toate cercurile româneşti, alese prin tăria legăturilor, ce le au.

Iosif, cel din sfânta scriptură a Testamentului vechiu a asemănat pe bărbat cu **soarele** şi pe femei cu **luna**,

zicând în cunoscutul său vis: „Am văzut soarele și luna și 11 stele, adică pe tata, pe mama și pe frații mei“.

Această asemănare se potrivește în partea ei primă și la cazul de față, căci cine cunoaște mai deaproape pe iubitul nostru mire și familia sa cinstită țărănească, cum o cunoaștem noi prietenii lui, acela știe, că în acea familie iubitul nostru prieten a fost încă din copilărie o stea luminoasă, de care se legau multe și frumoase nădejdi, și la care părinții și toți oameni se uitau ca la lumina ochilor. Iară mai târziu, pe timpul studiilor dela școalele mai înalte din Viena, iubitul nostru mire a fost un adevărat soare pentru toți tovarășii săi de studiu și pentru întreagă tinerimea de atunci, făcând cuvenita ispravă în studiu și stând și în cele sociale, politice și naționale în fruntea tinerimii, ce se interesa de înaintarea și înălțarea neamului, care tocmai pe timpul acela trecea prin multe frământări. În urmă după isprăvirea studiilor a preferat a se așeza și a munci în mijlocul consătenilor săi Sălișteni, iubiți nu numai de el, cel ieșit din mijlocul lor, ci, precum se știe, iubiți de întreagă Româtimea. Aici în mijlocul alor săi cu adevărat strălucește în toată lumina unui soare, încălzind rădăcina tuturor instituțiunilor și așezămintelor noastre obștești, căci pus în fruntea mai a tuturor conduce cu zel aproape toate chestiunile atât bisericești, cât și politice naționale etc., bucurându-se de încrederea nețărmurită nu numai a comunei sale, a ținutului ce i-a dat mandatul de deputat în camera din Budapesta, ci încrederea Româtimei întregi.

Intre asemenea împrejurări trebuie să simțim o mare bucurie, nu numai noi, prietenii nedespărțiți ai lui, ci și toți Românii de bine, văzând, că acest bărbat întemeiază azi nouă familie, căci ne înveselește nădejdea, că se va împlini și față de el vorba Româmului: **Din stejar stejar răsare!**

Dar bucuria noastră crește, când ne mai gândim că în această trupină probată, din vița cea mai nobilă românească, din vița săliștenească, se altoește astăzi un mugur, o odraslă din aleasa și istorica viță a Moșilor și crescută în atmosfera curată a locului, unde a trăit un Major, unul dintre lucefării Românismlui. Intre asemenea auspicii nădejdea noastră trebuie să fie foarte îndreptățită și întemeiată.

Sfânta scriptură a Testamentului vechiu poruncește părintelui zicând: „**Mărită-ți fata, și îndeplinești un lucru mare; dar dă-o după un bărbat cu minte**“. Iisus Sirah. VII 27. Cu adevărat *lucru mare* e acesta. Apostolul Pavel încă zice despre cununie: „**Taina aceasta mare este**“, căci prin ea se formează o nouă familie, și familia este temelia, pe care să desvoltă întreaga societate omenească.

Dar pentru noi Românii din „Țara noastră“, familia are însemnătate și valoare și mai mare, căci în lipsă de ale multe instituțiuni și așezăminte, cari să cultiveze mai cu succes limba, legea, tradițiile și aspirațiunile noastre românești, familia este chemată a suplini această lipsă, nu numai sporind și susținând neamul, ci fiind și o **școală** pentru tot ce-i românesc, o fortăreață, pe vatra căreia să ardă mereu dragostea cea mai curată de neam, cultivând, apărând cu toate jertfele posibile interesele lui.

Acest lucru îl așteptăm cu toții și dela noua familie și între frumoasele auspicii, sub cari s-a întemeiat, avem nădejdea îndreptățită, că se va și împlini.

Ca o familie să poată îndeplini această măreață și românească misiune, are neapărată lipsă de liniște și mulțumire, ceea ce există atunci, când ambele părți își îndeplinesc datorințele de față, observând și supunându-se poruncilor din rugăciunile și sfaturile bisericeii, pe cari le-am citit. La aceste rugăciuni mai adaug din parte-mi sfatul

sf. apostol Pavel, carele în scrisoarea sa către Galateni (VI. 2.) așa sfătuește pe soți: „**Unul să poarte sarcina celuilalt și atunci veți împlini legea lui Hristos**“. Căutați deci și voi, iubiților miri, a vă ușura unul altuia sarcinile traiului, ajutorându-vă împrumutat și atunci vă veți ușura viața și veți avea mulțumire.

Cu acestea închei slujba mea, cu rugăciunea care a îndreptat-o către Dumnezeu Sara înaintea cununiei sale, zicând: „*Indură-te de noi și să îmbătrânim amândoi împreună întru sănătate*“.

Așa zic și eu: Să se îndure Domnul de voi, iubiți miri și prieteni, și să vă țină împreună până la adânci bătrâneți în deplină sănătate, revărsând asupra voastră toate darurile sale bogate, ca după vorba lui Alexandri, să vă fie

„Casa casă și

„Masa masă,

adică o adevărată casă și masă de creștini și Români

iar „sâmul leagăn de pruncușori,

cari și ei să strălucească la timpul său ca niște stele și luceferi luminoși în viața poporului nostru românesc. Amin.

CUVÂNTAREA

Protosinzelului Miron Cristea, la festivitatea în amintirea
compozitorului român Ciprian Porumbescu. 1908.

Motto: Numai fiind recunoscători, numai prejuindu-ne
pe bărbați mari, ce i-am avut și îi avem, vom
dovedi că suntem vrednici de a mai avea;—căci
cine nu-i recunoscător, nu merită nici o binefacere.

Ieșind afară la câmp, vedem adeseori în fânețele întinse, sau în lanurile mănoase, ridicându-se din loc în loc câte un copac măreț și dominând prin ținuta-i maiestooasă întreaga împrejurime.

Cam așa e și în viața popoarelor. Unii bărbați prin însușirile alese sădite în sufletul lor de geniul neamului, prin talentele ce le au, se ridică din mulțimea celorlalți muritori pe un pedestal, la înălțimea căruia privesc cu respect toți, câți le înțeleg rostul muncii, ce-o desvoltă pentru binele obștesc, ori străduințele lor pentru îndrumarea poporului pe plaiurile, ce duc sus, la aerul și atmosfera curată, unde are puțința a-și desvolta în deplină sănătate însușirile, cu cari l-a înzestrat Dumnezeu. Despre asemenea bărbați zice strămoșul nostru Tacitus, că sunt „suflete mari, cari nu apun deodată cu trupurile lor”.

25 de ani s-au împlinit Duminică în 25 Mai 1908, de când o glie de pământ rece acopere în satul Stupca, din Bucovina, trupul fericitului compozitor român Ciprian

Porumbescu; dară cu toate acestea sufletul lui n-a dispărut, ci trăește și azi între noi, și încă în toate ținuturile locuite de Români, dela Maramureș până la Marea neagră și dela Hotin pân' la Cuvin, lângă Dunăre; ba în zilele din urmă acest suflet plin de avânt parcă a reînviat la o nouă viață. *Porumbescu* n-a putut să moară, căci el a știut să atingă cele mai fine și cele mai ascunse coarde ale inimii întregului neam, și prin aceasta să producă astfel de acorduri, uneori dulci și duioase, altădată puternice și maiestoase, cari în veci vor însoți și călăuzi neamul românesc, ca un vuiet tainic de codru, ca un murmur neadormit de izvoare însuflându-i și'n împrejurările cele mai grele mângâiere curaj și însuflețire.

El, deși era numai un copil, totuș a recunoscut curând — precum nimerit o exprimă un preot bucovinean — „*că muzica este o scântie cerească, menită să ne lumineze calea ce ne apropie de Dumnezeu*“. Multe din frumoasele lui compoziții bisericești ¹⁾ sunt cea mai puternică dovadă pentru aceasta.

El a știut, câtă *bucurie* e în stare să producă cântarea și la ce grad de *insuflețire* caldă poate înălța sufletele oamenilor, fără deosebire de etate, sex sau ocupațiune, însuflețire, pe care nici o altă forță sufletească nu-i în stare să o ajungă.

De altă parte el a fost convins, cât *de mult* e în stare să îndulcească cântarea viața, câtă *mânie* să potolească, câte *patimi* să domolească, câte *suferințe* să alineze. De aceea un scriitor și zice: „*Dați-mi muzică și poezie și voiu preface iarna în primăvară și pustiul într'un paradis*“.

Multe cărți vrednice de crezământ ne povestesc minuni despre puterea muzicii, cum a vindecat dureri trupești și

---

A scris 5 liturgi, apoi „*Heruvicul pentru săptămâna patimilor*“, „*Învierea Ia Hrisoase*“, „*Hristos a înviat*“, „*Adusu-mi-am aminte*“, „*Tatăl nostru*“, etc., etc.

sufletești. *Plutarh* de pildă ne spune, că muzicantul *Therpantru*, — chemat din *Lacedemona* la *Lesbos* — a liniștit cu dulceața vocii sale o întreagă răscoală. Chiar sf. *Scriptură* ne amintește un caz interesant, că *David* lua harfa și cânta cu mâna sa, iară *Saul* cel bolnav se ușura și îi era bine și *Duhul* cel rău se depărta dela dânsul¹⁾.

Și despre *Porumbescu* ne amintesc biografiile lui o asemenea întâmplare. Pe când studia teologia în *Cernăuți*, un coleg și amic al lui se smintise la minte, încât trebuiau să-l păzească. Intr'o zi *C. Porumbescu* se duce la ușa bolnavului și începe să cânte cu fermecata-i vioară o doină, la început pianissimo, apoi tot crescând. Bolnavul ascultă în liniște, apoi deschide ușa și cade înduioșat cântărețului în grumaz, strigând: „*Cipriene!*” Fostului prieten i s-a făcut bine, încât a mers peste câteva zile la colegi, sănătos.

1. Vezi „*Neamul Românesc*”, *București* 1908, pag. 732: „Un preot bucovinean” ne înșiră acolo și alte asemenea cazuri: „Cetim că *Ahil*, când se aprindea de mânie, muzicantul *Chiron* îi cântă din gitară, ca să-l alineze. Un vestit improvizator florentin se află câte odată în absolută neputință de a produce o singură strofă de cântec, dar, când muzicantul *Nardini* îi cânta în acele momente niște arii anumite pe vioară, fantazia Florentinului se aprindea și făcea minuni. Un anume *Dodard* vorbește în „*Memoriile Academiei de științe din Paris*” de un muzicant distins, care avea friguri îngrozitoare, ce din zi în zi mai mult îi amenințau vieașa. Cerând bolnavul cu sfârșință să i-se cânte câteva bucăți de muzică, medicul consimți în sfârșit și, îndată ce muzica începu să cânte, bolnavul se mai liniști, convulsiiile îi încetară, fața i-se mai înveseli, frigurile-l părăsiră tot timpul, cât finu concertul. Se înțelege că acest medicament s-a repetat și, după zece zile de muzică, bolnavul se vindecă aproape cu desăvârșire.

Întreg poporul nostru și-a alinat focul suferințelor în curs de sute de ani, cântând :

„De când eram încă mic,
Doină știu și doină zic,
Și cu doina mă plătesc
De o zi de boieresc” !

Mângăierea Românului cu cântarea doinei este așa de mare, încât el crede că și vitele de muncă prind la putere, când îl aud pe stăpân cântând, căci, zice cântecul mai departe : „*Boii* mei, când aud doina, ară felina și moina”.

Dară nu numai în asta, în cultivarea muzicii preste tot, constă vrednicia lui Porumbescu; ci valoarea lui reiese mai ales din faptul, că el a fost între cei dintâi Români, cari au descoperit neprețuita comoară, neîntrecutul farmec și colosala forță sufletească, ce se ascunde în cântarea și muzica țaranului nostru român; ba și mai mult: el a fost primul Român, care a început să prindă cu urechea sa ageră și cu arcul vioarei sale fermecate mulțime de cântece și melodii originale românești.

Murind în vârstă abia de 29 ani, nu i-a fost dat să ajungă la desăvârșirea artei sale și să creeze acele capodopere mari, pe cari cu tot dreptul le puteam aștepta dela uriașa sa productivitate (a scris peste 200 piese) și bogatul său izvor de cunoștințe.

Dară cu toate acestea — trăind în atmosfera din multe puncte de vedere atât de sănătoasă a Ardealului și îndeosebi în mediul atât de românesc al Brașovenilor — el a statorit un mare principiu pentru dezvoltarea muzicii la poporul nostru, care mai bine iese la iveală din următorul fapt: Pe la anul 1882 s-a cântat în Brașov sub conducerea lui ultima și cea mai mare lucrare a sa, opereta „Crai-nou“. A fost primită cu entuziasm. Tineri, cari azi sunt bărbați de mare valoare, chiar membrii ai Academiei române, au fost diletanții lui.

Criticul dela „Gazeta Transilvaniei“ i-a făcut imputarea, că stă sub influențe muzicale străine. Acestuia însuș Porumbescu i-a răspuns în aceeaș „Gazetă“. că „dacă a fost inspirat de vreun compozitor, acela este însuș poporul român“.

Aceste cuvinte, acest principiu, ilustrat prin cântecul atât de românesc a lui „Moș-Corbu“ și a altor persoane din „Crai-Nou“, croiesc calea cea nouă, pe care *trebuie* să purceadă toți compozitorii noștri, dacă voiesc să producă ceva dăinuitor în muzica românească. Numai așa se poate pro-

duce o muzică, care să cuprindă întreg sufletul neamului, făcându-l să vibreze aceleași armonii. Prin aceasta și-a asigurat Porumbescu nemurirea în viața culturală a neamului nostru.

Iată, On. public, motivul pentru care „Reuniunea română de muzică din Sibiu”, a fost cea dintâi, care a inițiat prăznuirea vrednică a memoriei lui Porumbescu, și cu mulțumire sufletească trebuie să constatăm, că pasul nostru e urmat de toți, cari cultivă muzica românească.

Suntem pe deplin convinși de înțeleptele cuvinte ale lui *Ioan-Gură de aur*, de cari trebuie să țină seamă orice popor, că „*cel mai bun îndemn pentru fapte bune este reamintirea lor și recunoștința față de autorii lor*” (Hom. 25 super Math.), pe când nerecunoștința nimicește orice vrednicie și înădușe orice virtute. De aceea v-am poftit. On. public, și pe d-voastră, ca în cântări de laudă, în strune și'n organe, să glorificăm împreună memoria neuitatului Porumbescu. Voim prin aceasta deoparte, să oferim lui Porumbescu un prinos de recunoștință pentru comoara ce a lăsat-o moștenire neamului românesc; iară de altă parte poporului nostru și conducătorilor lui vrem să le reamintim, că nici când nu ni se impune mai mult ca azi datorința, ca — pe lângă alte virtuți și însușiri alese ale neamului nostru — să cultivăm pe o scară cât mai întinsă lăsământul lui Porumbescu, cântarea bisericească și muzica românească, căci doară nici la un popor din lume nu-i cântarea o așa mare forță de mângâiere și de încurajare, ca la poporul nostru, care tocmai de aceea cântă mereu, la sapă, la seceră, când mână boii la plug, când suie pe plaiu la deal și coborând pe potecă la vale. Am spus-o și altădată și nu va fi de prisos a o repeta și acum, că nimeni nu exprimă mai nimerit *rolul important al cântării* în viața Românilui, ca și poetul G. Coșbuc în cuvintele:

„Doină zic, doină suspin,
Tot cu doina mă mai țin”.

Deci din prăznuirea memoriei lui Porumbescu trebuie să tragem cu toții o învățătură de folos. Anume: să dăm în toate așezămintele noastre culturale și în întreaga noastră viață socială o deosebită atenție cântării românești, căci aceasta este numai spre binele, spre mântuirea noastră.

Ca să mă înțeleagă toți mai ușor, dați-mi voie să vă spun o legendă, care are unele asemănări cu viața noastră. O aflăm încă la vechiul scriitor grec, la Herodot; iară poeții greci și romani au mai împodobit-o mai târziu. *Arion*, vestitul cântăreț, trăia mai mult la Periandru, dela Corint (620 a. Ch.). Odată s-a dus în Sicilia și Italia și când s-a reînapoiat spre Corint, avea o mulțime de comori. De aceea corăbierii au vrut să-l omoare. Simțind el aceasta, s-a rugat de ei, să-i deie voie să mai cânte odată. A luat atunci harfa și a cântat cu atâta duiosie, de și peștii din mare i-a îmblânzit; apoi — isprăvind cântecul — s-a aruncat însuși în valuri. Acelea însă nu l-au înghițit, căci delfinii mării i-au format punte de scăpare și l-au trecut la liman, scoțându-l la peninsula Taenaron, de unde s-a întors la Corint. Iară pe corăbierii, cari au sosit mai târziu, Periandru i-a prins și drept pedeapsă i-a răstignit pe cruce, salvând astfel comorile lui *Arion*. Această legendă e un simbol al cântării românești. Valuri fioroase au amenințat și amenință încă comorile cele mai scumpe ale sufletului nostru, dară — precum pe *Arion* cântecul lui l-a mântuit din gura lor — așa și la poporul nostru aripile doinei și ale cântării sale pot contribui mult, ca să treacă teafăr prin valurile, cari de multe ori cearcă a-l înghiți.

Deci, cultivăți, Români, cântarea, căci nu-i putere lumească, care să o poată scoate din sufletul vostru.

Și ea, ca orice artă, nobilitează sufletul și împodobește viața, precum împodobesc florile o grădină.

Cu aceste deschid matineul și șirul festivităților.

C V V Â N T

Rostit în 25 Mai 1908, la instalarea protopopului
Dr. Ioan Stroia, în Sibiu.

Onorați Domni!

Noi toți, câți ne-am ridicat din sânul poporului dela țară — dela cei din urmă până la cei ajunși în rândurile dintâiu ale frunțașilor și conducătorilor—avem o însușire comună foarte lăudabilă, anume: dorința fierbinte de a ne vedea poporul mai mulțumit, mai fericit, având mai multe zile senine, decât în trecutul său aproape veșnic înorat.

În această dorință—tocmai fiindcă-i atât de caldă, atât de nerăbdătoare — ni se pare adeseori, că nu mergem cu pași destul de repezi înainte. În zelul nostru de înaintare am vrea să zburăm.

În o asemenea stare sufletească ușor îi cuprinde pe unii un fel de **nemuțumire**, pe alții chiar un fel de pesimism.

Dați-mi voie să mă declar împotriva acestui simțământ, care poate duce la descurajare, și să constat, că degetul lui Dumnezeu ni-a ocrotit și ne ocrotește și azi arătându-ne calea, pe care să mergem spre un viitor mai bun. Aceasta v-o pot dovedi cu pilde, luate chiar din nemijlocita apropiere.

Era un timp, când muri chinezești stăviliau apropierea

Românilor nu numai de inițiativa orașelor, cum și de a Sibiului, dar și de instituțiunile, ce răspândesc cultură și lumină.

1. Cei dintâi Români din Sibiu au putut întocmi nu ca Români, ci numai ca Greci,—o capelă de rugăciune în casa sasului Bortmes din strada Poplăcii; dar Dumnezeu a voit, ca acel loc sfințit prin ruga unor înaintași ai celor reprezentanți azi aici — să devină un izvor de cultură românească, ajungând proprietatea „Tribunei“, a tipografiei românești, de unde multă vreme fruntașii aleși ai Românilor răspândeau nu numai lumină, ci fulgere de însuflețire națională, cum rar s-a pomenit la noi. Azi e tot casă românească, și încă prefăcută în un palat frumos.

2. Toți știm, că în capela de mai târziu din strada Măcelarilor stăpânia un duh exclusiv grecesc; iar un fruntaș contemporan îmi comunică, că pe la anul 1850 și mai târziu elevii români din orași erau scoși afară din ea. Dar mâna lui Dumnezeu a ridicat tocmai pe același loc cea dintâiu catedrală românească.

3. Pe episcopul român **Vasile Moga** intoleranța cea mai neagră îl scoate la 1835 din locuința închiriată în o casă din strada Urezului; îl delojează; dară geniul românismului inspiră pe fericita **Ioana Bădilă**, care mai târziu a devenit posesoara acelei case străine, ca să o doneze „Asociațiunii pentru cultura poporului român“.

4. Iară călare tocmai pe zidurile, ce ne strimtorau la periferie, am ridicat „Casa națională“, menită a adăposti ceea ce neamul nostru are mai de preț.

V-aduceți aminte, cu ce satisfacție și voie bună izbea însuși fruntașul țaran Joandrea în zidul petrificat de veacuri, ca să-l dărâme, bineștiind, că în trecut Români nu puteau locui în lăuntrul lor.

De unde am fost ieri dați afară, azi am devenit stăpâni. În un loc e stăpân biserica, în altul societatea noastră culturală.

Iată voia lui Dumnezeu; iată degetul, care ne arată,

ca odinioară Marelui Constantin, că—grupându-ne în jurul acestor două instituțiuni — biserică și carte — adică luând în o mână **crucea** în alta făclia culturii — vom birui.

Nimic mai firesc, decât ca la instalarea fratelui Dr. Ioan Stroia, carele este al 4-lea paroh din Sibiiu-Cetate, să ne reamintim aceste fapte, însoțindu-le de dorința generală, ca în activitatea sa pastorală să-i fie dat lui și nouă parohienilor săi—cât mai multe asemenea „semne și minuni“, ca și cele amintite de mine.

Părinte Stroia! **Munca**, ce ai desvoltat-o, și **cinstea**, ce ai dovedit-o în activitatea-ți publică de până aci, formează pedestalul, care te-a ridicat în fruntea celui dintâiu protopopiat din arhidieceză, ba putem zice din metropolie, și te-a învrednicit, să slujești la altarul celei mai mărețe biserici românești din mitropolie.

La sosirea Sfinției Tale în mijlocul nostru, ce-ți pot eu dori mai bun în numele sinodului protopopes, care te-a ales și te-a dorit, decât ca să-ți ajute Dumnezeu să conduci mulți ani cu acelaș zel, pricepere, cinste și hărnicie biserica, instituțiunile și poporul, ce ți l-a încredințat superioritatea bisericească, și atunci înaintarea acestui popor în toate direcțiunile nu va putea lipsi.

CVVÂNTAREA

De la alegerea de protopop al Bistriței, 28 Noembrie. 1908.

Onorat sinod protopopesc!

Ne-am întrunit cu ajutorul lui Dumnezeu, ca să îndeplinim astăzi o lucrare de însemnătate mai mare pentru biserica noastră și îndeosebi pentru acest colț al vlădiciei noastre dreptcredincioase din Ardeal. Și anume avem să alegem protopop la locul devenit vacant prin retragerea pâr. Simion Mondă, acum trecut la cele veșnice. Și — cum pentru întâiaș dată dela moartea lui avem prilejul a ne întruni în sinod protopopesc — vă invit să reînoim prin sculare amintirea lui, dorind ca buni creștini, ca „Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească“!

Deși cărma treburilor noastre bisericesti, școlare și bănești din acest protopopiat a trecut în mod provizor și se află și astăzi în mâna unei persoane vrednice a clerului nostru pastoral, care conduce oficiul protopopesc spre deplina mulțumire a mai marilor săi bisericesti și — cu bucurie află — și a clerului și poporului din acest ținut: totuș *Statutul organic* — temelia vieții noastre bisericesti — ne îndatorează pe toți a întregi cercul în mod definitiv, ca astfel noul protopop cu deplină liniște sufletească să-și poată croi planul pentru înaintarea în toate privințele a credincioșilor bisericii noastre din aceste părți.

Oficiul de protopop cercual e doară cel mai însemnat din întreagă organizațiunea noastră bisericească.

El e reprezentantul la fața locului atât al vlădicului cât și al superiorității bisericești, carele deoparte — venind în atingere nemijlocită cu poporul — are să observe și să descopere cu agerimea ochilor săi păsurile, scăderile și năcazurile turmei încredințate; apoi cu tăria minții sale, sprijinite de o temeinică cultură, de o vastă cunoștință de oameni și împrejurări și de o experiență bogată, să știe afla și recomanda și mijloacele de lipsă pentru delăturarea scăderilor și pentru netezirea drumului, ce duce la înaintarea poporului; iară de altă parte să poseadă și acea fineță de tact de a ști trata cu toți: popor și domni, Români și străini, precum și istețimea și priceperea cuvenită întru a îndeplini cu succes poruncile, ce sosesc dela mai mari și de a le ști aplica spre binele bisericii în general și spre folosul obștesc al ținutului, în fruntea căruia stă.

Această frumoasă, dară totodată și grea chiemare o va putea îndeplini cu succes numai un bărbat, care — pe lângă cultură, experiențe și tact — va fi condus și de o desăvârșită *cinste*, fără de care nu se poate conduce și administra nimic bine și spre mulțumirea celor drepți.

Pe lângă acestea poporul nostru cere dela conducătorul unui protopopiat, ca să fie straja neadormită a celor mai scumpe comori ale sufletului neamului nostru, cari sunt credința și legea strămoșească, limba românească, datinile, obiceiurile și portul părintesc, tradițiile și aspirațiunile naționale, iubirea de moșie și de patrie, dorința pașnicei conviețuiri cu toate celelalte confesiuni și neamuri. Pe acestea nu numai nu-i iertat să le primejduiască, ci trebuie să le desvolte, să le cultive, ca să ne ridicăm tot mai sus în șirul popoarelor culte și înaintate. Și în această privință — în împrejurările grele, în cari astăzi trăim — se recere o pricepere, o istețime și un tact rar.

Ca pretutindenea— așa și în acest ținut,— teren de lucru este din abundență; și acest teren este, după împrejurările în cari trăim, singurul, pe care mulțumită unor bărbați luminați și providențiali, ce i-am avut, ne putem mișca mai liberi, ne putem conduce înși-ne după voia și pricepera noastră. Ar fi acum un păcat strigător la cer, ca și pe acest *unic* teren să fim conduși de alte interese și nu exclusiv de dorul de înaintare în toate cele bune, de interesul obștesc. Dreptul și puterea sunt puse în mâinile noastre; votul nostru poate cădea pe bărbatul, pe care îl vrom. Dar — când ne folosim de acest vot — să nu uităm, cum că protopopul este la cercul său protopopesc aceea, ce-i capul la trupul omului. Deci — de vreți ca parohiile, credincioșii și toate așezămintele noastre culturale din aceste părți să fie conduse bine, căutați cu toții să vă desbrăcați, mai ales la asemenea ocaziuni, de toate considerentele și interesele particulare, fie acele legături de prietenie sau înrudire, fie făgăduieli sau amenințări etc. și să vă grupați în jurul acelei persoane, pe care o veți crede mai vrednică pentru această grea slujbă.

Aceasta trebuie s-o faceți cu toții, căci aveți răspunderea atât înaintea conștiinței proprii, care numai atunci va fi liniștită, când veți da votul celui mai vrednic; apoi sunteți răspunzători înaintea lui *Dumnezeu*, carele numai binele îl poate voi, înaintea *alegătorilor*, cari v-au trimis în sinod să mijlociți cu votul vostru înaintarea și întărirea poporului din cerc, precum și înaintea *urmașilor*, cari ne vor binecuvânta, de-am contribuit a se da frânele protopopiatului în mâni probate și cinstite, sau ne vor blăstema, dacă ne vom lăsa conduși de alte interese și nu de progresul bisericii.

În viața constituțională atât bisericească cât și mirenească, există un principiu, un adevăr, ce nu se poate răsturna, ca adecă *fiecare corporațiune, fiecare obște, este vrednică de conducătorul, pe care îl are*. În urmarea acestui

adevăr trebuie să conchidem: E o corporațiune vrednică, vrednic conducător și cap va cerca să-și puie; și din potrivă, unde dăm de un conducător slab și nevrednic între împrejurări normale putem fi siguri, că nici corporațiunea, care-l ține în fruntea ei, nu-i mai brează.

Deci — de vreți să fiți un sobor, un sinod conștient de dreptul vostru, dați-vă votul pentru cel ce îl cunoașteți de mai vrednic. Din parte-mi doresc, ca Dumnezeu, „carele vede până în rărunchi“, să străbată cu Duhul său cel sfânt în sufletul nostru al tuturor, ca să scoată din el orice considerațiuni lăturalnice și să ne inspire a face un lucru plăcut lui Dumnezeu și de folos protopopiatului văduvit.

Cu acestea deschid sinodul electoral.

BISERICA ORTODOXĂ DIN ROMÂNIA

1909.

Toți istoriografii români de seamă sunt de acord, că poporul nostru s-a încreștinat din cele mai vechi timpuri, și nu deodată prin activitatea unui singur apostol cunoscut și a ucenicilor săi, ci succesiv, pe încetul, și deodată cu formarea sa ca individualitate etnică deosebită, ca *popor român*. În urmare toți factorii de căpetenie, cari alcătuiesc firea neamului nostru, s-au plămădit și au dospit împreună. Astfel nu-i mirare, dacă poporul nostru limba, legea, religia, datini și tradiții le consideră deopotrivă „*sfinte*“, dacă sentimentele sale religioase sunt strâns unite cu cele naționale, formând un întreg nedespărțit, căci țaranul român, la întrebarea „De ce religie te ții?“ răspunde: „*De legea românească*“, și deaceea Românul a ținut și ține morțiș la toate însușirile, ce constituiesc cuintezența firii sale. Acestea l-au trecut teafăr prin toate primejdiile și furtunile celor 18 veacuri; pentru ele a suferit asupriri, nedreptăți și chinuri, cari i-au ridicat în mare măsură însemnătatea și valoarea, deci cu drept cuvânt putem constata, că acele însușiri formează azi și pentru viitor puterea probată a trăinicieii acestui popor.

Conducătorii de pretutindeni ai acestui neam, de jos până sus, — numai ținând cont în toate acțiunile și legiferările lor de această fire a poporului — vor lucra în folosul unei dezvoltări normale a lui, care duce la progres. Iar o împotrivire acestei dezvoltări va stânjeni și poticni înaintarea sa, până când împrejurări favorabile vor readuce toate în vechia ogașă, „căci toate — cum e 'n fire — se întorc la matca lor“.

Știindu-le acestea, clasele de sus ale poporului nostru, mai ales din învecinatul regat, au sfânta datorie a nu se depărta de firea înăscută a poporului, ci a se apropia cât de bine de el, a reaccepta însușirile inerente firii lui, întrucât sub înrâurirea creșterii străine și a traiului în mediu străin le-ar fi pierdut, căci numai astfel vor forma toți cetățenii regatului o unitate originală dinstinctă, numai așa vor păstra frumoasele tradiții ale strămoșilor lor, boieri și voievozi din lumea veche.

Biserica, cu toate formele câte în cursul aproape bimilenar al vremii s-au dezvoltat în viața noastră bisericească, a trecut în sângele poporului nostru, încât a devenit o instituțiune națională cu adânci rădăcini în firea întregului popor, cari nu se pot nimici, și pe cari toți fiii poporului au datorința a le cultiva cu îngrijire, căci și acele rădăcini au menirea a duce sucule dătător de viață pentru dezvoltarea sănătoasă a întregului neam.

Biserica noastră a devenit dreptcredincioasă română, credința noastră a devenit un tezaur național.

Regretatul bărbat de stat *Alexandru Lahovari* într'un remarcabil discurs din timpul mișcărilor provocate de detronarea mitropolitului *Ghenadie* zice între altele: „Această credință, în care ne-am născut și în care voim să murim, care a preșezut la cele mai mari acte ale vieții noastre, care a împreunat mâinile noastre cu mâinele soților noastre, care a adumbrat leagănul copiilor noștri, care a veghiat mângăietoare

la căpătâiul strămoșilor noștri adormiți, în care și noi sperăm să adormim în pace pentru a reînvia în speranță: — *acea credință nu poate fi pângărită*“.

„Dânsa a fost dela început, dealungul istoriei, una cu națiunea română, dânsa a purtat în luptă steagurile biruitoare ale Mihailor și ale Ștefanilor, pentru dânsa au murit Basarabii în Constantinopol. Ea este amestecată cu pământul și țărâna acestei țări; ea este dospită în inimile și în cugetele noastre“.

Un alt profund cugetător, fruntaș al Românilor de dincoace de Carpați, d-l *Alexandru Mocsonyi*, astfel caracterizează însemnătatea bisericii noastre într'un discurs festiv, ținut la Rășinari în 1898, cu prilejul parastasului de 25 ani dela moartea fericitului mare metropolit *Andrei Șaguna*:

„*Spiritul creștinismului ortodox, contopit cu spiritul anticei culture romane — această sinteză psihică — constituie geniul Românilor. De aci putem cuprinde ideea bisericii naționale în toată însemnătatea ei: Biserica națională este partea integrantă, indisolubilă a Românilor genuin. Nu este deci mirare, dacă biserica română și poporul român de când sunt, una se simt, dacă durerile și bucuriile lor pururea împreună le simt. Într'adevăr — fie că Catolicismul și calvinismul au strimtorat poporul nostru pentru ortodoxia sa, fie că grecismul și slavismul au știrbit caracterul național al bisericii — pururea Românilor a fost atacat în nervul său vital; iar ruptura istorică a elementelor sale psihice, indisolubile — Românilor a resimțit-o drept ca o dureroasă vivisecțiune*“.

„*Pricepem deci, de ce biserica națională a fost, este și va rămâne în veci condițiunea de viață a poporului român*“.

Iară distinsul bărbat de stat al României, acum retras

în liniștea vieții particulare, d-l *Dimitrie Sturdza*, — ținând în 1893 la senat o binemotivată vorbire în cauza legii clerului — arată, ce norocire, ce mare lucru, este pentru un popor, „*când națiunea se razimă de-o biserică, care e națională, care viază în popor ca o instituțiune proprie a lui*“. Cuvântarea lui culminează în prețioasele cuvinte, cari trebuie să formeze crezul fiecărui politician român: „*De-aceea să vă spun drept, — chiar dacă na-și fi creștin și creștin ortodox din convinșiune — totuș aș apăra biserica ortodoxă ca o instituțiune națională din punct de vedere politic, ca om de stat*“.

Cine cunoaște trecutul neamului nostru și momentele de căpetenie din istoria lui, acela trebuie să recunoască această importanță vitală a bisericii în desvoltarea lui. Cei mai mari voievozi ai țărilor române de ce s'au alipit cu atâta căldură și dragoste de biserica strămoșească? Cine nu știe, ce însemnează pentru Români vlădici ca *Dosofteiu*, *Varlaam*, *Veniamin*, *Antim*, *Teodosie*, *Grigore IV*, *Sava*, *Andrieu Șaguna*, *Silvestru Morariu* și mulți alții din șirul marilor arhieriei?

De ce *Eminescu* numește metropolia Moldovei mama neamului românesc? Pentru că „*a apărat intactă creștinătatea față cu agresiunea mahomedană*“; pentru că „*în persoana lui Varlaam metropolitul a făcut, ca Duhul sfânt să vorbească în limba neamului românesc, să redeie în graiul de miere al coborătorilor armiiilor romane sf. Scriptură și preceptele blândului Nazarinean*“.¹⁾

* * *

Intemeiați pe această importanță a bisericii, luminați bărbați de stat au decretat în art. XXI al Constituției — pe lângă garantarea absolutei libertăți a conștiinței și a cultelor străine — că „*religiunea ortodoxă a răsăritului*

¹⁾ „*Neamul românesc*“ pag. 174 — 909.

este religiunea dominantă a statului român“. Deci cine mai mult ca și statul are interes, ca această biserică să steie la înălțimea misiunii sale? Cu toate acestea biserica română din regat este de multă vreme într'un stadiu de dureroasă decadentă față de frumosul ei trecut. Era tristă a fanariților a supt — pe lângă duhul țării — și pe cel al bisericii. Urmele boalei se resimt încă în mod puternic.

Toate instituțiunile de stat în timpul mai nou au fost ridicate; un progres vădit pe toate terenele. Așa în armată, instrucțiune, justiție, în viața economică, administrație, etc.; numai biserica a rămas în vechia părăginire. Cu privire la biserică au comis o mare întrelăsare mitropolitul deodinioară *Nifon* și cu înaltul său cler de pe timpul secularizării averilor mânăstirești, decretate la 1863 în adunarea, prezidată de însuși metropolitul *Nifon*: Acest act al Domnitorului Cuza a fost fără îndoială un act patriotic de mare însemnătate și cu bucurie salutat de toți Românii; dară capii bisericii trebuiau să convingă pe sfetnicii lui Cuza și pe el însuș, ca să se creeze barem din o parte mai mică a venitelor sequestrate instituțiunile de lipsă pentru ridicarea bisericii și instituțiunilor ei, clerului pastoral și pentru îmbunătățirea stării sale materiale, ca să atragă elementele mai capabile în locul celor de o ignoranță crasă. Aceasta era o necesitate nu numai pentru viitorul bisericii, ci pentru întreagă țara, căci împreună cu clerul a decăzut și temeliala țării și puterea ei, *țaranul, poporul întreg*. Jertfa nu era pierdută, căci un cler luminat, conștient de misiunea sa și a strămoșeștei biserici, n-ar fi lăsat să ajungă țaranul în starea, la care cu toții știm, că se află; ci ar fi știut afla căile și mijloacele legale pentru a forța pe bărbații conducători ai țării să nu neglijeze soarta lui, periclitând viitorul țării. Și aceasta ar fi fost de mai mare folos, decât un progres aparent în alte direcțiuni, dară în fond efemer, lipsindu-i tăria teme-

liei, care susține toate instituțiunile din stat: bunăstarea și cultura masselor mari ale poporului. — Intrelăsarea mitropolitului Nifon și a soților săi e cu atât mai mare, cu cât din hotărârile sinodului central al doilea ¹⁾, convocat pe baza „*decretului organic*“ a lui Cuza la 1867, se vede, că cercurile bisericești și guvernamentale s-au gândit la ridicarea bisericii, căci se proiectase „înființarea unei facultăți teologice și regularea situațiunii materiale a clerului de mir“.

Dară — considerat acest sinod de anticanonic, pentru că luau parte și episcopi necanonici, numiți de Cuza, și nu aleși după vechiul obicei, — mitropolitul Nifon n-a voit să prezideze, ducându-se la băi în străinătate; iar mitropolitul Moldovei pretextând boală. La a treia a sa convocare, în 1869, s-au întrunit la acest sinod numai 4 membrii, și astfel încercarea lui Cuza de-a crea un sinod mixt a rămas baltă. ²⁾

Drept scuză pentru acei politicieni din timpul modern, cari ar fi dorit ridicarea bisericii și a clerului ei, rămâne faptul, că clerul exista, așa bun rău cum era; și astfel schimbarea lui în spre mai bine atârna dela o selecțiune cu atât mai înceată, cu cât numărul celor vechi era chiar

¹⁾ S-a convocat de 3 ori: a) în 1865, când l-a atacat Neofil Scriban, ca anticanonic. Sinodul l-a exchis; b) la 1867. Mitropoliștii absenți. Proto-popul Păunescu protestează contra sinodului. E depus; c) la 1869 când se prezintă numai 4 inși. De atunci până la 1872 biserica a rămas fără sinod central. Acest decret organic fu întocmit de *Laurian*, urmând pilda lui Șaguna, de a introduce și mireni în corporațiile bisericești; dar fără a ști preciza sfera de competență a membrilor lui, căci dă preoșilor și mirenilor dreptul de a se amestica și în acele chestiuni pur bisericești, în cari amestecul lor nu poate fi admis (d. e. judecarea episcopilor și mitropoliștilor etc.).

²⁾ Vezi Nicolae Dobrescu „Istoria bisericii române contemporane“ 1905 pag. 136 etc. Cuza institue prin „*decretul organic*“, edat la 1864 a) un „*sinod central*“ din mitropoliști, episcopi, arhierii, și din câte 3 deputați aleși în fiecare eparhie dintre preoșii de mir sau dintre laici cu cunoștințe teologice; b) un „*sinod eparhial*“ compus din episcopi sau mitropoliști, 3 membrii ai clerului, aleși dintre decanii facultăților (încă neexistente) teologice dela București și Iași, din rectorii seminarilor.

intrecător. Armata, corpul dăscălesc, etc., au putut fi ridicate mai iute, fiindcă în multe privințe s-au creat din nou.

Alți politiciani au negles anume biserica în presupunerea greșită, că un cler luminat, cu trecere, ar fi împins țara în brațele Rusiei. Asta însă nu poate fi temerea unui guvern român. Dacă un mitropolit al Sârbiei apelează la sprijinul Rusiei în contra guvernului țării sale, nu urmează ca clerul român să facă asemenea, căci nu sunt aceleași relațiile etnice și politice.

O neiertată și mare greșală au comis însă față de biserica română, și prin aceasta față de însăș țară, toate guvernele României noi, cari au aservit biserica intereselor politice ale singuraticelor partide, căci aceasta a împiedecat mai mult — decât orice alte cauze — ieșirea bisericii din decadența trecutului, stârpirea relelor, ce-o bântuie și ridicarea ei și a clerului pe toată linia.

Politica de partid cu certele ei, cari adeseori nu cunosc nici o margine, au ruinat și mai mult vaza și autoritatea clerului și prin asta a bisericii întregi. În scaunele arhieresti, episcopesti, ba metropolitane chiar, ajungeau bărbați mediocri, chiar slabi sau nevrednici, a căror simonii și netrebnicii erau în deobște cunoscute. Cei împopoțonați în demnități înalte cu nevrednicie au compromis apoi biserica și țara, pe când cei harnici, distinși, cu merite, capabili — desgustați — au stat deoparte, paralizați în mijlocirea binelui, ce l-ar fi putut face.

Culmea slăbiciunii sale a ajuns-o clerul înalt din România pe timpul celebrei detronări a mitropolitului *Ghe-nadie*, discreditând pe multă vreme prestigiul instituțiunii sinodului episcopesc. Nu intru în meritul vinovăției sau nevinovăției acestui arhieru; dară nu poate fi sinod conștient acela, care azi depune la influențe externe pe capul bisericii sale, și mâne acelaș sinod își recunoaște greșala și îl reabilitează. Numai în un stadiu de decădere se poate

lucra astfel. Decădere înseamnă atunci, când un nevrednic se poate ridica la treapta cea mai înaltă în ierarhia bisericească a unei țări; și tot decădere e, dacă un mitropolit vrednic este destituit dela înaltul său post. Efectul rău al acestei greșeli nici n-a lipsit. Foaia catolică „*Das Vaterland*“ din Viena, astfel apreciază cazul în Nr. 152 din 1896:... „*toată cearta dintre primat și sinod și situațiunea bisericii române peste tot este numai un nou argument pentru vechia experiență, că biserica orientală ruptă de Roma, nici când nu va înflori, ci va progresa tot mai mult spre descompunerea ei internă și externă.*“

Câtă durere trebuie să simtă în sufletul său orice Român la cetirea unor asemenea rânduri, scrise la adresa acelei biserici, care pe timpul mitropolitului *Petru Movilă* al Chievului (1642) se ridicase la un nume deosebit în fața întregii biserici ortodoxe a Răsăritului și care a numărat în sânul vlădicilor săi atâția nemuritori bărbați, pe cari neamul întreg pururea îi va pomeni cu recunoștință.

O deosebită stricăciune continuă a cauza bisericii române din regat și legea clerului din 1893, prin care se introduce puterea lumească în toate afacerile interne ale bisericii, până și în cele mai neînsemnate. Delătură chiar și pe protopopi după plac și pentru motive străine de biserică. Se îngerează în toate afacerile administrative și disciplinare. Biserica a devenit astfel o unealtă servilă în mâna politicianilor, expusă tuturor veleităților unei lupte între partide. În nici o țară aservirea bisericii intereselor guvernelor trecătoare, n-a produs bine pentru țară.

Când s-a tractat la senat proiectul, care introduce puterea lumească — politica — atât de adânc în viața internă a bisericii, senatorul din opoziție *Dumitru Sturdza* — văzând că episcopatul prezent nu apăra interesele bisericii, ba sprijinește proiectul — i-a cetit în senat evanghelia dela Matei: Cum Petru s-a lepădat de Hristos —

adecă de interesele bisericii — dară după cântatul cocoșului „*ieșind afară a plâns cu amar*“.

Iară băncii ministeriale, care lega mâinile bisericii, le-a cetit tot dela Matei evanghelia: Cum cărturarii și fariseii au sedus poporul, să ceară slobozirea lui Varava, iară pe Iisus să-l răstignească; și-și termină vorbirea cu cuvintele „Nu răstigniți biserica lui Hristos“!

* * *

O îndreptare deplină va putea deci urma numai atunci, când toți bărbații de stat, fără deosebire de partid, — deplin conștienți de marea responsabilitate, ce-o au față de biserică — ca cea mai de frunte instituțiune națională — se vor desbrăca în toate raporturile lor față de biserică de orice considerații particulare, personale sau de partid etc. — și se vor lăsa călăuziți exclusiv numai de interesul obștesc, dictat de binele bisericii, al țării și al neamului.

Când toți vor fi pătrunși de această înaltă îndatorire, se vor sili a ridica biserica acolo unde-i compete, sus, deasupra luptelor militante de partid, cari numai deșosi o pot într'o țară curat națională, agitând luptele dintre frați. Biserica numai dela o asemenea înălțime își poate susține autoritatea, fără de care nu poate lucra cu succes întru îndeplinirea misiunii sale de educatoare morală a cetățenilor.

Politicianii români — odată convinși de aceste adevăruri — vor accepta sincer principiul, recunoscut de atâția bărbați de stat din alte țări: «**Biserică liberă în stat liber**», cu atât mai vârtos cu cât acest principiu corespunde tradițiilor țării și nu odată a fost considerat și în România și mai ales la votarea „Constituțiunii“.

Pentru aceea se pot menține binele și tradiționalele raporturi ale statului cu biserica sa națională.

Fostul primministru *D. Sturdza* în o cuvântare a sa zice: „*Constituțiunea noastră a stabilit (la 1872) dar în adevăr „Biserică liberă în stat liber“, cu aceea însă ca să se știe bine,*

că biserica ortodoxă, fără a fi biserică de stat, este biserica dominantă în stat..

De ce dar guvernele române n-au ținut totdeauna cont de acest salutar principiu? De ce au încătușat biserica, făcând-o la toate ocaziile un instrument docil în mâna ministrului de culte? Iar acești miniștri — fiind și ei nu numai bărbați de stat ci și fii ai bisericii ortodoxe, — de ce n-au folosit puterea lor totdeauna spre repararea relelor, iar nu spre perenarea lor și spre umilirea clerului?

Bărbații de stat ai României și mai ales conducătorii de azi ai partidului liberal — advertizați de tristele evenimente ale anului 1907 — și-au pus de gând a regenera țara, a îndrepta întrelăsările și greșelile politice din trecut. Activitatea lor e o dovadă vie, că nu le lipsește o *voință sinceră*, și — dacă nu au putut împlini încă așteptările tuturor — aceasta, credem noi, este a se atribui precauțiunii, ce trebuie s'o aibă orice politician în alcătuirile sale, izvorâtă acea precauțiune din elementele de judecată, pe cari le au la îndemână în măsură mai mare decât aceia, cari — în dorul lor de progres — ar voi să vadă toate isprăvite iute și degrabă.

Noi avem însă ferma convingere, că regenerarea țării și mai ales înaintarea culturală, morală și peste tot rezolvarea norocoasă a problemei țărănești, este cu neputință, fără regenerarea bisericii naționale, ridicată la înălțimea cuvenită și pusă în putință de a-și înțelege rostul în mijlocul poporului român și de a munci cu succes pentru împlinirea sublimei sale misiuni.

Gândiți-vă numai, ce se alegea până acum de poporul român din Ungaria și Transilvania, dacă nu aveam o biserică, care să înțeleagă îndatoririle sale pe toate terenele față de poporul păstorit, și să-și știe lua partea leului la crearea tuturor instituțiilor, menite a ridica morala, cultura și bunăstarea credincioșilor, precum și din toate rezultatele, la câte până acuma am ajuns?

Ceeace s-a dovedit salutar la noi, unde avem a lupta cu mai multe greutăți și nevoi, va produce rezultate favorabile îndoite și mai rezezi în România, unde toți factorii publici ai țării ar oferi în acelaș scop concursul lor.

De aceea cu toată căldura recomandăm bărbaților de stat și conducătorilor bisericii române din regat, a se apropia de noi în privința întregii organizări a bisericii române de jos până sus, ținând cont și de spiritul canonului XXXIV apostolesc. Nu-i de lipsă să accepteze întru toate amănuntele organizației noastre, căci în regat există încă mulțime de factori, cari îngrijesc și mijlocesc progresul credincioșilor.

Dar principiul să fie: *Organizarea absolut independentă a bisericii naționale de puterea lumească a țării, rezervându-și Domnitorul numai dreptul de control și de supremă inspecțiune a mersului afacerilor bisericesti pe calea guvernelor sale responsabile.* 1) Dreptul acesta — autonom de a-și conduce biserica însăș toate afacerile sale — i se poate da cu atât mai vârtos, cu cât biserica e pe deplin concrecută cu interesele țării. Statul numai să ocrotească biserica și n-are să se teamă de puterea ei. Când s-au secularizat marile averi mânăstirești, biserica — ca o mamă bună — a cedat totul țării, ca să-și creeze instituțiunile de lipsă iară ea cu creștinească resignație a trăit în lipse, a răbdat; deci are și statul acum datoria de a o ajutoră, susțineă, fără ca în schimb să-i lege mâinile, mai ales că nu dă dela sine, ci sau din averile foste ale bisericii sau dela poporul contribuabil, care formează *biserica vie*.

* * *

Cum e azi, nu-i întru toate bine. Cine ne garantează d. e. astăzi, că în „marele colegiu electoral“ nu sunt și

1. Mitropolitul Șaguna s-a opus cu toată hotărârea și cu succes încercărilor ministrului absolutistic din Austria Thun de a trimite „comisar împărătesc“ la sinoadele bisericesti. O audiență a sa la Thun în cauza aceasta este foarte instructivă.

atei și de aceia, cari habar n-au de cele bisericesti; iară de altă parte Statul român n-are să se teamă, că biserica sa națională, atât de concrecută cu interesele poporului, va crea „stat în stat“ provocând lupte culturale păgubi-toare pentru țară. Trecutul țării este deplină dovadă, la ce înălțimi de mari patrioți s-au ridicat atâția vlădici ai bisericii sale.

Biserica este un organism și ca atare constă din mai multe membre. Dacă e, ca acest organism să vieze, să desvolte o viață sănătoasă și normală, trebuie înomis ca arterele de vieață să străbată și să funcționeze deopotrivă în toate membrele. Unde nu funcționează, acolo membrul e amortit, e paralizat, e mort.

Biserica constă din *arhieri, monahi, preoți de mir și din biserica cea vie*, adică masele mari ale credincioșilor. *Toate aceste membre — după adevărul exprimat de vestitul Agripa — trebuie să funcționeze în armonie în acelaș organism comun, altcum rezultanta funcțiunilor de vieață nu va fi promovarea intereselor întregului organism.*

Din o asemenea armonică conlucrare a clerului și a poporului va rezulta numai binele bisericii și al credincioșilor, căci hotărârile luate vor reprezenta adevăratele interese ale obștei și *vox populi* va fi *vox dei*.

De sine se înțelege, că organizațiunea aceasta trebuie să se facă pe temeiul ierarhic și al canoanelor celor cu valoare netrecătoare și a tradițiilor bune ale trecutului, cu precauțiune, cu consultarea prealabilă a tuturor factorilor competenți, cu frățească și pașnică înțelegere între biserică și stat și prin munca pricepută a unor anchete, compuse din, bărbați competenți.

În felul acesta se va găsi modul și calea de a aduce în consonanță interesele viitoarei dezvoltări a bisericii cu acele canoane, cari trebuiesc luate în considerare.

Preasfântul¹⁾ sinod arhieresc ar avea firește să rămâie supremul for bisericesc, *ținându-se de competența lui toate chestiunile dogmatice, curat rituale, judecarea arhierilor și afacerile mănăstirești, precum și altele, ce s-or afla de lipsă a i se rezerva după sf. canoane și tradiții.*

Incolo un sobor, sau sinod general sau dacă vă mai place un *sfat bisericesc central*, câte unul *eparhial, proto-popesesc și parohial*, ar avea să introducă viață și activitate în întreg organismul bisericii, dându-li-se în sfera lor de competență aceea, ce legea și regulamente speciale vor afla de necesar. În aceste adunări ar avea să intre și reprezentanți ai *bisericii vii, mirenii*, aleși cu considerare *specială* la interesele bisericii și dintre bărbații onorați — ori cu pricepere și cu inimă față de biserica națională.

Adunarea centrală ar trebui să fie un fel de for legislativ, chemat a statornici *regulamentele* pentru administrarea, disciplina și viața spirituală a eparhioților din toate eparhiile. Prea sfințitul sinod arhieresc își poate rezerva dreptul de a *revizui și aproba* acele Reg. înainte de a primi sancționarea regală, ca astfel să nu se vatem canonul, în sensul căruia toată conducerea afacerilor bisericești emanează din puterea episcopescă.

Acest congres — înmulțit ad hoc — ar putea face și alegerile de mitropoliți, episcopi și arhierii.

Soboarele eparhiale trebuie să devie un fel de *foruri de control*, chemate a examina întreagă activitatea organelor bisericești din eparhie. Controlul este sufletul co-

---

1. Adaug aici o mică observare. Eu țin de incorect atributul de „*Preasfinie*” în titlatura arhierilor etc. Putem zice: „*Sfinte Dumnezeule, sfinte tare, sfinte fără de moarte*”, adică „*sfintei Treimi*”; dar arhierii, episcopii și mitropoliții nu sunt nici „*sfinți*” și cu atât mai puțin „*preasfinți*”. Deci această numire *trebuie* înlăturată și înlocuită cu cea unică corectă de „*Preasfințite*” și „*Inaltpreasfințite*”, ceace însemnează un grad de înaltă hirotonire sau sfințire. Această numire se poate apoi da și „*preasfințitului*” sinod arhieresc“.

rectității, iar în lipsă de control adeseori cel mai cumsecade om poate aluneca și cădea în indolență și nepăsare, sau poate deveni incorect.

Câte așezăminte de binefaceri bisericești nu sunt în țară din îndurarea milostivilor înaintași? Așezămintele Brâncovenesti, dela sf. Spiridon, Madona Dudu „Mitropolitul Nifon“ și așa multe. Au bugete uriașe; și totuș câtă lipsă de control — se zice, — că este la unele din ele, spre marea pagubă a poporului atât de înapoiat și atât de avizat la folosirea cuminte a oricărui ban.

Firește, că în fiecare eparhie trebuie să fie și câte un *for judecătoresc, administrativ și de guvernare bisericească*, în frunte și spre ajutorul episcopului. Consistoriile duhovnicești de astăzi ar putea fi mărite ceva în caz de lipsă — precizându-li-se sfera de activitate. Episcopii numai bucura se pot de acest ajutor în greaua lor chemare.

Mai ales forurile judecătorești trebuiesc așa organizate, ca să existe dreptul de recurs și apelație, fără de care judecată dreaptă astăzi nu se poate admite.

* * *

Apreciind din considerațiile de până aci activitatea guvernului de azi al României, trebuie să constatăm, că d-l prim-ministru, *I. I. C. Brătianu*, ministrul cultelor *S. Haret* și cu colegii săi au intențiunea serioasă și o voință hotărâtă de a stârpi relele din biserică și de a o înălța la locul, de unde atâtea veacuri a strălucit, luminând calea ce duce spre mântuirea vremelnică și veșnică. Faptele din timpul ultim în chestiile bisericești ne îndreptățesc a face această constatare dezinteresată de aici, din depărtare. Și anume merită întregă luare aminte modul plin de tact de a scăpa biserica de un servitor jupuitor și de a lua o piatră de moară de pe sufletul clerului moldovean ușurându-i răsuflarea; iar cu prilejul întregirii scaunelor

vacante ale ambilor mitropoliți, deasemenea au dat dovadă, că nu urmăresc alt scop decât binele obștesc, așezând pe tronurile mitropolitane pe cei mai vrednici membrii ai clerului înalt ce-l au azi: la București pe părintele *Atanasie* al Râmnicului, care cu mintea-i luminată și cu frumoasele-i cunoștințe va continua munca salutară începută în eparhia Râmnicului-Noului-Severin, și la Iași pe pâr. *Pimen* al Dunării-de-jos, care cu inima-i românească și cu zelul apostolesc ce-l desvoltă, va fi un bun părinte în scaunul blândului Iosif Naniescu, celui de toți iubit și regretat.

Frumosul moment creștinesc, când prim-ministrul *I. I. C. Brătianu* a sărutat mâna nou alesului mitropolit primat *Atanasie* în fața marelui colegiu electoral după proclamarea lui de ales, indică și simbolizează elocuent, *ce vrea acel prim-ministru și cu el guvernul și țara să fie și să devie biserica națională și clerul ei în fața tuturor.*

În acest simbol vedem noi pecetluită tendența unei reforme spre mai bine, pe care o așteaptă toți doritorii de progres dela actualii conducători ai țării și dela urmașii lor.

Noi credem, că condus de asemenea tendință ministrul cultelor dl. *S. Haret* a elaborat un „anteproiect“ pentru modificarea unor dispoziții din legea dela 1872, privitoare la alegerea mitropoliților, episcopilor etc. și pentru crearea pe lângă sinodul arhieresc a unui consiliu bisericesc. central.

Punctele cardinale sunt:

1. Acest anteproiect înmulțește „marele colegiu electoral“ de azi, constătător din ambii mitropoliți, toți episcopi și arhierii, toți membrii ortodocși ai corpurilor legiuitoare, — senat și cameră, — cu membrii aleși ai consiliului bisericesc, creat din nou.

2. Ales de mitropolit, episcop, arhieriu titular poate fi de aci înainte orice membru al clerului român, admis la acele dignități de sf. canoane. Legea din 1872

admitea alegerea de mitropolit și episcop numai din șirul arhierilor titulari, *născuți* în regat ca Români și nu *naturalizați*. Consiliul bisericesc prezintă marelui colegiu electoral o listă de 5 candidați eligibili. La caz, că nu întrunește nici unul din 5 majoritatea absolută a votanților, consiliul bisericesc prezintă o listă nouă cu cel puțin 3 candidați noi. — Cel cu majoritate și relativă va fi declarat ales. Etatea 40 ani. Licențiat sau doctor în teologie dela o facultate ortodoxă. Onorariu: unui mitropolit 3,082 lei, unui episcop 1541 lei pe lună. Arhierii titulari se aleg dintre licențiați sau doctori în teologie, sau cu alt titlu academic echivalent (legea din 1893).

3. Preasfințitul sinod arhieresc rămâne autoritatea supremă a bisericii din regat, având a păstra unitatea în privința dogmelor, a ritului și a canoanelor ecumenice cu biserica din Constantinopol și cu toate celelalte biserici ortodoxe. Membrii lui rămân numai: mitropoliți 2, episcopi 6 și arhierii 8. La judecarea unui membru sinodal trebuie să fie cel puțin 12 inși de față. (1895). Li se fac cele 3 chemări, cerute de canonul 74 apostolesc. Pentru delictes ordinare și politice îi judecă curtea de casație.

4. Se institue un nou *consiliu bisericesc*, căruia se încredințează disciplina clerului și administrarea afacerilor bisericești, precum și afacerile școlare ale clerului etc.

Se compune:

- a) Din toți membrii presf. sinod arhieresc, 16.
  - b) Din un profesor definitiv, cleric dela facultatea teologică ales de profesori.
  - c) Din un profesor definitiv, cleric dela seminarul statului ales de profesorii seminariilor teologice.
  - d) Din 2 ieromonahi, aleși de călugării mănăstirilor.
  - e) Din câte 2 preoți sau diaconi, aleși în fiecare eparhie dintre preoții de mir de către preoții parohiilor.
- De tot deci 36. — Se aleg pe 6 ani. Cele dogmatice, rituale și judecarea arhierilor nu privesc pe acest consiliu.

Hotărârile sale reclamă aprobarea ministrului,
ca să poată fi executabile.

Nu încape nici o îndoială, că acest anteproiect cuprinde o lărgire a legii sinodale, atrăgând la conducerea bisericii elemente noi din toate clasele clerului.

Dacă sfinților părinți, întruniți la primul sinod ecumenic dela Nicea, nu le-a derogat a accepta sfatul luminat al diaconului Atanasie al Alexandriei, oferit nu în chestii de disciplină sau administrație, ci în cauza statornicirii chiar a celor mai cardinale dogme, — de ce să nu primească clerul înalt al României sfatul și ajutorul unor profesori luminați ori a unor preoți de mir, cari vor cunoaște mai bine, de cât arhieriei din monahi, viața și păsurile clerului, care trăiește la sate și parohii, și ale poporului păstorit, cu care trăiește împreună, împărțind împreună binele și răul.

Sinoadele ecumenice au fost cele mai importante întruniri ale bisericii a toată lumea; membrii ei au fost declarați de sfinți părinți, între cari cei mai luminați luceferi ai creștinismului. La acele sinoade au participat — în mod excepțional — preoți și diaconi chiar, adică nearhieriei; deci *nu e nici o inovație anticanonică în anteproiectul d-lui Haret*, care — nu în sinodul arh. introduce monahi, preoți și diaconi, ci *numai în o corporațiune cu atribuții administrative și disciplinare*, deci nimic anticanonic și nici contra practicei bis. din alte țări și biserici ortodoxe.

Există țări, cu un număr restrâns de episcopi, unde și în sinodul suprem s-au admis arhimandriți și preoți, ca d. e. în Muntenegro. În mitropolia ortodoxă română a Ungariei sunt în sinodul arhieresc numai 3, un mitropolit și 2 episcopi sufragani. Când un scaun e vacant. rămân 2. Ca notari sau referenți se admite uneori și aici care-va dintre arhimandriții sau dignitarii bisericii. — Unde însă numărul arhieriei este mai mare, acolo e bine să se

menție ca suprem for bis. preasfințitul sinod arhieresc, compus numai din arhieriei, ca să se salveze înțelesul canonului, că în biserica ierarhică puterea de-a conduce emanează dela episcopi, adică dela sinodul, compus tot din arhieriei.

Incolo însă nu există nici un motiv acceptabil, nici canonic nici de altă natură, care să împiedice biserica a-și creă acele corporațiuni, a căror lipsă se impune de trebuințele credincioșilor și le reclamă chiar bunul mers al afacerilor bisericii și progresul ei.

Practica bisericească din alte țări dovedește, că și în alte locuri s-au instituit diferite corporațiuni legislative, disciplinare, administrative și școlare bisericești, fără ca prin aceasta să se vatemese esența ortodoxismului. Din contra acele corporațiuni au devenit deoparte fortărețe pentru apărarea lui acolo, unde a fost amenințat, și de altă parte izvoare de nouă viață, de nou avânt în organismul bisericii. Numai să fie curată intenția legii, și să nu urmărească alte scopuri ascunse d. e. de-a diminua autoritatea arhierescă.

Nici chiar acolo biserica și ortodoxia n-a avut nici o pagubă, ci numai câștig, unde în corporațiuni au fost introduși și *mirenii*, cari tocmai prin aceasta au fost legați de biserică și de marile ei interese, devenind adevărați stâlpi, mecenați și apărători ai intereselor celor mai scumpe unui neam și cari astfel și-au câștigat recunoștință obștească.

Mai ales în timpul de azi — cu atâtea curențe anti-creștinești — e un lucru foarte cuminte a apropia *mirenii* de biserică, ca să aibă prilej a se convinge tot mai des de folosul ce-l aduce poporului și țării și să se angajeze și ei la munca ei salutară.

Dispoziția din anteproiect de a putea alege la cele mai înalte trepte în biserică pe cei binemeritați *din întreg*

clerul, va fi pentru mulți un îndemn de muncă, de ambiție nobilă și de corectă purtare; iar cei odată ajunși arhieriei nu se vor putea crede ajunși la culme, fără a continua să adauge la meritele, pentru cari au fost aleși arhieriei, noi titluri de stimă și vrednicie. Sângele din arteriile organelor bisericesti va pulsa mai viu.

Contra acestei dispoziții nimenea nu va putea face vre-o obiecțiune justă, pe care, câtă vreme renumitul patriarh *Fotie* a fost soldat înainte de alegere. Canoanele admit alegerea episcopilor și dintre mireni cu cultură teologică temeinică și cu purtări pline de evlavie. Asemenea alegeri au mai obvenit în biserica ortodoxă.

Nu înțelegem însă rostul dispoziției, că cel ales trebuie să fie cetățean român *născut iar nu făcut*, naturalizat.

Șaguna a fost de origine macedo-român și totuși a ajuns mitropolit la noi, ba a reînviat chiar el mitropolia noastră. Ce pierdere mare de nu-l aveam. Noi ne îngrozim chiar, când ne cugetăm: „Ce-ar fi azi biserica noastră, de nu ne trimetea azi pronia dumnezească pe Șaguna tocmai dela oropsiții de Aromâni umiliți?”

Delăturarea acelei restricțiuni n-ar avea să sperie pe nimenea. Vr-un eventual caz excepțional n-ar face nici o nedreptate celor născuți în țară. Episcopii catolici vin cine știe din ce țară și din ce neam. Ministrul cere *aprobarea* hotărârilor consiliului bisericesc. Noi am dori ca sinodul arhieresc să aibă mai întâi dreptul a revizui și aproba asemenea hotărâri; și apoi să urmeze supra-inspecția Coroanei, iar nu aprobarea ministrului.

Noi — Ardelenii — considerăm acest anteproiect de un pas îmbucurător înainte, care ne înveselește și pe noi cei aparținători altei biserici românești, deși nu ne mulțumește pe deplin ceea ce se face.

Noi privim însă aceasta numai de o verigă nouă în lanțul evoluțiunii pornite în organizarea bisericii; și avem

nădejdea, că timpul va spori numărul verigilor, atrăgând pe câmpul activității bisericești toate elementele, din cari se compune biserica, precizând bine pentru fiecare factor postata de drept și de muncă, spre înaintarea morală și culturală a poporului întreg.

Pentru schimbări mai multe și mai radicale — se vede — încă nu e terenul copt și pregătit. Ba chiar și instituirea numitului consiliu bisericesc o considerau mulți de anticanonică, ceea ce nu stă.

Nu încape îndoială, că legiferarea în chestii bisericești trebuie să ție cont de bazele canonice ale bisericii noastre; dară apoi mulți vorbesc de canoane, fără să fi cetit vr'odată o colecție de canoane. Există canoane cu valoare netrecătoare, cari și azi ca un fir roșu trebuie să predomine tortul și pânza întregii organizații bisericești. Multe canoane însă de natură administrativă și disciplinară sunt de o însemnătate mai mică; unele canoane sunt în contradicție cu altele; iară altele cuprind astfel de dispoziții, cari în timpul de astăzi nu se mai pot aplica. S-au potrivit în timpul, în care s-au adus; astăzi însă nu se pot susține, și nici n-au pretenția de a dăinui în veci. Aceasta însă nu detrage din valoarea, ce trebuie să o aibă canoanele în viața noastră bisericească. La drept vorbind ar fi de mare folos un sinod ecumenic al bisericii ortodoxe răsăritene, care să facă cu deplină competență o potrivită selecțiune a normelor canonice pentru viitoarea dezvoltare a bisericii ecumenice și a celor particulare în deosebi.

Ce-ar fi de justiția și ocârmuirea lumească, dacă s-ar ținea exclusiv tot de formele vremilor trecute.

Dacă biserica ecumenică nu se poate azi întruni, bisericile particulare au datorința a face ele — în cadrele posibilității — ceea ce cred spre binele bisericii și a cre-

dincioșilor, dară, firește, cu toată precauțiunea conservativă și cu luarea în considerare a canoanelor fundamentale, esențiale.

* * *

Dară, precum am spus în cele anterioare, nici canoanele, așa cum sunt, nu împiedică crearea de corporațiuni cu elemente din toate păturile, ce constituiesc biserica.

Distinșii teologi români, profesorii dela facultatea teologică din București *N. Dobrescu și I. Mihălcescu*, au documentat în mod neîndoelnic, că proiectul d-lui Haret nu-i anticanonic și că canoanele și practica din toate bisericile orientului admit a se face schimbări mult mai radicale. ¹⁾

Dar mai presus de sinoadele ecumenice stau *sinoadele apostolești*, conduse de însăși întemeietorii creștinismului, de ss. apostoli. Faptele apostolești ne arată (cap. I. 15—26) cum s-au adunat sf. apostoli în sobor cu alți bărbați frați ca la 120, în scopul să fie „rânduit unul“, care să fie „numărat cu cei unsprezece apostoli“, în locul vânzătorului Iuda. Iară pentru regularea întrebării, dacă păgânii pot sau nu deveni creștini, fără a trece mai întâiu prin iudaism, tăindu-se împrejur, „s-au adunat apostolii și bătrânii, să cerceteze acest lucru“, (Fapt. apost. XV.—6). „Atunci apostolii și bătrânii cu toată adunarea au hotărit“ (v. 22) „să nu se mai pună preste Voi (adică ginți, păgâni) nici o sarcină decât... să vă feriți de-a jertfi idolilor“ (v. 26—28).

Asemenea alegerea diaconilor (Fap. ap. VI.) s-a făcut „înaintea a toată mulțimea“.

Deci dacă sf. apostoli au admis „mulțimea creștinilor“ la soboarele, ținute în chestii bisericesti delicate, de ce noi astăzi să considerăm de anticreștinești și anticanonice corporațiunile bisericesti, în cari ar intra barem reprezentanți ai obștei creștine?

1. Vezi „Voința națională“ și „Viitorul“ din lunile Ianuarie și Februarie 1909.

Intemeiat pe aceste fapte ale sf. apostoli nemuritorul mitropolit Andreiu Șaguna iată la ce convingere ajunge ²⁾: „Oare să nu aibă soboarele noastre din Ardeal (dela 1850 și 1860 la cari au luat parte și mireni) nici un fundament canonic, când și noi n-am vrut alta fără numai aceea că — precum apostolii prin lucrările lor sobornicești, la care au luat parte și mulți dintre credincioși, au vrut să dea trebilor celor din afară bisericești o *direcție mulțumitoare pentru toți* — așa și noi toți ne-am nevoit, ca întâiu să învățăm prin reprezentanți clerul și poporul eparhial despre toată starea bisericească... și apoi prin învățăturile noastre arhieresti luate din sf. scriptură și canoane și din scrierile sf. părinți, să dăm direcție cuviincioasă lucrurilor externe bisericești etc...” Iară la alt loc ³⁾ afirmă categoric: „*Noi credem și mărturisim, că n-am vătămat nici un fundament canonic, când am conchiemat la soboarele bisericii noastre din Ardeal pe lângă reprezentanții clerului și pe reprezentanții eparhioșilor noștri*“.

Cine crede că această purcedere e anticanonică „să aibă bunătate a ni le spune“ acele baze, cari i-ar îndreptăți la aceasta. Apoi continuă: 2. „noi credem, că am fi greșit... dacă n-am fi chemat și n-am chema și pe viitor și pe reprezentanții poporului eparhial, pentru că noi așa știm, că aceasta nu vatămă nici instituțiunile canonice, nici interesele bisericești, nici vaza cuiva, ci din contră înaintează toate acestea într'un chip folositor; iar de altă parte.. în urma măsurilor politice devenise biserica în starea cea mai mizerabilă și abnormă, și acum de a o scoate din această abnormitate și de a o aduce la starea normală cu toate elementele și toți factorii, ce se cuprind în biserică, avem trebuință de împreună lucrare și de niște mijloace, cari de sigur să fie în stare a înnoi biserica“...

2. Anthonismos sau deslușire comparativă etc. Sibiu 1831 pag. 109.

3. Op. cit. pag. 101 etc.

Arată apoi Șaguna, cum pe calea aceasta i-a succes a creă unirea și armonia clerului și a poporului în treburile bisericesti și școlare; deaceia zice, că „în acest adevăr avem noi fundamentul canonic al procedurii noastre arhieresti“ (pag. 103). Mai departe: 3) „Noi credem și mărturisim, că acea lucrare a unui arhieru, care produce buna înțelegere și cea deacolo urmata iubire între arhieru, popor și cler, precum și activitatea generală în toți membrii bisericeii... nu se poate zice a fi lipsită de fundament canonic“ (pag. 105).

„Acest adevăr toți ortodocșii îl mărturisesc afară de aceia, cari în litera, ce moare, mai mult cred, decât în Duhul carele viază“.

Și să nu se uite, că Șaguna a fost între cei mai acasă pe terenul canoanelor bisericesti.

Din toate acestea rezultă, că nici intrarea mirenilor în corporațiile bisericesti nu poate fi timbrată de anticanonică. Ea este spre folosul bisericii și spre ajutorul episcopilor.

Numai cei incorecți și incapabili se feresc de controlul și de conlucrarea celor mulți.

* * *

Când toate elementele, ce constituiesc biserica, vor lua parte activă în corporațiunile ei, alt interes vor arăta toți către sfânta biserică, altă vieață, altă mișcare, altă muncă vor introduce în toate arterele ei. Se vor delătură mulțime de rele, se vor ridica instituțiunile bisericesti existente, se vor creă altele nouă din inițiativa acestor elemente, și nu se vor așteptă toate dela budgetul guvernului; ci va fi și biserica o putere vie, care va îndrumă societatea la mai mult interes pentru idealele poporului; căci vai de țara, unde inițiativa societății lipsește în crearea de instituțiuni de folos creștinesc și obștesc și toate se așteaptă dela oficialitatea guvernului și a organelor lui!

Noi am mai fi așteptat dela d-l ministru, ca cel puțin o învoire să mai facă. Guvernele stau în fața regenerării statului pe toată linia. La unii bărbați de stat se vede multă bunăvoință și sinceritate în această privință; dară noi una o credem, că până nu se va lărgi dreptul electoral, ca să intre în corpurile legiuitoare în proporție dreaptă reprezentanți din toate păturile sociale, până atunci greutăți de neînvincis se vor ivi în calea progresului, până atunci reforme radicale, dară absolut necesare și salutare, nu se vor putea vota. Deci calea spre votul obștesc trebuie pregătită fără întârziere.

Și ce educație constituțională s ar putea da poporului întreg mai bună, decât dându-i puțința să-și aleagă el pe preoții și slujitorii bisericii? Dacă marele colegiu din reprezentanții țării întregi alege pe mitropoliți și episcopi, — dacă pe timpul apostolilor mulțimea mare și-a ales pe diaconi ca slujitori ai bisericii: — de ce să nu se dea poporului dreptul a-și alege pe preot și pe ceilalți funcționari ai bisericii, etc.? Căci vocea poporului e vocea lui Dumnezeu, și această purcedere ar stârpi și alte multe rele și nemulțumiri. Ar face școală poporul sub conducerea părintească binevoitoare a bisericii.

Ajungând în fruntea bisericii bărbați luminați, cu inima doritoare de progresul bisericii și al țării, nu-i exclusă posibilitatea, ca reformele indicate în acest articol să se realizeze nu numai ca impuse de guvernul lumesc, ci ca făcute la inițiativa și cu conlucrarea bisericii și a clerului ei.

Să nădăjduim, că în viitorul nu tare îndepărtat se va ivi și în biserica fraților din regat bărbatul competent, carele — ca și Șaguna la 1868 — va putea zice, de bună voie, memorabilele cuvinte: „Depun cu desăvârșită odihnă sufletească toată competența legislativă și administrativă a

bisericii noastre naționale în mâinile congresului prezent și a celor viitoare, cari singure sunt reprezentanțele legale și canonice ale întregii noastre provincii metropolitane... De azi încolo depun și responsabilitatea pentru ulterioara soartă a bisericii ¹⁾....⁴

1. Când am scris acest articol, n-am visat că atotputernicul Dumnezeu mă va învrednici să fiu chiar eu acela, care în calitate de mitropolit primat, apoi patriarh al României să dau bisericii o organizare nouă, în care se regăsesc elementele din acest articol.

CUVÂNTAREA

Ținută în Senatul României de Mitropolitul Pimen al
Moldovei și Sucevei, în ședința dela 7 Martie 1909.

Domnilor,

Vă spuneam la începutul cuvântării mele că proiectul de lege, pe care-l discutăm, a produs o frământare de creeri, dând naștere la articole însemnate în gazete și reviste.

În revista „Țara noastră“, a fraților de peste munți, a apărut un foarte important studiu: „Biserica ortodoxă din România“. După ce descrie cu multă pricepere trecutul bisericii noastre și serviciile aduse neamului, apoi se exprimă astfel:

„Cine cunoaște trecutul neamului nostru și momentele de căpetenie din istoria lui, acela trebuie să recunoască această importanță vitală a bisericii în dezvoltarea lui. Cei mai mari voievozi ai țărilor române de ce s-au alipit cu atâta căldură și dragoste de biserica strămoșească? Cine nu știe ce însemnează, pentru Români, vlădici ca: Dosoftciu, Varlaam, Veniamin, Sava, Andreiu Șaguna, Silvestru Morariu și mulți alții din șirul marilor arhieri?

De ce *Eminescu* numește mitropolia Moldovei *mama neamului românesc*? Pentru că a apărut intactă creștinătatea

față cu agresiunea mahomedană; în persoana lui Varlaam mitropolitul a făcut ca Duhul sfânt să vorbească în limba neamului românesc, să redeie în graiul de miere al coborâtorilor armilor romane Sfânta Scriptură și preceptele blândului Nazarinean.

Intemeiați pe această importanță a bisericii, luminații bărbați de stat au decretat în art. XXI al Constituției — pe lângă garantarea absolutei libertăți a conștiinței și a cultelor străine — că «*religiunea ortodoxă a răsăritului este religiunea dominantă a Statului român*». Deci, cine mai mult ca și Statul are interes ca această biserică să stea la înălțimea misiunii sale? Cu toate acestea, biserica română din regat este de multă vreme într'un stadiu de dureroasă decadență față de frumosul ei trecut. Era tristă a fanarioților a supt — pe lângă duhul țării — și pe cel al bisericii. Urmele boalei se resimt puternic.

Toate instituțiunile de Stat în timpul mai nou au fost ridicate; un progres vădit pe toate terenele. Așa, în armată, instrucțiune, justiție, în viața economică, administrație, etc.; numai biserica a rămas în vechia părăginire.

«*O îndreptare deplină va putea deci urmă numai atunci, când toți bărbații de Stat, fără deosebire de partid — deplin conștiinți de marea responsabilitate ce o au față de biserică — ca cea mai de frunte instituțiune națională — se vor desbrăcă, în toate raporturile lor față de biserică, de orice considerații particulare, personale sau de partid, etc. — și se vor lăsa călăuziți exclusiv numai de interesul obștesc, dictat de binele bisericii, al țării și al neamului.*

Când toți vor fi pătrunși de această înaltă îndatorire, se vor sili a ridica biserica acolo unde-i compete, sus, deasupra luptelor militante de partid, cari numai dejos o pot într'o țară curat națională, agitând luptele dintre frați. Biserica numai dela o asemenea înălțime își poate susține

autoritatea, fără de care nu poate lucra cu succes întru îndeplinirea misiunii sale de educatoare morală a cetățenilor.

Mai departe, zice autorul acestui studiu :

Noi avem ferma convingere că regenerarea țării și, mai ales, înaintarea culturală, morală și peste tot rezolvarea norocoasă a problemei țărănești, este cu neputință fără regenerarea bisericii naționale, ridicată la înălțimea cuvenită și pusă în putința de a-și înțelege rostul în mijlocul poporului român și de a munci cu succes pentru împlinirea sublimiei sale misiuni“.

Am deplina convingere, d-lor senatori, că întemeiatele și înălțătoarele constatări și aprecieri ale confratelui nostru transilvănean vor mișca sufletele noastre ale tuturor într-un cântec de frate la frați.

Voci: Cine e acel mare prelat?

I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei: Este un preot de mare valoare din Sibiu.

Voci: Cum îl cheamă?

I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei: Un bun român, acesta este numele lui.

Cu aceasta încheiu cuvântarea mea și vă mulțumesc de atențiune. (Aplauze).

CUVÂNTARE

Rostită ca protosinCEL, la înmormântarea frunțașului român
Dr. Alexandru Mocsonyi, 1909.

„Căutați și vedeți! de este durere asemenea
„durerii mele, ce m-a ajuns“,
„Și cu care m-a intristat Domnul în ziua, când
s-a aprins mânia lui“.

Ieremia. Plâng. I. a.

Preasfințiților!

Jalnici ascultători!

Dacă ne gândim la starea de astăzi a poporului nostru din patrie și îndeosebi la desvoltarea vieții publice din biserica-i strămoșască, — cu greu vom găsi cuvinte mai potrivite pentru a jeli și a deplânge marea pierdere, ce-a îndurat-o neamul, biserica și toate așezămintele noastre culturale, sociale, economice și de orice soi, prin trecerea din viață la cele veșnice a valorosului bărbat, conducător și cârmuitor, Alexandru Mocsonyi.

Cu adevărat dreptul Ocârmuitor al lumii în purtarea sa de grijă, în iubirea sa, pare-că tocmai în aceste vremuri, pline de îngrijorare, ne ceartă cu asemenea lovituri grele și dese. Și aceasta o face, ca în fața loviturilor mai lesne să ne venim în fire, ca — în fața sicriului, care cuprinde osemintele recite ale unui bărbat atât de binecuvântat

și greu de înlocuit, să ne reamintim sfaturile înțelepte, judecata clară și mărețele fapte pentru binele neamului ale scumpului defunct; și acelea să ne arate și să ne convingă, că nu pe calea împerecherilor dintre frați, nu pe calea sfâșierilor fără de margini, vom putea susține așezămintele erezite dela înaintașii părinți, cu atât mai puțin le vom putea întări sau spori.

Încă nu s-a închis bine mormântul unui distins fiu al Banatului, încă nu s-au uscat lacrimile vărsate de un întreg popor pentru pierderea unui neuitat al său părinte, și iată — după vorba proorocului Ieremia — în așa scurtă vreme: *Căzut-a și cununa capului nostru*» (Plâng. V—16), căci cu adevărat Al. Mocsonyi a fost nu numai cununa Banatului, ci cununa întregului popor român din Ungaria. Nu există cărturar român, care să nu cunoască strălucitele vrednicii ale adormitului în Domnul pe toate terenele vieții noastre publice, cari ne îndreptățesc a-l numi *cununa tuturor*.

Vorba lui cumpătată, sfatul lui temeinic, au fost în cele din urmă 4—5 decenii hotărâtoare, și nu odată am dat greș, când nu l-am ascultat. În toate corporațiunile înalte, ce le avem, mintea lui luminată, spiritul fin de distingere și judecata lui profundă, i-au asigurat superioritatea și l-au ridicat în fruntea tuturor.

De câte ori îl aveam în mijlocul nostru la sfaturile asupra celor mai grele chestiuni ale vieții noastre publice, pare-că toți se simțiau ușurați în misiunea lor, cunoscând puternica lui forță de judecată, cu care croia direcția de urmat și pe care cu încredere o acceptau toți.

Iară acum, când am pierdut pe acest cârmaciu dibace și probat, responsabilitatea noastră, a celor ce formăm obșteea cea mare, a crescut, s-a mărit; îndatoririle noastre s-au îndoit, căci — în lipsa de asemenea conducători — trebuie cu toți să priveghem mai mult ca până acuma. În ase-

menea situațiune, închegarea rândurilor trebuie să fie în-tâia datorință a tuturor.

Cuvine-ni-se deci tuturor celor ce din 4 unghiuri ne-am adunat în jurul acestui scump sicriu, ca înainte de a-l în-crede mormântului rece, — să ne altoim sufletul nostru cu mărețele idei din strălucitele și pururea memorabilele cuvântări ale înțeleptului repauzat și să ne oțelim voința cu îndemnul grăitoarelor sale fapte și a frumoaselor sale bine-faceri și jertfe.

Sfântul Ioan Gură-de-aur ne spune în una din Omiliile sale, că «*Reamintirea și recunoștința sunt cel mai puternic îndemn spre fapte bune*». (Om. 25 sup. Math.). Ni se impune deci la asemenea ocazii a ridică înaintea tuturor pe aripile unei profunde recunoștințe vredniciile celor repauzați.

Oratori mai distinși și bărbați mai competenți ca mine au atins și vor mai aminti multe din vredniciile repauzatului; deaceea eu trec peste rolul important, ce l-a avut Al. Mocsonyi pe terenul politic, în care a intrat ca june de 24 ani, devenind, ca deputat în camera ungară, „cel mai distins și neîntrecut apărător al cauzei naționale”, ;

Trec peste activitatea-i importantă desfășurată în sânul bisericii străbune, unde — de când a introdus el sufragiul universal în viața constituțională bisericească — vederile lui, directivele lui, au fost totdeauna hotărâtoare;

Trec peste multele danii, făcute în numele întregii familii a Mocsonyieștilor, ca cea de 60.000 cor. pentru catedrala română din Sibiu, de 10.000 cor. pentru fondul gimnaziului român din Brad, de 5000 cor. în acții dela „Lumina” pentru „fondul cultural” al arhidiecezei;

Trec și peste partea leului, ce și-a luat-o la întemeierea și susținerea tuturor instituțiilor ce le avem: Și îmi țin de o sfântă datorință a depune drept prinos o

cunună de flori, stropită cu lacrămile de recunoștință ale tuturor, celor ce formează întâia noastră societate culturală „Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român“, în numele căreia am fost distins cu dureroasa misiune de a vorbi la acest jalnic prilej.

Repauzatul Alexandru Mocsonyi a fost dela 1901 — 1904, distinsul președinte activ al ei, iară atunci — silit de boală a se retrage, — unanima însuflețire l-a proclamat președinte de onoare al „Asociațiunii“, pe care în timpul, — când a avut mai simțită lipsă — a ajutat-o cu însemnata sumă de 24.000 cor., făcându-ne prin aceasta posibilă ridicarea frumosului monument al culturii noastre, a „Muzeului Național“ din Sibiu.

Dar jertfele acestea considerabile au o valoare și mai mare, căci ele sunt *pecetea* sincerității vorbelor sale pline de însuflețire; deci cu drept cuvânt putem constata, că Alexandru Mocsonyi nu ne-a dat numai înbelșugatul său obol, ci ne-a dat ceva de preț mai mare, ne-a dat totdeauna sufletul său, inima sa, cari vor forma multă vreme scumpe tradiții pentru fiecare Român.

În cuvântarea, cu care deschide adunarea generală a „Asociațiunii“, ținută în 1902 la Oravița, zice între altele: „Cultura adevărată consistă în cultivarea tuturor însușirilor intelectuale și morale ale poporului; în urmare adevărata cultură numai națională poate fi, și astfel — mai ales la noi — lupta pentru cultură este lupta pentru existența națională“. Iară despre „Asociațiune“ zice, că este „Expresiunea unității și a solidarității naționale pe terenul cultural al poporului român din Ungaria“, dorind să vadă sub stindardul ei înrolată întreaga inteligență română din patrie.

Iată o schinteie din sufletul său mare și nemuritor, care ne indică valoarea sentimentelor și a faptelor sale pentru noi, cari l-am perdut!

Iată un motiv puternic, pentru care s-au împlinit și față de el cuvintele Scripturii dela moartea unui rege. Scriptura zice: „Și toată Iudea, și și cei din Ierusalim i-au dat onoarea la moartea lui“ (II. Cron. XXXII. 33). Așa și în cazul nostru, reprezentanții tuturor ținuturilor și ai așezămintelor românești s-au întrunit, să-i deie ultima onoare lui Alexandru Mocsonyi, care n-a fost rege, dar a fost regele gândirii luminate și a judecății înțelepte în toate treburile noastre obștești din ultimele decenii.

În fața acestei cu adevărat ireparabile pierderi nu ne poate mângâia altceva, decât cuvântul sf. ap. Pavel, carele ne zice: „Nu vă pierdeți încrederea“ (Evrei X 35), și cuvintele prorocului Ieremia, care ne zice: „căci domnul nu respinge pe vecie, ci de întristează, iarăș miluește după mulțimea bunătăților sale“. (Plâng. III. 31—33).

Deci nădăjduim sus și tare în fața acestui nouă scump mormânt, că toți — câți l-au cunoscut pe el și frumoasa-i activitate, — vor păstră tradiția vederilor și a faptelor lui și le vor aplică în acțiunile vieții publice.

Nădăjduim mai ales, că din atmosfera sănătoasă și din duhul atâtor bărbați nemuritori, ce plutește în jurul locașurilor Mocionești cu tradiții scumpe întregului neam și mai ales bisericii noastre dreptcredincioase, vor răsări odrasle nouă, cari cu aceiaș pricepere, cu aceiaș demnitate și glorie străbună, să continue scumpele tradiții familiare.

Nădăjduim în fine, că se vor împlini și față de noi cuvintele, ce pare-că ni le adresează repauzatul din liniștea sicriului său cu voce stânsă, zicându-ne ca și oare-când Israil cu limbă de moarte fiului său Iosif: „Iată eu mor, dară Dumnezeu va fi cu voi și vă va întoarce în pământul părinților voștri“ (I Moise XLVIII — 21); adecă ne va redeșteptă în sufletul nostru conștiința, că suntem fii dela aceiași părinți; și dragostea de frați ne va îndemna să

lucrăm barem de aci înainte la întărirea și sporirea așezămintelor, ce cu multe greutate și jertfe ni le-au creat înaintașii.

În fața marei pierderi pentru neam și biserică închei cuvântarea mea, rugându-mă cu evang. Matei: *Doamne, ajută-ne, ca să nu ne prăpădim!* (VIII—25).

Odihnească în pace, iară faptele lui strălucite fie-ne călăuza noastră și a nepoților săi acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

CVVÂNTAREA

**Pentru ajutorarea celor păgubiți prin foc în comuna
Poplaca, rostită în biserica de acolo, 1909.**

„Să facem bine la toți, dar mai cu seamă la
„cei de o credință cu noi“.

Ap. Pavel. Galateni VI. 20.

Acest îndemn al sf. apostol Pavel ne-a adus astăzi pe
câțiva Sibieni în mijlocul vostru.

Iubiților creștini!

Inainte de aceasta cu mai multe luni s-a lățit pretu-
tindenea trista veste, că în această comună Poplaca un foc
năprasnic a mistuit casele și întocmirile economice la peste
40 gazde de Români, lăsând pe mulți dintre ei pe uliță.

O săgeată de durere a străbătut prin inima tuturor
Românilor, cari au aflat de această lovitură, dar mai ales
dureros a fost atins sufletul cărturarilor români din orașul
învecinat Siibiu, căci — formând noi fruntașii eșiți din
sânul țăranilor noștri un întreg, bine închiegat cu poporul
dela sate — după vorba sf. apostol Pavel către Romani, noi
„ne bucurăm cu cei ce se bucură și plângem cu cei ce
plâng“. (XII. 15).

Noi, domnii de Român, cu poporul dela țară, suntem
ca un arbore de pe câmp. Țăranii formează rădăcinile și

trunchiul cel puternic, iar domniile frunzele și florile din coroană. Și dacă rădăcina e atacată de o primejdie, care o roade, sau dacă săcurea lovește trunchiul, aceasta o resimțesc și florile și frunzele, cari să ofilesc, să usucă și cad.

Această durere a stârnit în sufletul multora — *milă* către cei rămași „flămânzi și goli și fără adăpost“. Tânărul nostru poet *Oct. Goga*, fiul fostului paroh din vecinul sat Rășinari — urmând cuvintele psalmistului „Fericit cine ajută pe cel lipsit, pe acela îl va mântui Domnul la vreme de năcaz. (41, 2)“ — a făcut între cunoscuți și prieteni o colectă în bani, pentru cei ajunși în lipsă de năcaz. În fruntea celor, ce au dat sume mai mari, stă I. P. Sfințitul nostru arhiepiscop și mitropolit și institutul „Albina“. Alții au dat câte le-au îngăduit puterile.

Inchieindu-se în săptămânile trecute această colectă, a căzut pe mine sarcina de a veni în mijlocul celor bătute de soarte și de a împărți micul nostru ajutor între aceia, pe cari îi vom afla mai lipsiți și cari deci mai greu vor fi în stare a-și reclădi căsuțele ce le-au avut.

Dar înainte de a face aceasta, țin să vă spun și vouă cuvântul Scripturii, ce acum îmi răsare în minte. Anume prorocul *Amos* ne descopere, cum că (VII. 4) „Domnul Dumnezeu a chemat judecata cu foc, ca să vă pedepsească cu el“.

Nu sunt preotul și duhovnicul vostru și deci nu vă cunosc mai deaproape; dar cu toate acestea, din pedeapsa ce v-a ajuns, trebuie să deduc, că multe și grele păcate apasă sufletul vostru, sau a multora dintre voi, cari au trebuit să stârnească mânia celui prea bun și milostiv, ca Acela să-și întoarcă fața sa de către voi și să vă pedepsească cu sabie de foc.

Deci acum, după trecerea cercării, ce vi s-a trimis de sus pentru fărădelegile voastre, datorință aveți a vă ispiți

cu deamănuntul sufletele voastre, a vedea întinăciunea păcatelor, de care sunteți cuprinși și a hotărâ, să spălați acea întinăciune prin mărturisirea păcatelor și prin propusul tare de a vă îndrepta pentru viitor.

Înțeleptul *Solomon* în pildele sale ne spune, că „*cine primește pedeapsă, se face înțelept*“ (XXIX. 15), adică se cumintește. Se întreabă în sine: De unde mi-a venit răul? Care-i pricina mâniei lui Dumnezeu? Și — cunoscând pricina răului — își reamintește cuvintele din porunca Mântuitorului *Hristos* dată celui scăpat de un mare năcaz: „Caută, să nu mai păcătuiești, ca să nu te ajungă un rău și mai mare“.

Deci, iubiților creștini nenorociți, primiți cu răbdare creștinească năcazul, ce v-a ajuns; căutați mângăiere aici în casa Domnului, căci — după cuvântul dreptului *Iov* (V. 18): „Domnul rănește și tot el vindecă; bate și mâinile lui tămăduesc“.

Ascultați glasul bisericii și învățăturile scripturilor, ce se propoveduesc în ea și acestea vă vor îndrepta de sigur pașii pe calea virtuților, cari aduc belșug și mulțămire, iar nu năcaz și lipsă.

Faceți-vă datorința, nu numai cătră sf. biserică, ci și cătră fiica ei, cătră școala confesională, care are să verse lumina deșteptării peste copiii voștri și prin ei peste satul întreg, ca astfel și voi să vă știți folosi de armele și mijloacele cunoștințelor, cari călăuzesc popoarele mai culte ca noi. Popoarele mai înaintate prin asigurarea avutului lor și chiar a vieții lor își scutesc familiile de primejdiile, ce cad pe capul lor prin foc, grindină sau altă pacoste; și dacă le-a ajuns nenorocul, nu rămân cu totul în ghiarele sărăciei, nu sunt cuprinse de desnădejde; căci capătă — dacă nu chiar tot — cel puțin o parte din paguba avută. Căutați deci și voi a nu vă mai lăsa pe viitor în voia întâmplării, ci —

prin abținere dela beuturi netrebnice, lux și fudulie și dela multe alte cheltueli zădarnice — cruțați cei câțiva bănișori pentru a vă asigura barem clădirile voastre în contra focului.

Invățați-vă copiii și toți căsenii a se feri de lucruri, cari pot aduce primejdie pe capul lor și pe satul întreg, cum s-a întâmplat și aici, căci după vorba Românului „*grija bună ferește primejdia rea*“.

În sfârșit îmi îndreptez glasul meu cătră cei cu dare de mână dintre voi, cătră cei bogăți și îi rog: se ajuto-reze și ei pe cei ajunși în lipsă, să urmeze și ei cei aici aproape pilda noastră a celor mai îndepărtați, ajutorând pe de aproapele lor ajuns în strâmtoare, căci „*Cine-și astupă urechile sale ca să nu auză strigătul celui sărac, acela încă va striga, dar nu va fi cine să-l asculte*“.

(Pilde XXI. 13).
Deci ajutorăți pe cei lipsiți, ajutorăți biserica și școala, ca să vă ajute și vouă Dumnezeu, și pe viitor să nu vă mai pedepsească cu foc, grindină sau alte lovituri, ci să trimită peste voi toți, peste familiile voastre, toată darea cea bună și tot darul desăvârșit, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

PREDICĂ

**Protosincelui Miron, ținută în catedrala română de la Sibiu,
cu prilejul deschiderii Adunării generale a „Asociațiunii
pentru literatura română și cultura poporului român“. 1909.**

„Poporul cel ce ședea în întunec a văzut
„lumină mare și celor ce ședea în locul și în
„umbra morții li-a răsărit lumină“.

E. Mateiu IV. 16.

In numele Tatălui și-al Fiului și-al Sf. Duh.

Inaltpreasfințite!

Iubiți ascultători!

Un vechiu slujitor la altarul catedralei noastre mitropolitane, pe atunci în Alba-Iulia, anume mitropolitul Simion Ștefan, a fost cel dintâiu, care încă la an. 1648 a constatat lipsa unei dezvoltări unitare a limbii noastre naționale.

În „predoslovia către cetitori“ dela traducerea românească a Noului Testament (pct. 4) declară el în deplină cunoștință de cauză, „că cuvintele trebuie se fie ca banii; că banii aceia sunt buni, cari umblă în toate țările; așa și cuvintele acelea sunt bune, care le înțeleg toți“.

În consecința acestui adevăr arată el, că „ne-am silit încât am putut să izvodim așa, cum să înțeleagă toți“;

dară — lipsind cuvintele românești sau necunoscându-le — a trebuit adeseori să păstreze numirea străină din originalul folosit la traducere.

Dacă nu se putea scrie la înțelesul tuturor, de vină — zice el — „e acela, care ni-a împrăștiat în atâtea părți și ni-a amestecat cu atâtea limbi“.

Cu toată constatarea aceasta clară și hotărâtă, abia numai după veacuri ni-au îngăduit împrejurările trecutului vitreg a ne întemeia unele așezăminte culturale, în cari limba noastră românească să fie întrebuițată numai.

Dară dezvoltarea și cultivarea limbii o mijlocesc produsele literaturii naționale; și aceasta se dezvoltă și înflorește acolo, unde există terenul prielnic și rodnic pentru o cultură generală. Iar o însoțire a puterilor pentru a ușora dezvoltarea literaturii române și a culturii poporului român abia s-a putut înființa la 1861.

Partea leului la crearea acestei instituțiuni a avut-o tot un mare arhieru al nostru, nemuritorul Șaguna. Tânărul pretor și acum octogenarul academician Ioan cav. de Pușcariu a dat ideea unei asemenea însoțiri într'o corespondență trimisă „Telgr. Român“ din Veneția, în țara Făgărașului, unde trăia pe atunci, iar neadormitul nostru arhieru Andreiu a îmbrățișat această idee cu toată căldura, a inițiat toți pașii pentru întruparea ei, suflând din duhul său cel dătător de viață în toată mișcarea pornită în jurul întemeierii „Asociațiunii“ de azi.

Aflându-ne în pragul centenarului lui Șaguna, a cărui prăznuire se începe zilele viitoare, îndatorați trebuie să ne simțim mai ales noi — adânc recunoscătorii slujitori ai bisericii — a scoate în deosebi acum la iveală, fie și în treacăt, momentele mai însemnate din jurul întemeierii acestui așezământ, arătând cum cei 180 fruntași Români, — cari au iscălit rugarea lor dela 10 Maiu 1860 către locote-

nența cesaro-regească din Sibiiu, pentru a se încuviința ținerea unei consfătuiri prealabile în scopul înființării Asociațiunii — au cerut, ca să trimită răspunsul episcopului Șaguna, convinși fiind toți de puterea creatoare, ce zace în mâinile acestui rar bărbat.

Șaguna — primind răspunsul — a lucrat proiectul prealabil de statute și la 6 Decembrie 1860 l-a transpus pe calea aceleiaș locotenente ardelenene la Coroană, spre cuvenita ei orientare asupra scopului urmărit.

Șaguna este acela, care în toamna anului 1860, reîntorcându-se acasă dela Viena, ne spune că s-a informat „pe cale privată despre modul, care să ne înlesnească atingerea scopului la înființându Asociațiune, ce așa cu sete mare o dorim“.

Șaguna a convocat, deschis și condus în 9/21 Martie 1861 conferința pentru facerea pregătirilor și statorirea definitivă a statutelor. Conferința s-a ținut în casele seminarului de atunci. Intreg statul major a lui Șaguna era în jurul lui la acea conferință. Șaguna cu acel prilej a binecuvântat cu mâna sa norocoasă primul început, zicând: „din parte-mi mă oblig că voiu sprijini scopul Asociațiunii noastre, încât va sta în puterile mele, căci aci voiu fi norocos a auzi sunetele cele dulci ale limbii mele materne, cari la străini nu s-au învrednicit de atențiune, însă acelea cu atât mai scumpe sunt inimii mele“.

Deaceea nemuritorul George Barițiu mulțămește lui Șaguna „pentru ostenelele și sacrificiile, ce au binevoit, precum în nenumărate alte cazuri, așa și cu ocaziunea aceasta a le aduce în cauza națiunii; și îl roagă să primească și mai departe purtarea treburilor în privința Asociațiunii cestionate până la deplina înființare“.

Șaguna a trimis proiectul definitiv de statute, cerând aprobarea. El a convocat și condus adunarea de inaugu-

rare și constituire a „Asociațiunii“ din 23 Octomvrie (4 Noemvrie) 1861, care s-a ținut tot în casele seminarului.

Șaguna a fost ales întâiul ei prezident, în care calitate a funcționat mai mulți ani, învingând greutățile începutului și pornind mersul normal al afacerilor.

Tot Șaguna a pus la dispozițiunea Asociațiunii întâiul local pentru birou: cancelarie, arhivă și bibliotecă, adaptând anume o odaie a seminarului său eparhial spre scopul acesta, ca astfel neîntrerupt să aibă sub aripile sale ocrotitoare noul așezământ.

Șaguna a fost acela, care s-a despărțit de frunțașii, cari au luat parte la inaugurare, cu cuvintele calde și pline de înțeles: *să ne reîntâlnim la masa mamei noastre comune: să ne îndulcim de limba, naționalitatea și de toate câte sunt ale Românilui*. Luați seama, în ce momente și în care epocă viețuim. Popoarele mai nainte au putut trăi fără literatură; iară astăzi așa ceva este curat peste puțină;... să nu uităm că puterea minții și a geniului, științele și artele sunt, cari în zilele noastre dau popoarelor tăria și le asigură viitorul“.

Peste aceste merite ale lui Șaguna, înflăcăratul Român Tim. Cipariu încheie constituanta cu o caldă mulțumită la adresa lui Șaguna, invitând pe toți, să dorească *acelui mare bărbat al națiunii* — care dela început cu căldură a cuprins la sânu-și și fără preget a condus până la momentul de până acum ideea acestei Asociațiunii, — *din inimă călduroasă, cu sinceritate nefățărilită și cu răsunet străbătător, ca cel ce l-a înălțat la această mare treaptă, să-i insuflă purtare de grijă sufletească, pentru națiunea română, nu numai în cele sfinte și dumnezeiești, ci și în cele ce țin de bunăstarea unui popor demn de o soartă mai bună...* În fine îl roagă, să binevoiască a cuprinde și a adăposti, a ajuta și a sprijini această tânără societate, pe care o a iubit și o a ocrotit dela leagăn până în momentul de față, când trece în realitate“.

Iubiți ascultători!

Eu cred, că și numai din înșirarea acestor momente va-ți ales toți cu convingerea, că marele nostru arhieru Andrei este și adevăratul întemeietor al Asociațiunii de azi.

Am constatat acest adevăr, deoparte condus de sfânta datorință de a vă invita pe toți, cei întruniți la adunarea generală a Asociațiunii din 1909, ca să acoperim și pe calea aceasta și dela acest loc sfânt cu o floare de adâncă recunoștință memoria marelui bărbat al bisericii și neamului; iară de altă parte am voit să reînviez — nu cu glasul meu debil — ci prin înseși cuvintele calde ale lui Șaguna, venite din altă lume, interesul pentru Asociațiune și pentru cultura noastră națională; căci ce poate fi pentru noi azi mai convingător, decât reaprinderea unor schintei din mintea luminată a lui Șaguna și ce poate fi mai mișcător decât atingerea razelor calde din sufletul lor dătător de viață?

Pașii lui Șaguna au fost în privința aceasta însoțiți de sprijinul puternic și unanim al tuturor frunțașilor români, fără deosebire de confesiune și în deosebi de ajutorul valoros al mitropolitului Alexandru Sterca Șuluț dela Blaj.

Sub impresiunea frumosului avânt și a puternicei solidarități, manifestate de toți Românii, mulți frunțași și-au zis atunci cu evanghelistul Mateiu: „Poporul (nostru), cel ce ședea în întunec, a văzut lumină mare, și celor din întunec și din umbra morții li-a răsărit lumină“ spre mântuirea lor.

Această lumină, — credeau ei — s-a aprins poporului nostru prin noua „Asociațiune“.

Dacă aruncăm o privire peste trecutul ei de 40 ani, trebuie cu plăcere să constatăm, că „Asociațiunea“ a făcut multe lucruri bune și de folos. A adunat documente pri-

vitoare la trecutul nostru; a publicat reviste; a tipărit cărți științifice și populare, a întemeiat o școală civilă de fete, de mare folos pentru clasa noastră inteligentă, a împărțit ajutoare la tineri de bune speranțe, a făcut începutul unui muzeu național, a întemeiat biblioteci populare în o mulțime de comune; a început mai ales în anii din urmă a străbate mai adânc în masele mari ale poporului nostru, sădind sămânța unei culturi temeinice și sănătoase.

Cu toate acestea sub raportul uriașelor noastre trebuințe e prea puțin rezultatul, la care am putut ajunge în curs de 40 ani.

* * *

Cauza principală este a se căuta fără îndoială în puținul sprijin moral și material al marelui public românesc.

Focul primului entuziasm s-a domolit; interesul multora s-a răcit. Indemnul marelui Andrei din cuvintele: „Să ne întâlnim la mama noastră comună“ l-au uitat tocmai aceia, cari aveau datorința a sta în frunte și a ne încuraja cu înfățișarea lor.

Avem — nu-i vorbă — și azi bărbați aleși, cari cu dezinteres muncesc pe terenul culturii noastre naționale; dar pe aceștia „puțini buni“, pare că îi întâlnim pretutindenea, atât la muncă spirituală, cât și la jertfele materiale, ce ni se cer pentru scopurile ideale ale poporului.

Afară de acești „puțini buni“ însă, mai există, durere! mulți bărbați români, cari dela popor și-au câștigat în timp relativ scurt zeci de mii avere și în schimb nu dau nimic pentru înaintarea lui, sau apoi — când la 500 ani se zidește o asemenea catedrală, ca cea de față — barometrul însuflețirii lor naționale se ridică cel mult până la 20—30 cor. Incolo însă nu se lipsesc de nici o plăcere ușoară, oricât ar fi de costisitoare.

O asemenea nepăsare față de așezămintele, dela cari atârnă viitorul nostru, nu mai poate fi tolerată. Cercurile noastre conducătoare trebuie să tindă spre maturitatea de a ști face selecțiunea cuvenită între oameni, dacă vrem un progres mai vădit.

Un înțelept neamț din zilele noastre ¹⁾ meditând asupra stării neamului său, constată durerosul adevăr: „In Germania poți fi foarte bogat, incult, poți să nu fii dispus la nici o jertfă pentru vre-un scop cultural, fără ca să te expui disprețului obștesc. Acest nou soi de bogăție a așezat viața socială pe o bază curat materială și a prefăcut-o într'un blestem pentru ceice nu pot scăpa de înrâurirea ei“.

O asemenea concepție revarsă mult rău în viața socială a oricărui popor. Și dacă un neamț cu 60 milioane de suflete, cu cultură de veacuri, cu averi mari la spate, vorbește așa, cum să vorbim noi, fii unui popor mic și în toate privințele înapoiat, mai ales că și noi zilnic putem vedea cum oameni fără nici o vrednicie, cari n-au jertfit nimic, nici muncă spirituală nici alt sacrificiu de samă, pentru un scop ideal, se ridică sus pe scara ierarhică a vieții noastre sociale, unde produc mai mult rău, ca și dacă n-ar fi de loc.

Asemenea tipuri găsim multe în clasele de sus; iară cele de mijloc au acceptat, mai ales la noi Români de dincoace de Carpați, un rău obicei străin, învățul chefurilor fără saț. Este general și tipic cazul următor: E, de pildă, târg de săptămână în oarecare orășel de provincie. Amurgul își întinde umbrele sale peste șatrele despoiate de cumpărători. Târgoveții cu pași repezi au plecat spre satele lor. Numai dinaintea restaurantului cutare așteaptă de ceasuri 2—3 trăsurile nemișcate, pentru că proprietarii

---

1. Alfred Lichtwark, directorul hălei de arte din Hamburg în cartea sa „Der Deutsche der Zukunft“.

lor: dascăli, notari, negustori, ba durere chiar și preoți, încă n-au fost în stare a goli până în fund vinul din buticica cârciumarului; încât până și la încălecare, noaptea târziu, au trebuit să mai golească în uliță câte un pahar, două, de vin.

Pentru asemenea lucruri sunt bani; iară „Asociațiunea“ după 40 ani de existență abia are din trei milioane de Români 1900 membri.

* * *

Această rușine nu se mai poate ascunde. Ea trebuie recunoscută.

Așa nu mai merge. Dacă ne iubim sincer, trebuie toți să-și arate însuflețirea nu cu gura, ci cu fapta. Când dulcea noastră limbă este strâmtorată, nu-i iertat nimănu să stee nepăsător, ci toți sunt datori a sări cu ce pot în ajutorul așezămintelor chemate a o cultiva, căci ea e o mare comoară a neamului.

Inflăcăratul T. Cipariu pare că ne șoptește din mormântul său cuvintele de încurajare, cu cari s-a încheiat Constituanta „Asociațiunii“.

...„un tezaur neprețuit... un tezaur născut cu noi dela tâțele maicii noastre, dulce ca sărutările măicuțelor, când ne aplecau la sânul lor, tezaur mai scump decât viața, tezaur — care de... l-am pierde, de vom suferi vreodată, ca cineva cu puterea, au cu momelile, să ni-l răpească din mâinile noastre, — atunci mai bine, mai bine să ne înghită pământul de vii; să ne adunăm la părinții noștri cu acea mângâere, că nu am trădat cea mai scumpă ereditate, fără de care nu am fi demni a ne numi fii lor: limba românească“.

Așa trebuie să judece astăzi toți, oricare ar fi poziția lor, oricare ar fi viitorul ce-i așteaptă și ori cari ar fi săgețile, ce se pot îndrepta împotriva lor.

Trebue deci toți — fără deosebire — să ascultăm în această privință de îndemnul apostolului Iacob, care ne zice: „Fiți făptuitorii cuvântului, iar nu numai ascultătorii lui, amăgindu-vă pe voi înși-vă“. (I. 22).

Câmpul e întins și lat, ogorul încă-i înțelenit, munca ce se cere e grea. Deci toți trebue să intre în șirul celor, ce jertfesc ori muncesc pentru cultura națională, întemeiată pe tradițiile puternice ale vieții noastre creștinești și ale literaturii bisericești, precum și pe izvorul cel neseecat al literaturii populare.

Viitorul fiecărui popor stă în propriile sale rădăcini, deci spre a întări aceste rădăcini trebue să ne coborâm toți în masele mari ale poporului și — conform programului statorit pentru Asociațiune de însuși Șaguna „să deșteptăm prin mijloace naționale facultățile, va să zică, cugetările cele senine și serioase în poporul nostru, ca să cunoască ființa sa și destinația sa și să o știe întrebuința spre tot binele, precum și alte nații fac astăzi aceasta și precum este spiritul cel civilizator al veacului“.

* * *

Căci nefăcând aceasta — va trebui cu durere să aplicăm și în viitoarele manifestațiuni ale vieții publice din această țară la cea mai mare parte a poporului nostru cuvintele prorocului Osia: „Tace poporul, căci n-are știință“, (IV.—6) adică n-are cultura de lipsă, doarme. Înțeleptul bărbat de stat ungar Franc. Deák a zis odată: „In timpul nostru numai acea nație are viitor politic sigur, care se năzuește serios a se ridica la nivelul culturii generale și a înainta mereu pe acest nivel“.

Deci „minte, minte (adecă cultură și muncă întetită), mărită nație română, dacă vrei să te ridici din somnul cel de moarte la un viitor mai bun!“

* * *

Cu aceasta încheind, rog pe Părintele cel ceresc, acela ce a trimis pe prea sf. său Duh peste apostoli, dându-le puțința a învăța pe fiecare popor în limba sa proprie, ca să binecuvinteze toate așezămintele noastre culturale și îndeosebi „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“, care azi și mâine își ține în orașul nostru adunarea sa generală, precum și pe toți bărbații, cari muncesc ori jertfesc pentru cultura noastră națională, singurul mijloc ce — pe acest pământ ne poate trece la limanul de mântuire, spre care de atâta vreme năzuim. Amin.

CUVÂNTAREA

Dela Adunarea Generală a „Asociațiunii” din Sibiu. 1909.

Domnilor și Doamnelor,

Vestitul istoric german Treitschke spune un mare adevăr, când afirmă în una din scrierile sale: „în măsura în care un neam ia caracterul de individualitate, ajunge, devine un suflet și proporțional îi crește și însemnătatea lui“.

Noi—Românii din patrie, ce-i drept—suntem o individualitate etnică, dară puterea de coeziune, care ne leagă și ar trebui să ne închege, este încă în multe părți și ținuturi latentă, amortită, inconstientă.

Se recere deci încă multă muncă, ca ea să devie o conștiință trează, sau — folosind vorba lui Treitschke — un suflet viu, care să insufle duh dătător de viață națională românească în toate organele și fibrele individualității noastre etnice din toate colțurile, de pretutindenea.

Cea mai bună busolă de orientare în această privință ne este tocmai „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“, căci ea — ca singura noastră însoțire sau instituțiune culturală unitară, mai bine simte pulsațiunea acestui suflet românesc.

Din raportul comitetului central către adunarea generală ne putem convinge, că de fapt în unele ținuturi

pulsațiunea acestui suflet e domoală, iară în altele amenință să înceteze de tot. Chiar și unde se lucrează ceva, s-ar putea și **trebuie** să se facă mult mai mult.

Istorica și grandioasa manifestație culturală de an ar rămânea un simplu foc de paie trecător, dacă nu va sorbi din cele trăite acolo tot natul și în deosebi toți frunțașii și cărturararii sfânta îndatorire de-a descinde cât mai des în masele largi ale obștei românești și a o deștepta și lumina în toate direcțiunile, însuflețiți de adevărul nestrămutat, că în cultura românească stă nădejdea nu numai de mai bine, ci nădejdea însăși mântuirii noastre și a existenței noastre ca neam.

Cei dela conducerea centrală, cari pot și au mai mult duh în gura lor, trebuie să cerceteze la fața locului ținuturile amorțite.

Cu regret aud, că din lipsa de mijloace s-au sistat tocmai aceste emisiuni; dară mijloacele necesare trebuiesc găsite, căci altcum în lipsă de orice organizație culturală pe cei amorțiți îi poate cuprinde somnul cel de veci.

Domnilor și Doamnelor! „*La început era cuvântul...*” zice sf. evanghelist Ioan — „*Toate prin tr'ânsul s-au făcut și fără de dânsul nimica nu s-au făcut din câte s-au făcut*”. Deci cuvântul de învățătură al tuturor trebuie pus în lucrare și aplicare.

Și — când prin cuvântul convingător al unora vor fi organizate culturalicește toate plaiurile românești și când cuvântul mișcător și luminător al tuturor cărturarilor va fi deșteptat și întărit sufletul românesc în obștia întreagă — atunci tot natul nu numai va voi, ci va insista și lucra pentru libertatea conștiinței sale, a sufletului său, a limbii și naționalității sale.

Când adică întreaga obște românească va ajunge un suflet conștient, atunci cu ușurință se vor delătura piedicile

sau chiar se vor rupe și zdrobi toate zăgazarile, cari împiedică libera noastră dezvoltare culturală; și atunci — după vorba lui Treitschke — **va crește și însemnătatea noastră ca individualitate, ca neam.**

Ajunși în acest stadiu de dezvoltare — cred că vor trebui să cadă și acele ziduri oricât de groase, în dosul cărora suntem nevoiți a așeza monumentele nemuritorilor noștrii,¹⁾ căci lumina nu este de a se ascunde sub obroc, ci ea și propoveditorii ei trebuiesc ridicați sus — la loc de frunte, ca lumina lor să lumineze tuturor.

Pentru luminarea mulțimii celei mari să ieșim la muncă toți cu mic cu mare.

---

1. Aluzie la desvelirea în acea zi a bustului lui George Bariștu, pe care ne-au silit Sașii din Sibliu a-l așeza în dosul gardului școlai de fete și nu în parcul învecinat.

CUVÂNTAREA

Rostită ca protosinCEL în Biserica din orașul BISTRIȚA,
la introducerea în oficiu a protopopului GRIGORE PLETOSU,
întâmplată în ziua sf. Paraschive. 1909.

În numele Tatălui și al Fiului și al sfântului Duh.

„Bătrânii (adecă preoții), cari își împlinesc bine
direzătoria, să se învrednicească de îndoită cinste,
mai ales cei ce ostenesc în cuvânt și învățătură”

Pavel I. Timoteiu V-17.

Iubiți Ascultători!

Praznicul de azi al Cuvioasei Maice *Paraschive* are pentru poporul nostru românesc o deosebită însemnătate, pe care i-o dă faptul, că noi Românii, fiind în cea mai mare parte un popor de țărani și lucrători de pământ, începem dela sfânta Paraschiva încolo oare cum o vieață nouă. Poporul nostru retras de acum înainte de prin plaiurile codrilor înfrățiți cu noi, de pe pășunile munților romantici și de pe câmpurile întinse ale hotarelor, cari până acum au fost pline de zgomot și vieață, — își vede de munca dela vatra casei, din jurul gospodăriei sale din sat.

Iară — de altă parte — noi privim în sfânta Paras-

chiva o ocrotitoare a neamului românesc, o silitoare pentru noi la mila Părintelui din cer, pentru-că sfințele ei moaște — aduse la 1641, dela Țarigrad, de marele Domnitor al Moldovei, Vasile Lupu, sunt așezate în una din cele mai frumoase biserici din România, ba putem zice și din întregul Răsărit, în biserica Sf. Trei-Ierarhi din capitala Moldovei — Iași, unde am fost și eu fericit a mă putea închina lor înainte cu câțiva ani.

În urmare nu puteam nici noi alege o altă zi mai potrivită pentru serbarea nunții dintre biserica noastră parohială din orașul Bistrița și din acest ținut și dintre noul ei mire, protoiereul Grigore Pletosu, ca și ziua acestei Cuvioase sfințe, a cărei trup dătător de tămăduiri odihnește pe pământ românesc și pe a cărei suflet îl rugăm, ca să plutească cu aripile-i ocrotitoare și deasupra poporului românesc din acest colț de țară. ¹⁾

Iubiți Ascultători!

Pe mine m-a ajuns cinstea deosebită, ca să fiu de față la această sărbătorească nuntă a bisericii noastre din aceste părți, de care mă leagă multe plăcute amintiri din cea mai fericită vârstă a vieții mele, din timpul copilăriei fără griji și năcazuri, și unde mai târziu, ca bărbat, am condus deosebite lucrări de interes obștesc, bisericesc și cultural.

Trebue însă să vă mărturisesc, că deastădată misiunea, ce mi-a încredințat-o înalta noastră stăpânire bisericească, o simțesc mai grea ca alte dăți. Ea mă aduce într'o situațiune, care seamănă încâtva cu sfiala sfântului Ioan Botezătorul, când avea să boteze pe Mântuitorul Isus Hristos. „Eu am trebuință a mă boteza dela Tine“ — a zis Ioan

¹⁾ Deși eram în Ungaria, am folosit constant această introducere, ca se scot în relief — ca educație națională — unitatea neamului românesc de pretutindeni, cea ce adeseori am făcut.

Botezătorul către Isus — „și Tu vii la mine“ (Mateiu III.14).

Așa și eu! Cum să introduc eu, ucenicul ocrotit, eu școlarul ascultător — în slujba îndoită de paroh al acestui oraș și de protopop al acestui ținut pe cel ce ani de-a rândul mi-a fost dascăl stimat și părinte iubit? Cum să dau eu sfaturi și îndrumări aceluia, care după mamă-mea și casa părintească — mi-a sădit în inimă, cu părintească îngrijire, dragostea de biserică, lege și limbă, de neam și de patrie și de tot ce-i românesc, așazănd în sufletul meu temelie puternică pentru o sănătoasă cultivare a minții și pentru o caldă cultură de inimă?.

Nu se potrivesc în cazul acesta cuvintele psalmistului, care zice: „Decât dascălii mei mai înțelept am ajuns“ (Psalm 119.99); de aceea — Iubiți Ascultători și Iubite părinte Grigorie! — împlinind eu porunca Celui ce m-a trimis — nu-ți dau poveți, sfaturi sau învățături dela mine, ci „ale tale dintru ale tale“, — reamintindu-ți numai unele din cele ce însu-ți m-ai învățat.

* * *

A trecut vreme destul de îndelungată, de când biserică din orașul Bistrița și protopopiatul din acest ținut au rămas văduvite. Multă vreme atât clerul și poporul cât și mai marii bisericii căutau pe noul mire în persoana unui bărbat potrivit; și atunci Frăția ta — întocmai ca prorocul Isaia, când a primit misiunea de proroc — ai strigat: „Auzit am glasul Domnului, ce zicea, pe cine să trimit? — și am răspuns: Iată-mă, trimite-mă!“ (Isaia VI—8).

Înalta noastră stăpânire bisericească, în frunte cu I. P. S. nostru arhiepiscop și mitropolit, cunoscându-ți munca laudabilă desvoltată în trecut pe toate terenele vieții noastre obștești, ca *dascăl*, iubit de toți elevii câți ți-au trecut pe sub mână, ca *crescător* plin de părintească bunăvoință, ca *preot* la înălțimea misiunii și distins cu înaltă demnitate

bisericească, ca *scriitor* apreciat pe terenul școlar și bisericesc, ca *membru activ* și de valoare al multor corporațiuni bisericești, culturale și economice, și — pe deplin mulțumită cu roadele produse și rezultatele obținute — și-a zis cu sfânta scriptură: „*Preste puține ai fost pus, preste multe Te voi pune*“.

Și astfel — după ce s-au împlinit și toate cele prescrise de legile bisericii noastre — aceasta înaltă stăpânire bisericească îți zice prin mine cu prorocul Ieremie: „*Tu deci încinge (de acum) coapsele Tale și pleacă de propove-ducește toate câte îți poruncesc*“ (Ieremia I-17.) la întreg clerul și poporul din ținutul, a cărui conducător devii cu ziua de astăzi.

* * *

Ți-a fost frumoasă și destul de grea misiunea de până acuma, crescând în curs de trei decenii generații întregi de fii ai neamului nostru, deveniți acum în deosebite părți ale țării luminători și cultivatori ai poporului din care au ieșit; dară mult mai grea este chemarea, ce Te așteaptă de acum înainte, căci în largul ținutului, a cărui conducător ai devenit, să descarcă mai multe și mai primejdioase furtuni asupra câmpului, ce ai a-l cultiva, și mai multe forțe elementare și piedeci neprevăzute de tot soiul îngreunează ajungerea unui seceriș mulțumitor.

Dară cu cât munca, ce te așteaptă, e mai grea, cu atât în clerul și fruntașii acestui ținut ai tot atâția împreună muncitori, cari toți au să steie ca ostași credincioși la poruncă și îndemână conducătoriului lor. Aceasta trebuie s-o faci, și o vor face, nu numai din simțul de datorință cătră oficiul și mai marele lor, ci mai ales îndemnați și de stima personală, ce Ți-o datoresc, fiindu-ți aproape toți fruntașii ținutului, — clerici și mireni — învățaței și discipuli, plini de recunoștință cătră părintele lor sufletesc,

care acum vine la ei, ca să le ceară samă despre modul, cum au întrebuințat talanții, ce li s-au încredințat.

Fii deci povățuitor binevoitor al acestor împreună-lucrători; fii luminătorul celor ce caută lumină; fii mângăitorul celor ce caută alinarea suferințelor; sau după cuvântul prorocului Ezechiel: (XXXIV. 3—4). „Paște turma, întărăște pe cele slabe, vindecă cele bolnave, leagă pe cele cu piciorul frânt, readu pe cele alungate și caută însuși pe cele pierdute“. — Fii judecătorul drept și nepărtinitor al tuturor; după zisa Scripturii: „*Arată-le calea, pe care au să meargă și faptele, cari au să le facă*“ (II. Moisi XVIII.20), „*făcându-te*“ — după sfatul apostolului Pavel către Tit (II—78). — „*însuși în toate pildă de fapte bune, prin învățături nestricate, prin cinste, prin cuvinte vindecătoare și neprihănite, ca contrariul să se rușineze, neavând cum ne vorbi de rău*“.

Să fii însă pregătit de mai nainte, că în împlinirea chemării grele de conducător și învățător al ținutului întreg, cu siguranță te va ajunge prorocia sfintei Scripturi: „*Cine are să învețe mult, mult trebuie să și sufere*“. Dar datorința de ostaș credincios al înaltei slujbe, ce de azi înainte o ai, îți impune Frăției Tale și tuturor, ca să nu dai îndărăt nici în fața celor mai mari greutăți, ci să duceți la bun sfârșit munca începută; și să nu lași din mână, nici în cele mai primejdioase împrejurări—steagul, ce Ți s'a încredințat.

Servească-ți de încurajare și îmbărbătare cuvintele, ce le-a zis Domnul în vis apostolului Pavel, pe când se afla la Corinteni, propoveduind evanghelia mântuirii: „*Nu te teme, ci vorbește și nu tăcea, căci eu sunt cu tine, și nimenea nu se va încerca a-ți face rău, căci am mult popor în cetatea aceasta*“. (Fapt. apost. XVIII 9—10).

Să nu pierzi nici când din vedere, că mântuirea cu sufletul a turmii, ce ai să o păstorești, îndreptarea poporului și înaintarea intereselor lui de ori-ce soi, fie duhovnicești, culturale, fie economice, cere înainte de toate stîrpirea relelor deprinderi și a vechilor păcate încuibate în sinul poporului nostru. Si această neplăcută și nemulțumitoare lucrare de curățire — e cu neputință fără a scoate la iveală acele scăderi, fără a le combate cu toată tăria și a le sbiciui la tot privilegiul binevenit. Deci — lovindu-te de asemenea moravuri rele — „nu te opri“, ci după îndemnul prorocului Isaia: „Ca o trâmbiță înalță-ți vocea ta și spune poporului meu fărădelegile lui și casei lui Iacob păcatele sale“. (Isaia LVIII. v. 1.)

Căci numai succedându-ți a delătura scăderile personale și sociale — vei putea pregăti terenul pentru înflorirea virtuților, pentru dezvoltarea însușirilor celor bune ale credincioșilor din ținut; numai atunci vei putea întări și înmulți bisericile sfinte, școalele luminătoare și toate așezămintele noastre culturale și economice, dela cari atârnă mântuirea vecinică și vremelnică a poporului nostru.

* * *

Iară acumă mă îndreptez cătră voi, puținii poporeni din parohia centrală, cătră membrii sinodului protopopesc întruniți aicia, și către membrii clerului din protopopiat și vă sfătuesc să primiți pe noul vostru părinte sufletesc duhovnic și conducător — cu dragostea, cu care el vine la voi; să vă alipiți de el cu toată încrederea, să vă adresați lui în toate trebuințele voastre sufletești și obștești; iară de altă parte să-i oferiți în toate privințele sprijinul vostru, fără de care nu va putea purta greaua sarcină, ce i-am impus-o și nu va putea produce în câmpul slujbelor sale roadele așteptate de mai marii săi și ai noștri.

Imi cauzează o deosebită plăcere a vedea cu acest

prilegiu luând parte la sărbătorirea noastră familiară și frați de-ai noștri, fruntași ai bisericii surori. Aceasta mă îndeamnă să constat, că ce bine e și ce frumos „să fie frații împreună“ atât la bine cât și la rău, căci prin aceasta bucuria ne crește, iară răul scade.

N'a fost voia fiilor neamului nostru a ne desbina în două, ci împrejurările vitregi ale trecutului și interese streine, venite din afară, au despărțit pe fratele de frate. Nemuritorul *Bărnuz* zice despre aceasta rupere în două a unui neam oropsit, că a fost „*nadă străină spre a strica pe Români*“. Am fi acuma oameni, cari nu ne înțelegem rostul nostru, dacă despărțirea aceasta am preface-o în împărechieri sau chiar în dușmănie. Din potrivă, poate și providența dumnezeeză, văzând cât de greu pornește Românul la muncă pentru binele obștesc — a voit, să ne despărțească pe un anumit timp, ca astfel să ne înțească zelul întru ridicarea credincioșilor noștri și prin asta a poporului întreg.

Deci nu-i iertat nici unuia dintre conducători să ducă poporul pe căi, cari ne despart, ne îndepărtează slăbindu-ne, ci numai pe căi cari ne apropie, ne întăresc rândurile. *In urmare o singură rivalitate este justificată și îngăduită între noi, aceea de-a emula cu toții în cele ce sunt spre binele și folosul poporului.*

În acest înțeles dorește superioritatea bisericii noastre să lucrezi și frăția Ta în toate raporturile și atingerile cu conducătorii și credincioșii bisericii surori, sprijinindu-vă împrumutat, căci progresul unuia este de folos și celuilalt, iară înapoierea unuia stingherește poporul întreg, care are aceleași aspirațiuni și aceleași nădejdi.

Și fără de acest ajutor împrumutat, sincer și statornic, nu vom putea da înainte cu pași mai repezi.

În urma acestora să dăm cetire gramatei arhieresti.
(Să cetește).

Astfel predându-ți aceste litere arlipăstorești și sigilul slujbei — în numele I. P. S. Domn Arhiepiscop și Mitropolit și în numele Veneratului nostru Conzistor arhidiecezan — ești investit cu puterea și jurisdicțiunea de protopop al Bistriței și de paroh al parohiei centrale din acest oraș, dar și cu datorințele de a împlini cu sfințenie acest îndoit oficiu, după orânduiala sfințelor canoane și legi și în interesul bisericii și al credincioșilor ei.

În legătură cu aceasta îți predau — drept simbol al puterii preoțești — și cheia acestei capele modeste, însoțind-o de cea mai caldă dorință, ca să ai parte încă de mulți ani și de mănoasă păstorire, dorindu-ți din toată inima și aceea, că — precum vei putea deschide cu aceasta cheie ușa aceasta, apropiindu-te de altariul acestei capele — așa să te învrednicească bunul Dumnezeu să ai și tactul cuvenit și darul de a te apropia prin cheile fermecate ale cuvântului, ce-l vei propovedui — de sufletul și de inima tuturor credincioșilor, înduplecându-i și predispunându-i astfel nu numai la îndreptarea lor creștinească, ci și la jertfe pentru așezămintele culturale din ținutul întreg și îndeosebi și pentru această capelă modestă, ca astfel cu ajutoriul lui Dumnezeu și al tuturor sprijinatorilor așezămintelor românești — să avem bucuria a ridica în curând o biserică, care să corespundă cerințelor timpului de azi și a trebuințelor noastre duhovnicești și culturale din acest ținut!).

---

1) O frumoasă biserică nouă este locmai în zidire la un loc de frunte.

D.G.S.

CVVÂNTAREA

**Protopopului Dr. Lupaș din Săliște la trecerea nou-alesului
episcop Miron spre Caransebeș, 1910.**

Prea Sfințite Părinte Episcop!

Poporul acesta credincios a alergat să oprească pe câteva minute în calea sa trenul, care te răpește, te duce din mijlocul nostru. Nu însă și din sufletul nostru! Căci pentru toți, cei ce am avut norocul a te cunoaște de aproape, a privi în sufletul tău larg și luminos, a te vedea la muncă ori la bucurie, figura senină a P. S. Tale va rămâne adânc săpată în inimi, amintirea timpului petrecut împreună va rămânea scumpă și neștearsă din gândurile noastre, ale celor din ținuturile, unde 16 ani ai muncit cu atâta zel, pricepere și cu frumoase succese.

Când vei trece peste granița Ardealului, să-ți aduci aminte, că dacă ochii tuturor locuitorilor români, din această jalnică țară, se îndreaptă spre Tine, învăluindu-Te în nădejdiile lor duioase și sfinte, mai adânc simțită decât a tuturor este duioșia noastră a Mărginenilor, cari au învățat de mult să te cunoască și să-ți prețuiască înaltele calități sufletești, cu cari Te-a dăruit bunul Dumnezeu spre binele bisericii și al poporului nostru.

Alegerea și întărirea Ta de episcop al Românilor

din Banat ne rechemă în amintire un caz de frapantă asemănare. Când s-a făcut alegerea de episcop ardelean la sfârșitul anului 1847, guvernul împărătesc n-a voit să întărească nici pe cel dintâi ales, protopopul Săliștii: Ioan Moga, nici pe al doilea: protopopul Sibiului Moise Fulea, ci trecând peste acești doi candidați îmbătrâniți în smerenie și ascultare, s-a oprit la al 3-lea, la vicarul episcopesc Andrei Șaguna, care pe lângă însemnatele sale calități intelectuale și morale, avea după părerea alegătorilor de atunci și un defect: nu era Ardelean de baștină.

Nici P. Sf. Ta, care ești al 3-lea ales la scaunul episcopesc al Caransebeșului, nu ești Bănățean de baștină, dar credem, că nu putem dori fraților bănățeni un lucru mai scump și mai mântuitor, decât ca această frapantă asemănare între alegerea de episcop ardelean a lui Șaguna și între alegerea P. Sf. Tale de episcop bănățean să nu se mărginească numai la începutul Arhieriei Tale, ci să se continue dealungul întregii Tale activități arhieresti. Să fii pentru Banat, ceea ce a fost Șaguna pentru Ardeal și pentru întreaga metropolia noastră! *Să păzești legea și Duhul marelui Andrei să te călăuzească în toate faptele, în toți pașii și în toate pornirile Arhieriei Tale! Și după ce-ți vei fi îndeplinit înalta misiune creștinească și națională în frumoasa țară a Carașului, Dumnezeu să Te aducă iarăși în mijlocul nostru, să poți fi continuatorul operei marelui Andrei și a succesorilor săi! — Să trăiești într-un mulți și fericiți ani, P. Sf. și iubite părinte!!*

RĂSPUNSUL

Episcopului Miron.

Răspunsul episcopului *Cristea* a fost următorul :

Iubite Frate Părinte Lupaș!

Iubiți Credincioși!

Părinți țărani din Toplița-română mi-au dat viața, dar un cioban credincios din Săliște m-a ținut sub sfințita apă a botezului: Moș Ivan Herția. Așa dar ca părinte sufletesc am și eu pe un Săliștean. Iată dar, ce însemnată legătură sufletească, e între mine și între această frunțașă comună. Dar și în afară de această legătură multe sunt amintirile, cari fac să țin la poporul de pe aceste plaiuri, la acest popor credincios și vrednic, pe care adesea l-am cercetat în excursiunile mele culturale, precum și la frunțașii lui, cu cari mă aflu în relațiuni de cea mai intimă prietinie. Vă mulțumesc tuturor, că ați alergat în număr atât de frumos în calea mea și vă asigur, că ori unde voi fi, voi gândi totdeauna cu drag la clipele petrecute în mijlocul vostru. Alipirea ce-mi arătați și conștiința, că privirile voastre se vor îndrepta și în viitor pline de așteptări și doriri de bine asupra mea, îmi va da tărie brațului și inimei, ca să-mi pot împlini chemarea cea grea, încredințată mie din mila lui Dumnezeu și din voința poporului.

CVVĂNTARE

ținută ca episcop în catedrala dela Caransebeș în ziua de Paști 1911.

„Acum toate de lumină s-au umplut,
„Și cerul și pământul și cele de desubt;
„Deci să serbeze toată făptura învierea lui Hristos,
„Intru care ne-am întărit.

Din Catavasiile Sf. Paști.

Iubiților Creștini!

Cu ajutorul lui Dumnezeu ne-am învrednicit din nou, ca să ajungem ziua celui mai frumos praznic al întregii creștinătăți, adecă Sf. înviere a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Cântările bisericești, ce le-ați auzit din gura clericilor cântăreți astă-dimineață, numesc această sfântă zi Sărbătoarea Sărbătorilor și praznicul praznicilor, în care toți să bucură, mic și mare, tineri și bătrâni, bărbați și femei, bogați și săraci. Și așa și este!

Nu încape nici o îndoială, că farmecul acestei zile mari îl ridică mult și faptul, că Sf. Paște cade în cel mai frumos anotimp al anului: în vreme de primăvară. Iarna care ni-a îngrămădit cu 7 cojoace, care ni-a strâmtorat în odăile înguste ale locuințelor reci și ni-a înădușit așezând în aerul întunecos al acestor locuințe, a trecut; un vânt de primăvară bate la ușă, iară la fereastră ne surăd ra-

zele prietinoase a unui soare plăcut și răspânditor de simpatie caldă, invitându-ne să ieșim afară, la larg, la liber, unde natura întregă — până acum amorțită — a înviat spre o nouă viață. Câmpurile au înverzit, arborii și prunii au încolțit și înfrunzit; pasărele cântă.

Toate, toate acestea predispun spre veselie sufletul omului, care acuma se simte deslănțuit din robia iernii.

În acest timp admirabil cade și praznicul învierii din morți a Mântuitorului Hristos, carele prin patimile și moartea sa de bună voie ne-a răscumpărat, ne-a mântuit sufletul din robia păcatului strămoșesc, dându-ne puțința a ne împăca cu ziditorul nostru cel milostiv, pe care strămoșul Adam l-a supărat prin pofta sa nesățioasă de a se face atotștiutor și de a se ridica acolo, unde nu i-a fost hotărât să fie.

Învierea din morți cu trupul a Mântuitorului Hristos este cea mai mare minune, din câte s-au putut întâmpla vr'odată. Ea formează temelia învățăturilor lui Hristos și fundamentul întregii religii și credințe creștine. Deaceia și Sf. apostol Pavel zice: „Iară, dacă nu a înviat Hristos, zadarnică este propoveduirea noastră și deșartă este și credința noastră; căci dacă nu au înviat Hristos,.... atuncia și cei ce au adormit în Hristos sunt pierduți.“ (Corint. XV. 14—18).

Faptul învierii dă adevărata putere și tărie legii celei noi întemeiată de Hristos.

Tocmai de aceia contrarii creștinismului — căci dureri sunt și de aceștia — cearcă să combată învierea Mântuitorului Hristos. Ei neagă această înviere, afirmând, că ea n-a fost cu puțință.

Așa de pildă orientalistul *Jensen* zice în scrierea sa: „Moise, Iisus, Pavel: 3 variante ale legendei babylonice despre omul Gilga,“ că figurile și persoanele cele mai însemnate din biblie nu sunt decât imitații legendare a

Omului-Gilga și Kisuthros. Iară americanul materialist R. Ingersoll cu răutăcioasă ironie exclamă: „Ce mai admirabil proces chimic, când o cantitate de mâncare s-ar preface deodată în dumnezeasca tragedie a unui Hamlet.“ Profesorul Max Seiling dela München îi observa: „Pagubă că materialistii nu pot indica și cărțile de bucate și rețetele de fiert, din cari s-ar putea pregăti anumite produse teatrale ca „Hamlet“ sau „Faust.“

Mulți oameni de știință nu vor să creadă în învierea Domnului, pentru că lor — după simțurile și mintea lor — li se pare așa ceva cu neputință.

Dară față de aceștia să potrivesc cuvintele Scripturii: „Crezându-se înțelepți, au devenit nebuni.“

Asemenea oameni nu-s oameni cu adevărat învățați, căci învățații cei mari au fost totdeauna și credincioși, religioși. Noi — credincioșii dimpotrivă — susținem sus și tare, că învierea lui Hristos nu numai a fost cu putință, ci ea de fapt s-a și întâmplat aieva.

Ca să mă înțelegeți mai ușor, vă aduc, iubiților creștini, o pildă vie din vieța țăranilor. Voi, ca mulți, sunteți lucrători de pământ; ca agricultori, cari petreceți tot în natură, deci mai bine observați, știți, că în natură multe se descompun, dară nu ca să se nimicească, ci spre a se forma din nou, spre a învia iarăș. Au doară înverzirea câmpiilor și a arborilor, ce să păreau a fi pieriți, și peste tot reînvierea firii vegetale, nu este și ea un simbol, o icoană a învierii noastre viitoare? Ba da! Deaceea și zice Tertulian, un mare scriitor bisericesc: „Dumnezeu a indicat învierea morților mai întâiu în cursul naturii, ca mai târziu, cu atât mai ușor să credem prorocilor, lui Iisus Hristos și apostolilor lui și să nu tragem la îndoială aceea, despre ce deja suntem convinși.“

Voi, iubiților țărani, brăzdați pământul, aruncați sâmb-

burii de sămânța, acoperindu-i cu țerină prin grăpare. Și ce se întâmplă? Să descompun, putrezesc în sânul pământului, dară nu pentru a se nimici pentru totdeauna, ci pentru a reînvia iarăș, căci din putrezeala sâmburelui răsare colțul, din care se desvoltă o plantă nouă, un spic mai frumos și mai bogat cu 20—30 de sâmburi. „Curat vorba sf. apostol Pavel: „*Ceeace sameni, nu înviază, de nu va muri:*“ (Pavel I. Cor. 15. 36—37).

Deci, dacă boabele de semință întrupate pământului, cu toate că au putrezit, iarăș reapar și încă în mai mare frumusețe, — pentru-ce să tragem la îndoială învierea trupului nostru? De învierea morților ne mirăm, dară de încoltirea și înverzirea sâmburilor putreziți nu, căci ochiul nostru s-a prea dedat cu acest lucru, pe care îl vede zilnic. Deci — precum învie boaba trecută în putreziciune — așa putem și vom învia și noi, precum zice apostolul Pavel: „*Seamănă-se întru stricăciune, scula-se-va întru nestricăciune, seamănă-se întru slăbiciune, scula-se-va întru putere, seamăne-se trup firesc, scula-se-va trup duhovnicesc.*“ (I. Cor. XV. 42).

Cela ce reînvie plantele și natura cea pusă la dispoziția omului, ca să o stăpânească, putea-va învia și trupurile noastre, căci după zisa sft. scripturi: „*Lui Dumnezeu nici un lucru nu este cu neputință, ori cât de greu să fie.*“

Din cele de până acuma puteți vedea, că învierea lui Hristos a fost cu puțință; și ea s-a și întâmplat. — El de fapt a înviat.

Mântuitorul Hristos a fost răstignit pe cruce. Cum că au murit nu trage nimenea la îndoială. Cei ce au fost de față nici n-au mai cercat să vadă, dacă-i mort, căci erau convinși toți, că și-a dat sufletul. La poporul nostru românesc eră în unele părți obiceiul, să se verse ciară-

roșie arzândă pe trupul celui mort, ca să vadă, dacă simte și dacă-i mort. La Jidovi se zdrobeau fluierile dela picioare, ca să constate moartea. La cei doi tâlhari le-au și zdrobit. Dară lui Hristos nu, căci toți îl știau mort.

L-au așezat apoi în mormânt, pe care l-au pecetluit și i-au pus custodie. Și întru astfel de împrejurări au înviat.

Dimineața l-au văzut mironosițele muieri, cari au venit să ungă — după obicei — mormântul cu miresme. Apoi l-au văzut apostolii. Aceștia nu erau așa lesne crezători; ba din contră, când au auzit prima veste dela femei, n-au crezut-o; iară mai târziu, când li s-au arătat și lor, celor 11 — fără de Toma, și l-au văzut mai întâiu, l-au crezut o nălucă, încât Hristos văzându-i cam speriați le-a zis: „*Pentru ce sunteți turburați? Pentru ce se sue gânduri în inimile voastre? Vedeți mâinile și picioarele mele, că însu-mi eu sunt; pipăiți-mă și vedeți, că duhul nu are carne și oase, precum vedeți, că am eu.*” (Luca XIV. 39).

De altă parte, știți, că viind și Toma, apostolul, el n-a crezut până nu a pipăit ranele cuielor. (Ioan XX. 25).

Deci apostolii numai după-ce cu ochii lor s-au convins, că a înviat cu adevărat Hristos, *au crezut.* „Dacă văzuși, Tomo, crezuși” a zis însuși Hristos: „Fericți cei ce n-au văzut și au crezut.” Deaci înainte apostolii nici nu mai sunt cei de mai nainte: sfiicioși, timizi, fricoși, ci unii curajoși, îndrăzneți, pășesc pe față și propagă învățăturile lui Hristos, cu curajul, ce ni-l dă convingerea, că dumnezeești sunt învățăturile, ce le-au auzit și acum le vestesc lumii. „Noi nu putem să nu grăim ceea ce am văzut și crezut.” (Fapt. apost. IV. 20). Nimic nu-i mai înspăimântă: bătaii, batjocuri, temnița, nici chiar moartea.

Chiar în Ierusalim, unde erau cei mai mulți contrari de ai lui Hristos, căci acolo era sinedrionul Evreilor cu cărturarii și fariseii, acolo încep să propoveduiască evan-

ghelia lui Hristos. *Petru*, cel ce de curând înaintea unor slujnici să lepădase de Hristos, acum vorbește cu nemărginită convingere și curaj. După 2 cuvântări în Ierusalim 8000 de inși — mulți preoți Iudei — au primit legea lui Hristos.

Ucenicii lui Hristos se sporesc cu iuțeala fulgerului și răspândesc învățăturile în toată lumea. O însuflețire ne mai cunoscută cuprinde pe oameni pentru legea nouă. Impărați puternici cu toată oștirea lor n-au fost în stare să abată mulțimea dela mărturisirea pe față a credinței creștine. Ci cu zâmbetul pe buze, cu nepăsare, suferiau mucenicii cele mai neînchipuite chinuri și se aruncau cu miile în brațele celei mai cumplite morți.

Învățăturile și poruncile lui Hristos sunt atât de înalte și sublime, legea nouă are atâta putere, încât nici o forță lumească nu a putut-o înăbuși. Ea rupe toate zăgazurile și se lățește în toată lumea: „*In tot pământul a ieșit vestirea lui și la marginile lumii graiurile lui*“ zice sf. scriptură. Nici o lege nu s-a ivit, care să producă atâta schimbare pe pământ. Toate întocmirile și rânduielile omenești iau altă față. Toate primesc pecetea legii celei noi creștine.

Deci și din faptul acesta reiese, că aceste învățături sunt Dumnezeuști, și că fiul lui Dumnezeu este Hristos, carele le-a dat. Chiar Renan, vestitul scriitor și mare cărturar al religiei creștine, — afirmând, că Hristos n-a fost fiul lui Dumnezeu — recunoaște, că Hristos a fost *un așa om*, cum nu a mai fost, de când s-a pomenit pământul. Așa învățături mărețe încă nimeni n-a mai dat. Dară apoi — dacă n-a mai fost om pe lume ca Hristos, — tocmai dacă n-a mai învățat nimeni așa, de aci urmează, că El este mai presus de lume, este ceva Dumnezeuesc, este cu alte cuvinte Dumnezeu.

De nu era fiul lui Dumnezeu, cum s-ar fi putut ca ucenicii, apostolii lui—niște simplii pescari—să poată răspândi legea lui cu atâta izbândă și succes? Au putut, căci n-au lătit-o ei, ci puterea cea Dumnezească, cea neîntrecută ce se cuprinde în ea.

Deci, iubii creștini, cuvine-ni-se să fim creștini buni și convinși, să cercetăm cât mai des sf. biserică, ca să cunoaștem învățăturile lui Hristos și cunoscându-le să ne silim a le ținea.

Cea mai mare din poruncile lui, temelia legii lui Hristos, este *dragostea, iubirea creștinească*. „Așa să vă iubii unii pe alții — a zis Hristos” — „cum v-am iubit eu pe voi și de pe aceasta va cunoaște lumea, că sunteți învățăceii mei.”

În deosebi sărbătoarea sf. Paști este sărbătoarea *iubirii creștinești*. Cântarea dela sfârșitul Utreniei de azi ne invită anume zicând: că „Unii pe alții să ne îmbrățișăm; să zicem fraților și celor ce ne urăsc pe noi. Să iertăm toate pentru înviere.”

Vorbe de aur sunt acestea. Nu se pot învățaturi mai alese, mai nobile. Nu se poate ceva mai frumos, decât să arunci cu pâne în cel ce dă cu piatra, să ierți celor ce îți greșesc, să te împaci cu dușmanii. Și totuș ce puțin le urmăim, mai ales noi Români, în sânul cărora mai ales în timpurile din urmă s-au încuibat certele și neînțelegerile. În unele locuri am ajuns de poveste. *Unde-s 2 Români, aceia au 3 păreri*. Unul batjocorește și vorbește de rău pe celălalt. Unul caută să strice deaproapelui său.

Așa nu-i bine. Și de aceea noi Români nu prea dăm înaintea cu nimica, ba uneori mergem înapoi ca racul, în loc să ne închiegăm, să ne sprijinim unii pe alții și să punem cu toții umărul, când e vorba de o faptă bună, ori dela cine ar fi ieșit ideea ei.

Deci vă reamintesc vorba Scripturii: „Nu judecați,

ca să nu fiți judecați;“ adică, când judecați pe alții, puneți-vă mâna pe inimă și vă întrebați: oare eu cu cât sunt mai bun, de cât acela pe care îl hulesc; și atunci — de sigur — veți judeca mai cu indulgență pe deaproapele; ba — convingându-ne, că toți avem greșeli, — nu veți mai scormoni tot greșalele altora, ci veți deveni iertători. Iară dela iertare până la iubire, e numai un pas.

Vă pun deci la inimă, iubiți creștini, iertarea tuturor, ce credeți că au greșit, căci iertarea duce la împăcare, împăcarea la iubire și la închiegarea rândurilor pentru a deveni apostoli de lucrări mari și de ajungerea unor ținte frumoase.

Altcum răul certelor va roade și pe viitor la rădăcina poporului nostru și marii noastre poezi vor avea durerosul prilej să ne mai cânte de pe ruinele poporului tristul, dar adevăratul vers:

„Pe voi vă nimiciră a pismeii răutate
„Și oarba neunire.

Cu aceste vă binecuvântează și doresc ca sft. Paști să le ajungeți încă mulți ani.

CONFERINȚĂ

**Despre originea dansului și a teatrului la popoarele
păgâne și la Români. 1912.**

*Înaltpreasfințite Domnule Mitropolit,
Preasfințiților frați,
Onorată adunare generală!*

Între așezămintele de cultură ale unui popor teatrul național trebuie să ocupe loc de frunte, căci dacă-i bine condus, teatrul poate să devină o școală din cele mai însemnate pentru creșterea și entuziasmarea masselor mari ale poporului,

o școală, care peste tot ne nobilitează ca oameni;

o școală, care ne reamintește și prezintă faptele glorioase ale strămoșilor, înălțându-ne astfel conștiința și mândria națională și oțelindu-ne virtuțile cetățenești cu toate ramificațiunile iubirii de patrie și de neam;

o școală, care mai pre sus de toate contribuie la formarea caracterelor, fără de cari nici un popor nu poate ajunge la creangă verde;

o școală care ne înfățișează viața idilică a poporului cu toate neîntrecutele noastre obiceiuri, datini și cu manifestațiunile ei caracteristice.

Teatrul trebuie să mai cultive muzica, cântările și dan-

surile cele originale ale poporului, cari sunt comori din cele mai de preț ale Românului. Și am face o greșală de neiertat, dacă n-am fixa și n-am cultiva și dacă am lăsa să piară aceste însușiri admirabile ale poporului dela țară, pe care viața modernă din zilele noastre tot mai tare le surghiunește din satele noastre odinioară atât de pline de farmec, de poezie și de viață idilică.

Să nu vi se pară curios, domnilor, și doamnelor, faptul, că un preot, ba chiar un arhiereu vorbește despre lucruri, pe care mulți le țin atât de profane sau lumești: despre teatru, cântări, dansuri sau jocuri. Doară Sfântul Ioan-Gură de aur altfel de om a fost, și totuș mai ales în tinerețe — voind a cunoaște toate zbuciumările sufletești ale societății de pe atunci — s-a interesat, ba a cercetat și el teatrul dela Atena.

Eu zic, Onorată adunare generală, că și un preot și un arhiereu chiar, se poate interesa și poate vorbi despre toate trebuințele unui popor. Atârnă numai ce vorbește și cum?

Mulți din D-Voastră veți fi surprinși, dacă vă voiu descoperi adevărul istoric, că *dansurile, jocurile și teatrul au izvorit din religia popoarelor.*

Au existat în trecut popoare, ce-i drept necreștine, și mai există și azi, la care dansurile nu sunt altceva decât acțiuni rituale, religioase și de preamărire a zeilor, sau de mulțumită și cerere.

În această privință se pot înșira sute și mii de exemple. Dar ajung și numai unele.

Grecii vechi d. e. aveau multe *jocuri religioase.*

În Delos jucau junii la sunet de flaute și citeră în jurul jertfelor, ce se aduceau. Mai ales pe insula Creta erau în uz dansurile religioase, numite pâane însoțite de cântări. Jucau în semn de mulțumire sau bucurie pentru

scăparea de vreun năcaz sau suferință. Prosodion sau enoplion era un alt joc ritual, de procesiune, când mergeau la vreun altar, la vreun templu, sau cu care încunjurau templele.

Procesiunile religioase din zilele noastre d. e. din România și din țările catolice, în frunte cu preoțimea, cu episcopii și cu icoane făcătoare de minuni, sunt rămășițele unor asemenea procesiuni cu jocuri rituale păgâne.

Chiar și Grecii de azi au o serbare populară, *Panigyri*, la care poporul — țărani și țărance — joacă și cântă (*tra-goedia*) în progadia bisericilor în cinstea maicei Domnului sau a unui sfânt.

Și în eparhia mea, la Lugoj, pe la rugă sau hram, adecă la Sf. Mărie mare, joacă poporul adunat din tot jurul în curtea bisericii. Cel mai mare preot — protopopul — fie și de 80 ani începe hora cu cea dintâi femeie din parohie.

Danțurile religioase, ce compuneau în vechime cultul păgân al poporului german din Saxonia, Turingia și al Francilor, au trecut și în viața religioasă creștină a poporului german. Mai ales jucau în noaptea Crăciunului în progadia bisericilor. Apostolul Nemților, Bonifacius, a pășit împotriva lor (743).

În ținutul râurilor Rin și Mosel erau foarte lățite jocurile ss Veit și Ioan Bot. Focul Sânzienilor, în jurul căruia jucau, e și azi un uz lățit la unii Germani și Slavi. L-am văzut astăvară în Istria. Irodiada încă cu jocul a câștigat capul sf. Ioan Botezătorul.

Jucau și preoții. Episcopul Burchard din Worms a dat (1024) circulare de oprire. Totuși s-au susținut și până în veacul 17. Iesuitul Menetrier istorisește, că (1682) a văzut în unele biserici fețe bisericesti și copiii din cor, jucând prinși de mână și cântând cântări de mulțumită, pline de evlavie.

Jocuri religioase au avut și Romanii. Dela ei au trecut și la noi. Junii din jurul Sibiului joacă călușerul și bătuta etc., tocmai la sărbătorile Crăciunului și Anului nou. Dovadă, că proveniența lor e religioasă.

În biserica „Maicii încoronate“ din Neapole e o icoană pictată de Giotto (1276—1336), care reprezintă o nuntă. Preotul cunună și nuntașii joacă hora, ținându-se de mâni. Și în biserica noastră tot la nuntă—prinzându-se de mâni preotul, mirii și nașii—într'un fel de horă lină—încunjură iconostasul cel mic, cântându-se „Isaia dăntuește“.

Vestitul vizitator al muntelui Athos *Didron* spune în „*Ermyneia tys zografykys*“ (pag. 327 trad. de Godeh. Schäter Trier 1855): „În biserica grecească dansul e o parte întregitoare a serviciului divin... În biserica din Eleusis—zice el—am văzut la botezul unui copil pe preotul, pe nași și pe invitați, jucând în jurul baptisteriului (cristelniței). În Atena am văzut pe nuntași și pe preoții slujitori, jucând în biserică“. Iconografia bizantină, ilustrând fraza psalmistului „toată suflarea să laude pe Domnul“, zugrăvește între toate ființele lumii și pe unii jucând, așa *un june joacă cu o jună și un moș cu nepotul și nepoata sa*“ chiar și frunza pomilor saltă tremurând (p. 239).

Aceeași origine religioasă o are și teatrul. Mulți scriitori ne spun, că „la Greci drama s-a născut din cultul grecesc“.

Iară la popoarele creștine primele începuturi de teatru au fost copiii cu steaua și cei trei crai dela răsărit.

După aceste reprezentații primitive au urmat vestitele producțiuni teatrale religioase, numite *misterii*. Fiind compuse din elemente curat religioase se jucau în biserică; apoi vârandu-se în ele și elemente lumești, preoții le-au scos din biserică și s-au continuat în progădii, de unde iarăș au fost scoase în măsură, în care s-au sporit în ele elemente lumești.

Astăzi atât dansurile, cât și teatrul au devenit lucruri aproape exclusiv de distracție lumești.

Să fiu, onorată adunare generală, bine înțeles! Am făcut această reprivire istorică, nu că doară aș dori să se reintroducă în viața religioasă jocul și teatrul, sau că aș voi să scuz pe unii preoți tineri, cari joacă când n-ar trebui, ci numai ca să arăt proveniența religioasă a acestor lucruri, ajungând la concluzia: *că — precum persoanele — așa și instituțiunile nu-i iertat să-și renege trecutul*. Deci și teatrul național al poporului nostru cu toate apartinențele lui — ținând cont de originea sa religioasă — să caute a se feri de ori ce exagerări și de degenerare; și să se desvolte în cadrele unei educațiuni purea morale a poporului.

Atunci teatrul nostru — când vom fi fericiți a-l avea — va deveni o instituțiune de mare folos. Ceea ce nu poate face biserica, școala și celelalte așezăminte de cultură, va suplini teatrul, ca astfel cultura poporului să fie deplină fără lacune, și astfel în mod armonic se vor cultiva toate facultățile și însușirile cele frumoase, cari formează ființa noastră etnică de Români.

Așa dorește biserica să devie teatrul nostru național și în această direcțiune să se desvolte și pregătirile, ce premerg înființării.

Ne-am întrunit la o serbare culturală jubilară a „Asociațiunii“ aici în Blaj. Ca să se ridice splendoarea ei, „Societatea pentru crearea unui fond de teatru român“ încă ni s-a atașat.

Cu adevărat pentru prăsnuirea jubileului de 50 de ani de existență a „Asociațiunii“, nu se putea statori alt loc mai potrivit, decât *Blajul*. Căci dacă Asociațiunea s-a plăz-muit la 1861 în Sibiu, centrul bisericii ortodoxe române, sub conducerea lui Șaguna, înconjurat de fii ambelor

biserici românești, înfrățiți sub steagul culturii naționale: era lucrul cel mai firesc, ca după 50 de ani să serbăm amintirea nemuritorilor întemeietori în cadrele mărite ale unei munci de 5 decenii aici, în Blaj, centrul mitropoliei gr. cat. române, în acest focar de cultură românească, plin de neperitoare tradiții pentru luminarea neamului întreg și de pretutindenea.

Până la înființarea „Asociațiunii“ erau bisericile române, ici-colea și ziaristica, singurii îndrumători ai culturii poporului; iar în curs de 50 de ani a dezvoltat și „Asociațiunea“ și „Societatea pentru fond de teatru român“ însemnată muncă în această privință, sprijinind biserica în nizuințele ei spre luminarea poporului.

Episcopatul român îndeplinește deci numai o sfântă datorință, când s-a decis să fie oarecum corporativ de față acolo, unde credincioșii bisericilor române s-au întrunit sub stindardul culturii naționale. Unde sunt 2 sau 3 adunați în numele culturii noastre, acolo noi datorință sfântă avem a fi de față, căci nu numai mântuirea veșnică a sufletului credincioșilor noștri, nu numai cultivarea virtuților creștinești și cetățenești sau patriotice este misiunea bisericii române, ci și mântuirea vremelnică a poporului nostru prin armele luminii și ale culturii românești.

Iară în deosebi noi episcopii bisericii ortodoxe am ținut să fim toți de față la această serbare a culturii noastre, ca deoparte să aducem prinos de recunoștință marelui nostru ierarh Andrei, care a avut partea leului la înființarea „Asociațiunii“ și să arătăm, că suntem conștii de misiunea noastră de a urma pilda lui, care a promis a sprijini din toate puterile sale Asociațiunea; iară de altă parte venit-am, ca să ne închinăm și noi memoriei sfinte a acelor mari Români, cari au trăit aici, să ne închinăm memoriei acelu smerit apostol român, care în

desagii săi purta întreaga comoară din trecutul neamului, și tuturor nemuritorilor lui ucenici; am venit să ne închinăm și tuturor tradițiilor culturale scumpe, a căror duh străbate în măsură sporită și azi atmosfera acestui loc.

Facem aceasta, ca să arătăm tuturor fiilor bisericilor române, că numai înrolându-ne dela „vlădică până la opincă“ la munca pentru cultura românească, întemeiată pe vechile sale tradiții bisericești, putem asigura viitorul poporului nostru, așteptând ca pilda noastră să fie un simbol, un îndemn puternic, pentru toți credincioșii noștri de a pune la o parte, — când e vorba de cultivarea poporului — orice fel de separatism, orice susceptibilități, căci în această privință nu putem admite decât o singură rivalitate: de a ne întrece la fapte bune unii pe alții. De altă parte dorim, ca nu numai unii, ci toți cărturarii de pretutindenea, să simtă datorința de a sprijini „Asociațiunea“, „Societ. p. f. d. t. r.“ și toate însoțirile noastre culturale, căci — durere — mai sunt multe ținuturi, unde frunțașii se ceartă pentru nimicuri și mărunțișuri, iară în alte locuri pentru niște fraze goale, zădărniciind faptele, cari singure închiagă și întăresc temeliiile de progres ale poporului.

Nu 2500 membrii ordinari trebuie să aibă „Asociațiunea“, ci cel puțin 10.000. Celelalte societăți asemenea.

Deci — dacă voim să serbăm cu vrednicie memoria marilor noștri înaintași și întemeietori ai așezămintelor de cultură, — trebuie toți de pretutindenea — punând deoparte indiferentismul sau susceptibilitățile de orice natură — să ne facem fie și numai ca simpli gregari datorința către cultura neamului. Așa făcând, toate instituțiunile culturale în frunte cu Asociațiunea vor înainta cu pași mai rezezi; iară poporul se va deștepta, lumina și mântui din întunerecul, de care în multe locuri mai e cuprins.

Și fiindcă o manifestație culturală atât de solidară și unitară în frunte cu lamura inteligenței și cu întreg episcopatul român, n-au mai fost la noi, decând ne-am pomenit pe aceste plaiuri și câmpii: nu aflu cuvinte mai potrivite de a scoate la iveală acest fapt măreț, decât dorința exprimată de Șaguna la încheierea constituantei Asociațiunii în cuvintele: „*Dee Dumnezeu, ca până la capătul veacului să fie tot așa. Să ne mai întâlnim la masa mamei noastre comune, să ne îndulcim de limba, naționalitatea și de toate câte sunt ale Românilui*“.

Veacul, în care a trăit Șaguna, s-a încheiat; deaceea se ivește trebuința de a completa dorința marelui ierarh, zicând: *Dee Dumnezeu, ca până la sfârșitul veacurilor să fie tot așa; să muncim împreună — ortodoxi și uniți — în frățească dragoste și deplină armonie pentru înaintarea scumpului nostru popor în cele bisericesti, culturale și în toate privințele, căci prin aceasta mijlocim și progresul iubitei noastre patrii, în care Românii formăm o parte foarte însemnată.*

Să ne ție Dumnezeu pe toți urzitorii și propoveduitorii culturii noastre românești. Amin.

DOCUMENT

Așezat în platra fundamentală a mănăstirii de la
„Izvorul Miron“. 1912.

In numele Tatălui și al Fiului și al sfântului Duh...
Intru amintirea vizitațiunii canonice, făcute de Prea-
sfințitul episcop al de Dumnezeu scutitei eparhii a Caran-
sebeșului

Dr. ELIE MIRON CRISTEA,

în ținutul Făgetului în vara și toamna anului 1911
și întru reîmprospătarea și cultivarea frumoaselor învățături
creștinești și cetățenești, semănate de numitul arhiepăstor
în cele 49 comune cercetate:

Clerul și poporul dreptcredincios român din aceste
părți a hotărât întemeierea unui loc de sfântă mănăstire și de
pomenire lângă „Balta caldă“, de pe teritoriul comunei
Românești, unde în cursul vizitațiunii, anume la 5 (18)
Iulie 1911 acel episcop, încunjurat de preoțimea din ținut
și în fața mai multor credincioși, a slujit o sfântă liturghie,
sfințind și apele izvorului, botezat atunci de popor „Iz-
vorul Miron“.

Cu binecuvântarea Preasfințitului Domn episcop așe-
zatu-s-a întregă temelia sfintei mănăstiri în ziua sf. pro-

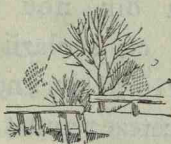
oroc Ilie 1912 în fața unei mari mulțimi de popor de către exmisul episcopesc:

Preaonoratul Domn protopop al ținutului,

Sebastian Olariu. al Făgetului,

care a slujit în fruntea mai jos iscăliților preoți, cerând dela Părintele ceresc, ca să întărească cu puterea sa cea nemărginită această temelie, încât sf. mânăstire să rămăie spre vrednică pomenire strămoșască; apele izvorului să devină aducătoare de ușurare trupească și sufletească; iară slujbele îndeplinite aici și învățăturile propoveduite de la acest loc să fie un izvor nesecat de mângâiere sufletească celor ce cu credință și cu dragoste se vor apropia de acest sfințit locaș. Amin.

La „Izvorul Miron“, în ziua sf. prooroc Ilie, 1912.

C U V Â N T

**Către elevii români ai liceului de Stat
din Caransebeș. 1912.**

— RAPORT —

„P. S. Sa începe cu cuvintele înțeleptului Solomon, care zice, că *podoaba bătrânețelor noastre sunt copiii și nepoții noștri.*

Depărtându-se școlarii mai mici și mai mari pe la casele lor la sfârșitul anului școlar trecut, Caransebeșul a rămas așa zicând pustiu peste vară. Iar conducătorul bisericii dreptmăritoare din Banat, arhiereul, a rămas ca un arbore fără crengi și frunze. Mare e bucuria arhiereului, că s-a împopulat acum din nou rezidența episcopescă, umplându-se catedrala cu școlarii și școlărițele române cari cercetează școalele din loc. Indeamnă cu vorbe blânde și calde pe școlari să cerceteze regulat sfânta biserică în zile de Duminecă, nu numai de frica poruncii, ci din toată inima și cu toată dragostea și să asculte cu evlavie serviciul divin, mai ales că la școalele străine nu aud limba dulce românească, dar în biserica noastră aud în toată Dumineca serviciul divin în limba maicii lor. Li sfătuiește să fie ascultători de părinți, să soarbă cu sete învățăturile profesorilor lor date pentru luminarea minții lor, căci fără lumina minții nu mai putem trăi, ci ne prăpădim.

Noi Români avem lipsă de mulți, mulți oameni luminați și învățați.

În deosebi îi îndeamnă pe școlari să meargă regulat la orele de catehizație și să învețe cu toată râvna religioasă, care e baza întregii învățături. Căci învățătura, fără fond creștinesc, e stricăcioasă și mai bine un om prost dar religios și credincios, decât un car de învățatură fără credință și dragoste în Dumnezeu.

Pe părinți și pe gazdele băeților îi sfătuiește să poarte grije de copii, să le ajute să învețe românește, să-i facă a iubi limba românească, biserica, datinele, portul românesc, cu un cuvânt: *tot ce e al nostru!*

Arată cum a iubit pe copii marele și neuitatul mitropolit Șaguna. El mergând ca episcop românesc la Sibiiu n-a aflat ca reședință episcopescă decât o simplă casă, care servia și ca locuință episcopului și ca seminar și ca biserică, fiind o cameră a casei prefăcută în capelă. La această bisericuță se adunau Dumineca și copiii români din școlile străine ale Sibiiului. Era îmbulzeală mare. Copiii se îmbulziau pe lângă tronul arhieresc, pe lângă stranele cântăreților, ba chiar și în sf. Altar, nefiind loc de ajuns. Crâșnicul se chinuia să dea la o parte pe copii, dar nemuritorul Șaguna l-a oprit zicând ca Mântuitorul: „Lăsați pe copii să vină la mine, căci unora ca acestora este împărăția cerurilor.“

Da! Copii sunt podoaba bătrânețelor noastre, de aceea să ne îngrijim a le da o *creștere cât se poate de bună*, să-i învățăm să-și iubească limba, legea, neamul și patria, căci ei au să ne ocupe odată locurile noastre. Deci trebuie să le dăm de mici creștere bună, căci atunci nu se vor poticni când vor fi mari.

Arată în mod binevoitor unele scăderi ale credințioșilor din Caransebeș, cum este *corcirea portului românesc*,

mai ales la femei și a limbii frumoase românești cu o mulțime de germanisme (aizămbon în loc de tren, ștairant în loc de perceptorat, mauăr în loc de zidar și altele) și-i îndeamnă să țină cu dragoste la portul frumos românesc la limba și obiceiurile străbune. Alt rău, care se arată și în Caransebeș, e că părinții își trimet copiii la școlăle străine, deși credincioșii — spre lauda lor — au zidit o școală confesională așa de frumoasă, iar Consistoriul susține cu jertfe mari o școală românească de aplicație lângă institutul pedagogic și în care școală abiă pot să fie asentați cu chiu cu vai atâția școlari, ca să nu poată fi excepționată de minister. E frumos să zidim școlăle confesionale frumoase, dar să și trimitem pe copiii noștri în ele și nu la străini.

Arată că firmele industriașilor români din Caransebeș sunt în limbă străină, în loc să fie românești.

Intelectualii români din Caransebeș, cari ar trebui să dea exemple în toate înțelektualilor din alte orașe, asemenea nu se poartă cum ar trebui. Doamnele și domnișoarele se ocupă mai mult cu flirtul, decât să citească o carte românească și să se intereseze de literatura română.

Eră expus deunăzi în vitrina librăriei diecezane portretul lui Dimitrie Țichindeal, a cărui aniversare de 100 ani dela naștere o serbăm tocmai anul acesta. Doamnele și domnișoarele române trec pe lângă librărie și nu se opresc să vadă icoana preotului Țichindeal. Dar nu e mirare. De unde să te intereseze acest portret, când nu știi cine a fost Țichindeal, când nu cunoști pe bărbații noștri mari, cari ne-au dat, păstrat și susținut biserica, școlă și toate instituțiunile?!

P. S. Sa spune, că Țichindeal a fost unul din cei mai de frunte bărbați bănățeni ai noștri, cari ne-au salvat biserica de sub ierarhia sârbească, a fost primul director

al pedagogiei române din Arad, căreia Româniii bănăţeni au să-i mulţumească toată cultura lor, cum zice marele istoric Papiu Ilarian. Ţichindeal a suferit persecuţiuni mari din partea Sârbilor, a fost martir, a cărui icoană trebuie s-o cinstim cu smerenie şi recunoştinţă.

P. S. Sa îşi închee cuvântarea cu versurile poetului nostru G. Sion: „Vorbiţi, scrieţi, cântaţi, dansaţi, simţiţi şi purtaţi-vă româneşte, pentru Dumnezeu! Acum şi purura şi 'n vecii vecilor. Amin.“

Credincioşii şi mulţimea şcolarilor au ascultat cu toată atenţiunea cuvintele frumoase şi convingătoare ale Arhiereului. Copiilor par'că le creşteà inima şi nu vor uita nici odată această predică, aceste cuvinte de aur, eşite din gură de aur“.

* * *

Ziarul „Pesti Hirlap“ astfel scrie despre această cuvântare: „Am scris deja, că Dr. Cristea — deşi episcop — s-a făcut agent al băncilor româneşti, provocând pe credincioşii săi chiar în o pastorală, ca să sprijinească numai banca de asigurare românească, (de sub conducerea d-lui Ioan Lapedatu, de curând înfiinţată).

Acuma din nou îndrăzneşte; şi e curios, că cu totul pe faţă, de pe amvon (eră din scaunul episcopesc) începe a agită în potriva culturii maghiare.

Anume, la începutul anului şcolar (1912), când elevii dela liceul de Stat au cercetat biserica română (erau mai toţi Români), episcopul a folosit ocazia de a ţinea o predică, în care 1) i-a făcut atenţi pe elevi să cultive limba română, 2) provocând cu o cale societatea română, ca ea încă să fie cultivatoarea în limba română pentru elevii, cari cercetează şcoală străină, 3) face imputări credincioşilor săi, că în oraş — unde este reşedinţa unui episcop român — nu cultivă îndeajuns limba română, 4) că meşteşugarii au

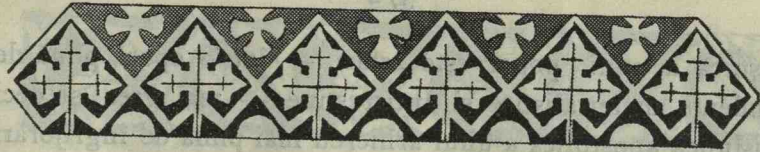
firmе în orice limbă vrei, numai în limba română nu, 5) că nu sunt demni de strămoșii lor, despre cari cronicarul ungar zice: „că mai mult s-au luptat pentru limbă, decât pentru vieța lor“. Dezaprobă pe femei, că nu se interesează de limba română și de literatura ei, 6) face aluzie la Țichindeal, un fost profesor la școala normală din Arad, care — după afirmația episcopului — a fost și un luptător național, care a trezit în România din Banat simțemintele naționale, 7) face imputare credincioșilor, că-și dau copiii în școale străine — adică maghiare — și neglijează cultivarea lor în spirit național român. În toată cuvântarea sa numește instituțiunile maghiare — *străine*.

Predica sa așa o termină episcopul: Deaceea vă zic și vă îndemn cu cuvintele poetului român Sion: „Deaci înainte *vorbiți, scrieți, cântați, dansați, simțiți și purtați-vă* românește pentru Dumnezeu, acum și pururea, Amin“.

Iată, astfel vorbește în Ungaria un episcop. Vrednic eră un astfel de episcop de scaunul său, dacă școalele și instituțiunile din Ungaria le numește *străine* în predicile sale? Și dacă acest episcop pe față, de pe amvon, îndrăznește a vorbi astfel, ce îndrăznește și ce face în ascuns? La urmă adaugă: Ar fi bine, ca guvernul să urmărească cu oarecare atenție ținuta anti-maghiară a acestui episcop.

C U V Â N T

La instalarea episcopului greco-catolic român

Dr. Valeriu Traian Frențiu din Lugoj, 1913.

Preasfințite Domnule Episcop!

La serbarea instalării Preasfinției Tale în scaunul episcopiei gr. cat. rom. a Lugojului ne-am ținut de datorință a lua parte și noi reprezentanții eparhiei ortodoxe române a Caransebeșului nu numai spre a satisface unei cerințe creștinești și cetățenești de bună vecinătate și de recitate oficială, ci mai ales îndemnați și de faptul, că fii credincioși ai Preasfinției Tale sunt — precum cetățenii aceleași patrii comune — așa și fiii aceluiași popor român, care formează și credincioșii bisericii mele. Și tocmai acest „sânge, care ferească Dumnezeu să se prefacă vreodată în apă“, face, ca bucuria unuia să o resimtă și partea cealaltă. De altă parte această legătură firească și frățască impune tuturor conducătorilor noștri și mai ales nouă, capilor bisericești, cari avem răspundere înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, *datorința de a o susține și pe viitor, ocolind după putință toate căile și mijloacele, cari ne-ar despărți și îndepărtă în loc de a ne apropia și întări.*

Preasfințite! Munca pentru mântuirea vremelnică și

veșnică a unui popor este astăzi — într'o epocă plină de tendențe materialistice și anticreștine — mai grea și deci misiunea apostolică a unui arhieru mai plină de îngrijorări și împreună cu mare răspundere.

De aceea azi, când iei în mână cârma episcopiei, nu-ți pot dori ceva mai bun, decât să-ți dăruiască Dumnezeu puteri de a birui cu succes piedecile, ce le vei întâmpina în activitatea-ți pastorală, întărindu-ți turma atât în virtuțile creștinești și cetățenești sau patriotice, cât și după exemplul marilor bărbați ai bisericii gr. cat. românești ca Șincai, Maior, Clein, Aron, Vulcan, Dobra și alții, în toate părțile episcopiei și o temeinică cultură românească. Căci numai pe temelia credinței creștine a părinților noștrii și ale unei culturi proprii izvorite din individualitatea noastră etnică putem mijloci înaintarea reală a poporului și a turmei noastre spre binele și al patriei.

La mulți ani!

CUVÂNTARE

**Ținută în catedrala Episcopiei din Caransebeș,
în ziua de Paști, 1915.**

Nu numai noi — ghenunchii de oameni, cari trăim astăzi, — ci nici strămoșii noștri din toate timpurile n-au ajuns să serbeze sfintele Paști în împrejurări atât de triste, ca noi în anul acesta — 1915.

Avut-au—nu-i vorba — și'n trecut oameni singurateci sau familii întregi cazuri de adâncă jale, pierzând prin moarte pe singurul lor fiu, unica lor nădejde, sau pe susținătorul familiei, adică membrul, carele a fost mai scump, mai de valoare în toată casa. Venit-au preste văi și ținuturi întregi necazuri, mizerii de tot soiul, nenorociri și lovituri elementare: precum boale, epidemii, potopuri, foamete, resmiriță; dară o învălmășeală atât de generală, atât de înfinsă preste atâtea țări și mări, atâte popoare, — ca și războiul din zilele noastre, — nu s-a mai pomenit.

În vârtejul acestui război am ajuns și noi, — întreg poporul român din monarhia habsburgică, — și astfel ni s-au făcut și nouă parte cu vârf și îndesat din toate cruzimile lui.

Când peste 500.000 de Români — floarea bărbaților noștri — s-au dus la oaste și la lucrări militare, când partea cea mai mare dintre ei stă în linia primă de foc a tuturor lup-

telor, ce decurg de multe luni, când armele cele mai iscusite și rafinate ale tehnicei moderne, ca niște guri nesățioase de spurcați bălauri, înghit zi de zi multe vieți de voinici Români, iară pe alții îi schilozesc pe întreaga lor viață: mai poate fi undeva o casă sau colibă românească, a cărui prag să rămâie neudat de mulțimea lacrimilor, ce curg din ochii părinților, soțiilor, copiilor, fraților și surorilor acelor ostași? Mai poate fi undeva un ochiu uscat, sau vre-o inimă nesdrotită de durere?

În deosebi nouă — Caransebeșenilor — pare că ne sună mereu în urechi sunetul jalnic și lugurbu ale trâmbețelor militare, cari zilnic petrec la cele veșnice câte un ostaș Român; iară când vedem după sicriul lor — zdrobit de durere — câte un moșneag cu pletele albe, câte o țarancă bătrână cu puterile istovite de povara anilor, sau soția celui mort, ducându-și de mână orfanii: — de piatră ar trebui să fi, ca să nu-ți duci mâna la ochi.

În asemenea vreme de bejenie, glas de om pământean nu se va afla, care să fie în stare a revărsa atâta mângâiere, de câtă toți avem astăzi trebuință. Numai bunul și milostivul Dumnezeu și sfânta Lui Scriptură, numai acest izvor neseecat de adâncă înțelepciune pentru viață ne mai poate alina din dureri și suferințe.

Sf. Scriptură ne oferă pilda clasică a dreptului Iov, care ne învață: „cum să avem răbdare, când ne merge rău“ (Psalm 94, 18). Pierdutu-și-a, din avut ce era, toate turmele de vite și toată averea sa; năpăditu-l-au toate nenorocirile și mizeriile din lume, câte nu la unul, ci la 10 și la mai mulți inși erau prea multe. Prăbușindu-se casa preste copiii săi, i-a omorât pre toți; până și soția sa a început a cârți în contra lui; și la urmă din strălucirea caselor sale a ajuns să zacă pe o grămadă de gunoi și câinii să-i lingă bubele ranelor de pe trup. Și totuș n-a disperat; ci — având

adâncă credință în Dumnezeu — s'a mângâiat cu cuvintele: *«Domnul a dat, Domnul a luat; fie numele Domnului bine-cuvântat!»* (Iov. I, 21.) *„De am luat cele bune din mâna Domnului, oare să nu răbdăm și cele rele.“* (II—10.)

Așa răbdare și paciență trebuie să aibă toți, când dau de năcazuri. Dară o răbdare — plină de speranță că se va întoarce răul spre bine — izvorăște numai din deplină încredere în Dumnezeu, din credință curată. Apostolul Iacob zice: *„Să știți, că credința voastră produce răbdare!“* (I.3.)

Deci, iubiți credincioși! în zilele aceste grele mai mult decât oricând trebuie să credem sus și tare în învățăturile cuprinse în sfânta Scriptură, în toate cele ce ne învață sf. maică biserica, a cărei întemeietor — Iisus Hristos — încă a fost cea mai strălucită pildă de răbdarea celor mai crude suferințe, cum din nou le-ați auzit și'n anul acesta din evangheliile sfintelor patimi, încheiate cu răstignirea lui pe cruce. Când l-au chinuit mai amar, a fost la culmea răbdării, exclamând asupra chinuitorilor săi: *„Doamne iartă-i, că nu știu ce fac!“*

Știind Eu, că toți credincioșii Mei din eparhie și cu dânșii și voi cei aicea de față sunt cuprinși de multă durere și jale, întru mângâierea tuturor mi-am ținut de părintească datorință a le îndrepta luarea aminte spre aceste 2 clasice pilde de suferință, dar și de răbdare din sf. Scriptură. Apoi mă simțesc sufletește îndemnat deoparte a mă ruga pentru toți cu cuvintele apostolului Pavel: *„Domnul să îndrepteze inimile voastre spre răbdarea lui Hristos“*. (II Tesal. III—5), și de altă parte a-i sfătui pe toți cu cuvintele Evanghelistului Luca: *„Incingeți-vă cu răbdare inimile voastre“* (XVI—19) și nu desperați, căci zilele de necaz și suferințe nu pot fi fără de sfârșit, ci din contră—precum după nor vine senin—așa și după zilele de amar trebuie să urmeze și zile de bucurie. Ba mai mult, tocmai suferințele sunt

prețul, cu care răscumpărăm binele, ce are să urmeze; tocmai jertfele sunt prețul drepturilor, ce vrem să le câștigăm.

Și numai acel popor, care este gata a-și jertfi ce are mai scump—chiar și viața celor mai aleși fii ai săi—pentru anumite idealuri, numai acela este vrednic a le și ajunge acele idealuri.

Fără jertfe nici un popor nu și-a croit o soartă mai de dai Doamne în lume. Fără jertfe, nu există biruință. Nu există zi de Paști fără săptămâna patimilor.

Tocmai praznicul de astăzi, al învierii Domnului, este faptul puternic, care ne întărește *nădejdea noastră de mai bine*. Săptămâna trecută jăliam împreună cu toată creștinătatea sfintele patimi ale lui Hristos; și iată—abia după 3 zile — serbăm astăzi învierea Lui din morți. Deci putem fi siguri, că — precum din mormântul suferințelor lui, Hristos a purces învierea Lui și prin ea și *nădejdea învierii celei de obște* — așa va izvorî și din patimile, suferințele și jertfele poporului nostru românesc mântuirea lui, învierea lui spre o nouă viață liberă și națională, pre care mai ales în cei din urmă ani cu atâta *nădejde* o așteptăm. Înțeleptul Solomon ne spune: „*Până ajungi la cinste, trebuie să suferi mult*“ (Proverbe XV—33).

Dară suferințele și patimile noastre sunt nu numai multe ci și lungi; ele durează de veacuri. Deci n-ar fi nici o mirare, dacă — drept echivalent, drept răsplată,—bunul Dumnezeu ne-ar face parte de realizarea idealurilor, dorințelor noastre, *în măsura îndelungatelor suferințe*, ce le-am îndurat—și cari își ajung culmea în jertfele enorme din zilele noastre.

Să ne rugăm, ca Dumnezeu se ne facă parte nouă—celor de azi — de această răsplată. Amin.

D. G. S.

CVVĂNTARE

**la constituirea „Consiliului național român“ din Caransebeș
înainte de unirea cu România-mamă, 25 Octomvrie 1918.**

Iubită nație românească,

Lațturile tiraniei maghiare au căzut de pe trupurile noastre. Le-au rupt sângele jertfit de frații noștri din regatul liber; le-au rupt surorile noastre latine: Franța și Italia; le-au rupt puternica Anglie; le-a rupt înțeleptul Wilson.

Incepând dela regele Bela al III-lea și până azi, poporul român din Transilvania și Ungaria a suferit cele mai mari nedreptăți și împilări, cele mai grozave prigoniri și chinuri trupești și sufletești.

Sufletul nostru românesc ne-a fost încătușat de veacuri, căci pietre grele—ca de moară—apăsau pieptul nostru. Peste tot nu există în lume popor, care să fi suferit mai mult ca noi. Sate și ținuturi întregi sunt istovite de foame și sărăcie, pe când toate lichelele și veniturile, ca niște lipitori flămânde, ne-au supt sângele și și-au adunat de pe spatele noastre averi de sute de mii și chiar de milioane, sub ocrotirea și cu sprijinul sistemului de guvernare, care le-a trimis și octroat pe capul nostru.

Chiar și jertfele enorme, ce le-a adus poporul român în cursul acestui război pentru „tron și patrie“, ni le-au răsplătit cu temnițe, cu răpirea ilegală a școalelor primare din Ardeal, cu oprirea Românilor de-a mai cumpăra un petec de pământ; iară tronul — ca suprem comandant al armatei — ni-a poruncit nu numai să luptăm împotriva vestitorilor libertății popoarelor, ci ne-au silit ca să comitem barbaria de-a pușca și în frații noștri de sânge.

Ba și pe mine m'a amenințat vechiul guvern feudal cu pedeapsa Regelui pentru pastorala plină de demnitate dela Crăciunul trecut (1917); iar într'un alt laborator diavolesc — la tribunalul militar din Seghedin — niște renegați au făurit nu de mult chiar deținerea și destituirea mea, câștigând martori că sunt autorul moral al faptelor unor spioni deținuți deja de 8 luni pentru liferare de planuri militare unui atașat militar al României. Dar capitularea în aceeași săptămână a Bulgariei i-a împedecat în executarea planului infernal. Și acestea pentru ce? Pentru că și în cele mai grele momente mi-am apărat, cum am știut mai bine — cu demnitate și hotărâre — neamul și așezămintele lui.

Dar duhul dumnezeesc din puternicile principii de libertate, propovăduite de Wilson și de antantă a prăbușit guvernul mizerabil cu toți „eroii“ sistemului vechiu în întunericul reacțiunii, din care s'au născut; și la lumina zilei s'au ridicat și la putere au ajuns elementele mai cinstite și mai democratice ale neamului maghiar, cari „promit“ dreptate și deplina libertate și pentru celelalte națiuni din țară.

Ca oameni și creștini ne bucurăm din tot sufletul de succesul națiunii maghiare și îi dorim tot binele în viitor; dar noi — Români — vrem să ne conducem înșine și să fim stăpâni pre noi și pe toate ale noastre.

Iubiți fii!

Cu toate că se mai află „viteji“ răsleți, cari — ca la Borlova — sub pretext de-a restabili ordinea, dar de fapt din ură față de noi — mai varsă sânge românesc de copil nevinovat, — totuși în curând vor ști și aceștia și toți, că robia noastră s'a sfârșit pentru totdeauna.

Națiunea română își va croi însăși soartea și viitorul său cu ajutorul fraților săi de pretutindeni și cu ajutorul factorilor mondiali și internaționali, cari ne sunt binevoitori.

(Un țăran din mulțime: „Trăiască România Mare“).

Vom fi mulțumitori și acelor Maghiari, cari ne vor sprijini în această direcțiune.

Și până atunci vă îndemn pe voi și pe toți Români ca — precum veacuri de-arândul — nu ne-am pierdut bunul cumpăt, — așa nici mai ales acum să nu ne pierdem răbdarea, ci să păstreze toți ordinea, buna liniște și să cruțe viața și avutul de-aproapelui, chiar și al acelor străini cari ne-au fost răuvoitori, căci numai ca element de ordine vom da dovezi la lume, că suntem vrednici de deplina libertate, ce se cuvine națiunilor celor mai civilizate. Destrăbălările anarhiei, ce le-au văzut ai noștri prin Rusia și aiurea, nu-i iertat să ni le însușim. Poporul român să rămâie, cum a fost totdeauna, nobil; deci să nu ne compromitem nobleța sufletului prin nesocotință și ușurătate; și mai ales frumoasele zori ale libertății — ar fi păcat — să le întunecăm cu porniri de vandalism copiat. Din contră să uităm tuturor — toate, chiar și celor ce ne-au asuprit, pentru bucuria reînvierii.

Iară, — ca să putem ajunge acest scop măreț — vă sfătuiesc, ca tot natul — cu mic cu mare, dela vlădică până la opincă — să fie supus neclătit și neînfrânt al Consiliului național român.

(Toți ridică mâinile strigând: „Jurăm credință“).

Porunca consiliului central sau a marelui sfat național-român trebuie să fie sfântă tuturor, și atunci cu ajutorul lui Dumnezeu, uniți în cuget și simțiri și bine discipinați, în curând vom ajunge acea mare zi cu soare, acea mare sărbătoare, în care cu toți vom înălța rugăciuni fierbinți de mulțumită către Cel de sus, carele ocârmuește lumea și popoarele ei; apoi cu lacrimi de bucurie vom încinge hora mare-mare a unirii tuturor Românilor din hotare în hotare.

Trăiască M. S. N. R.

Trăiască redeșteptarea neamului întreg!

Binecuvântarea noastră arhierească asupra lucrărilor lui și a conducătorilor lui.

Doamne, fii în veci cu noi, și cu toți cari împlinesc voia Tal

(Toți ținem mâinile strigând: „Iată credința!”)

CUVÂNT FINAL

Pregătind publicarea în patru volume a cuvântărilor, predicilor și pastoraletor rostite de mine în cursul activității mele publice, am aflat însemnate și păstrate multe din timpul, când încă nu eram episcop. Le-am cuprins și publicat în volumul de față. Primele sunt din timpul, când studiam Sf. teologie la Sibiu (1887/88, 1888/89 și 1889/90) și literile, filosofia și științele naturale la universitate, (1891/92—1894/95), iar ultimele încheie activitatea mea dela Sibiu, unde am fost secretar, mai târziu consilier la arhiepiscopie, (1895—1909).

Acest volum prezintă interes nu numai pentru fondul lor, din care reiese succesiva pregătire sufletească a modestului călugăr, chemat mai târziu a deveni mitropolitul primat al României întregite și primul patriarh al bisericii ortodoxe române, ci mai ales și pentru faptul, cum un cleric român din Ardealul robit muncia și lupta nu numai pe terenul bisericesc, ci și pe terenul școlar, cultural, economic, social, artistic, cu un cuvânt în toate direcțiunile pentru progresul neamului românesc din statul străin și mai ales pentru deșteptarea și întărirea Conștiinței sale naționale, care să-i fie scut de apărare a existenței sale naționale, până la ziua cea mare a izbăvirii: la desrobirea sa de către frații vechiului regat și la unirea cu patria mamă.

Aproape în fiecare cuvântare sau predică din acest volum

se poate bine distinge firul roșu al acestei statornice preocupățiuni.

Răbdarea, cu care Românii din Ardeal au ascultat aceste vorbiri, farmecul cu care au sorbit cuvântul meu și lacrimile de însuflețire, cu cari s'au despărțit de mine și de însoțitorii mei în atâtea rânduri și locuri, precum și dorința vie și repetată exprimată de a-i mai cerceta: — au răsplătit deajuns ostenețele mele, convingându-mă, că semința aruncată de mine a prins rădăcini puternice pretutindenea în multe-multe sute și mii de ascultători și cetitori, rodind spre binele bisericii și a credincioșilor ei.

Doresc, ca cetitorii de azi ai acestui volum — preoți și alți intelectuali — să iee îndemn a continua acum în România întregită munca pentru consolidarea țării unitare; iar clerul în deosebi să se concentreze mai mult, de cum am putut face noi, asupra misiunii de adâncire a evangheliei lui Hristos în sufletul poporului, ca întregirea neamului să se facă în duhul trainicelor legături ale învățăturilor bisericii strămoșești, care ne călăuzește la mulțumirea vremelnică și la fericirea de veci.

București, Dumineca ortodoxiei, 1928

Miron
patriarh

CUPRINSUL :

	Pag.
1. Predică de probă ținută ca student teolog în capela arhiepiscopiei din Sibiiu la Dumineca Samarinenței, 1889.	3
2. Cuvântarea ținută ca student teolog la parastasul dela mormântul mitropolitului Andrei Șaguna din Rășinari, 15 Iunie 1889	14
3. Cuvânt ocazional rostit în ședința publică a Societății de lectură „Andrei Șaguna“ din Sibiiu, de seminaristul curs III, Ilie Cristea, 30 Noembrie, 1889	17
4. Cuvântarea ținută la terminarea studiilor teologice, către comisarii Arhiepiscopiei și corpul profesoral dela seminarul teologic din Sibiiu, 1889	24
5. Semnul creștinismului prigunit de Maghiari	26
6. Cuvântare către colegii universitari români din Budapesta, în preșeara anului nou, 1893	30
7. Cuvântare către colegii universitari români din Budapesta, 10 Februarie, 1893	33
8. Cuvânt scris pe albumul universitarilor români, oferit profesorului lor, Alexandru Roman, membru al Academiei Române, 1893	35
9. Cuvânt rostit la banchetul oferit în onoarea profesorului Alexandru Roman, 1893	36
10. Cuvânt rostit în limba germană, la o serată artistică a Slovacilor din Buda-Pesta, Octombrie, 1893	41
11. Cuvântare de felicitare la adresa luptătorului național Vasile Lucaci, bolnav într'un spital din Buda-Pesta	43
12. Cuvânt rostit la eliberarea Dr. Vasile Lucaci din pușcăria de Stat, unde petrecuse 15 luni, 11 Februarie, 1894	45
13. Cuvântare la Congresul tuturor studenților universitari români, ținut în Constanța, 1894	48
14. Cuvânt de felicitare la adresa marelui cântăreț al Neamului, Dumitru Popovici, 1897	52
15. Cuvântare rostită în Drăguș, la o ocazie festivă, 8 Septembrie, 1897	55
16. În loc de program, la primirea redactării ziarului „Telegraful Român“ din Sibiiu, 1898	57

17. Cuvântare la sfințirea școlii ortodoxe române din Nasna, lângă Târgu-Mureș, 1898	62
18. Cuvântare la deschiderea conferinței învățărești ținute în comuna Jabeniuța, lângă Reghin, Sept., 1898	66
19. Cuvântare de deschidere a conferințelor învățărești de la Reghin 1899	74
20. Conferință ținută la întrunirea învățătorilor din Reghin, despre examenele școlare, 1899	86
21. Conferință despre declamare, 1899	95
22. Nu voiu sicriu bogat, 1899	100
23. Cuvântare la înființarea parohiei române ortodoxe din Buda-Pesta, 1900	108
24. Cuvântare la festivitatea sfințirii unei biserici din Sebeșul-Săsesc, 1900	111
25. Cuvântare la jubileul de 50 ani al fostului director seminarial protoiereu Ioan Hania	113
26. Cuvântare la tunderea în monahism în mănăstirea Hodoș-Bodrog din eparhia Aradului, Sâmbătă 23 Iunie, 1902	115
27. Cuvântarea Arhidiaconului Dr. Miron Cristea înainte de demolarea vechii catedrale metropolitane din Sibiu-Cetate, 1 13 Iulie, 1902	117
28. Cuvântare ținută în mai multe centre ale arhiepiscopiei ardelenice în scopul de a colecta pentru zidirea catedralei din Sibiu, 1902	133
29. Circulară către Românii din America, 1903	142
30. Circulară pentru organizarea conferințelor preoțești în Arhiepiscopia Transilvaniei, redactată de Dr. Miron Cristea ca referent, 4 Martie, 1903	145
31. Cuvântarea Arhidiaconului Miron, la parastasul oficiat în biserica din Rășinari, întru pomenirea distinsului profesor seminarial, Dr. Daniil Popovici-Barcianu, 1903	155
32. Cuvântarea ieromonahului Miron Cristea, la festivitatea încheerii anului școlar la Școala superioară de fete din Sibiu, 1904	162
33. Cuvântarea ținută în Sebeșul Săsesc în adunarea generală a „Societății pentru crearea unui fond de teatru român“, 1903	170
34. Cuvântare la o serată distractivă în preseara anului nou 1904	175
35. Conferință despre misiunea școlii de jos până sus, 1904	177
36. Apele și puncte de orientare pentru întemeierea Muzeului istoric-etnografic român dela Sibiu, 1904	190
37. Cuvântare ținută în biserica din Toplița română, jud. Mureș, 1904	200

38. Cuvântare la sfințirea temeliei bisericii din Poleți, jud. Mureș, 1904 204
39. Cuvântare cu ocazia unor festivități muzicale, serbate în Sibiu cu concursul compozitorului Tudor Flondor din Bucovina, 1905 209
40. Cuvântare la o adunare a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”—Sibiu, 1905 211
41. Cuvântare de deschidere la conferința anuală a învățătorilor din ținutul Reghinului și al Târgu-Mureșului, ținută în Deda, jud. Mureș, 1905 213
42. Cuvântare funebă la înmormântarea parohului Ioan Vințelariu din Ocna de Sus, 15 | 28 Martie 1906 221
43. Cuvântarea ierodiaconului Dr. Miron Cristea, ținută în capela parohiei ortodoxe române din Bistrița, 21 Mai 1906 232
44. Cuvântare la festivitatea sfințirii catedralei de la Sibiu, 30 Aprilie 1906 241
45. Cuvântare rostită la 17 Octombrie, în cinstea directorului de muzică Hermann Kirchner 243
46. Cuvântare la încheierea anului școlar al școlii superioare de fete din Sibiu, 1907 245
47. Cuvinte la sfințirea primei biserici române din satul săsesc Dipșa, 1907. Ca schiță 254
48. Predică la sfințirea bisericii din Buduș, 1907 256
49. Cuvântare rostită în Reghin la cununia fruntașului român Dr. Nicolae Comșa din Săliște, deputat în camera ungară, cu D-ra Elvira Todea din Reghin, 4 Noembrie 1907 269
50. Cuvântarea Protosincelui Miron Cristea, la festivitatea în amintirea compozitorului român Ciprian Porumbescu 1908 273
51. Cuvânt rostit în 25 Mai 1908 la instalarea protopopului Dr. Ioan Stroia, în Sibiu 279
52. Cuvântarea dela alegerea de protopop al Bistriței, 28 Noembrie 1908 282
53. Biserica Ortodoxă din România. 1908 286
54. Cuvântarea ținută în Senatul României de Mitropolitul Pimen al Moldovei și Sucevei, în ședința dela 7 Martie 1909 314
55. Cuvântarea rostită ca protosinzel la înmormântarea fruntașului român dr. Alexandru Mocsonyi, 1903 314
56. Cuvântarea pentru ajutorarea celor păgubiți prin foc în comuna Poplaca, rostită în biserica de acolo, 1909 320
57. Predica protosincelui Miron, ținută în catedrala română dela Sibiu, cu prilejul deschiderii Adunării Generale a

„Asociațiunii pentru literatura română și cultura pop. român“, 1909	324
58. Cuvântarea dela Adunarea Generală a „Asociațiunii“ din Sibiu, 1909	334
59. Cuvântarea rostită ca protosincol în biserica din orașul Bistrița, la introducerea în oficiu a protopopului Grigorie Pletosu, întâmplată în ziua Sf. Paraschive, 1909	337
60. Cuvântarea protopopului Dr. Lupaș din Săliște la trecerea nou-alesului episcop Miron spre Caransebeș, 1910	345
61. Răspunsul Episcopului Miron	347
62. Cuvântare ținută ca episcop în catedrala dela Caransebeș, în ziua de Paști, 1911	348
63. Conferință despre origina dansului și a teatrului la popoarele păgâne și la Români, 1912	356
64. Document așezat în piatra fundamentală a mănăstirii dela „Izvorul Miron“. 1912	364
65. Cuvânt către elevii români ai liceului de Stat din Caransebeș, 1912	366
66. Cuvânt la instalarea episcopului greco-catolic român Dr. Valeriu Traian Frențiu din Lugoj, 1913	371
67. Cuvântare ținută în catedrala Episcopiei din Caransebeș, în ziua de Paști, 1915	373
68. Cuvântare la constituirea „Consiliului Național Român“ din Caransebeș înainte de unirea cu România-mamă, 25 Octombrie 1918	377
69. Cuvânt final	381

